T.C.
YILDIZ TEKNİK ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRKÇE VE SOSYAL BİLİMLER EĞİTİMİ ANA BİLİM DALI
TÜRKÇE EĞİTİMİ TEZLİ YÜKSEK LİSANS PROGRAMI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

MİLLÎ KİMLİĞİN İNŞASINDA GELENEĞİN ROLÜ: MUSTAFA KUTLU ÖRNEĞİ

MERVE ÇİZMECİOĞLU
16746016

TEZ DANIŞMANI
Prof. Dr. ALİ FUAT ARICI

İSTANBUL
2020

T.C.
YILDIZ TEKNİK ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRKÇE VE SOSYAL BİLİMLER EĞİTİMİ ANA BİLİM DALI
TÜRKÇE EĞİTİMİ PROGRAMI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

MİLLÎ KİMLİĞİN İNŞÂSINDA GELENEĞİN ROLÜ: MUSTAFA KUTLU ÖRNEĞİ

MERVE ÇİZMECİOĞLU
16746016

Tezin Enstitüye Verildiği Tarih:
Tezin Savunulduğu Tarih: 10/01/2020
Tez Oy Birliği/~~Çokluğu~~ ile Başarılı Bulunmuştur.

	Unvan Ad Soyad	İmza
Tez Danışmanı	: Prof. Dr. Ali Fuat ARICI	
Jüri Üyeleri	: Doç. Dr. Talat AYTAN	
	: Doç. Dr. Mehmet GÜNEŞ	

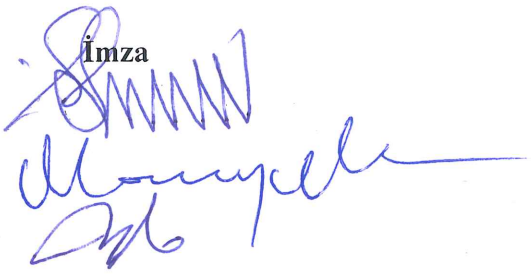

İSTANBUL
Ocak 2020

ÖZ

MİLLÎ KİMLİĞİN İNŞASINDA GELENEĞİN ROLÜ: MUSTAFA KUTLU ÖRNEĞİ

Merve Çizmecioğlu
Ocak, 2020

20. yüzyılla beraber insanlık, imparatorlukların ortadan kalkarak millî devletlerin yapılandığı bir tarihe tanık olmuştur. Bu tarihi yapılanma, her devlet için bir millî kimlik arayışı doğurmuştur. Millî kimlikler, bir milleti diğer milletlerden ayırarak, milletin fertlerinde ortak bir tarih, dil, yurt, kültür ve inanç paylaşımı sonucunda ortaya çıkar. Küreselleşen dünyada teknolojik gelişmelerin de etkisiyle millî kimlikler, zarar görmektedir. Nesilden nesile aktarılan gelenekler, bir toplumun bireylerini birbirine bağlamakta, bireyin milletine olan aidiyet hissini artırmakta ve millî kimliğin varoluşunu desteklemektedir.

Günümüz edebiyatında yaşayan en büyük hikâyecilerimizden biri olan Mustafa Kutlu, ülkemizin modernleşme sürecinin başlamasına tanık olmuş ve Türkiye'nin modernleşme sürecinin getirdiklerini eserlerine taşımış bir yazardır. Çalışmanın amacı, Türkiye'nin modernleşme sürecine ömrü boyunca tanıklık etmiş yazar Mustafa Kutlu'nun 2000-2018 yılları arasında yayımlanan hikâyelerindeki geleneksel unsurları tespit ederek eserlerde geleneksel unsurlara nasıl yer verdiğini ve bu unsurların milli kimlikle ilişkisini ortaya koymaktır. Bu çalışmada, geleneksel değerlerle eserlerini besleyen Mustafa Kutlu'nun, 2000-2018 yılları arasında yayımlanan hikâyelerindeki geleneksel unsurlar, nitel araştırma yöntemlerinden biri olan doküman incelemesi yöntemi ve analiz tekniklerinden biri olan içerik analizi tekniğiyle incelenmiştir. İçerik analizi sonucu oluşan veriler, betimsel analiz ile betimlenmiştir.

Araştırma sonucunda Mustafa Kutlu'nun eserlerinde, araştırma öncesi belirlenen geleneksel ögelerin hepsinin yer aldığı tespit edilmiştir. İncelenen eserlerde en çok, doğum, evlilik ve ölüm ile ilgili gelenekler karşımıza çıkmıştır. Mustafa Kutlu'nun incelenen eserlerinin geleneksel ögelere yer vermesi nedeniyle toplumsal bağı artırdığı, millî kimliğin topluma hatırlatılmasında nitelikli eserler olduğu tespit edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Millî kimlik, gelenek, Mustafa Kutlu, Türk Dili ve Edebiyatı, Türkçe.

ABSTRACT

THE ROLE OF TRADITION TO CONSTRUCT OF THE NATIONAL IDENTITY THE EXAMPLE OF MUSTAFA KUTLU

Merve Çizmecioğlu
January, 2020

With the 20 th century, humanity testified to a history in which empires disappeared and national states structured .This historical restructuring procreated a national identity quest for all state. National identities reserving a nation from others ,come up with sharing a common history, language, fatherland,culture and belief in individual of a nation.In the globalizing world with the impact of technological developments some people struggle to eliminate the nationality identities ,which are big threatenings for globalization.

The traditions transferred from generation to generation interconnect the individuals of a society, increase belonging feeling of individual for nation and support the existence of a national identity.Mustafa Kutlu, who is the one of the storytellers living in nowaday literature witnessing to starting of modernization process of our country is an author transported into his works delivered things of modernization process of our country .

The aim of this study is to determine the traditional elements in the stories of Mustafa Kutlu, published between 2000-2018 years, is a big storyteller witnessing during lifetime for the modernization process of Turkey, to present how has been given a place for traditional elements an to determine the connection between traditional elements and national identity.

In this study, the traditional elements in the stories of Mustafa Kutlu supporting his works with traditional worthes, published between 2000-2018 years, was analysied by the technique with the document analysis ,which is the one of the qualitative research methodologies , and by the content analysis technique, which is the one of the analysis techniques. The data obtained from the content analysis were described with descriptive analysis.

In result,it was determined , in the works of Mustafa Kutlu,that appeared the all traditional elements which were supported before the research .In the works analysed we ,mostly, determined the traditions related to birth,marriage and death Also, we determined that the traditional elements , in the analysed works of Mustafa Kutlu, increased the social connection , determined that took on a important task to evoke the national identity to the society over the life styles of heros.

Key Words:: National identity, tradition, Mustafa Kutlu, Turkish language and literature, Turkish.

ÖN SÖZ

Gelenekler, bir milletin geçmişten bugüne kadar getirdiği, günlük hayatındaki uygulama, inanç ve âdetleri kapsamaktadır. Bir milletin fertleri, atalarından yadigâr kalan gelenekleri sayesinde geçmişle bağlantı kurabilmekte, milletini millet yapan bağlarına daha sıkı sarılabilmektedir. Millî kimlik, küreselleşen dünyada millî olma özelliğini korumak isteyen toplumlar için önem arz etmektedir. Millî kimliğin korunması, milletin değerlerine sahip çıkması ile mümkündür. İşte bu değerlerden biri olan gelenekler, ülkemizin her yerinde aynı inanç ve kültür değerleri üzerinde şekillendiği için bizi "biz" yapmaktadır. Toplumun değerlerini ve hassasiyetlerini yansıtan gelenekler, hayatımızın her döneminde ve her yerinde korunmalı millî kimliğimizin zarar görmesinin önüne geçilmelidir.

1960'lı yılların sonundan beri hikâye yazan ve edebiyatımızın yaşayan en büyük hikâyecisi olarak görülen Mustafa Kutlu'nun eserlerinin bu çalışmada incelenmesinin nedeni, hikâyelerini Şark-İslâm kültürü ile beslemesidir. Modernizmin karşısına gelenekleri koyan Kutlu, modernizmin millî kimliğe verdiği zararı engellemenin yolu olarak geleneklere tutunulması gerektiğini eserlerindeki kahramanlarıyla okuyucuya yansıtmaktadır. Bu araştırmada Mustafa Kutlu'nun 2000-2018 yılları arasında yayımlanan hikâyeleri, millî kimliğin inşasını destekleyen geleneklerin tespiti yoluyla incelenmiştir.

Çalışmam boyunca değerli bilgilerini benimle paylaşan, öğrencisi olduğum günden beri tecrübelerini benden esirgemeyen ve her daim kendime örnek aldığım değerli hocam ve tez danışmanım Prof. Dr. Ali Fuat Arıcı'ya teşekkürü borç bilirim.

Lisans eğitimimden bu yana desteğini içten bir şekilde gösteren, yoluma çıkan engelleri aşmamda bana her zaman yardımcı olan değerli hocam Doç. Dr. Talat Aytan'a teşekkür ederim.

Çalışmam süresince benden anlayışını esirgemeyen, her daim yanımda olup beni yüreklendiren ve benimle aynı yolda yürüyen değerli eşim, yol arkadaşım Burak Avcı'ya teşekkür ederim.

Son olarak, benimle bu yola çıkma hayali kuran en büyük destekçim canım annem Hatice Nalân Çizmecioğlu'na; bana her daim güvenen canım babam Mehmet Fahri Çizmecioğlu'na ve bir anneanneden çok daha fazlası olan canım anneannem Müzeyyen Uşun'a sonsuz teşekkür ederim.

İstanbul, Ocak, 2020 Merve Çizmecioğlu

İÇİNDEKİLER

Sayfa No

ÖZ ……..iii
ABSTRACT ……...iv
ÖN SÖZ..... v
İÇİNDEKİLER ……vi
KISALTMALAR x
1. GİRİŞ 1
1. 1. Problem Durumu 1
1.1.1. Problem Cümlesi 5
1.1.2. Alt Problemler 5
1.2. Araştırmanın Amacı 6
1.3. Araştırmanın Önemi 6
1.4. Varsayımlar 8
1.5. Sınırlılıklar 8
1.6. Tanımlar 8
2. KAVRAMSAL ÇERÇEVE 9
2.1. Dil 9
2.2. Kültür 14
2.3. Millî Kimlik 18
2.4. Küreselleşme 24
2.5. Türk Gelenekleri 27
2.4.1. Doğum 28
2.4.2. Evlenme 30
2.4.3. Ölüm 31
2.4.4. Bayramlar 33
2.4.5. Oyunlar, Eğlenceler, Sporlar 34
2.4.6. İnanışlar 36
2.4.7. Halk Oyunları, Halk Oyunlarında Çalgılar ve Müzik 38
2.4.8. Giyim-Kuşam 40
2.4.9. Halk Sanatları ve Zanaatları 40

2.4.10. Halk Mimarisi 41
2.4.11. Halk Mutfağı 41
2.4.12. Dayanışma, Yardımlaşma ve Eğitim Kurumları 42
2.4.13. Halk Hekimliği 43
2.4.14. Gurbet ve Askerlik 43
3. MUSTAFA KUTLU'NUN HAYATI, HİKÂYECİLİĞİ VE 2000 SONRASINDA YAYIMLANAN HİKÂYELERİ 45
3.1. Hayatı 45
3.2. Mustafa Kutlu'nun Hikâyecilik Anlayışı 47
3.3. 2000 Sonrası Yayımlanan Hikâyeleri 58
3.3.1. Uzun Hikâye 59
3.3.2. Beyhude Ömrüm 59
3.3.3. Mavi Kuş 60
3.3.4. Tufandan Önce 61
3.3.5. Rüzgârlı Pazar 61
3.3.6. Chef 62
3.3.7. Menekşeli Mektup 63
3.3.8. Kapıları Açmak 64
3.3.9. Huzursuz Bacak 65
3.3.10. Tahir Sami Bey'in Özel Hayatı 65
3.3.11. Zafer Yahut Hiç 67
3.3.12. Hayat Güzeldir 67
3.3.13. Anadolu Yakası 69
3.3.14. Sıradışı Bir Ödül Töreni 70
3.3.15. Nur 71
3.3.16. Tirende Bir Keman 72
3.3.17. Hesap Günü 73
3.3.18. İyiler Ölmez 74
3.3.19. Tarla Kuşunun Sesi 76
3.3.20. Sevincini Bulmak 76
4. ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ 78
4.1. Araştırmanın Deseni 78
4.1.1. İnceleme Nesnesi 78
4.1.2. Veri Toplama Aracı 80
4.1.3. Veri Analizi 83
4.1.4. Geçerlik ve Güvenirlik 84

5. BULGULAR 86
5.1. Doğum 86
5.1.1. Doğum Öncesi 86
5.1.2. Doğum Anı 87
5.1.3. Doğum Sonrası 87
5.2. Evlenme 90
5.2.1. Evlenme Öncesi 90
5.2.2. Evlenme Anı 96
5.3. Ölüm 100
5.3.1. Ölüm Öncesi 100
5.3.2. Ölüm Sırası 101
5.3.3. Ölüm Sonrası 103
5.4. Bayramlar 106
5.4.1. Dinî Bayramlar 107
5.4.2. Nevruz 107
5.4.3. Hıdrellez 107
5.5. İnanışlar 107
5.5.1. Canlı Varlıklar ile İlgili İnanışlar 108
5.5.2. Cansız Varlıklar ile İlgili İnanışlar 108
5.5.3. Dinî İnanışlar 112
5.5.4. Nazar-Nazarlık 120
5.5.5. Yatırlarla, Ziyaret Yerleri ile İlgili İnanışlar 121
5.6. Oyun-Eğlence-Spor 122
5.6.1. Yetişkinlerin Oyunları, Eğlenceleri 122
5.6.2. Küçüklerin Oyunları, Eğlenceleri 124
5.6.3. Geleneksel Sporlar 125
5.7. Halk Oyunları(Dansları) 126
5.7.1. Oyunların Çeşitleri 126
5.7.2. Oyunlarda Çalgılar, Müzik 127
5.8. Giyim-Kuşam 131
5.8.1. Kadın Giyimi 131
5.8.2. Erkek Giyimi 132
5.9. Halk Sanatları, Zanaatlar ve Eşyalar 134
5.9.1. Meslekler 134
5.9.2. Halk Sanatları 139

5.9.3. Eşyalar 140
5.10. Halk Mimarisi 141
5.11. Halk Mutfağı 146
5.11.1. Yiyecek Türleri 146
5.11.2. İçecek Türleri 150
5.12. Dayanışma, Yardımlaşma ve Eğitim Kurumları 152
5.12.1. Misafirperverlik 152
5.12.2. Dinî Kuruluşlar 153
5.12.3. İmece ve Yardımlaşma, Dayanışma 154
5.13. Halk Hekimliği 159
5.14. Gurbet ve Askerlik 161
5.14.1. Gurbet 161
5.14.2. Askerlik 162
6. SONUÇ, TARTIŞMA VE ÖNERİLER 164
6.1. Sonuç ve Tartışma 164
6.2. Öneriler 178
KAYNAKÇA 180
ÖZ GEÇMİŞ 190

KISALTMALAR

AY : Anadolu Yakası
BÖ : Beyhude Ömrüm
C : Chef
HB : Huzursuz Bacak
HG : Hayat Güzeldir
HEG : Hesap Günü
Hz. : Hazreti
İÖ : İyiler Ölmez
KA : Kapıları Açmak
MK : Mavi Kuş
MM : Menekşeli Mektup
N : Nur
RP : Rüzgârlı Pazar
SB : Sevincini Bulmak
SBÖT : Sıradışı Bir Ödül Töreni
TBK : Tirende Bir Keman
TSBÖH : Tahir Sami Bey'in Özel Hayatı
TKS : Tarla Kuşunun Sesi
TÖ : Tufandan Önce
ZYH : Zafer Yahut Hiç

1. GİRİŞ

Çalışmanın bu bölümünde, problem durumuna, araştırmanın amacına, araştırmanın önemine, sınırlılıklara, varsayımlara ve tanımlara yer verilmiştir.

1. 1. Problem Durumu

Geleneksel toplumlarda gelenek-göreneklerle var olan fakat o toplumlarda sorun olarak görülmeyen kimlik, sosyal ve kültürel değişmelerle birlikte bir sorun hâline gelmiştir (Güvenç, 2005, 5). Kimlik kavramının bir sorun hâline gelmesinde ise küreselleşmenin payı büyüktür. Küreselleşme, insanlığın bütünleşerek ve homojenleşerek tek dünya toplumu hâline geleceği, bu dünya toplumunun tek siyasi merkezde örgütleneceği ve buna bağlı olarak insanların ayrı milletlere bağlı milliyetçilikler yerine dünya milliyetçiliği yapmaları gerektiği iddiası üzerine kurgulanmıştır (Atasoy, 2009, 827).

Küreselleşmenin karşısındaki en büyük tehdit ise millî kimliklerdir. Millî kimlik, "aynı kültür çevresinde yaşayıp, aynı mukaddesleri paylaşan ve benzer dış şartlar içinde yaşayanları aynı şahsiyet içinde birleştiren bir kavramdır" (Kösoğlu, 2018, 37). Bu yüzden küreselleşme, millî kimliklere zarar vererek karşısındaki tehdidi kaldırmak ister. Küreselleşme karşısında yok olma tehlikesiyle karşı karşıya kalan milletler, kendilerini korumak için millî kimliklerini oluşturan değerlerini kalkan olarak kullanmıştır. Millî kimlikleri oluşturan değerlerin başında ise dil ve kültür gelmektedir.

Küreselleşen bir dünyada var olmaya çalışan kültürler, kendilerini muhafaza için kimliklerine daha bir sıkı sarılmaktadır. Zira günümüzde kapitalist yaşam tarzı karşısında kültürel farklılıklar daha da azalarak bir homojenleşme gündeme gelmekte, kültürel hegemonya altında kimlikler buharlaşmaktadır (Poyraz, 2009, 767).

Küreselleştirmenin kültürler üzerindeki yok edici etkisini yoğun olarak hissettiğimiz son dönemlerde kültürel değerlerimizi korumak, kültürel değerlerimize sahip çıkmak, bu konuda bilinç ve duyarlılık oluşturmak millî varlığımız açısından yaşamsal bir önem taşımaktadır. Çünkü sorun, günümüzde artık önemini yitirmeye başlayan ve anlam ifade etmez hâle gelen, basit olarak algılanan kültür değerleri sorunu değil var oluş sorunudur, millî varlığımızı devam ettirme sorunudur (Kolaç, 2009, 22). Milletin fertlerine küçük yaşlardan itibaren millî kimliği kazandırmada, kültürü ve kültürün taşıyıcısı olan dili aktarmada eğitimin rolü büyüktür.

Gökalp'e göre eğitim ve öğretimin, özellikle de millî kültürel unsurların öğretimle harmanlandığı eğitici öğretimin temel amacı, milletine liderlik yapacak fayda-gütmezlik, karşılık-gütmezlik, fedakârlık ve vatanseverlik gibi duyguları içselleştirmiş idealist fertler yetiştirmek olmalıdır (Biçer, 2019, 276). Ancak böyle yetişmiş fertler sayesinde millet kimliğini koruyacak ve varlığını sürdürmeye devam edecektir.

Millet ruhunu yapan maariftir. Maarifin düşmesi millet ruhunu yerlere serer. Maarife değer vermeyiş millet ruhunun yıkılışını hazırlar. Maarif hangi yönde yürürse millet ruhu da onun arkasından gider. Şu hâlde millet, maarifi demektir (Topçu, 2016, 30). Milletin ruhunun korunması için, milli bir eğitim anlayışıyla hareket edilmelidir.

Okullar devlet müesseseleridir. Yetişen nesiller, içinde yaşadıkları toplumun "resmi dili"ni, kültürünü, kıymet hükümlerini okullarda öğrenirler, okullarda nelerin okutulacağını ise devlet belirler (Kaplan, 2010, 194). Devlet, yaptığı ders programları ile derslerde işlenmesi gereken kazanımları ve derslerin amacını belirlerken milletin kültürünü, inanışlarını, ruhunu göz önünde bulundurur.

Küreselleşme rüzgârının hızlı bir şekilde estiği ve ulusal kültüre yöneldiği günümüzde ulusal kültüre, halk kültürüne bilinçle yaklaşma, koruma sorumluluğu her zamankinden daha fazla önem kazanmaktadır. Bu açıdan Türkçe ders kitaplarına ve Türkçe ders programlarına önemli görevler düşmektedir (Kolaç, 2009, 19). Bunun yanında lise çağındaki öğrencilere Türk Dili ve Edebiyatı dersi verilmektedir. Bu dersin kitaplarına ve programlarını da önemli görevler düşmektedir.

Gelecek kuşaklara miras olarak bırakabileceğimiz dilimiz ve edebiyatımız gibi kültür varlıklarımızı işleyip bunlar üzerine eser ortaya koyan sanatkârlarımız

sayesinde bu birikimimiz bir taraftan gelişip ilerlerken diğer taraftan kaybolmaktan kurtularak gelecek nesillere aktarılma imkânı bulmaktadır (Arıcı, 2019, 69). Ders kitaplarına konulmak için seçilen metinler, kültür varlıklarımızı işleyen yazarların metinleri olmalıdır.

Edebî metinlerin en önemli etkilerinden biri de okuyucunun kimliğini ve şahsiyetini şekillendirip yoğurmasıdır. Onların bu işlevini bilen kimi devletler durumu kendi anlayışlarına uygun yapıda insan yetiştirmede kullanmıştır. Yetiştirilen bu insan tipi de onlar tarafından "ideal tip" olarak görülmüştür (Eflatun, 2019, 149). Bu nedenle de Türk kültür anlayışına uygun metinler seçilerek Türk kültür anlayışına uygun yapıda insan yetiştirilmesi sağlanmalıdır.

Millî Eğitim Bakanlığı tarafından yayımlanan Türkçe Dersi Öğretim Programı (2019) incelediğinde, "Okuduğu, dinlediği/izlediğinden hareketle, söz varlığını zenginleştirerek dil zevki ve bilincine ulaşmalarının; duygu, düşünce ve hayal dünyalarını geliştirmelerinin sağlanması, millî, manevi, ahlaki, tarihî, kültürel, sosyal değerlere önem vermelerinin sağlanması, millî duygu ve düşüncelerinin güçlendirilmesi, Türk ve dünya kültür ve sanatına ait eserler aracılığıyla estetik ve sanatsal değerleri fark etmelerinin ve benimsemelerinin sağlanması" nın Türkçe dersinin özel amaçları içerisinde yer aldığı görülmektedir. 2019 Türkçe Dersi Öğretim Programı'nda "Ders Kitaplarına Alınacak Metinlerin İncelenmesi" başlığı altında da "Ders kitaplarına alanda yaygın olarak kabul görmüş yazar ve eserlerden, edebî ve kültürel değer taşıyan metinler alınmalıdır." maddesinin yer aldığı görülmektedir. Türkçe Dersi Öğretim Programı'nın uygulanması sürecinde işlenmesi öngörülen temaların içindeki "Erdemler", "Millî Kültürümüz", "Millî Mücadele ve Atatürk", "Birey ve Toplum" temalarının millî kimliği desteklemede öne çıkan temalar olduğu görülmektedir. Tüm bunlar doğrultusunda, millî kimliğimizin önemli parçalarından olan Türk dilini ve Türk kültürünü en güzel şekilde yansıtmak için Türkçe ders kitaplarına konulacak metinlerin seçimi büyük önem arz etmektedir.

2018 Ortaöğretim Türk Dili ve Edebiyatı Dersi Öğretim Programı'nda "Öğretim Programlarının Amaçları" başlığı altında "Liseyi tamamlayan öğrencilerin, ilkokulda ve ortaokulda kazandıkları yetkinlikleri geliştirmek suretiyle, millî ve manevi değerleri benimseyip hayat tarzına dönüştürmüş, üretken ve aktif vatandaşlar olarak yurdumuzun iktisadi, sosyal ve kültürel kalkınmasına katkıda bulunan, "Türkiye Yeterlilikler Çerçevesi"nde ve ayrıca disiplinlere özgü alanlarda ifadesini bulan

temel düzey beceri ve yetkinlikleri kazanmış, ilgi ve yetenekleri doğrultusunda bir mesleğe, yükseköğretime ve hayata hazır bireyler olmalarını sağlamak." amacına yer verilmiştir. Yine aynı programın "Değerlerimiz" başlığı altında "Öğretim programlarında yer alan "kök değerler" şunlardır*: adalet, dostluk, dürüstlük, öz denetim, sabır, saygı, sevgi, sorumluluk, vatanseverlik, yardımseverlik*. Bu değerler, öğrenme öğretme sürecinde hem kendi başlarına, hem ilişkili olduğu alt değerlerle ve hem de öteki kök değerlerle birlikte ele alınarak hayat bulacaktır." açıklamasına yer verilmiştir.

2018 Ortaöğretim Türk Dili ve Edebiyatı Dersi Öğretim Programı'nda "Öğretim Programı'nın Özel Amaçları" başlığı altında "Edebî metinler aracılığıyla Türkçenin inceliklerini, Türk edebiyatının tarih içinde gösterdiği değişim ve gelişimi tanımaları" ve "Türk edebiyatına ait eserler aracılığıyla millî, manevi, ahlaki, kültürel ve evrensel değerleri anlamaları" amaçlarının yer aldığı görülmektedir. Yine aynı programın **"**Ders Kitabına Alınacak Metinlerin Nitelikleri" başlığı altında "Metinlerde Türk milletinin bölünmez bütünlüğüne; millî, manevi, kültürel ve ahlaki değerlerine aykırı unsurlar yer almamalıdır." ve "Seçilen metinler, öğrencilerin duygu, düşünce ve hayal dünyalarını zenginleştirecek; bilgi, beceri, dil ve estetik zevk düzeylerini geliştirecek nitelikte olmalıdır." maddelerine yer verilmiştir.

2018 Ortaöğretim Türk Dili ve Edebiyatı Dersi Öğretim Programı'nda "Öyküleyici Edebî Metinler" başlığı altında verilen kazanımlardan birinin "Metinde millî, manevi ve evrensel değerler ile sosyal, siyasi, tarihî ve mitolojik ögeleri belirler." kazanımı olduğu görülmektedir. Aynı programın 12. Sınıfların "2. Ünite" başlığı altında ise hikâye edebî türüne yer verilmiştir. Bu ünitede 1960 sonrası dönemden 4 hikâye örneğinin derste işlenmesi gerektiği belirtilmiştir. Tüm bunlardan yola çıkılarak denilebilir ki Milli Eğitim Bakanlığı, millî kimliğe önem veren programlar hazırlamıştır ve ders kitaplarına seçilen metinlerin de programların amaçlarına ve kazanımlarına uygun nitelikler taşıması gerekmektedir.

Nesillerimizin kendilerine özgülükleri, nevi şahıslarına münhasırlıkları ancak ve ancak onları millî kimliklerine dönük yetiştirmekle ve onlara dillerini, törelerini, geleneklerini ve toplumsal değerlerini öğretmekle sağlanabilir (Arıcı, Sallabaş, Yorgancı, 2019, 39). Bu çalışmada, küreselleşme sonucunda zarar gören millî kimlik ve millî kimlik oluşumunda önemli etkenlerden biri olan Türk kültürünün parçası geleneksel unsurlar, Türkçe ve Türk Dili ve Edebiyatı derslerinin öğretim

programları da göz önünde bulundurularak Mustafa Kutlu'nun 2000 sonrasından yayımlanan hikâyelerinde ele alınacaktır.

1.1.1. Problem Cümlesi

Millî kimliğin inşasında geleneğin rolü Mustafa Kutlu'nun 2000 sonrasında yayımlanan hikâyelerinde yer almakta mıdır?

1.1.2. Alt Problemler

Yukarıda belirtilen ana problemden yola çıkılarak, Türkçe Dersi Öğretim Programı (2019) ve Ortaöğretim Türk Dili ve Edebiyatı Dersi Öğretim Programı (2018) da dikkate alınarak şu alt problemler tespit edilmiştir:

Mustafa Kutlu'nun hikâyelerinin öğrencilere dil bilinci kazandırmadaki katkısı nasıldır?

Mustafa Kutlu'nun 2000 sonrası hikâyelerinde geçiş dönemleri etrafında gelişen gelenekler nelerdir?

Mustafa Kutlu'nun 2000 sonrası hikâyelerinde yer alan bayram gelenekleri nelerdir?

Mustafa Kutlu'nun 2000 sonrası hikâyelerinde inanışlar ile ilgili gelenekler nelerdir?

Mustafa Kutlu'nun 2000 sonrası hikâyelerinde oyun, eğlence ve sporla ilgili gelenekler nelerdir?

Mustafa Kutlu'nun 2000 sonrası hikâyelerinde halk oyunları ve müzik ile ilgili gelenekler nelerdir?

Mustafa Kutlu'nun 2000 sonrası hikâyelerinde giyim-kuşamla ilgili gelenekler nelerdir?

Mustafa Kutlu'nun 2000 sonrası hikâyelerinde halk sanatları, zanaatlar ve eşyalarla ilgili gelenekler nelerdir?

Mustafa Kutlu'nun 2000 sonrası hikâyelerinde halk mimarisi ile ilgili gelenekler nelerdir?

Mustafa Kutlu'nun 2000 sonrası hikâyelerinde halk mutfağı ile ilgili gelenekler nelerdir?

Mustafa Kutlu'nun 2000 sonrası hikâyelerinde dayanışma, yardımlaşma ve eğitim kurumları ile ilgili gelenekler nelerdir?

Mustafa Kutlu'nun 2000 sonrası hikâyelerinde halk hekimliği ile ilgili gelenekler nelerdir?

Mustafa Kutlu'nun 2000 sonrası hikâyelerinde gurbet ve askerlik ile ilgili gelenekler nelerdir?

Mustafa Kutlu'nun 2000 sonrası hikâyelerinde en çok hangi geleneksel unsurlara yer verilmiştir?

Mustafa Kutlu hikâyeleri geleneksel unsurlar açısından millî kimlik inşası sürecinde okutulmalı mıdır?

1.2. Araştırmanın Amacı

Bu çalışmanın amacı, Mustafa Kutlu'nun 2000 sonrasında yayınlanmış hikâyelerinde yer alan geleneksel unsurları tespit ederek Mustafa Kutlu'nun 2000 sonrasında yayımlanmış hikâyelerinin Türkçe dersi ve Türk Dili ve Edebiyatı dersi ile kazandırılması hedeflenen millî kimlik bilincine katkısını ortaya koymaktır.

1.3. Araştırmanın Önemi

Kimlik özdeşimleri ne kadar benzer ya da uyumlu ise toplum o kadar sağlıklı ve zinde; ne kadar bölünmüş ve çatışmalı ise o kadar zayıf ve sorunlu gibi görünür. Bu nedenle, çoğu toplumlar, ulusal devletler, gelenek ortaklığına, tarih bilincine dayalı kültürel kimlikler yaratmaya, kimlik tasarımıyla simgelerini korumaya çalışırlar (Güvenç, 2005, 353). Millî kimliklerini korumak isteyen milletler; gelenek, tarih, dil, kültür ortaklığını korumaya ve uyumlu toplum yapısını devam ettirmeye çabalarlar.

Duygu ve düşüncelerin yaşananlardan esinlenerek zihinde canlandırılıp dil ile aktarılması demek olan edebiyat, kimliği ortaya koymada önemli bir rol üstlenmiştir. Kimlik; bir toplumun düşünme biçimini, yaşam şeklini, hayallerini yansıtır. Bu nedenle edebiyat diğer sanatlara göre kimliği yansıtmada daha etkilidir (Polat, 2009, 269). Milletin kimliğini oluşturan düşünceleri, kültürünü, hayallerini edebiyatında görmek mümkündür.

Toplumdaki fertler arasında bir bağ kurmak için yine milletin ürettiği ortak değer ve geleneklere başvurulur. Bu değer ve gelenekler o toplumdaki fertler arasında bir bağ kurarak ortak bir kimlik oluşturmalarını ve kendilerini o kimliğe ait hissetmelerini sağlar (Smith, 2017, 35). Milleti oluşturan fertlerin o millete aidiyeti, bu ortak değerler ve gelenekler sayesindedir.

Günümüz dünyasında küreselleşme sonucu, milletlere ait olan ve aidiyet hissi vererek onları bir arada tutan değerler zarar görmektedir. Geleneksel unsurlar, toplumu bir arada tutmada, "biz" hissini topluma yaşatmada önemli bir yere sahiptir. Geleneksel unsurların da bir parçası olduğu millî kimlik, küçük yaşlardan itibaren milletin fertlerine kazandırılmalıdır.

Bir millî eğitim anlayışı çerçevesinde, milletimizin fertlerine küçük yaşlardan itibaren millî kimlik bilinci kazandırabiliriz. Geçmişte bu ideal ve mefkûreye sahip eğitim anlayışıyla sayısız ilim adamı, yönetici, asker ve sanatkâr yetiştirip cihan devleti kuran ve adaletle hüküm süren Türk milleti, "sorun çağının insanları" için bugün yine "yaşama yerine yaşatma ahlakı"na sahip nesiller yetiştirebilir. Aranan bütün cevaplar kadim Türk kültürünün eserlerinde öylece bulunmaktadır. (Arıcı, Başaran, 2019, 10).

Türkçe-edebiyat derslerinin yürütülmesine zemin olan ve kaynaklık eden edebî metinlerin öğrenci merkezli süreçlerle incelenip çözümlenmesiyle öğrenciler, millî ve evrensel değerlerin farkında olarak millî kültürün dinamik bir unsuru olan millî bilince sahip olabilirler (Göçer, 2019, 94). Bu noktada, Türkçe ve Türk Dili ve Edebiyatı derslerine önemli görevler düşmektedir. Türkçe ve Türk Dili ve Edebiyatı derslerinde kullanılan kitaplardaki metinlerin seçimi kültür ve dil bilinci kazandırması açısından önemlidir. Kültür ve dil bilinci kazandırmada ne kadar nitelikli eser seçilirse bu konuda o kadar başarılı olunacaktır.

Bu çalışmada Mustafa Kutlu hikâyelerinin seçilmesinin ise çeşitli nedenleri vardır. Mustafa Kutlu, modern insanın çıkmazlarına, sosyal ve iktisadi değişimin, şehirleşmenin insanlarda açtığı buhranlara karşı, içinde olmaktan mutlu olduğu dünya görüşünün değerlerini, dünyayı algılayış tarzlarını, gelenek-görenek ve âdetlerini, unutulmuş bir hazineye benzeyen bu değerleri, farklı bir formda üreterek metinler arası ve tasavvufi göndermelerle yeniden inşa etmektedir. Bu yöntem onun hikâyelerini zengin bir kaynak hâline getirmektedir (Anar, 2012, 333). Mustafa Kutlu ile ilgili daha önceden yapılmış çalışmalar incelediğinde, Mustafa Kutlu hikâyelerindeki geleneksel ögelerin tespit edilip Türkçe ve Türk Dili ve Edebiyatı dersi ile ilişkilendirilerek millî kimliğin ele alındığı bir çalışmanın olmadığı görülmüştür. Bu çalışmada zengin kaynak olarak görülen Mustafa Kutlu'nun eserleri, geleneksel unsurlar açısından ele alınacaktır. Tespit edilen gelenekler sonucu, Türk millî kimliğini hatırlatan değerler ortaya konulacak olup millî kimlik bilinci

kazandırması açısından Türkçe ve Türk Dili ve Edebiyatı derslerinin kitaplarına konulup konulmaması konusunda öneride bulunulacaktır.

1.4. Varsayımlar

Mustafa Kutlu hikâyelerinin millî kimlik inşasında rolü olan geleneksel unsurlar açısından zengin olduğu varsayılmaktadır.

Mustafa Kutlu hikâyelerinin millî kimlik inşasında geleneksel değerleri taşıyarak toplumun millî kimlik inşasına katkıda bulunacağı varsayılmaktadır.

1.5. Sınırlılıklar

Araştırma Mustafa Kutlu'nun 2000-2018 yılları arasında yayımlanan Uzun Hikâye (2000), Beyhude Ömrüm (2001), Mavi Kuş (2002), Tufandan Önce (2003), Rüzgârlı Pazar (2004), Chef (2005), Menekşeli Mektup (2006), Kapıları Açmak (2007), Huzursuz Bacak (2008), Tahir Sami Bey'in Özel Hayatı (2009), Zafer Yahut Hiç (2010), Hayat Güzeldir (2011), Anadolu Yakası (2012), Sıradışı Bir Ödül Töreni (2013), Nur (2014), Tirende Bir Keman (2015), Hesap Günü (2015), İyiler Ölmez (2016), Tarla Kuşunun Sesi (2017), Sevincini Bulmak (2018) kitapları ve bu 20 hikâyede bulunan geleneksel unsurların incelenmesi ile sınırlandırılmıştır.

1.6. Tanımlar

Millî Kimlik: "Bir milletin kendine özgü düşünüş ve yaşayış biçimi, dil, töre ve gelenekleri, toplumsal değer yargıları ve kuralları ile oluşan özellikler bütünü, millî hüviyet" (TDK, 2011, 1684).

Gelenek: "Bir toplumda, bir toplulukta eskiden kalmış olmaları dolayısıyla saygın tutulup kuşaktan kuşağa iletilen, yaptırım gücü olan kültürel kalıntılar, alışkanlıklar, bilgi, töre ve davranışlar, anane, tradisyon" (TDK, 2011, 920).

Hikâye:

"1. Bir olayın sözlü veya yazılı olarak anlatılması,

2. *isim, argo* Aslı olmayan söz, olay:

3. *isim, edebiyat* Gerçek veya tasarlanmış olayları anlatan düzyazı türü, öykü." (TDK, 2011, 1100).

2. KAVRAMSAL ÇERÇEVE

2.1. Dil

Dil, kişinin durduğu ve baktığı noktaya göre çeşitli biçimlerde tanımlanabilecek bir varlık alanıdır. Ancak en basit ve kuru tanımıyla dil anlaşma aracıdır. Bu anlaşma aracının malzemesi sesler, kaynağı ise bu seslerin kullanılmasını sağlayacak biçimde oluşan ses organlarıdır (Türk, 2014, 146). Ses organlarının uyumu sayesinde ortaya çıkan dil, insanların anlaşmasını sağlamakta bunun sonucu iletişimlerini kolaylaştırmaktadır.

Dil, insanlar arasında anlaşma ve antlaşmayı sağlayan tabii bir vasıta olmanın yanında seslerden oluşmuş mükemmel bir yapıdır. Bu yapı, insanoğlunu var olduğu günden beri cezbetmiş, onun varlığı, sistemi merak uyandırmıştır (Şanlı, 2019, 617). İnsanoğlu bu merak sonucu, dil üzerine çeşitli çalışmalar yapmıştır.

Dilbilimciler, dünyada "ilkel dil" olarak nitelenecek bir dil bulunduğunu kabul etmezler. Çünkü her dil, çevreyi, evreni anlatmaya, toplum yaşamının her olay ya da gerçeğini kendi olanaklarıyla söze dönüştürmeye yeterlidir (Aksan, 2011, 13).

Kişioğlunun tabii varlığına tarihi katan dil, uzun çağlar içinde oluşmuş, söz-anlam ilişkisi, tabiat taklidi unsurları dışında, bütünüyle nedensizlik ilkesine dayalı olarak uzun devirler içinde sağlanmış bir sosyal sözleşmeler toplamı, bir saymacalar sistemidir. Bu saymacalar, zaman ve mekân düzlemlerindeki ortaklıkları ölçüsünde dili oluştururlar. Saymacalar ve kabuller yapmak, semboller kullanmak, kısacası bir nesneyi bir başka nesneyle anlatmak, yalnızca insana ait bir yetenektir (Karaağaç, 2002, 8). İnsan, bu yeteneği sayesinde yüzyıllar boyunca ortaya çıkmış birikimlerini gelecek kuşaklara aktarır ve tarihi süreçler içerisinde yok olup gitmemesini sağlar.

İnsanı kâinatın boşluğunda dönüp duran bir yıldız gibi kendi başına, ayrı ve yalnız olmaktan kurtaran, dildir. Birlikte tespit ettikleri sembollerden oluşan dilleri, şahısları sıkıca birbirine bağlar; onlara hayvan topluluklarının çok ötesinde olan bir

organik bütünlük, bir birliktelik sağlar (Karaağaç, 2002, 26). Dilin ortak olması, insanın bir topluma aidiyetini güçlendirip birliktelik hissini artırmaktadır.

Dil, insana, gerçek dünyadan ayrı ve onun kanunlarına bağlı olmayan bir dil-düşünce dünyası kurma imkânı sağlamıştır. İnsan, gerçek dünya ile dil-düşünce dünyasında aynı anda yaşamaktadır. İnsanın gerçek dünya içindeki hayatı, tıpkı insan dışındaki varlıklarda olduğu gibi idraklere dayanmaktadır. İdraklerin, tabiattan bize doğru, bizim daha önceki idrak bilgi ve tecrübelerimizi de barındıran dil-düşünce dünyamıza doğru bir yönü vardır (Karaağaç, 2002, 28).

Dil tanımları yapılırken, dilin "bir sesli işaretler sistemi" olduğu belirtilir ki doğru, ancak eksiktir. Dil, bir sesli işaretler sistemi olmasının ötesinde insan birikimlerini kuşaktan kuşağa aktaran ve nesillerin "öğrenme" ve "öğretme"lerini sağlayan bir anlamlar bütünü, bir anlamlar örgüsüdür. Dilin insan (fert) ve toplum için iki temel işlevi vardır: birincisi kültür taşıyıcısı olması, ikincisi ise iletişimi sağlamasıdır (Türk, 2014, 190). Dilin bu iki özelliği de insanın içinde yaşadığı toplumla özdeşim kurmasına olanak sağlar.

Dil sosyal, bölgesel farklılığı olan grupları bir hedefe yönelterek ortak dil etrafında aidiyet duygusu kazandırmayı amaçlar. Aidiyet oluşturacak dilin, kültürel ve işlevsellik boyutunun halk nazarında tartışılmaya açılması, toplumlarda dil üzerinden oluşturulacak aidiyet duygusunu zedeler. Millî birlik ve bütünlüğün ana katmanlarından olan dilin, dil planlaması ile birlikte iyi bir konuma getirilmesi, farklı kültüre ait unsurların dil üzerinden duygudaşlığının oluşturulabilmesi için dile karşı gösterilen tutumlarda hassas davranılması gerekmektedir (Ungan, 2015, 11). Bir toplumda dile ne kadar önem verilirse dilin aidiyet kurma özelliği o kadar güçlendirilir.

Dil, düşüncelerin, duyguların, hayallerin kaynağıdır. Biz dilimizle kendimizi ifade ederken aynı zamanda o dil ile ruh dünyamızı da inşa ederiz. Ziya Gökalp'in harsiyat olarak ifade ettiği ''kültür'' dil temeli üzerine oturur ve onun tezahür ve tecillileri ile zenginleşir. İnsan kendi dünyasında ürettiği ne varsa hepsini dili ile ifade eder (Şanlı, 2019, 623). İnsanın içinde büyüdüğü ailede, eğitim aldığı okulda, yaşadığı toplumda edindiği bütün kültürel değerler dil ile vücut bulur.

Her insanın dili, kendi bulunduğu konuma, eğitimine, sosyal şartlarına göre oluşur, yani bir dil içindeki her ferdin de kendine has özel bir dili vardır. Bu özel dil,

kişinin hayat tarzıyla ve zihninde biriktirdikleri ile ilgili olarak değişebilir. İnsanların çok büyük bir kısmı bir dilin kuşattığı, tam anlamıyla sarıp sarmaladığı bir alana doğarlar (Türk, 2014, 155). İnsan, yaşadığı toplum içinde dili ve dil ile doğrudan ilişkisi olan kültürü kendiliğinden öğrenir.

İnsan beyninin işleyiş düzen ve düzeneğini oluşturan, ana dili eğitimidir. İnsanın hayvan varlığı veya fizik yapısı dünyanın herhangi bir yerinde yaşarken, insan varlığı ve millî kimliği, ancak ana dilinde yaşayabilir. Bu yüzden, "Ana yurdumuz ana dilimizdir" demek hiç de yanlış olmaz (Karaağaç, 2002, 113). İnsanoğlu ana dilini ne kadar iyi bilirse o millî kimliğini o kadar yaşatır demektir.

İnsanın ses organları nasıl ki içine doğduğu dilin ses özelliklerine göre değişiyorsa, zihni de o dilin anlam dünyasına göre biçimlenir ve içine doğduğu dil, insanı bir bütünün parçası hâline getirir. Türkiye'de Türkçe ortamına doğan bir insan öncelikle ve her şeyden evvel Türk olur, diğer kimlik ve aidiyetleri daha sonra gelir. Dilin birleştirdiği parçaların tamamı yani tek tek kişiler, dilin içinde barındırdığı ortak değerleri emerek bütünü yani milleti oluştururlar. (Türk, 2014, 156). Milletin konuştuğu dil, ortak değerleri içinde barındıran ve yaşatan, insanı tek başınalıktan kurtarıp bir millete ait hissettiren önemli bir unsurdur.

Bir dilde ne kadar kelime varsa, o milletin dünya görüşü o kelimelerle sınırlıdır. İnsanoğlu bildiği ve dikkat ettiği varlıklara, duygu ve düşüncelere ad koyar, bilmediklerinin o dilde adları da yoktur. Diller, sade yapıları bakımından değil, kelime kadroları bakımından da birbirlerinden ayrılırlar. Ve bu ayrılık kültür ve medeniyet farkında delalet eder (Kaplan, 2010, 121). Her dil, ait olduğu milletin duygu ve düşünce dünyasını içinde taşır. Bir milletin köklü bir geçmişe ve gelişmiş bir kültüre sahip olması dilindeki kelimelerde de kendini gösterir.

Yazılı metinleri olup da kaderini takip edebildiğimiz Türk halkları Gök Tanrı dininden Budizm'e, Maniahizm, Hıristiyanlığa, Yahudiliğe kadar birçok farklı kültür alanına sürüklenmişler, ama Türkçeyi yaşatmayı her zaman başarmışlar. Nihayet 10.yüzyıldan sonra kitlesel İslamlaşma süreci başlamış, bu yeni medeniyet havzası Türklerin bütün kimliğini bürümüş, zaman zaman Türk demek Müslüman demek, Müslüman demek de Türk demek anlamını taşımış (Develi, 2013, 8). İslam dininin kabul edilmesi sonucu Türk kültürü ve Türkçe İslam'ın etkisi altına girmiş, yeniden şekillendirilmiştir.

Dil demek millet demektir. Türkçe demek Türk demektir. Türkçe varsa Türklük vardır. Türkçenin yok olduğu coğrafyalarda Türk'e de yer yoktur ve şimdiye kadar da olmamıştır. Türkçenin çekildiği yerlerden Türk kimliği de kısa zamanda çekilmek zorunda kalmıştır (Argunşah, 2012, 9). Bu da demektir ki Türk kültürü ve Türk milletinin ruhu, Türk dilinin olduğu her coğrafyada yaşamaktadır.

Her millet dilini ve kültürünü yüzyıllar boyunca yoğurur. Bu esnada o, akan bir nehir gibi, içinden geçtiği her topraktan bazı unsurları alır. Her medeni milletin konuşma ve yazı dili, karşılaştığı medeniyetlerden alınma kelime ve deyimlerle doludur. Bu bakımdan her milletin dili, o milletin çağlar boyunca yaşadığı tarihin adeta özetidir. Dile bu gözle bakılırsa dil mana kazanır (Kaplan, 2010, 152). Bu anlamda her dil, ait olduğu milletin tarihi süreci içinde diğer milletlerle karşılaştığı her durumda etki altında az ya da çok kalmıştır.

Ana dili ya da millî dilin yok olması, o dili konuşan halkın da baskın dilin konuşucuları içerisinde erimesi anlamına geldiği için insanlar, dillerini koruyabilme çabasına girmekte ve bunun için çeşitli tedbirlere başvurmaktadır. Ana dilini kaybettiği için başka toplumlar içerisinde eriyen veya eridiği için ana dilini de kaybeden pek çok topluluğu hem insanlık tarihinde hem de Türk tarihinde gösterebiliriz (Türk, 2014, 147). Başka toplumlar içerisinde yaşayıp millî benliğini kaybetmemek isteyen insanların alacağı önlemlerin başında, dilini terk etmeyerek çocuklarına yani gelecek kuşaklarına bu dili öğretmek gelmelidir.

Tarih, bize, ana dillerinde yaşayan toplulukların dünyanın herhangi bir yerini kolayca yurt hâline getirebildiklerini, ana dillerini kaybedenlerin kendilerini kaybettiklerini öğretmektedir (Karaağaç, 2002, 114). Bir yeri yurt haline getirmek için insanların arasındaki dilin ortak olması ve milletin o dili koruması gerekmektedir.

Bir milletin dili beş on senenin, bir iki neslin işi ve eseri değil; asırlar içinde nesillerin dimağındaki dil hafızası merkezlerinde köklü bir tabiat ve istidad hâline gelmiş ve nev'in biyolojik varlığına yerleşmiş bir alışkanlıktır (Başgil, 2012, 19). Dil tarih içerisinden akıp gelen ve istikbali kucaklayacak olan bir ırmak gibidir. Biz bu kültür taşıyan, binlerce yıllık medeniyet tasavvurunu bize getiren ırmağın oluşturduklarından millet, milliyet ve dil arasındaki münasebetleri tespit ederiz. O milletin sanatkârlarının, şairlerinin, ediplerinin, hatiplerinin ortaya koyduğu dil

yadigârlarından oluşan millî şuuru takip ederiz. Dil, bu şuur vasıtası ile nesilden nesile aktarılarak, değişerek gelişir (Şanlı, 2019, 624). Kültürü taşıyan bu ırmağı temiz tutarak millî kimliğin devamına katkı sağlamak bir milletin her ferdi için dikkat edilmesi gereken bir durum olmalıdır.

Türk kültürünü bir nesilden diğer nesle taşıyan "ses bayrağımız" teknolojik gelişmelerin artması sonucu dünya ile etkileşimin artması ve gereken hassasiyetin gösterilmemesi sonucu zarar görmekte, kirletilmektedir. Dilde başlatılan kirlenme yalnız dilde kalamaz. Kendisi ortaya çıkarılırken, var edilirken dolaylı veya dolaysız şekilde bütünü veya herhangi bir yanı dile dayanan sanat kolları, kültür alanları ve daha pek çok alan dildeki kirlenmeden şu veya bu oranda olumsuz etkilenmeler içine düşmekten kendisini kurtaramayacaktır (Ersoylu, 2009, 15). Son dönemlerde artan teknolojik gelişmeler, dünyayı küresel bir köy olarak gören küreselleşme düşüncesinin de etkisiyle dilin kirlenmesine yol açarak küreselleşmenin amacını desteklemektedir.

Dilimizin varlığını sürdürmesi için, sanatımızın, edebiyatımızın, felsefemizin, bilimimizin, teknolojimizin, eğitimimizin, gazetemizin, dergimizin, dinimizin, duamızın Türkçe olması ve bunlardan daha da önemlisi dilimize karşı takındığımız tavrın olumlu olması gerekir (Ungan, 2015, 63). "Ana dili", "yazı dili", "millî dil", "devlet dili", "resmi dil" gibi adlandırmalardan en az birinin dikkate alınması durumunda bile Türkçeye gerekli saygının, sevginin, özenin gösterilmesi kaçınılmaz bir kişilik borcu, kimlik borcu, ortak değerlerin paylaşılma kuralları açısından ise uyulması başta gelen bir mutlak şart, bir yurttaşlık görevidir (Ersoylu, 2009, 17). Milletinin millî kimliğinin korunmasını isteyen her birey, diline gereken saygıyı ve özeni göstermelidir.

Millet olmamızın unsurlarından biri dildir. Bu dil hakkıyla kullanılıp işlendiği zaman millî birlik ve beraberliğimizin vesilesi olmakla kalmayacak, aynı zamanda başta kendi milletimiz olmak üzere insanlığı tıpkı Kaşgarlı'nın, Yusuf Has Hacip'in, Hace Ahmet Yesevi'nin, Mevlana'nın, Yunus'un, Aziz Mahmud Hüdayi'nin, Süleyman Çelebi'nin, Fuzuli, Baki, Nabi'nin, Nedim'in Şeyh Galib ve daha nicelerinin bıraktığı miras gibi yeni miraslar bırakmaya devam edecektir (Şanlı, 2019, 630).

2.2. Kültür

Bir tarifiyle kültür, insanın tabiat karşısındaki başarılarının, tabiata kazandırdığı anlamların toplamıdır. Görüldüğü gibi bir tabiat vardır, bir de insan; ancak, aktif olan, biçimlendiren, anlamlandıran insan olduğuna göre, vurgulanması gereken de odur (Kösoğlu, 2018, 67). Bu tanıma göre kültür, insanın tabiatla ilişkisi sonucu ortaya çıkmıştır.

İnsanoğlunun maddi ve manevi ihtiyaçları çok çeşitlidir. O, bu ihtiyaçlara cevap verebilmek için binlerce şey icat etmiş ve geliştirmiştir. Kültür, bir bakıma, insanoğlunun maddi ve manevi ihtiyaçlarının maddeleşmiş şekillerinden ibarettir (Kaplan, 2010, 28). Bir milletin kültürü incelendiğinde tarihi boyunca nelere ihtiyaç duyduğu anlaşılabilir.

Tarihin derinliklerinden süzülüp gelen, zamanın ve ihtiyaçların doğurduğu, şuurlu tarihlerle, manalı ve zengin bir sentez oluşturan, sistemli ve sistemsiz bir şekilde nesilden nesle aktarılan, bu suretle her bir insanda mensubiyet duygusu, kimlik şuuru kazanılmasını sağlayan, çevreyi ve şartları değiştirme gücü veren, nesillerin yaşadıkları zamana ve geleceğe bakışları sırasında geçmişe ait atıf düşüncesi geliştiren, inanışların, kabullenişlerin, yaşama şekillerinin bütününe, kültür denmektedir (Yaman, 2005, 192). Kültür, bir milletin gelecek nesillerine aktardığı, başka bir milletinkine benzemeyen ruhudur.

Kültüre dâhil olan unsurlar, toplumun bütün fertlerinde duygu birliği ya da işbölümü meydana getiren yani toplumun fertleri arasında dayanışma sağlayan görenek, merasim ve ahlak anlayışı gibi kurumlardan ibarettir (Biçer, 2019, 265). Bu kurumlar uzun süreçler sonunda, milletin inanış ve değerlerinin etkisiyle oluşmuştur.

Kültür dinamiktir; kendini üretir, geliştirir ve sonunda biriktirdiği kabul ve retleriyle var olur. Bununla birlikte kültür; öğrenilir, değişir, toplumsaldır, süreklidir, ihtiyaç gidericidir. Kültür ögeleri arasında ahenk oluşturur, bütünleştiricidir. Tüm bu özelliklerden hareketle kültürün toplumdan topluma farklılık gösterdiği söylenebilir. Bunun dışında milletlerin çeşitli nedenlerle birbirleriyle etkileşime geçerek birbirlerini etkilemeleri de kaçınılmazdır. Bu durum, kültürleşme ve kültürel değişim kavramlarıyla açıklanır (Çakır, 2018, 32). Bu durumda bir kültüre sahip olanlar, kültürün diğer kültürlerle karşılaştığında etkileşime gireceğini bilerek kültürün özünden ödün vermeden kültürleşme veya kültürel değişim yaşamalıdır.

Kültür birçok özelliğinin yanı sıra, aynı zamanda normatif bir sistemdir; nesnel özelliklerin de üstünde normatif bir sistem olarak vardır. Bu çerçevede olmak üzere, kültürün içeriğini üç aşamada incelemek mümkündür. Birinci aşamada, davranış modellerini belirleyen normlar bütünü yer alır. İkinci aşamada, normlara işlerlik kazandırmayı sağlayacak birtakım yaptırımlar yer alır. Üçüncü aşamada, normların varlıkları ve uygulanabilirlikleri normlara yönelik değerlerle haklı kılınırlar. (Vatandaş, 2010, 32-33). Bu durumda bir davranışın doğru ya da yanlış olduğuna karar vermek için insanın içinde yaşadığı kültürü oluşturan değerlere bakmak gerekir.

Kültürel kimliğe ait unsurlar, birtakım kodlarla, simge ve sembollerle kültürel bellekte saklanır. Kültürel bellekte kodlanmış, kültüre ait unsurların kuşaklar arası aktarımı ise gelenek, ritüel, tören gibi araçlarla sağlanır. Ortak belleğe ait ögelerin hatırlanması ve bir disiplin çerçevesinde tekrarı, toplumsal yapının sürekliliğinde büyük öneme sahiptir. Bu bağlamda, içeriği statik, icrası dinamik işlevsel uygulamalar olan ritüeller; ortak belleğin ya da kültürel mirasın aktarımında kültürel belleğin birer kurucu ilkesi olarak ritüel devamlılıklarla tekrarlanmaktadır. (Ergun, Alptürker, 2017, 79). Kültürün belleği olan gelenek, ritüel, tören gibi araçlar o kültürün varlığını sürdürmesi için toplum tarafından yaşatılmalıdır

Üretilen ve öğretilen unsurların aynı zamanda öğretilmesi kültürün devamlılığını kaçınılmaz kılmıştır. Zihinsel çaba ürünlerini soyundan gelenlere biyolojik olarak aktarma şansı olmayan bireyler, bu dünyadan göçtüklerinde bilgi ve becerileri de kendileri ile birlikte yok olmaktadır. Bu durumda her çocuk doğduğunda toplumların eğitime verdiği önem oranında kendisini eğitim-öğretim ve kültür ortamlarında bulmakta, hayat boyu öğrenme sorumluluğunu almaya başlamaktadır (Ungan, 2019, 568).

Her kültür, sınırlandırılmış bir hayat şartları ve iman muhtevalarının ürünüdür. Yani, her kültürün maddesi ve ona biçim veren iman muhtevaları farklıdır. Bu yüzden, var olan her kültür zaruri olarak özgündür, yani millîdir. Kültürün maddesinde ortak unsurlar bulunabilir, iman muhtevalarında ortaklıklar veya benzerlikler bulunabilir; ancak, bütünüyle aynı olamayacağı ve bu unsurların karşılaşıp kültürü oluşturma süreçleri farklı olacağından kültürler de her halükârda farklı olurlar (Kösoğlu 2018, 97). Her kültürün oluştuğu ortam, kültürü oluşturan inanç sisteminin farklı olması yeryüzünde kültürel çeşitliliğe yol açmıştır.

Üslup bütünlüğü, kültürün yaygın ve köklü bir imana dayalı olduğunu gösterir ve millî bütünlük ve gücü besler. Değişik bölgeler arasında biçim yahut eda farkları vardır; ama hepsi de ayni üslubun genel bütünü içindedir. Mahalli farklar bu bütünlüğü bozmaz, renklendirirler. Türkülerimiz, ninnilerimiz, eğlence kültürümüz, yemek kültürümüz, çocuk büyütme kültürümüz hep aynı bütünün tezahürleridir (Kösoğlu, 2018, 44). Türk kültüründe, yedi bölgede farklı farklı halk oyunları, beslenme şekli, türküler, ninniler, maniler, giyim şekli gibi kültürel farklılıklar olsa da hepsi aynı toprağın başka başka renkleridir.

Bir kültürün inanç yapısı sadece dinî inançlardan ibaret değildir; geleneksel birikimden gelen motifler, izler, bakış açıları, değerler ve unsurlar da vardır. Teorik açıdan, bunlar dini inançlarla uyuşmuş olarak varlıklarını sürdürürler (Kösoğlu, 2018, 92). Bir toplumun genel kabul görmüş dinî inançlarına aykırı olan bir davranış o toplumda dinî inanışlara uygun bulunmadığı için gelenekselleştirilmez.

Kültürü şekillendiren önemli unsurlardan birisi mitolojik inanışlar ve bunlara bağlı olarak gelişen rivayetlerdir. Mitik inançlar ve meydana getirdikleri ahlâk felsefesi, örf ve âdetler ritüellerle de zenginleşerek bir davranış silsilesi oluşturmuştur. Zaman içinde tesis edilen hukuka ve sınırları belirlenen sosyal normlara rağmen söz konusu davranışlar, cemiyet üzerindeki düzenleyicilik fonksiyonlarını günümüze dek kuvvetle hissettirerek sürdüregelmişlerdir (Feyzioğlu, 2004, 68).

Millet ve milletin varlılığını devam ettirme açısından kültüre yaklaşıldığında ise dilin önemi ortaya çıkmaktadır. Kültür deyince ilk akla gelen şey "dil"dir. "Dil", millet denilen sosyal varlığı birleştiriyor. Onlar arasında duygu ve düşünce akımı vücuda getiriyor. Milletler duygu ve düşüncelerini yazıya geçirince, daha sağlam bir birlik meydana geliyor. Zira yazı sayesinde duygular ve düşünceler hem zaman, hem de mekân içinde yayılıyor (Kaplan, 2010, 25). Dil, geçmişten bugüne, aileden çocuğa geçerken milletin değerlerini çocuğa kazandırmaktadır. Çocuk, içine doğduğu toplumun duygu ve düşüncelerini küçük yaşlardan itibaren dil sayesinde öğrenmektedir.

Dil iletişimi ön plana çıkarırken aynı zamanda insanın geçmişi ile bağlantısını kurma ve canlı tutuma vazifesini de yerine getirir. Dilin korunması ve bilinçli

kullanılması aynı zamanda kültürün korunmasını sağlar (Ungan, 2015, 49). Geçmişle bağlantısını koparmak istemeyen toplumlar, dilin bu özelliğinin farkında olmalıdır.

Kültürde ne varsa dilde vardır. Dildeki her şey kültürden gelir. Kültür, dilde yaşar, gelişir, birikir. Dil, kültürün hazinesi, bilinci, ruhudur. Kültürü yaratan ve kültürün yarattığı insan; bir homo lingua ya homo loquens; konuşan, dünya ya da ötekilerle iletişim kurabilen varlıktır. "İnsan", ötekiyle bağ, ilişki yakınlık kurabilen varlık demektir. Homo sembolikus olan insan, simgeleştirme gücünü, yetisini dille kazanmış, dille geliştirmiştir. (Güvenç, 2015, 277). Dil, insanlar arasındaki iletişimi sağlayıp kültürü aktarırken; insanların simgeleştirme yeteneğinin oluşmasını da sağlamıştır.

Kültür eserleri, dilin belli bir yerde ve anda donmuş şekilleridir. Bu bakımdan onların abidelerden farkları yoktur. Kütüphaneler, dil abidelerini toplayan müzelerdir. Dil, bir kap olduğuna göre onlara "duygu, düşünce, hayal müzeleri" demek gerekir. Biz eskiden yaşamış insanların tecrübelerini, inanç ve değerlerini bu eserlerden öğreniriz (Kaplan, 2010, 153). Dilin olmadığı bir dünyada insanlığın kültür birikiminin olmayacağı, bir milletin değerlerini gelecek nesillerine aktaramayacağı aşikârdır.

Türk kültürü, tarihin derinliklerinden gelen zengin kaynaklara sahiptir. Bu kaynaklar sağlam temellere oturtulan gelenek ve göreneklerimizi çeşitli şekillerle günümüze kadar taşımıştır (Beydüz, 2019, 605). Bugün Türk kültüründe görülen gelenekler ve görenekler, kısa bir süre içinde değil uzun tarihi bir süreç içerisinde meydana gelmiştir.

Milletler esarete düştüğü zaman, halk kendi öz kültürüne tutunur, duygularını türkülerine, ninnilerine, masallarına yansıtır. Genç nesiller bunlarla beslenir, bunlarla büyürler. Kendi kültürünü yaşayan milletler bir gün özgürlüklerini kaybetseler bile, yönetimde hâkim olan milletin kültürel kodları altında kaybolmaktan kurtulurlar (Ungan, 2019, 566). Bir milleti yok olmaktan kurtaracak en büyük güç yine kendi içindedir. Millet, ancak kendi kültürüne, kendi diline sarılarak başka milletlere karışmaktan kurtulup kendisi olarak kalabilir.

Türk halk kültüründe dile gelen değerler, Türk halkının binlerce yıldan beri bağlı bulunduğu değerlerdir. Türk halkı, "yiğitlik", "aşk", "din", ve "iyilik" duygularına çok yüksek bir değer verir. Onları asla maddi menfaat ve ihtiraslarla karıştırmaz.

Türk halkı için "madde" bir gaye değil, bir vasıtadır. Türk halkı, halis ayar altın gibi muhafaza ettiği bu değerlere yabancı milletlerin kültürel değerlerini karıştırarak kültürünü bozmamalıdır (Kaplan, 2010, 46).

2.3. Millî Kimlik

En genel tanımıyla kimlik, kişinin kendini tanımlama biçimidir. Tanım, mantık açısından bakıldığında, özün araştırılmasıdır. Kendini tanımlamak olan kimlik, insanın özünü oluşturur. Bu tanımlama biçiminde kişi kendini, kendisi olmayandan ayırır ve öteki ile kendisi arasında bir sınır bulunduğunu düşünür (Gündoğan, 2009, 399). Ötekilerin varlığı, insanın kendini tanımlamasını kolaylaştırır.

Kimlik, en temelde insanın varlıksal yapısı ile ilgili bir bilinçlilik durumudur. Birey ve toplum planında sağlıklı kimlik bilincinin gelişebilmesi için, öncelikle, insan olmanın gereği olan temel hak ve özgürlüklerin güvence altına alınması, her insanın "insan olma onuru" ile ayakta durmayı başarabilmesi gerekmektedir (0nat, 2009, 820). Temel hak ve özgürlükleri güvence altına alınmış her birey, sağlıklı bir kimlik bilincine sahip olup toplumun kimliğine de olumlu katkı sağlamaktadır.

En yalın tanımıyla kimlik, kişilerin, grupların, toplum veya toplulukların "Kimsiniz, kimlerdensiniz?" sorusuna verdiği yanıt ya da yanıtlardır (Güvenç, 2005, 4). Kimliğin iki temel bileşeni vardır. Bunlardan ilki tanımlama ve tanınma, ikincisi ise aidiyettir. Kendini tanımlama ve toplum içinde belli bir sıfatla, toplumsal olarak tanınma hem insana özgüdür hem de insani bir ihtiyaçtır (Aydın, 1999, 12).

Ötekini dışta bırakan bir kendini tanıma, tam anlamıyla kendini tanıma ve tanımlama değildir. Zira insan, başkasıyla kendi arasına sınır çizdiğinde, başkasını tanıyor ve tanımlıyor demektir. Çünkü sınır çizmek, sınırın her iki tarafının da varlığının farkında olmayı gerektirir. Demek ki öteki, ben'in varlığının bir koşuludur (Gündoğan, 2009, 400). Ötekinin özelliklerinin farkına varılması sayesinde insan kendini daha iyi anlayabilir; ötekinin tanınması insanın kendisini daha iyi tanımlamasını sağlar.

Kimlik için kısaca, bu oluş, inşa ediş ve hissedişlerle gerçekleşen "biz bilinci"dir denilebilir. Bu manada kimlik, farklı ben'leri "biz" kılan özelliklerin toplamıyla dolduracağımız bir çerçevedir; içine döküldüğümüz toplumsal-kültürel kalıptır. Bireyler bu kültürel kalıplar, ortak hissediş ve düşünüşlerle toplumsal bir

varoluş kazanmaktadır. Kimlik, bu manada toplumsal varoluşumuzdur (Poyraz, 2009, 764). Bir toplum, oluşturduğu kimlik sayesinde toplum olma özelliğini sürdürür.

Kimlik ya da varlık bilinci, toplumsal kişilik (karakter) yapısı ve dünya görüşü ile kuşkusuz ilişkilidir. İlişkilidir ama özdeş değildir. Kimlik tartışmalarının gözlemlenen sonucu olarak, son yıllarda, özellikle ülkemizde , "kişilik" (karakter) yerine "kimlik" kavramı kullanılır olmuştur. Kişilik, sosyal varlığın kendine özgü davranış özellikleridir. Nesneldir. Karıştırılmamalıdır. Dışarıdan görüldüğü gibidir. Oysa kimlik, insanın kendisini nasıl algıladığı, kimle özleştirdiğidir (Güvenç, 2005, 8). İnsanların özdeşim kurduğu kimlik çerçeveleri genellikle din, dil, etnik köken, meslek, köylü ya da kentli olmak, sınıf konumu gibi toplumsal- kültürel kategorilere dayanır (Aydın, 1999, 47). Bu kategorilere dayanarak insanlar kendi kimliklerini belirlerler.

Kimliğin ferdi ve sosyal olmak üzere başlıca iki zemini vardır. Ferdi zeminde kimlik, bir insanın kim olduğunu gösterir. Bütün insanlar içinde her insan biriciktir (üniktir); her insanı biricik yapan maddi ve manevi bütün özellikler onun kimliğini oluşturur. Sosyal zeminde kimlik, insanın mensup olduğu grup veya gruplarla ilgilidir. Kadın, erkek kimliği vardır; çocuk, genç, yaşlı kimliği vardır; dernek, sendika, vakıf, enstitü kimliği vardır. Sosyal zeminde en üst tabii kimlik, millî kimliktir (Ercilasun, 2009, 18-19). Millî kimlikler, bir milleti diğer milletlerden ayıran kimliklerdir.

İnsanlar, tabii olarak bir cemiyet içinde yaşamak zorundadırlar; çünkü insan, cemiyeti oluşturmakla birlikte; cemiyet de insanı oluşturmaktadır (Şener, 2009, 870). İnsanlar cemiyeti oluştururken kültürlerinin, dillerinin ortak olması onlara birlik olma özelliği kazandırmaktadır.

Bireysel kimlikler, kişiyi ötekilerden ayırdığı için önemli sorunlar yaratmaz. Ad benzerlikleri, fotoğraf, doğum yeri, yılı, iş güç bilgileriyle açıklığa kavuşur. Kişisel kimlikler isteğe göre seçilip değiştirilebildiği için sorun yaratmazlar. Çağımızın kimlik sorunu, kişi, grup ve toplulukların resmi-ulusal (millî) ve tarihi-kültürel kimliklerinde ortaya çıkıyor (Güvenç, 2005, 6). Ulus-devletleşme sürecinin aracı olan "ulusal kimlik" oluşumu, modern çağın ürünüdür. Daha doğru bir ifadeyle, bu süreçte devletin kimliği ile devleti oluşturan yurttaşların varsayımsal kimliği

örtüşmüştür (Aydın, 1999, 22). Fakat modernleşme etkisiyle milletlerin kimliklerini tanımlama ihtiyacı doğmuştur ve millî kimlik sorunu ortaya çıkmıştır.

Millî mefhumu millete ait olan anlamına gelmektedir. Bir milleti diğer milletlerden ayıracak şekilde zaman içerisinde temayüz etmiş belirgin karakter özellikleri de millî kimliği oluşturmaktadır (Arıcı, Sallabaş, Yorgancı, 2019, 38). Millî kimlik yahut sadece kimlik, millî kültürün ferdi ve içtimai planda ortaya çıkan üslubudur; kişiyi ve toplumu farklılaştıran, en yakınlarından başlayarak diğer benzerlerinden ayıran özellikleridir. Bu farklılıklar en geniş ifadesi ile yaşama biçimindeki özellikler, kendine -kişiye ve topluma- mahsus oluşlardır (Kösoğlu, 2018, 17).

Her toplumun, kurumları vasıtasıyla gerçekleştirmek istediği bir insan tipi vardır. Bu ideal tip, farklı tavır, davranış ve düşünüşlere sahip bireyleri, o toplumun üyesi yapmak için kullanılan ortak imgedir. İşte bu ortak imgeye kimlik diyoruz. (Poyraz, 2009, 763). Bu kimlik, toplumda ortak bir kimlik oluşumuna katkıda bulunur; bu kimlik sayesinde toplumdaki insanlar "ben" bilincinden "biz" bilincine ulaşır.

Dil, hukuk, kurumlar ve seremonilerde olduğu kadar, gurur verici olaylardan ve mitlerden değer ve anılara dek bütün bir kültür sahasında millî kimlik boy gösterir. Toplumsal bakımdan millî bağ, en şümullü topluluğu, toplumsal iletişimin normal olarak içinde geçtiği genel olarak kabul görmüş sınırları ve dışarıdakini ayırt etmenin sınırını oluşturur (Smith, 2017, 222). Millî kimlik, bir milletin inançları, güldükleri, ağladıkları, sevdikleri, sevmedikleri kısacası hayata karşı bakışları sonucunda ortaya çıkan ve başka hiçbir milletin kimliğiyle birebir aynı olmayan kimliktir.

Millet bağlılığı, bireysel ve siyasi irade ile bütün bir vatanı, geçmişi, şimdiyi ve geleceği kavrayan bir bağlılıktır. Bu nedenle onun, zihinde oluşan soyut, manevi bir niteliği vardır. Millet bağlılığı, hiç yüz yüze gelmeyeceğin insanlarla aynı soyut manevi niteliği içselleştirerek kader birliği yaptığının bilinciyle bireyin kendi zihninde oluşturduğu bağlılıktır (Özakpınar, 2009, 500). Millet bağlılığı, bir milletin yüzyıllar öncesinde yaşamış atalarıyla aynı yolda yürümesi, atalarının zamanındaki millî duyguları var olduğu sürece hissetmesi demektir.

Ortak bir tarih/ülke ya da yurt, ortak mitler ve tarihî bellek, ortak bir kitlesel kamu kültürü, topluluğun bütün fertleri için geçerli ortak yasal hak ve görevler, topluluk fertlerinin ülke üzerinde serbest hareket imkânına sahip oldukları ortak bir ekonomi

millî kimliğin temel özellikleridir (Smith, 2017, 32). Ercilasun (2009) da millî kimliğin unsurlarını şöyle açıklamıştır: Soy, dil, tarih, vatan, kültür, millî kimliği oluşturan unsurlardan biridir.

Yer, peyzaj ve mülk insana ait kimlik tanımlamalarında dikkate alınan temel coğrafi kavramlardır. Bunlar aynı zamanda insanların kendilerini mensup hissettikleri ve konumlandırdıkları vatana ait unsurları tanımlayan kavramlardır. Örneğin, yere, aidiyetle ilgili olarak genellikle "Nerelisin?" sorusu sorulur. (Karabağ, 2009, 468) "Nerelisin?" sorusunun cevabı insanların kimliğini yansıtmaya yardımcıdır. Bir ulusun yaşadığı yer sıradan bir toprak parçası değildir.

Milletlerin kendilerini ait hissedecekleri belirli bir mekâna ihtiyacı vardır. Bu mekân, milleti ve milletten izleri içinde barındırır. Ama söz konusu toprak parçasının herhangi bir yer olması mümkün değildir; o herhangi bir toprak parçası değil, "tarihi" bir toprak, "yurt" halkın "beşiği" olmalıdır (Smith, 2017, 25). Her yurt, üzerinde yaşayan milletin ruhunu taşıdığından sadece bir toprak parçası değil, milletin izlerini taşıyan ve eşi bulunmayan bir mekândır.

Kimliğin kurucu unsurlarından birisi tarihtir. Tarih bir toplumun geçmişten bugüne yürüdüğü yolun, yeniden çizilmesidir. Kendisini geçmiştekiyle aynı toplum olarak gören bir toplum, kendisine ilişkin kimliği, bu geçmiş bilgisini kurarak ve yorumlayarak edinir (Poyraz, 2009, 773). Tarih, geçmişle bugün arasında ortaklık kuran bir köprüdür. Bu köprü ne kadar sağlam olursa milletler benliklerinin o kadar farkında olurlar.

Millî kimliğin oluşmasında ortak tarihin, fertlerin ortak olarak yaşadıkları bir geçmişin rol oynadığı muhakkaktır. Birlikte yaşanan olaylar, eğlenceler, zaferler, felaketler, yenilgiler ortak bir hafızanın, dolayısıyla da ortak bir kimliğin oluşmasını sağlar. Ancak bütün ortaklıklar dil ile gelecek nesillere aktarılır (Ercilasun, 2009, 21). Türkçemiz, ulusal kimliğimizin en temel ögesi, kültürel simgesidir. Tarihî varlığını diliyle koruyan Türk, bugünü diliyle yaşamakta, geleceğini yine diliyle tasarlamaktadır (Güvenç, 2005, 354). Dilin sanata dökülmüş hâlini ise o dille meydana getirilmiş edebî metinler oluşturmaktadır.

Edebiyat, milletin sese, söze bürünüp görünmesidir. Göktürk Yazıtları, Oğuz Kağan Destanı, gibi metinler, nasıl atlı-göçebe hayat tarzını ve özelliklerini yansıtıyorsa, İslamiyet'in kabulünden sonra ortaya çıkan edebiyat metinleri de yeni

hayat anlayışının özelliklerini yansıtır (Kurnaz, 2009, 203). Edebî metinlerden yola çıkılarak bir milletin geçmişten bugüne geçirdiği tarihsel süreçler hakkında bilgi edinilebilir.

Millî kimliği oluşturan unsurlardan biri de hiç şüphesiz kültürdür. Kültürün içinde din vardır; dinden gelen inanışlar, âdetler, ibadetler, dualar, beddualar, dine dayalı edebî eserler vardır. Kültürün içinde dinden gelmeyen veya çok eski inanışlardan gelen âdetler, uygulamalar da var. Kültürün içinde edebiyat var, müzik var, mimarlık, resim, heykel, süsleme var; bütün güzel sanatlar ve zanaatlar var (Ercilasun, 2009, 21). Kültürün içerisinde milletin geçmişten bugüne taşıdığı evlenme, doğum, ölüm gelenekleri, giyim-kuşam, sağaltma ritüelleri, halk oyunları, geleneksel çalgılar, oyunlar, sporlar gibi başka hiçbir milletle birebir aynı olmayan değerler var.

Kültürler, toplumların maddi ve manevi dünyalarının yahut güç ve imkânlarının, arzularıyla karşılaşmasından doğan yaşama biçimleridir. Bu demektir ki her kültür daha doğuşundan itibaren zorunlu olarak farklıdır, özgündür. Çünkü insanlar gibi toplumlar da birbirinin aynı değildir; ne kadar yakın olurlarsa olsunlar, inançlarında, anlayışlarında, coğrafyalarında, yaşama şartlarında ve tarihî birikimlerinde kesin olarak farklılıklar vardır (Kösoğlu, 2009, 11).

İman, toplumun ve temelde insanın belli bir dünya görüşü ile motive olması hadisesidir. İnsan hangi dünya görüşü ile motive olursa davranışları da ona göre tezahür edecektir (Kösoğlu, 2018,174). Din bir kimliğin oluşumunda etkili olan unsurlardan biri olsa da tek başına kimliği oluşturamaz. Buna karşın kimliği dinden tamamen ayrı düşünmek de mümkün değildir. Toplumların gelişmişlik düzeyi, dinin kimlik oluşumundaki etki düzeyini olumlu ya da olumsuz yönde değiştirebilir (Onat, 2009, 819). Dinî inanışlar, her milletin kültürüne farklı düzeyde etki ettiği gibi, milletlerin kimliklerini tek başına belirleyemez. Dinî inanışların yanında milletlerin geleneklerinden doğan inanışları da kimliğini oluşturmada etkilidir.

En derin içtimai insani inkılâpların belirleyicisi olan, kavimlerin ruh dünyasını, hayat anlayışlarını toptan değiştiren dinî hareketlerde bile, aynı dinin mensupları arasında anlayış ve yaşayışta farklılıklar vardır (Kösoğlu, 2018, 19). Buradan da yola çıkarak söyleyebiliriz ki kültürler arasında çeşitli benzerlikler olabilir ancak kültürler hiçbir zaman birbirinin aynısı olamaz.

Türklerin İslamiyet'i kabul etmesiyle birlikte ruh âlemlerini derinleştiren İslam inancının düşünsel boyutlarını, estetiksel bir incelik içinde tüm Anadolu topraklarında ve fethettikleri coğrafyalarda görmekteyiz. Türkler, İslamiyet'le birlikte "madde" ile "mana" arasında bir geçit olma yoluna girmişlerdir (Sağ, 2009, 163). Türkler, eski inanışları ile İslam'ın ruhunu birleştirerek bugünkü millî kimliklerini meydana getirmişlerdir.

Kültür, yaratıcılığını kaybetmekte olduğunda, yeni karşılaştığı hayat meselelerini ve başka kültürlerden yaptığı alıntıları kendi üslubuna katamaz; meseleler çözümsüz, alınan kültür unsurları yabancı kalır. Böylece kültürün üslup bütünlüğü bozulmaya ve yabancı unsurlar olduğu gibi, yani yabancı bir parça olarak kalmaya başlar. İşte, üsluptaki bu parçalanma, bütünlüğün bozulması ve yabancı unsurların üsluba katılamadan alınması olayı yabancılaşmadır (Kösoğlu, 2018, 116). Fakat bir kültür, farklı kültürlerden aldığı unsurları kendi süzgecinden geçirerek hayata geçirirse kültürünü daha da zenginleştirmiş, kendine daha da canlılık katmış olur. Bu durumda yabancı kültür unsurlarını kendi inanç süzgecinden geçirerek kültürüne dâhil etme yabancılaşma değil, zenginliktir.

Her kalkınan toplumda, düzen ve dengelerle birlikte kültürün değişmesine paralel olarak, kimlik bunalımları, kimlik arama çabaları görülmüştür (Güvenç, 2005, 11). Değişme, hayat aktığı sürece var olacak bir gerçektir. İçinde bulunduğumuz, alıştığımız hayatımızdan uzaklaşarak yeni durumlarla tanışmak biz insanoğlunu korkutur. Fakat değişmenin tabiliğini kabul etmezsek ona şekil veremeyiz; bu durumda o bize şekil vermeye çalışır. Değişimin varlığını kabullenirsek, değişimi kendimize en uygun şekilde yaşarız (Kösoğlu, 2018, 157). Kimlik bunalımı yaşamamak için değişimin varlığını kabullenmeli ancak kültür süzgecinden geçirerek değişimlere ayak uydurulmalıdır.

Bir imparatorluğun egemen gücü olarak Türk milleti başarıdan başarıya koşmuştur. Batı dünyasının ticaret, sanayi ve sömürgecilik yoluyla üstünlüğü ele geçirdiği dönemden beri sıkıntı içindedir. Toplum kendi kültürel devamlılığına ve değerlerine uygun görmediği değişim kararları karşısında bocalamış ve bir nevi çaresizlik psikolojisine girmiştir. Buna bir de Batılı güçlerin kültür emperyalizmi boyutunda sistemli saldırıları eklenince çaresizlik daha da artmıştır (Atasoy, 2009, 834). Bu kültür emperyalizmine karşı koymak isteyen Türk milleti, çareyi yine kendi içinde, köklerinde aramalıdır.

Günümüzde muhteşem mazimiz ve tarihimizle istikbalimiz arasına muazzam setler çekmiş bulunuyoruz. Bu setleri yıkmak suretiyle nesillerimizi kendi lisanlarını okuyup anlayabilenler; dilini, kimliğini ve dolayısıyla da milletini bilenler olma bahtiyarlığına erişebiliriz (Arıcı, Sallabaş, Yorgancı, 2019, 36).

2.4. Küreselleşme

Dünya, 18. yüzyıldan bu yana iki büyük değişime şahit olmuştur. Bunlardan ilki sanayi devrimi ikincisi ise sanayileşmenin etkisiyle ortaya çıkan küreselleşmedir. Her türlü bilgi, insan, mal, hizmet ve sermaye akışkanlığını ifade eden küreselleşme sosyal, siyasal, kültürel ve ekonomik alanlarda çeşitli değişim ve dönüşümlerin yaşanmasına yol açmıştır (Tuysuz, Başıbüyük, 2018, 1220). Küreselleşmenin tarihi gelişim sürecini irdeleyecek olursak öncelikli olarak İkinci Dünya Savaşı sonrası Soğuk Savaş dönemi ve bu dönemdeki ekonomik ve toplumsal olguları göz önünde bulundurmak gerekmektedir. Genel olarak küreselleşme süreci, Soğuk Savaş'ın sona ermesi ve Sosyalist Blok'un çökmesiyle birlikte büyük bir hız kazanmıştır (Dumanlı Kürkçü, 2013, 3). Uzun süreçlerden geçen küreselleşme, dünya üzerindeki milletlere olumlu ya da olumsuz etkilerde bulunmuştur.

Küreselleşme en anlaşılır biçimde, "İnsanlığın gelişiminde, dünya çapında bir bilincin ortaya çıkmasına neden olan ekonomi, toplum, siyaset, kültür ve kimlik alanlarındaki alt süreçlerin çelişkili dayatmalarıyla yönlendirilen ve desteklenen belirli tarihsel bir aşama'' olarak tanımlanabilir. Bu tanımlama, küreselleşmeyi alt süreçlerden oluşan tarihsel bir süreç ve dünya çapında bir bilinç ortaya çıkmasına neden olan bir olgu olarak görmektedir (Ateş, 2006, 28). Küreselleşme, bu durumda tarihsel bir süreçten geçerek bugünkü güçlü haline ulaşmıştır.

Yüzyıllar öncesinden başlayan küreselleşme, günümüzdeki teknolojik yenilik ve gelişmeler sayesinde hızını artırmış ve kendisini daha fazla hissettirmeye başlamıştır. Her şey sürekli ve hızlı değişim ve dönüşüm içindedir. İletişim ve ulaşım sektöründeki müthiş gelişmeler sayesinde dünya küresel bir köy haline dönüşmüştür (Tunçer, 2012, 133). Küresel köy haline dönüşen dünyada millet kavramı tehlike altına girmeye başlamıştır.

Küreselleşme, dünyanın birbirinden çok uzak olan iki mesafesini, pek çok konuda birbirine yakın hale getirebilme yeteneğinin ifadesi halinde gelişen bir olgudur.

Küreselleşme ile birlikte temelde ekonomik, sosyal, kültürel, teknolojik ve siyasal alanlarda meydana gelen değişimler, bu alanların etkileşim halinde bulunduğu birbirinden farklı birçok alan üzerinde değişim etkisi yaratmaktadır (Kartal, 2016, 290). Birçok alandaki bu değişimlerden en çok etkilenen unsur ise devletlerdir.

Küreselleşme, ülkeler arası sınırların ortadan kalktığı, ekonomik, siyasi, kültürel ve sosyal bağlılıkların artığı bir süreçtir. Ülkeler arasında etkileşimin artması sonucu hem bireylerin yaşam standartlarının hem de toplumun refah düzeyinin artacağı iddiasını taşır (Yılmaztürk, 2018, 137). Küreselleşmeye ülkeler arasındaki bağ açısından bakıldığında olumlu bir durum söz konusu olabilirken; aynı şeyi bir milletin kimliksel var oluşu açısından söylemek mümkün değildir.

Küreselleşme olgusu çok boyutlu bir kavramdır. Küreselleşme süreci ülkelerin aralarında ekonomik, siyasi, kültürel, sosyal ve teknolojik bağlantıların kurulmasını gerektirmektedir. 1980'lerin sonunda küreselleşme ile birlikte dünya politikasında tartışmasız bir şekilde dönüşüm yaşanmıştır. Bununla birlikte küreselleşmenin yükselişi durdurulmaz hale gelmiş ve bir seçenek olmaktan çıkıp gerçeklik halini almıştır (Çalık Topuz, 2016, 13). Bu değişimlerden kendilerini korumak isteyen devletler, bu değişim gerçekliğini kabul edip millî olma özelliklerini sürdürmek için çareler aramalılardır.

Küreselleşme sürecinde toplumlar, teknolojide, iletişimde ve ulaşımda yaşanan hızlı değişimlere uyum sağlamak zorundadır. Teknoloji ve iletişimde yaşanan ilerlemeler, farklı coğrafyalarda yaşayan bireylerin ve toplumların aralarındaki etkileşimi artırmaktadır. Fikirlerin, bilginin ve bireylerin dünya ölçeğinde hareketi ve yayılması küreselleşmenin sosyal boyutunu ifade etmektedir (Yılmaztürk, 2018, 147). Küreselleşmenin sosyal boyutu, bilgilerin ve fikirlerin hızlı yayılmasına olanak sağlarken; bilgi kirliliğine de yol açabilmektedir.

Küreselleşme, pek çok alanda kendini göstererek, bireylerin yaşamlarını etkilemektedir. Özellikle ekonomi, siyaset ve kültür alanında etkili olan küreselleşme kavramı, medyada ve haber döngüsünde de önemli etkileri vasıtasıyla değişim ve dönüşüme yol açmıştır. Buna kapsamda, medyanın küreselleşmesiyle birlikte, tüm dünya üzerinde tek tip bir kültür oluşturulması girişimleri de söz konusu olmuştur (Kasap, Dolunay, Mırçık, 2018, 516). Medya, küreselleşmeye etkisi olan bir unsur olup bu süreci hızlandırmaktadır.

Küreselleşme sürecinin, günümüzde pek çok ülke kültüründe, özellikle Batı kültürü referanslı yeni adet ve alışkanlıklar oluşturduğu gözlemlenmektedir. Milli kültürlerde "görenek" olarak adlandırılan adet ve alışkanlıklar, yeni kuşağın bir önceki kuşakta varlığına tanık olduğu tutum ve davranış biçimleridir. Adet ve alışkanlıkların kazanılmasında yeni kuşağa göreneklik eden bir önceki kuşağın tutum ve davranışları, küreselleşme sürecinde tek kaynak olma özelliğini yitirmiş; işitsel/görsel iletişim araçlarındaki gelişmelere paralel olarak "küresel kültür" adıyla ikinci bir kaynak daha ortaya çıkmıştır (Mahiroğulları, 2010, 1282). İnsanlar, kendi öz kültürüyle küreselleşmenin ortaya çıkardığı ikinci bir kültürün arasında kalıp kimlik bunalımına gidebilecek bir çıkmazın içine girebilmektedir.

İçinde bulunduğumuz yüzyılda dünya, teknolojik gelişmelerle birlikte hızla küçülmeye, küçüldükçe de "millî kimlik"lerini kaybetme tehlikesiyle karşı karşıya kalan irili ufaklı toplulukların varlığına şahitlik etmektedir. Milletler için tarih sahnesinden adeta silinme anlamı taşıyan bu teknolojik gelişmeler karşısında var olma mücadelesi daha da bir önem kazanmıştır (Sağ, 2009, 167).

İletişim devrimin bir sonucu olarak, günümüzde, tüm dünya genelinde bireyler ve toplumlar arasındaki etkileşim oldukça ileri bir seviyede bulunmaktadır. Bu sayede, söz konusu bireyler ve toplumlar arasında daha önceden birbirlerine yabancı gelen yaşam tarzları temelinde ortak bir payda oluşmakta, farklı zevkler, ilgi alanları gibi konularda belirli bir ahenk, hatta yeknesaklık sağlanmaktadır. Bir anlamda, global bir kültür ve birikim ortaya çıkmaktadır (Bayar, 2008, 30). İletişim devriminin bir sonucu olan sosyal medyanın yaygın kullanımı, global kültür ve birikimi gün geçtikçe artırarak farklı milletlerin birbirine yabancılık duyma hissini ortadan kaldırmaya başlamaktadır. Bu durum da milletlerin kültürlerinin zarar görmesine, küreselliğin meydana getirdiği ortak kültürün milli kültürlerin önüne geçmesine yol açmaktadır.

Küreselleşme ile birlikte sınırların ortadan kalkması ötekine göre biz'in yeniden konumlandırılmasına yol açmıştır. Böylece mücadele alanı daralmıştır. Küresellik ve yerellik gibi zıt kutuplar bir araya gelmiştir. Bu aşamada kolektif kimlik önemini kaybetmeye başlamıştır. Küreselleşme, kültürel homojenleşmeyi bozmaya başlamıştır (Çelik, 2012, 26). Bu durumda millî kimlikler tehdit altına girmeye başlamıştır.

Küreselleşmenin kültürel açıdan ortaya çıkardığı sorunlar; millî kimlik krizine yol açması, toplumda yabancılaşan ve yalnızlaşan bireyleri arttırması, tüketim odaklı bir toplum modeli sunması, medya ve kültür emperyalizmine katkıda bulunması şeklinde özetlenebilir (Talas, Kaya, 2007, 150).

Dünyada birkaç ilkel kabilenin dışında, hiçbir ülkenin küreselleşme sürecinin dışında kalması artık mümkün gözükmemektedir. Ülkelerin küresel kültürün iletişim araçlarıyla kendi kültürü üzerinde yapacağı tahribatı önleyebilmek için ekranlarını karartma ya da sınırlarını kapatma gibi bir imkânı söz konusu olamayacağına göre Korkut Tuna'nın ifade ettiği gibi izleyecekleri iki yol vardır ya küreselleşme sürecine tamamen teslim olacaklar ya da her milleti millet yapan millî dil, millî kimlik ve millî kültürlerine sahip çıkarak küreselleşme gayyasında kaybolmayacaklardır (Mahiroğulları, 2010, 1287).

2.5. Türk Gelenekleri

Geleneklerin tasnifinde Pertev Naili Boratav'ın (2016) "100 Soruda Türk Folkloru" ve Sedat Veyis Örnek'in (2018) "Türk Halkbilimi" eserleri dikkate alınmıştır.

Sosyal normların önemli ve güçlü bir bölümünü de gelenekler oluşturur. Türkçe gelmek'ten türetilen gelenek sözcüğü anane ile aynı tutulmaktadır; dilimizde geleneksel (ananevi), gelenekçi gibi sıfatları da kullanılmaktadır. Bir toplumda kuşaktan kuşağa geçen kültür kalıtları(mirasları), alışkanlıklar, bilgiler, beceriler, davranışlar vb. gelenekler içinde yer alır (Örnek, 2018, 178).

İnsan demek gelenek ve tarih demektir. Gelenek ve tarih süreklilik, algı, bilgi ve tecrübe birikimi demektir. İnsan tarihi sayesinde aynı yolu bir daha yürümek zorunda kalmaz. Bu yüzdendir ki insanın ve insanla ilgili, insanın el attığı her şeyin bir tarihi vardır (Karaağaç, 2002, 9). İnsanlığı ilerleten, bugünkü başarılarına neden olan geleneklerinin ve tarihlerinin dolayısıyla tecrübelerinin kuşaktan kuşağa aktarılmasıdır.

Yaşatıldığı yörenin dili, kültürü, rengi olan gelenekler; halkın beklentilerinin simgeleşmiş biçimidir. Gelenekler, bir kuşaktan ötekine geçerken toplumun maddi olmayan kültürünü, maneviyatını temsil eder; inançlarının, değerlerinin göstergesi olur; folklorik, sosyolojik, dinî boyutlarıyla sürekliliği ifade eder. Kültürel ögelerin

temel işlevi; bireylerin yaşamsal gereksinimlerini karşılamak değil sosyal yapının sürekliliğini sağlamaktır (Üstünova, 2016, 180). İnsanoğlu geçmişinden miras kalan gelenekleri devralarak milletinin sürekliliğine destek olur.

İnsan hayatında geçiş dönemi olarak karşımıza çıkan üç önemli dönem doğum, evlenme ve ölümdür. Bu üç önemli dönem kendi içinde de alt kısımlara ayrılmaktadır. Bu üç önemli aşamanın içinde, içinde bulunulan kültüre bağlı olarak çeşitli âdetler, töreler, gelenek, görenekler, inançlar yer almaktadır (Örnek, 2018, 183).

2.4.1. Doğum

İnsan hayatının başlangıcı anlamına gelen doğum etrafında geliştirilmiş olan inanma ve pratikler, tıpkı diğer alanlarda olduğu gibi insanın geleceğine yönelik tedbirler içermektedir ve Türk inanış-düşünüş sistemleri içinde önemli bir yere sahiptir (Aça, 2002, 93).

Bu üç önemli geçişten ilki olan doğum, hemen her zaman mutlu bir olay olarak kabul edilmiştir. Doğum da bir "geçiş" olduğuna göre, inançlar ve gelenekler, gebe kadını daha doğum öncesinden, hatta çocuk sahibi olma isteğinden başlayarak birtakım âdetlere uymaya, bu âdetlerin gerektirdiği işlemleri yerine getirmeye zorlamaktadır (Örnek, 2018, 18). Doğum geçiş dönemlerinin ilki olduğu için ve çocuk sahibi olmak Türk toplumunda önemli olduğu için etrafında çeşitli gelenekler meydana getirilmiştir.

Çocuk doğurmak, anneliği tatmak, soyu devam ettirmek toplumumuzda önemlidir. Bu nedenle kısırlık durumlarında toplumumuzda kısırlığı gidermek için birtakım çarelere başvurulur.

Bu türden çareleri üç kümede toplayabiliriz (Örnek, 2018, 185-186):

Dinsel-Büyüsel Nitelikte Olanlar: Yatırlara, türbelere, ziyaretlere gidilir. Hocalara ve büyücülere başvurulur.

Halk Hekimliği ve Geleneksel Sağaltmayla İlgili Olanlar: Çeşitli buğulara oturulur. Bel çektirilir, bele yakı vurulur, kasıklar sarılır. Rahime çeşitli ilaçlar uygulanır. Kaplıcalara içmelere gidilir.

Doktora, ebeye, hastanelere başvurulur. Doktor muayenesi ve tedavisinden sonra kocakarı ilaçlarına başvurma oldukça yaygındır.

Doğum sonrası ilk kırk gün Türk kültüründe önemlidir. Kırkı çıkmamış çocuğun korunması, gereken en önemli husus kırk basmasıdır. Kırk basması hastası olan çocuk yemez içmez, giderek ölür. Kırk basmasından korunmak için, çocuk başka kırklı çocuklarla, kedi, köpek ve kürklü pabuç giyen kimselerle karşılaştırılmaz, şehir dışından ve değirmenden gelenle görüştürülmez. Dışarıdan misafir gelince çocuğun annesi onu evin eşiğinin dışında karşılar. Çocuğun yarı kırk ve kırk hamamlarında çocuk hamama en son sokulur (Kalafat, 1994, 16). Geçmesi gereken gün sayısının kırk olarak gelenekselleşmesinde dini inanışın da etkisi olduğu düşünülmektedir.

Anadolu halk inanmaları arasında "Alkarısı" inanmaları oldukça yaygındır. Yeni doğum yapmış loğusa kadınlara görünen; onların korkmasına, hasta olmasına, hatta ölmelerine neden olan bu kötü kadın, cin yeni doğmuş bebeklere de zarar verebilir. Eski Türk inançlarında, Şamanizm'de kötü ruhların loğusaların, hastaların ruhlarını alıp götürdüğü inancı Anadolu'da "Alkarısı" inanmalarında yaşamaya devam etmektedir (Çevirme, Sayan, 2005, 67). Çok eski inançların bile hala konuşuluyor olması geleneklerin ne kadar köklü ve etkili olduğunun bir göstergesidir.

Çocuğa ad koyma, sıradan bir olay olmadığı için, bu iş küçük çapta da olsa kutlanarak ve kutsanarak yerine getirilir. Daha önce saptanmış olan ad, ad koyma amacıyla düzenlenen toplantı sırasında çocuğa verilir. Bu amaçla çağırılan hoca, müftü ya da dinselliği tanınan saygın kişi ezan okur ve çocuğun kulağına adını üç kez söyleyerek ''hayırlı, uğurlu'' olmasını diler; hazırlanan yemekler yenir; havlu, para, şeker vb. hediyeler verilir. Kimi yerlerde, ad verilmesiyle ilgili olarak mevlit okutulduğu da olur (Örnek, 2018, 207). Türk kültüründe çocuğa ad koyma geleneklerinde dinî inancın etkisi baskın olarak hissedilmektedir.

Çocuğun diş çıkarmasının ardından Türk kültüründe bazı âdetler yerine getirilmektedir. Bunlardan en yaygın olanı diş hediğidir. Temel örnek çocuğun ilk dişinin çıkmasıyla birlikte bulgurun kaynatılması ve komşulara dağıtılıp yenilmesidir. Tabii ki bunun değişik yörelerde varyantları geliştirilmiştir (Gürbüz, 1995, 81). Türkiye'de çocukla ilgili geleneksel işlemlerden birisi de sünnettir. Dinsel ve töresel işlemler içerisinde en katısı ve en yaygın olanı sünnet geleneğidir. Özellikle geleneksel kesimde düğüne çokça kimsenin çağrılmasına dikkat edilir. Sünnet olacak çocuğa bir sünnet giysisi yaptırmak âdettendir (Örnek, 2018).

2.4.2. Evlenme

Yaşamın ikinci geçit dönemi olan evlenme, gerek kızın ve erkeğin sosyalleşme sürecinin önemli bir aşamasını oluşturması gerekse aileler arasında kurulan dayanışmayı, toplumsal ve ekonomik ilişkiyi belirlemesi ve düzenlemesi bakımından her zaman ve her yerde önemli bir olay gözüyle görülmüştür. Dünyanın her yerinde her aşaması, bağlı bulunduğu kültür tipinin öngördüğü belirli kurallara ve kalıplara uydurularak gerçekleştirilen evlenme olayı, özellikle tören, töre, adet, gelenek ve görenek bakımından zengin bir tablo çizmektedir (Örnek, 2018, 255). Türk kültüründe, yöreden yöreye değişebilen âdetler olsa da her Türk coğrafyasında evliliğe aynı önem verilmektedir.

Aile kurma (ev-bark edinme) toplum tarafından onaylanan bir evlenme yöntemi ile gerçekleşir. Evlenme gelenekleri dünyanın her yerinde görülmekle birlikte, eş seçimi, eş sayısı ve evlilik törenleri, geleneklere ve toplumlara göre çeşitlilik göstermektedir. Evlenmek yeni bir ev sahibi olmak, yeni bir aile kurmak anlamına gelmektedir (Aynakulova, 2006, 95). Dinî, millî, hukuki ve kültürel değerlerle, mahremiyete dayalı sorumluluk duygusuna, sosyal hayatın özelliklerine göre biçim ve içerik kazanarak gelişen aile yapısı, evlenme ile teşkil edilir. İnsanın yaradılışında var olan karşı cinsle fizyolojik ve psikolojik bütünlük sağlama, çocuk sahibi olma isteği, sosyal, kültürel ve ekonomik bir birliktelik olan evlilik kurumunun doğmasına sebep olmuştur (Öğüt Eker, 2001, 92). Ülkemizde de evlenme öncesi, sırası ve sonrasında eşitli gelenekler vardır. Evlenme biçimleri günümüz kentlerinde tanışarak evlenme şeklinde iken; geleneksel değerlerin dikkate alınmaya devam ettiği kesimlerde eskiden olduğu gibi görücü usulüdür.

Ülkemizde diğer bir evlenme biçimi ise kız kaçırma yoluyla olandır. Beşik kertmesi de yine ülkemizde özellikle geçmişte görülen evlenme biçimleri arasında sayılmaktadır. Ülkemizde geleneksel değerlerimize uygun olarak evlenmenin çeşitli aşamaları vardır. Görücü usulü veya doğrudan tanışma yoluyla evlenmeye karar veren çiftlerin ailelerinin de görüşüp anlaşmaları sonucu söz kesimi gerçekleşir. Söz kesiminin ardından kız evinde yapılmak üzere nişan merasimi gerçekleştirilir. Nişan ile düğün arasının uzun tutulması Türk geleneklerine göre hayırlı sayılmaz.

Görücülüğe giden kişilerin en çok dikkat ettikleri hususlar, gelin adayının terbiyesi, hâl ve hareketleri, aile görgüsü, evine, gelenek göreneklerine bağlılığı,

fiziki görüntüsü, ekonomik durumu, evin temizliği ve düzenidir. Görücüler, çeşitli bahaneler ileri sürerek mutfağa, tuvalete, banyoya gider ve gerekli incelemeyi yaparlar. Gelin almayı düşündükleri kızın hâl hareketlerine, tavırlarına, konuşmasına, ses tonuna, ikramları tutuş ve sunuş şekline bakarak onun hakkında bilgi edinmeye çalışırlar (Öğüt Eker, 1999, 19). Türk kültüründe kadının ailede önemli görev ve sorumlulukları vardır. Kuracağı ailedeki görevlerinden dolayı kendisine büyük önem atfedilen gelinin yeni yaşamında talihli olması, bolluk içinde yaşaması ve kötülüklerden korunup saklanmasıyla ilgili pratikler düğün merasimiyle başlar. Baht açıklığı için yüzünün yazılması, nazara karşı yüzünün karalanması, gözyaşlarının evliliğe bereket kattığı düşünüldüğünden kına gecesinde ağlatılması; gelinle ilgili gelenek ve göreneklerin uygulamalarıdır (Çiftçioğlu Çabuk, 2017, 64).

Düğün sürecinde ise karşımıza kına gecesi çıkmaktadır. Kına gecesi kız için düzenlenebileceği gibi erkek için de düzenlenebilir. Kına gecesi kız evi tarafından yapılmaktadır ve genellikle düğünden bir gün öncedir. Düğünler ise akraba, komşu gibi yakınların davet edildiği kalabalık olarak eğlenilen bir törendir. Ülkemizde resmî nikâh ve dinimiz gereğince dinî nikâh kıyılmaktadır. İster yasal yoldan, isterse yasalardan kaçırılarak gerçekleştirilmiş olsun nikâhın amacı kadın erkek beraberliğini ilan etmek, toplumun gözünde geçerli saymak, kutlamak ve kutsamaktır (Örnek, 2018, 272).

Çeyiz de düğün sürecinde önemli bir yer tutmaktadır. Bu süreçte kız, Türk gelenekleri doğrultusunda yuvası için hazırlıklar yapar. Evlenme sürecinde karşımıza çıkan bir başka gelenek ise başlıktır. Bütün Türk, topluluklarının evlenme olayı ile alakalı âdetlerinden biri olan kaim (başlık); söz kesmeden sonra, erkek veya ailesi tarafından, kız (gelin adayı) tarafına verilen para, mal, armağan vs. için kullanılan bir kelimedir (Turan, 1991, 39). Başlık, günümüzde yaygın olmamakla birlikte geçmiş dönemlerde özellikle ülkemizin bazı yörelerinde etkinliğini sürdürmüştür.

2.4.3. Ölüm

Ölüm etrafında oluşan pratikler kültürel unsurlar olduğu gibi bir kimlik edinme sürecini ifade eder. Ölümün kimlikle ilişkisi iki taraflı yorumlanabilir. Bunlardan ilki, öncesi ve sonrasıyla ölümün toplumsal organizasyonlardaki toplumsallaşma biçimlerinin yansıdığı kimliklerdir. Bu noktada ölüm, bir süreç olarak başlamakta ve bireysel bilinçlerin dışına çıkarak toplumsal organizasyonlar aracılığıyla toplumsal

kimliklere yansımaktadır. Diğeri ise ölümün, mekân organizasyonuyla bir kimlik yansıtma süreci olmasıdır ki bu durum kendisini *mezarlık* ve onun etrafında gelişen kültürel kalıplar ile somutlaştırır. Mekân-kimlik arasında mezarlıklar aracılığıyla görselleşen ilişki, mezarlıkların aynı zamanda *kültürel bellek* oluşuna gönderme yapar. Buna göre mezarlıklar, *soy bağını* yaşatması ve *atalar kültünü* yansıtması bakımından topluluklar için kültürel bir bellektir (Sağır, 2013, 126).

Doğum ve evlenmede olduğu gibi, ölüm çevresinde de birçok inanma, âdet, töre, tören, ayin, kalıp davranış, işlem kümelenmektedir. Ölüm çevresinde kümelenen ve ölüyle toplum üyelerini kuşatan bu inanmalar, âdetler, işlemler, törenler ve kalıp davranışlar başlıca üç grupta toplanmaktadır. Bunlardan bir grubu ölenin "öte dünyaya gidişini" kolaylaştırmak; onun gerek geride bıraktıklarının gözünde, gerekse "öte dünyada" saygın ve mutlu bir kişi olmasını sağlama amacına yönelik olanlardır. Bir başka grup ise ölenin geri dönüşünü önlemek, yakınlarına ve geride bıraktıklarına zarar vermesini engellemek amacıyla yerine getirilenlerdir. Üçüncü grupta toplananlarsa ölenin yakınlarının bozulan ruhsal durumlarını sağaltmak; sarsılan toplumsal ilişkileri düzeltmek ve yeniden topluma katılmalarını sağlamak için uygulananlardır (Örnek, 2018, 285).

Ölen kişi gömülmeden önce bazı işlemlerden geçirilir. Bu işlemler halkın inançları doğrultusunda ortaya çıkmıştır. Çene bağlama, göz kapatma, başını kıbleye çevirme, karnına demir, bıçak gibi aletlerin konulması bunlardan bazılarıdır. Bu işlemlerden sonra ise hem dinsel hem de geleneksel açıdan zorunlu olarak uygulanması gereken hazırlık evresine geçilir. Bu hazırlık dönemi üç önemli işlemden geçmektedir: Yıkama, kefenleme, cenaze namazı. Ölen biri elden geldiğince çabuk gömülmeye hazırlanır (Örnek, 2018, 295).

Ülkemizde ölünün defni İslami geleneklere göre ölünün gasli, kefenlenmesi, tabuta konması ve cenaze namazının ardından mezara konması şeklinde gerçekleştirilir. Gasil ve kefenleme sürecinde bölgelere göre birtakım mahalli uygulamalar görülür. Bunlar bazı kokulu bitkilerin cennet kokusu inancıyla gasil suyuna konulması, kefene ayet ya da dua yazma biçiminde gözlemlenir (Ersoy, 2002, 96).

Ölünün ardından ölenin tanıdıkları, yakınları ölenin ailesine başsağlığı dilerler. Mezarlıklar da ölüm konusunda ele alınması gereken bir konudur. Köy ve kent

mezarlıklarının genel görünüşü arasındaki büyük ayrım mezarların tipleri, yapımı, taşları ve süslenmesinde kendini göstermektedir. Köylerde, çoğu ilçe ve illerdeki "megalit" kültür geleneğini sürdüren ilkel mezarlara karşılık, büyük kentlerdeki kubbeli, pahalı taşlı, mimar elinden çıkma ve hiçbir üslup özelliği taşımayan mezarlar hızla çoğalmaktadır (Örnek, 2018, 323). Mezar taşlarındaki motiflerden ya da yazılardan ölenin cinsiyetini veya mesleğini anlayabilmek mümkündür. Ölen kişinin vasiyeti konusu da ölüm konusunda ele alınacak başka bir unsurdur. Ölen kişinin ölümünden sonra yapılmasını vasiyet ettiği şeyin yapılmasına önem verilir.

2.4.4. Bayramlar

2.4.4.1. Dinî Bayramlar

Dini bayramlar söz konusu olunca hatıra ilk gelen, şevval ayının ilk üç gününde Ramazan Bayramı, zilhicce ayının onundan başlayarak dört gün süren Kurban Bayramı'dır. Bu bayramlar, kutlanmalarına günümüzde de önem verilmesi bakımından, halkın geleneklerinde diriliklerini korumuşlardır (Boratav, 2016, 234).

2.4.4.2. Nevruz

Nevruz (bahar bayramı) Türklerin en eski bayramıdır. Türkler aracılığıyla Asya ve Avrupa'ya yayılmıştır. Eski Doğu geleneklerinin devamıdır. Çin kaynaklarından Hunların milattan yüzlerce yıl önceleri 21 Mart tarihinde hazır yemeklerle kıra çıktıklarını, bahar şenlikleri yaptıklarını biliyoruz. Bugün Nevruz kutlamalarındaki geleneklerin o zaman da yer aldığı bilinmektedir. Aynı gelenekler Hunlardan sonra Uygurlarda da görülmüş ve bugüne kadar uzanmıştır (Karaman, 1991, 41).

Nevruz bir bahar bayramıdır. Anadolu ağızlarında navruz, navrız biçimlerinde söylenen bu kelimenin anlamı "yeni gün"dür. İlkyaz mevsimine girilirken gündüzlerle gecelerin eşit uzunlukta olduğu döneme rastlayan günlerde (genel olarak 22 Mart'ta) kutlanır (Boratav, 2001, 248-249).

2.4.4.3. Hıdrellez

Türk ve İslam mitolojisinde önemli bir yeri olan Hızır, birçok inanış ve ritüele de kaynaklık etmektedir. Hızır inanışı ve Hızır-İlyas geleneğinin temelini kış mevsiminin son bulup baharın gelmesi, tabiatın canlanması esası teşkil eder. İnsanların bu vesileyle çeşitli inanmalar neticesinde yaptıkları tören ve kutlamalar

vardır. Esas itibarıyla Türk dünyasının birçok bölgesinde ve Türkiye'de bahar bayramlarının en önemlisini oluşturur (Yücel, 2002, 35).

Bahar bayramları içinde hem yaygınlığı, hem de töre ve törenlerinin, eğlencelerinin zenginliği bakımından en dikkate değeni hıdrellezdir. Bu kelime, Müslüman inanışlarının efsanelik iki varlığı Hızır ve İlyas'ın adlarının halk ağzında aldığı biçimdir. Halk inanışlarına göre Hızır, zaman zaman dünyada dolaşır, gezdiği yerlerde kuru otları yeşertir, dokunduğu kimsenin elinde bir iz bırakırmış. Halk inanışlarında onun bereket, uğur getirdiği, darda kalanlara yardım ettiği, kendisine rastlayanların, Hızır olduğunu sonradan anlayıp, gördükleri zaman dileklerini söyleyememiş olmalarına yandıkları üzerine hikâyeler anlatılır (Boratav, 2016, 253). Bu bayramda dileklerin gerçekleşmesi, bereketin artması için birtakım işlemler gerçekleştirilir. Bunlardan yaygın olanı gülfidanının altına dileklerin bırakılmasıdır.

Tabiatın değişmesi, insanda yaşamın yenilenerek devam ettiği duygusunun ve mutluluğunun oluşmasına sebep olur. Bu dönüşün keşfedilmediği dönemlerde de, günümüzde de bu duygu insanoğlunu heyecanlandırmıştır. İşte tabiatın yeniden canlanışı ve dolayısıyla hayvansal ve bitkisel bereketin yeniden temini Türk kültüründe Hıdrellez gibi çeşitli törenlerle kutlanmaktadır. Gerçekte, insanoğlu Hıdrellez törenlerinde, kendi yaşamının mutlu ve sıkıntısız bir şekilde devamı için gerekli olan ortamın yeniden gelmesini kutlamaktadır. (Özdemir, 2012, 33).

2.4.5. Oyunlar, Eğlenceler, Sporlar

2.4.5.1. Yetişkinlerin Oyunları, Eğlenceleri

Oyun, toplumbilimde, yorulan ve eğlenmek isteyen insanın yorgunluğunu gidermesi ve eğlenme ihtiyacını karşılaması için içinde bulunduğu tüm eylemler olarak görülmektedir (Boratav, 2016, 268). Büyükler de dinlenme ve eğlenme ihtiyaçlarını karşılamak için kendilerine uygun olarak çeşitli oyunlar oynamakta ve bu oynanan oyunlar geçmişten günümüze süregelmektedir.

2.4.5.2. Küçüklerin Oyunları, Eğlenceleri

Oyunlar, boş vakitleri öldürmek için kullanılan bir araç değildir. İnsana yaratıldığı gün verilmiş ilahi bir lütuftur. Gerçek hayatta denenmek üzere birçok kazanım, oyunlar sayesinde gerçekleştirilir. Oyun dünyası ise gerçek hayatın prova odasıdır.

Dolayısıyla çocuklar oyun oynarken düşünme becerilerini geliştirirler. Fiziksel özelliklerini, zihinlerinde kurguladıkları dünyada olmak istedikleri karakter ve modele göre geliştirir ve gerçek dünyada buna göre eğilim gösterirler (Karaca, 2016, 243).

Çocuklara özgü oyunlardan bir bölüğünü büyükler, küçükler için oynarlar. Bunlar, bir bakıma, en basit şekli ile seyirlik oyunlardır; seyircisi tek çocuk, aktörü onun yakınlarından bir büyüğü, anası, babası, ablası. Gene çocuklara özgü olmakla beraber, onların kendi aralarında (büyüklerin katkısı olmadan) oynadıkları oyunlara gelince: Bunlardan bir bölüğü sadece söz oyunlarıdır. İkinci bir bölük, yapıları daha karmaşık, daha gelişmiş, söz ögesine hareketler, danslar, seyirlik küçük sahneler de katılan, çoğu karşılıklı takımlar hâlinde oynanan oyunlardır. Bazılarında ezgiler de yer alır (Boratav, 2016, 273-274).

2.4.5.3. Geleneksel Sporlar

Spor oyunlarının toplumlar üzerinde olumlu etkilerinin olduğu bilinen bir gerçektir. Bunlardan en önemlisi toplumsal bütünlük noktasındaki etkisidir. Spor müsabakalarına, sadece izleyerek katılma suretiyle, kişiler günlük sıkıntılardan uzaklaşabilmekte, heyecan, zevk ve neşeyi bir arada yaşayabilmektedir. Öyle ki bu oyunlar, eş dost ve arkadaşlar arasında muhabbetlere ortam hazırlamaktadır (Dingeç, 2011, 78).

Yerli, bölgelik, geleneklik eski oyunlardan bazılarının, bir gelişim sonunda milletlerarası sporlara dönüşümüne birçok örnek gösterebiliriz. Kimi oyunlar da bölgelerarası kesin kurallara bağlanma aşamasından geçerek ve yerli çeşitlenmelerini yitirerek ulusluk sporlara dönüşüyorlar. Türkiye'de yağlı güreş, çoktan bu gelişimini tamamlamış, bir Türk sporu olmuştur. Son yıllarda cirit, yeniden canlandırılmak suretiyle ve bölgeler arası yarışmaların düzenlenmesiyle ulusluk bir spora dönüşme yolundadır (Boratav, 2016, 280).

Cirit oyununun Anadolu'ya has bir oyun olduğunu tarihî kaynaklar göstermektedir. "Orta Asya Türk illerinde cirit oynanmaz, Çevgan ve Gökböri oynanırdı. Horasan Selçukluları da cirit oynanmaz, Çevgan oynarlardı. Ancak Anadolu Selçukluları'nın bu sporu yaptığını İbni Bibi yazmaktadır (Uslu, 1999, 58).

2.4.6. İnanışlar

Kültürü biçimlendiren temel faktör, inanç sisteminin muhtevasıdır. Kültürlerin inanç yapılarını oluşturan ana sistemler, genellikle dinlerdir. Ancak, bir toplumun inanç yapısı tümüyle dinî inançlardan ibaret değildir; yahut saf dini inançlardan ibaret değildir (Kösoğlu, 2018, 89).

Kültürel olgularımızı İslami, millî diye ayırmak hemen hemen imkânsız gibidir. Bir açıdan bakıldığında, millî olan İslami olanı da kapsar; çünkü toplum İslam olmakla, onun tarafından güdülenmekle, bu inanç bütününü kendi millî çerçevesine almış demektir (Kösoğlu, 2018, 92).

Bilindiği gibi inanç, insanlar ve toplumlar için çok önemli bir konudur. İnançlar insanların yaşayış biçimlerini ve hayat felsefelerini ortaya çıkarır Sosyal hayatın kaynağı ve mihveri, inançtır. İnancı sadece dini itikat olarak düşünmek yanlıştır. O, her şeyden önce toplumun üst yapısının (maddi olmayan kültür) temel ögesidir. Bu sebeple inancın toplum hayatında vazgeçilmez bir yeri vardır. Türk milletini yaşatan, her devirde güçlü devletler ortaya çıkartan unsurlardan biri de bir bütünlük oluşturan inancıdır (Alpaslan, 1991, 63).

Türk kültüründe bitkiler ve hayvanlarla ilgili çeşitli inançlar vardır. Bitkiler ve hayvanlarla ile ilgili inançlar Boratav'ın 100 Soruda Türk Folkloru (2016) adlı eserinde şöyle belirtilmiştir:

1)Bitkilerden yararlanma açısından onları değerlendirenler;

2) Onların oluşum ve dönüşümlerini açıklayanlar.

Hayvanlar da, tıpkı bitkiler gibi,

1)Kendilerinden yararlanma bakımından değerlendirilir;

2) Yaradılışları ve dönüşümlerini açıklayan efsane ve inanışlara konu olur.

Canlı yaratıklar gibi cansız varlıklar da halkın geleneğinde, törelerinde olumlu veya olumsuz yargılarla değerlenmiş, derecelenmiştir. Kimine, kut ve uğur taşıdığı inancı ile saygı gösterilmiştir; kimi ise olumlu veya olumsuz bir değer taşımayan nesneler kümesinde yer alır (Boratav, 2016, 76). Türk kültüründe cansız varlıklar ile inanışlar arasında değerlendirilebilecek sayılara ve renklere dair inanışlar da vardır. Türk kültüründe kara ve beyaz renginin önemli bir yeri vardır. Sayılar arasında ise "üç", "beş", "yedi", "kırk" sayıları fazla kullanılmaktadır.

Türk kültüründeki bir başka inanış da nazarıdır. Halk arasında bakışlarında zararlı güç bulunduğuna inanılan kötü niyetli kişilerin bu özellikleriyle, canlı ya da cansız varlıklar üze-rinde olumsuz bir etki bırakması nazar olarak açıklanır. Eski dönemler-den günümüze her toplumda yaygın olarak görülen nazar inancı, ülkemizde de günlük hayatın içinde varlığını devam ettirmektedir (Çıblak, 2004, 103). Nazardan korunmak için en fazla kullanılan araç nazar boncuğudur. Nazar boncuğu; göz şeklindeki mavi bir cam boncuktur. Bu nedenle "göz boncuğu" da denir. Nazar veya göz değmesine karşı koruyucu olarak kullanılır. Nazar boncuğu; nazarla ilgili inançlar, uygulamalar ve sözlü kültür ürünleriyle doğrudan ilişkilidir. Bunun yanında, nazar boncuğunun yapımı da usta-çırak ilişkisi ile aktarılan bir gelenektir. Bu nedenle nazar boncuğu; nazarla ve boncuğun üretim süreciyle ilgili geleneklerle örülmüş somut olmayan bir kültürel miras unsurudur (Ekici, Fedakâr, 2014, 41).

Nazarın, sağlıklı ve gürbüz çocuklara; güzellikleri ve hünerleriyle dikkati çekenlere; akıllı, zeki olup derslerini başarıyla veren öğrencilere; mesleğinde başarılı olanlara; yeni ev, araba alanlara; kısmeti açık olanlara; mutlu çiftlere vb. kişilere ayrıca iyi ürün veren tarla, bağ ya da bahçeye; güzel görünümlü, hoş kokulu bitki ve çiçeklere; iyi süt veren ineklere; herkes tarafından beğenilen bir ev eşyasına vb. varlıklara daha çok değdiğine inanılır. Bu tür özelliklere sahip canlı ya da cansız varlıklara karşı, herhangi bir kimsenin kıskançlık dolu gözlerle bakması, nazarın meydana gelmesine neden olur (Çıblak, 2004, 105).

Türk halk inanışlarında çocuğunu sürekli kaybeden aileler için, ölüm ruhunun onlara musallat olduğu düşünülmektedir. Eski Türklerden günümüze çocuk sahibi olmak, çocuğun sağlıklı doğması ve yaşaması için pek çok sağaltım ritüeli uygulanmıştır. Bu düşünüş şeklinin bir sonucu olarak da Türk topluluklarının genelinde ölen çocuğun ardından diğerlerinin yaşatılması gayesiyle satma-satın alma şeklinde gerçekleşen ve çocuğa dolaylı yoldan sahip olma ve ölüm ruhundan gerçeği gizleme esasına dayanan bir ritüel uygulanmaktadır (Ergun, Alptürker, 2017, 80).

Evliyaların pek çoğuna bilinmeyen bir zamanda yaşamış gözü ile bakılır. Kimlikleri ne olursa olsun, her birine bir görev yakıştırılır. Bu görevler bir tek "adak" deyimiyle anlatımlanmıştır. Adak, zengin anlamlı bir kelimedir. Yatıra adak adamak, ona bir dileğin gerçekleşmesi için başvurmaktır. Adayan kişi, bu eylemiyle, yatırın kendisi ile Tanrı arasında bir çeşit aracılık yapacağına inanmıştır. Çocuk isteyenlerin, doğacak çocuklarına yatırın adını ya da ona adandığını belirten, Satılmış, Satı gibi bir

ad vermeleri de adak gelenekleri arasındadır (Boratav, 2016, 52). Günlük hayatta karşılaşılan bazı olaylar ve edinilen tecrübeler de halk inançlarına kaynaklık etmektedir. Örneğin bir kişiye bir yerde inme inse, yöre halkı orayı uğursuz bir yer olarak kabul eder. Anadolu'da, gece tırnak kesilmesinin uğursuzluk getireceği inancı yaygındır. Özellikle elektriğin olmadığı devirlerde gece tırnak kesmek elbet sıkıntı getirir. Eşikte duranın sıkıntıya uğrayacağına inanılır. Gerçekte eşikte fazla bekleyen kişi hava akımı (cereyan) neticesinde büyük bir ihtimalle rahatsızlanmaktadır. Gece ev süpürülmesi (özellikle elektriğin olmadığı dönemlerde) karanlıkta bir kazaya sebebiyet verebilir. Evin ocağa doğru süpürülmesi de ocak yanındaki eşya, ekmek ve yemeğin pislenmesine sebebiyet verebilir (Şişman, 2000, 108).

2.4.7. Halk Oyunları, Halk Oyunlarında Çalgılar ve Müzik

Türk geleneklerinde halk oyunları yöreler etrafında oluşmuş ve bu yöresel oyunların çeşitliliği halk oyunlarımıza zenginlik katmıştır. Anadolu'nun çeşitli yörelerinde oynanan farklı halk oyunlarının her birinde ortak bir kimlik anlayışı görülmektedir. Ege yöresinde oynanan zeybek oyunu, Karadeniz yöresinde oynanan horon, Doğu Anadolu yöresindeki halay ve bar oyunlarının hepsinde Türk kimliğinin Orta Asya'dan getirdiği hareketli yaşamın izlerini görmek mümkündür.

Türk kültürünün karakteristik özelliklerini taşıyan folklorun canlı bir sonucu olan halk oyunları, Türklerin yaşadığı coğrafyayı nakış gibi işlemiştir. Bunlarda değişik figür ve danslarla bir estetiğin bir armoninin sunumu sergilenmektedir. Bu coğrafyada yaşayan bölge insanının karakter yapılarını, oyunlarda ve bunları icra eden oyuncuların hareketlerinde ve giysilerinde görmek mümkündür. Erzurum'un ağır başlılığını bar oyununda, Akdeniz Bölgesinin sıcaklığını Silifke oyununda, Ege Bölgesi insanının yiğitliği ve başkaldırısını zeybek oyununda, Güney Doğu Bölgesinin geleneklerine bağlılığını gelin çıkartma oyununda, Kırklareli ve Bolulu bayanların zarafet ve dans estetiğini ördek oyunlarında görmek mümkündür (Güçlü, 2004, 123).

Üslup bütünlüğü, kültürün yaygın ve köklü bir imana dayalı olduğunu gösterir ve millî bütünlük ve gücü besler. Değişik bölgeler arasında biçim yahut eda farkları vardır; ama hepsi de aynı üslubun genel bütünü içindedir. Mahalli farklar bu bütünlüğü bozmaz, renklendirir. Türkülerimiz, ninnilerimiz, eğlence kültürümüz, yemek kültürümüz, çocuk büyütme kültürümüz hep aynı bütünün tezahürleridir

(Kösoğlu, 2018, 44). Halk oyunlarındaki hareketleri destekleyen ezgilerin ortaya çıkmasını sağlayan millî kimliğimize özgü müzik aletleri vardır. Bu müzik aletlerinin içinde saz, davul, zurna, bağlama, ut, klarnet, keman başta gelmektedir. Ney ise, Türk kültüründe dinî-tasavvufi anlayış sonucunda gelenekselleşen bir çalgı olmuştur.

Sazın "tedavi etme", "iyi ruhları çağırma/kötü ruhları kovma", "ululârla haberleşme", "ilhamı kuvvetlendirme", "sözü daha etkili kılma", "doğmaca söylerken âşıklara düşünme imkânı verme", "dinleyicileri hazırlama", "şiirin ölçüsünü ve türünü belirleme", "bade içen âşık adayını rüyadan uyandırma ve dilinin çözülmesini sağlama" gibi işlevleri olduğu tespit edilmektedir. Bu işlevler yanında "âşıklık simgesi", "velilik simgesi" ve "ululuk simgesi" kabul edilmesi de "âşığın dert ortağı" olan sazın kutlu sayılmasını sağlamıştır (Durbilmez, 2010, 148).

Geniş bir coğrafi alana sahip olan Anadolu'nun, her bölgesinin, her şehrinin hatta bazı ilçelerinin bile kendine özgü bir müzik icrası vardır. Bu Türk insanının olaylar sonucunda değişik şekillerde duygulanması ve bu duygularını değişik şekillerde ifadesinin bir sonucudur. Bu yönü ile Türk müziğinin önemli yapı taşlarından olan "Türk Halk Müziği" oldukça çeşitli ve renklidir. Bununla birlikte yine Türk müziğinin diğer bir dalı olan ve geçmişte çoğunlukla saraylarda veya sarayların bulunduğu şehir merkezlerinde beste esasına dayalı olarak üretilen ve şehir müziği de diyebileceğimiz "Türk Sanat Müziği" de vardır ki bu iki yapı Türk müziğinin çatısını oluşturmaktadır (Ekici, 2004, 147).

Türk müzik kültürü içerisinde türküler önemli bir yere sahiptir. Türkülerin işlevlerinden biri kültürel birikimin müzikal ve sözlü bir arşiv olarak yeni nesillere aktarılmasıdır. Kuşaklar boyu müzikal ahengi ve kalıplaşmış yapılarıyla özünü muhafaza ederek aktarıla gelen türküler ait oldukları kültürel zeminin muhtevasını içermektedir. Söz konusu muhteva, sözlü tarih verileri, göreli estetik anlayışları, toplumsal değer yargıları, sosyal normlar, atasözleri ve deyimler, geçiş dönemleri, halk ekonomisi, gelenek-göreneklerin işleyişleri gibi, halk bilimi çalışma kadrolarına dair bilgiyi kapsamaktadır (Karataş, 2014, 145). Türk milleti asırlardır acılarını, sevinçlerini, heyecanlarını, öfkelerini ezgiler yoluyla ifade etmeyi gelenek hâline getirmiştir. Söz gelimi ölümlerde ağıt yakmak, düğünlerde davul-zurna ile hareketli havalar eşliğinde oyunlar oynamak, savaşlara marşlar ile giderek millî ruhu diri tutmak müziğin Türk milletinin yaşamındaki gelenekselleşmiş hâlidir.

2.4.8. Giyim-Kuşam

Giyim kuşam, insanoğlunun kültürel gelişim ve yaşam sürecinde beslenme ve üreme gereksinimiyle beraber başlayan, kökeninde korunma ağırlıklı olmasına karşın, gelişim sürecinde geniş kültürel fonksiyonlar yüklenmiş bir olgudur. Toplumsal ve kişisel değer yargılarının, törelerin, kültürel ve ekonomik koşulların biçimlendirdiği önemli bir kültürel öge aynı zamanda kültürün hızlı bir taşıyıcısıdır (Özdemir, 2012, 345).

Giysi sadece bir sistem değildir, aynı zamanda bir gösterge (işaretleme) sistemi, diğer bir deyişle bir koddur. Halk giysilerinin de üzerinde taşıdığı ve kullanıcısı olan toplum tarafından algılanan pek çok anlamının olması, giysilere gösterge olma özelliği kazandırmaktadır. İnsanlar inanç, görüş, düşünce, statü, zenginlik, vb. kimliğini ifade etmek için giysilerini kullanabilirler. Bu durumda giysiler taşıdıkları anlamlarla, temel işlevlerinin yanı sıra sözel kültür ögesi olma işlevini de üstlenmiş olur (Koç, Koca, 2015, 70). Giyim-kuşam toplumların yaşam biçimini ve millî kimliğini yansıtmada önemli bir yere sahiptir. Toplumumuz öteden beri günlük yaşam tarzına ve inanışlarına uygun bir giyim-kuşam benimsemiştir.

2.4.9. Halk Sanatları ve Zanaatları

Toplumların tarihlerinden gelen maddi miraslardan birisi ve en yaygın şekilde yaşananı el sanatları geleneğidir. İnsan ihtiyaçlarını karşılamak üzere ürettiği eşyaya, yaşadığı sosyal ve kültürel ortamlardan beslenen duygu zenginliğini yansıtarak estetik değer kazandırmıştır. Bunun yanında el sanatı ürünü, motiflerine ve renklerine yüklenen anlamlarla anlatım aracı olma görevini de üstlenmiştir. Bu yönüyle el sanatları, geçmişten geleceğe köprü oluşturabilen önemli kültür değerleridir (Sarıoğlu, 2005, 72).

Halk arasında zanaatların değer ölçüleri üzerinde inanışlar yer etmiştir. Ortaçağ toplum düzeninde zanaat kolları Ahi örgütlerine bağlanırdı. Bu kollardan her birini ilk kuran ya da toplum yaşamında ona önemli bir yer kazandıran, herhangi bir zanaatın tekniğinde yeni bir buluş yapan kişi, o zanaat işçilerinin "Pir"i sayılırdı (Boratav, 2016, 48). Türkiye'deki geleneksel mesleklerde pir olgusu vardır. Mesleği icat ettiğine veya mesleğin kutsal temsilcisi olduğuna inanılan bazı tipler meslek mensupları arasında saygıyla anılmaktadır. Çoğunlukla dinî bir kimliğe de sahip meslek pirleriyle ilgili çok sayıda inanış ve anlatı günümüzde de geleneksel

mesleklerde çalışanları etkilemeye devam etmektedir. Pirinin yaptığı işi yaptığını, onun tavır ve hareketlerini tekrar ettiğini düşünen meslek erbabı, işini doğru yaptığı takdirde piri tarafından ödüllendirileceğine, aksi durumda ise cezalandırılacağını inanmaktadır. (Duymaz, Şahin, 2010, 111).

Türk geleneğinde zanaatların devamını sağlamada usta-çırak ilişkisi büyük öneme sahiptir. Usta yetiştirdiği çırağın yeterli mesleki olgunluğa ulaştığını gördüğü zaman ona el verir ve o zanaatta yeni bir usta yetişmiş olur.

2.4.10. Halk Mimarisi

Birçok kültürde evler, yaşam ve inanç biçimlerini, sosyal statüleri gösteren birer görsel metin özelliği göstermektedir. Dışarıdan bakıldığında yalnızca barınma işlevi taşıyan bir bina gibi görünen geleneksel mimari daha yakın bir incelemeyle evin yer aldığı bölgedeki toplumsal bellekte yer alan birçok bilgi ve deneyimi aktaran bir kaynağa dönüşmektedir (Metin Basat, 2014, 139). Geleneksel Türk halk mimarisinde ferahlık ve estetik bir aradadır. Geleneksel mimarimizde geniş avlulu, yüksek tavanlı, aydınlık yapılar yeşillikle buluşturulmuş, ayrıca bu yapılar el sanatları ile desteklenerek estetik açıya da önem verilmiştir. İklimsel özellikler de göz önünde bulundurularak yörelerimize göre ahşap, taş ve kerpiç evler ortak bir estetik anlayışla inşa edilmiştir. Geleneksel mimarimizde ahşap yapılar diğerlerine göre ön plandadır.

2.4.11. Halk Mutfağı

Türk kimliğini oluşturan, Türk milletini diğer milletlerden ayıran kültürel özelliklerden biri de mutfak kültürüdür. Mutfak kültürü denilince, yiyecek içeceklerle birlikte, öğünler, yiyecek içeceklerin temini, pişirilmesi, sofra gelenekleri, inançlar, sözlü ve yazılı edebiyat, kullanılan kap kacak ve ilgili mekânlar (mutfak, kiler vb.) anlaşılmalıdır. Türk mutfağı beslenme uzmanlarına göre; Fransız ve Çin mutfaklarıyla birlikte dünyanın en zengin üç mutfağından biridir (Tan, 2009, 507).

Toplumların ekonomik yapıları ve bu yapıların şekillendirdiği gündelik hayat pratikleri mutfağın temel belirleyicisi konumundadır. Topluluğun tarımsal üretim esasında mı yoksa konar-göçer bir yaşam tarzı mı sergilediği, yaşadığı coğrafyanın fiziksel özellikleri beslenme kültürünü, yiyecekleri tüketilebilir hâle getirme şeklini belirleyecektir (Beşirli, 2010, 160). Geleneksel halk mutfağını oluşturan etmenlerin başında ülkemizde her yörede yapılan hayvancılık gelmektedir. Bu ekonomik

faaliyetten de etkilenerek hayvansal gıdaların mutfağımızda sıkça yer aldığı görülmektedir. Ülkemizdeki hava koşulları sayesinde birçok sebze ve meyve bolca yetiştirilebilmektedir. Et yemeklerinin yanında sebze yemekleri ve salatalar geleneksel halk mutfağımızda önemli bir yere sahiptir. Geleneksel halk mutfağımızda et, bulgur, bakliyat çeşitlerinden kuru fasulye, çeşitli sebzelerinden birleşiminden yapılan tarhana, birçok sebze çeşidinden yapılan turşu; içeceklerden çay ve ayran sıkça tüketilmektedir.

Çay kullanımı ve kültürü ülkemizde uzun bir geçmişe sahip değildir. Türklerin yaşamına geç girmesine karşın, bugün oluşturduğu kültürü ile birlikte sosyal yaşamda yeri doldurulamayacak bir değer hâline gelmiştir. Birçok kültür tarafından el üstünde tutulan bu içecek, Türk kültürüne hızlı uyum sağlamış, bu kaynaşma sonucunda üretilmesinden tüketilmesine kadar birçok düşünsel zenginlik yaratmıştır. Özellikle siyah çay, bugün ülkemizin en çok sevilen ve tüketilen içecekleri arasındadır (Güneş, 2012, 235).

2.4.12. Dayanışma, Yardımlaşma ve Eğitim Kurumları

Toplumu ayakta tutan, insani ilişkileri kuvvetlendiren unsurların başında dayanışma, yardımlaşma gelmektedir. Türk toplumunda bunun en güzel yansımalarından birisi kırsal hayattaki imece usulüdür. Bu usul kırdan kente tam manasıyla taşınamaması, yardımlaşma ve dayanışmanın kırsalda olduğu gibi kente tanışamaması kalabalıklar içinde yalnızlaşan bireyler meydana getirmiştir. Bu durum yalnızlaşan bireylerin ait olduğu toplumla olan ilişkisine zarar vermiştir. Kent insanlarının arasındaki dayanışma ve yardımlaşmayı sağlamak amacıyla çeşitli yardım kuruluşları ve çeşitli dinî kuruluşlar kentte önemli görevler üstlenmiştir.

Türk kültüründe misafir ağırlamak toplumsal bağları kuvvetlendiren önemli bir işleve sahiptir. Öyle ki Türk milleti konukseverlik özelliğiyle ön plana çıkmış bir millettir. Gelen misafirlere çeşitli ikramlarda bulunmak, onları güzel ağırlamak ev sahibi için önemli bir vazifedir. Misafirperverlik, küçük yaşlardan itibaren anne-babadan görülüp öğrenilen ve her Türk çocuğunun aklına küçük yaşlardan itibaren kazınan vazgeçilmez bir gelenektir.

İyi ve sağlam bir kültür ortamı, ana kucağından itibaren çocuğun kişilik ve kimliğinin, millî üslup ve duyarlılıklarla oluşmasını sağlar. Yani çocuk, millî kültürün değer ve ölçülerini kişiliğine mal eder; Türk olur. Aile ortamından,

mahalleye, sokağa, televizyona ve okula kadar bütün yaşama alanları onun eğitim sahasıdır (Kösoğlu, 2009, 15).

2.4.13. Halk Hekimliği

Geleneksel kültürün sağaltım tekniklerinden oluşan "halk tıbbı" ya da "halk hekimliği" uygulamaları, "doğal halk tıbbı" ve "dinsel büyüsel uygulamalar" olarak ikiye ayrılmaktadır. Halk tıbbının en temel niteliği bütüncül (holistik) bakış açısına sahip olmasıdır. Buna göre insan, içinde bulunduğu evren, doğa ve doğaüstü ile birlikte ve onların bir parçası olarak düşünülmektedir. Bu anlayışta, hastalık ve sağlık konusunda da ruh ve beden birlikte tasarlanmaktadır (Saltık, Özkan, 2012, 307).

Halkın sağlık ve hastalık anlayışı, içinde bulunduğu kültür değerleri sisteminden ayrı düşünülemez. İnanışımıza göre hayat ve sağlık Allah'ın bir lütfudur. Bize düşen görev ise; bunları en iyi şekilde korumaktır. Fakat çeşitli sebeplerle hastalığa tutulanlar doktora, gidemedikleri takdirde, bitkilerin kök,' yaprak, çiçek ve tohumlarından ilaçlar yapmak, yatırları ziyaret etmek, muska yazdırmak veya bir ocaklıya başvurmak gibi tedavi usullerine müracaat ederler. Bu tabiî ilaçlar, dinî veya sihrî uygulamalar zengin halk hekimliğimizi meydana getirir (Duvarcı, 1990, 34).

Halkın, olanakları bulunmadığı için ya da başka sebeplerle doktora gidemeyince veya gitmek istemeyince, hastalıklarını tanılama ve sağaltma amacı ile başvurduğu yöntem ve işlemlerin tümüne "halk hekimliği" diyoruz (Boratav, 2016, 139).

2.4.14. Gurbet ve Askerlik

Askerlik, Türk millî kültüründe "Peygamber Ocağı" olarak görülmektedir. Askere gidip geldikten sonra olgunlaşıldığına inanılmaktadır. Öyle ki askerlik görevini yerine getirmemiş erkeklere kız verilmemektedir. Askerlik, askerlik çağına gelmiş insanlar için mutlaka yapılması gereken bir vatani görevdir ve çeşitli nedenlerden dolayı vatani görevini yerine getiremeyen insanlarda bu durum büyük üzüntü yaratmaktadır. Askere gidecek olan gence yakınları ve komşuları tarafından harçlık verilmesi, askerden dönen gencin ise ev ziyaretlerinde yemekler eşliğinde ağırlanması Türk kültürünün bir parçasıdır.

Türk halkı askerliği kutsal bir görev sayar. Askerlik çağına gelmiş delikanlının askere yolcu edilmesi, askerlik dönüşü karşılanması bir gelenektir. Askerlik,

delikanlının askere gideceğinin belli olmasından, askere uğurlanmasından, şiirlere konu olmasından, ardından ağıt yakılmasından, gönderdiği mektuplara, karşılanmasına kadar geleneği olan bir geçiş dönemidir. Her törende olduğu gibi askerliğin etrafında da bir âdetler, inanmalar, pratikler zinciri oluşmuştur. Türkiye'de askerliğini yapmamış insan yarım insan sayılır. Askerlik bir eğitim yuvası olarak görülür, insan hayatının bir dönüm noktası olarak kabul edilir. Bu nedenle askere gönderme, karşılama asker mektupları köylerde önemlidir; gururlanılır, ağlanır, duygulanılır (Artun, 2001, 41).

Gurbet öteden beri toplumumuzda ekonomik sıkıntıların getirdiği zorunluluktan doğmuş ve gelenek hâline gelmiştir. Günümüzde de bu gelenek özellikle bazı yörelerimizde hâlâ sıklıkla görülmekte, çalışma çağına gelmiş gençler geçimini sağlamak için ülkemizde çeşitli iş imkânları sunan büyük şehirlere hatta yurt dışına gitmektedir. Gurbetin ülkemizdeki gelenekselleşmiş hâli şöyledir: Özellikle tarımla kalkınan şehirlerden kış aylarında farklı iş imkânları için büyük şehirlere gidilir, yaz aylarında ise gurbetçiler memleketlerine döner ve sıla özlemlerini giderir. Gurbetten dönen insanlar ellerinde hediyeler ile memleketlerine dönerler. Bu insanlar memleketlerine döndüklerinde yakınları ve komşuları tarafından ziyaret edilir.

3. MUSTAFA KUTLU'NUN HAYATI, HİKÂYECİLİĞİ VE 2000 SONRASINDA YAYIMLANAN HİKÂYELERİ

3.1. Hayatı

Mustafa Kutlu, 6 Mart 1947'de Erzincan'ın İliç ilçesine bağlı Kuruçay adlı nahiyesinde dünyaya gelir. Ailesinin beş çocuğundan biridir. Babası nahiye müdürlüğü yapar. Çocukluğunun ilk yılları babasının işi nedeniyle çeşitli kentlerde geçer. Babası 1953 yılında emekli olunca Erzincan'a yerleşirler. 1957'de babası Nurettin Bey vefat eder. Ailenin tek erkek çocuğu olan Kutlu, bir yandan öğrencilik hayatına devam ederken diğer yandan ailesini geçindirmek için çalışır. İlkokul yıllarında edindiği birkaç arkadaşı da onun çocukluğuna güzellik katmıştır. Komşuları Hâkim Hamit Bey'in çocukları ile kütüphane kurmuş, perde gererek Karagöz oynatmış; Savcı Bey'in oğlu Tunç ile resim yapmış; Şeker Fabrikası muhasebe müdürünün oğlu Atalay ile futbol oynamıştır. Bu güzel, renkli çocukluğun izlerini hayatının ileriki dönemlerinde de görmek mümkündür. Bu çocukluk dönemi, Mustafa Kutlu'dan bir yazar, bir sinemacı, bir ressam ve bir futbolcu meydana getirmiştir.

Erzincan'da doğayla iç içe bir hayat süren Kutlu, doğanın kıymetini anladığı bir çocukluk geçirmiştir. Evlerinin yakınlarındaki Cebeci İstasyonu'nun onda bıraktığı etkiler de çocukluğundan izler olarak ileride yazdığı kitaplarda yerini alacaktır.

Mustafa Kutlu, ilk ve ortaöğrenimini Erzincan'da tamamlar. 1964'te Erzincan Lisesi'nin Fen Bölümü'nden mezun olur. Liseden mezun olunca resme olan ilgisi nedeniyle Güzel Sanatlar Akademisine girmek ister ve girer. Fakat Akademi'yi gördükten sonra oradaki ortamın onun kişiliğine uygun olmadığını düşünerek geri döner. Buradan sonraki eğitim-öğretim yolculuğu Erzurum Atatürk Üniversitesi, Edebiyat Fakültesinedir. Türk Dili ve Edebiyatı bölümü ülkemizde üçüncü olarak Atatürk Üniversitesi'nde açılmıştır ve bölümde onun edebî kişiliğine önemli katkılarda bulunacak hocalarıyla tanışır. Bu hocaların arasında Orhan Okay, Kaya

Bilgegil, Bilge Seyidoğlu, Muhan Bali, Selahattin Olcay, Niyazı Akı, İonna Kuçuradi görülmektedir.

Resme olan ilgisini kaybetmeyen Kutlu, Erzurum Halkevinde arkadaşları ile birlikte resim sergisi açar. Resme olan ilgisi konusunda Sanat Felsefesi dersini aldığı hocası İonna Kuçuradi onu destekler. Erzurum Halkevinde açtığı sergi hocası Orhan Okay'ın da ilgisini çeker. Orhan Okay resimde başarılı olan Kutlu'yu Hareket dergisinin sahibi Ezel Erverdi ile tanıştırır. Kutlu, Hareket dergisine kendi çizimlerini gönderir ve bu derginin 28. sayısının kapağında onun deseni yer alır. Böylelikle Hareket dergisine dâhil olur. 29. sayısında da ilk hikâyesi olan "O" ile dergide yerini bulur. Hareket dergisi ise, 1939 yılında Nurettin Topçu tarafından çıkarılmaya başlanmış, aralıklarla yayın hayatına devam eden bir dergidir. Nurettin Topçu ve Ezel Erverdi Kutlu'nun fikir hayatında önemli etkiler bırakan iki önemli isimdir.

1968 yılında Orhan Okay'ın danışmanlığında yazdığı Sait Faik'te Plastik Unsurlar, Sait Faik'in Hikâye Dünyası adlı çalışmaları ile üniversiteden mezun olur. 1969 yılında Sevgi Hanım ile Erzincan'da evlenir. Pınar ve Murat adında iki de çocuğu olur. 1969-1972 yılları arasında Tunceli'de öğretmenlik yapar. 1972 yılında Vefa Poyraz Lisesinde devam ettiği öğretmenlik hayatına 1974 yılında son verir. 1974 yılında Hareket dergisinde çalışmaya başlar. Hareket dergisi onun edebî kişiliğine önemli katkılarda bulunacak bir okul olarak hayatında yer alacaktır. 1976 yılında ise Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi'nin yayın kurulunda yer alır ve bu ansiklopedilerin birçok maddesini yazar. Bu ansiklopedilerin tamamlanması 22 yıl sürecektir. 1979-1982 yılları arasında Hareket dergisinin yazı işleri müdürlüğünü üstlenir.

Hikâyeciliğinin başlangıç dönemi eserleri denilebilecek Ortadaki Adam (1970) ve Gönül İşi (1974) kitapları acemilik olarak görür ve bir daha baskıya göndermez. 1983 yılında yayımlanan "Ya Tahammül Ya Sefer" adlı hikâyesi ile Türkiye Yazarlar Birliği Yılın Hikâyecisi Ödülü'nü alır. Sinemacılığa da ilgisi olan Kutlu, 1987 yılında Halit Refiğ ile birlikte film senaryosu yazar, Ömer Lütfi Akad'la Yalnız Efe hikâyesini senaryolaştırır.

1990 yılında 27 yıl sürecek bir yolculuğa çıkar yani Dergâh dergisinin başına geçer. 1995 yılında bir gazetede köşe yazıları yazmaya başlar. 1997 yılında "En İyi Dergi Yönetimi" ödülünü Türkiye Yazarlar Birliği tarafından alır. 2012 yılında

“Uzun Hikâye” adlı hikâyesinin filmi Osman Sınav yönetmenliğinde çekilir. 2016 yılında edebiyat alanında Cumhurbaşkanlığı Kültür ve Sanat Büyük Ödülü’nü alır.

Tek çocuk kitabı Yıldız Tozu da dahil edilirse 2019 yılına kadar yirmi dokuz hikâye kitabı, on bir deneme kitabı, iki tane de araştırma-inceleme kitabı mevcuttur. 2000’lerden sonra neredeyse her yıl okurunu bir kitapla selamlayan Mustafa Kutlu, köylerin, kasabaların ve şehrin “Türk anlatıcı”sı olarak, son elli yıllık sosyal tarihimizi edebiyat yoluyla kayıt altına almıştır (Ayçil, 2019, 33).

Günümüzde yaşayan en büyük hikâyecilerimizden biri olan Mustafa Kutlu, hâlâ Yeni Şafak gazetesinde köşe yazarlığı yapmaktadır.

3.2. Mustafa Kutlu’nun Hikâyecilik Anlayışı

1950’li yıllarda edebiyatımızdaki hikâyeci sayısı artmış, bu yıllarda hem toplumsal hem birey merkezli konular işlenmiştir. 1960’lı yıllarda, Sartre’ın öncülüğünde ortaya çıkan varoluşçuluk akımı ile bireyin yalnızlığı, bunalımları eserlerde kendini daha çok göstermiş, bunun yanında toplumsal gerçeklik anlayışı da eserlerde işlenmiştir. Yine 1960’lı yıllarda Diriliş dergisi etrafında toplanan İslam medeniyeti düşüncesinde olan yazarlarımız edebiyatımıza yeni bir soluk getirmiştir. 1970’li yıllarda hikâyecilerimiz dönemin siyasi konularına yönelik düşüncelerini eserlerine yansıtmışlardır.1960-1970’li yıllarda sosyalizm etrafında gelişen işçi, emekçi hakları, toplumun eğitimsizliği, insanların hayat mücadelelerinin hikâyelerde yer aldığı görülmektedir. 1960’ların sonu, 1970’li yılların başında hikâyeciliğe adım atan Kutlu bu yıllarda Nurettin Topçu’dan aldığı İslami bir bakış içinde Anadolu’ya yaklaşmıştır. Onun topluma bakışı o yıllarda ortaya çıkan sosyalist bakıştan farklıdır, içinde Batılı ideoloji bulundurmaz.

18. yüzyıldan itibaren kitlesel bir değişim ve dönüşüm yaşayan Türk toplumunun geçirdiği safhalar, ona tanıklık eden şair ve yazarlar tarafından geleceğe aktarılmıştır. Mustafa Kutlu da toplumun yaşadığı değişimi son yarım asırdır hikâyelerinde bir “mesele” olarak ele almıştır. Bu değişim ve dönüşüm özel olarak bireyde, genel olarak da toplumda yansıyan şekliyle hikâyelerinde yer bulur (Koçak Işık, 2019, 15).

Kutlu’nun dünyaya geldiği yılları, çocukluk, ilk gençlik zamanlarını göz önüne aldığımızda hem dünyanın hem de Türkiye’nin büyük bir değişim içinde olduğunu

görürüz. Mustafa Kutlu hikâyelerinde de bu büyük dönüşüm, özünden uzaklaşma, kimlik bunalımı gibi konular yer alır (Harmancı, 2019, 90). Köyden kente göç, şehirleşme, kültürel uyumsuzluk, işsizlik yoksulluk gibi birtakım sorunları da kente taşımıştır. Bu sorunların Türkiye'de yoğun bir şekilde yaşandığı ilk dönem 1960-80 yılları arasıdır. Bu yıllar ise toplumcu gerçekçi hikâyeciliğin başlangıç evresini oluşturması sebebiyle "Kutlu hikâyeciliği" bakımından önem taşımaktadır (Koçak Işık, 2019, 18-19).

Bir eserin doğduğu ortam kadar onu kaleme alan sanatçının yaşamsal ve düşünsel biyografisi de önemlidir. Kutlu'nun taşrayı merkeze alan anlatısının arka planında biyografik unsur göz ardı edilemez. Çocukluğu ve gençliği taşrada geçmiştir. Dinî hassasiyetleri ve bu hassasiyetlerin taşıyıcısı olan taşra değerleri onun zihin dünyasında belirleyici olmuştur (Gürdamur,2019, 76-77).

Mustafa Kutlu'yu ilginç yapan bir özellik de, Nurettin Topçu gibi bir filozofun dünyaya bakışını, hayata bakışını, felsefesini içselleştirdikten sonra bunu öykünün malzemesi hâline getirmekteki başarısıdır. Anadoluculuk, teknoloji eleştirisi, doğaya bakış, siyasete ve ticarete bakış gibi başlıklar altında değerlendirebileceğimiz bu durum, aslında bir etki olmaktan ziyade Kutlu'nun dünyaya bakışını, hayata ve sanata bakışını belirleyen temel bir kaynak olarak değerlendirilmelidir (Harmancı, 2019, 24-25). Sait Faik, eserlerinde nesnelerin ayrıntılı olarak tasvirini yapmaktadır. Bu durumu Kutlu'da da görmekteyiz. Bu manada Kutlu'nun Sait Faik'in hikâye dünyasından etkilendiğini söyleyebiliriz (Koçak Işık, 2019, 53). Bu durumda Mustafa Kutlu'da Nurettin Topçu'nun düşünce dünyasından izleri, Sait Faik'in ise hikâye dünyasından izleri görmek mümkündür.

Mustafa Kutlu, hikâyelerini sade, ahenkli, akıcı, günlük dilden uzak olmayan bir dil ve üslupla kaleme almıştır. Doğu tahkiye geleneğindeki iki mühim unsur olan hikmet ve ahenk, Kutlu'nun üslubunun da en belirgin özellikleridir. Yazarın şair yönü, eserinde de bazı cümlelerdeki ahenk unsurlarıyla kendini gösterir (Tonga, 2016, 133). Mustafa Kutlu, hikâyeciyi hayatın içindeki her şeyi, beş duyusunun yanında bir de kalbiyle hissedip anlatan sakin ama derin denizlerin anlatıcısı olarak görmektedir. Kuçuradi ve Topçu'dan öğrendikleriyle ontolojik eksikliklerin nedenini bilmenin filozoflara ait olduğunu, bunları anlama ve anladıktan sonra yazma yeteneğinin de sanatçılara özgü olduğunu düşünmektedir (Lekesiz, 2012, 24).

Kutlu'nun sanatkârlığa bakışı ve kendi hikâyeciliğini yorumlayışı tasavvufi anlamlar içermektedir. Asıl sanatkârın Allah olduğunu ve insanların ancak O'nun izni ve inayetiyle eserler ortaya koyabileceğini ifade etmektedir. Sanata ve sanatkâra böyle bir bakış açısı da aslında geleneksel İslami bakıştır. Bu da bize onun modern dönemde yaşayan bir sanatkâr olsa da geleneksel değerlere sıkı sıkıya bağlı olduğunu göstermektedir (Koçak Işık, 2019, 58).

Kutlu, Seval Şahin'e 2017 yılında verdiği söyleşisinde bütün sanatlarda gözettiği iki şeyi şu şekilde açıklar: "Benim gözettiğim, bütün sanatlarda esas olan iki şey var: Biri hikmet ve öteki ahenk. Hikmet muhtevayı oluşturuyor, ahenk de biçimi oluşturuyor. Söylediğiniz söz ahenkle muhatabına kavuşursa bunun tesiri olacağını düşünüyorum (Şahin, 2017, I)."

"Tanımak" kelimesinin Mustafa Kutlu'da önemli bir yeri vardır. O bu önemi yine söyleşisinde şöyle açıklamıştır: "Çok önemli bir ayet var: "Biz insanları bir erkek ve bir dişiden yarattık. Ve onlar birbirlerini tanısınlar diye kavimlere ve milletlere ayırdık." Bu ayetteki "tanımak" kelimesinin çok geniş manası olduğunu ve bu mananın peşinde koştuğunu dile getiren Kutlu şöyle devam ediyor: "Tanımak ve tanışmak çok önemli. İnsanın kendisini varıncaya kadar çok önemli. İnsanın kendini tanıması çok zordur, insanın başka insanları tanıması çok zordur. Tanımak çok önemli. Tanımadığınız kimseyi sevemezsiniz. Tanışarak bir araya gelebilirsiniz, tanışarak ortaklaşabilirsiniz (Aksoy, Ayyıldız, 2018).'' Kutlu, eserlerini de bu tanışmalar sonucunda bu kadar etkileyici kılmıştır.

Kutlu, "ben" demek yerine "biz" demeyi seçen ve "ben" demeyi terk-i edep gören bir insandır. Bu düşüncesini söyleşisinde şöyle açıklamıştır: "Fatiha suresinin tefsirinde "Ancak Sana ibadet ederiz, ancak Sen'den yardım dileriz.'' deniyor. "Ancak Sana ibadet ederim, ancak Sen'den yardım dilerim.'' denmiyor. Ben demek iyi bir şey değil, sonu bencilliğe ve ben/öteki ayrımına çıkar. Dolayısıyla bizde öteki de yoktur. Yani "İnsan insanın kurdudur'' değil; "İnsan insanın yurdudur." (Aksoy, Ayyıldız, 2018) Kendisinin de ifade ettiği gibi Kutlu'nun ben'den uzaklaşıp biz'e yakın durması eserlerinde de kendisini hissettirmektedir.

Kutlu, kitaplarındaki kahramanları aracılığıyla da yansıttığı gibi ümitvar bir yazardır. O, bunu söyleşisinde şu cümlelerle dile getirmiştir: "İyimser bir insanım.

Bu ülkenin geleceğinden, bu gençlerin geleceğinden çok umutvarım" (Aksoy, Ayyıldız, 2018). Hikâyelerinde de bu umutvarlığının izlerini görmek mümkündür.

Mustafa Kutlu hem hikâyelerini yazarken hem de edebî anlayışını açıklarken medeniyet anlamında bir gerileme sürecinde bulunan ülkesine bir çıkış yolu arar. Bunu yaparken, mensubu olduğu toplumun inancı, kültürü, düşüncesi, toplumun gösterdiği refleksler çalışmalarına yansır. Ülkesinin ferdinin neyi kaybettiğini işaret eder, başka pek çok saikle birlikte geleneği bir kurtarıcı olarak baz alır (Harmancı, 2019, 89). Gündelik hayatta yaşanan olağanlıklardan hareketle meydana gelen modern kültürel ortamı, kendini fırsatlar dönemi olarak pazarlayan bu yılların hayat tarzı alanındaki çeşitli görünümlerine dikkat çekmeyi amaçlayan Kutlu, edebiyatçı, hikâyeci ve gazeteci kimliğiyle halk arasında bir kamera gibi dolaşan bir tarzın sahibidir (Koçak Işık, 2019, 49). Mustafa Kutlu öykücülüğünün ilginç bir yönü de günceli öyküleştirme refleksidir (Harmancı, 2019, 25). Kutlu toplumsal değişimi hemen fark eden ve eserlerinde buna edebî bir şekilde yer veren bir yazardır. Bu özelliği, onun kalemini özgünleştirir.

Mustafa Kutlu; hikâyelerinde Batılılaşma, modernleşme, sanayileşme, köyden şehre göç (şehirleşme) gibi sebeplerle yıllardır değişime uğrayan toplumumuzun daha çok düşünce ve davranışlarına tesir eden manevi unsurlarındaki değişmeler üzerinde durur (Tonga, 2016, 119).

Mustafa Kutlu hikâyeciliğini başlangıç dönemi, birinci dönem, ara dönem ve ikinci dönem olarak tasnifleyebiliriz. İlk iki kitabı olan Ortadaki Adam (1970) ve Gönül İşi (1974) başlangıç dönemi eserleri olarak görülür ve bu eserler sonraki eserlerine göre zayıf olarak görülmektedir ki Kutlu da bu eserlerinin basımlarının devam etmesini istememiştir. Fakat bu eserlerde gelecek eserlerinin muhtevalarını, Kutlu'nun düşünce yapısının ipuçlarını görmek mümkündür.

Kutlu'nun ilk hikâyelerinde, dönemin hâkim kötümser/varoluşçu edebiyat anlayışından farklı olarak, romantik bir Anadoluculuk göze çarpar. Nurettin Topçu'nun fikirleri ve Taşralı (1959) hikâye kitabı doğrultusunda oluşan bu Anadolucu bakışa paralel olarak, Ortadaki Adam ve Gönül İşi'nde Anadolu'daki köy/kasaba insanlarının gündelik hayatlarından parçalar anlatılmıştır (Tonga, 2016, 19). Mustafa Kutlu'nun özellikle hikâyeciliğinin ikinci döneminde Klasik Şark

üslubunu kullanarak hikâyelerini kurgulaması, yazara özgünlük kazandırmıştır (Tonga, 2016, 124).

1979 yılında Yokuşa Akan Sular'ın yayımlanmasıyla Mustafa Kutlu'nun hikâyeciliği farklı bir mecrada ilerlemeye başlar. Bu dönemde hikâyeciliğine kültürel bir temel arayan yazar, 1979-1995 yılları arasında beş hikâye kitabı yayımlar. Bu beş kitap, klasik Şark üslubundan hareketle sosyal değişme hadisesini çeşitli cepheleriyle ele aldığı için, bir nehir hikâye serisi olarak değerlendirilebilir. Bu dönemde Mustafa Kutlu, tahkiye geleneğimizdeki gibi sözü aza indirmeye çalışan, hikmetli ve ahenkli ifadenin peşinde bir yazardır (Tonga, 2016, 22). Bu beş kitap Yokuşa Akan Sular, Yoksulluk İçimizde, Ya Tahammül Ya Sefer, Bu Böyledir ve Sır'dır.

Söz konusu beş kitapla külliyesinin ana kubbesini kuran Mustafa Kutlu sonraki on yıllık dönemde kısa hikâyelerle ve yazılarla külliyesini inşa etmeye devam eder (Yıldız, 2019, 36).

Birbirini takip eden beş kitaptan sonra Dergâh dergisinde yayımlanan kısa hikâyelerinden oluşan ve önceki beş kitabından farklı konular içeren Arkakapak Yazıları (1995) ve Hüzün ve Tesadüf (1999) kitaplarını yayımlanan kitapları arasında görürüz. 2000 yılından itibaren ise Mustafa Kutlu için uzun hikâyecilik dönemi başlar.

Uzun Hikâye (2000), Beyhude Ömrüm (2001), Mavi Kuş (2002), Tufandan Önce (2003), Rüzgârlı Pazar (2004), Chef (2005), Menekşeli Mektup (2006), Kapıları Açmak (2007), Huzursuz Bacak (2008), Tahir Sami Bey'in Özel Hayatı (2009), Zafer Yahut Hiç (2010), Hayat Güzeldir (2011), Anadolu Yakası (2012), Sıradışı Bir Ödül Töreni (2013), Nur (2014), Tirende Bir Keman (2015), Hesap Günü (2015), İyiler Ölmez (2016), Tarla Kuşunun Sesi (2017), Sevincini Bulmak (2018) kitapları 2000 yılından günümüze kadar yayımlanan hikâyeleridir.

Kutlu Seval Şahin'e 2017 yılında verdiği söyleşisinde uzun dönemine geçişiyle ilgili, şunları dile getirir: "Divan edebiyatı, yüksek zümre edebiyatını, tasavvufi edebiyatı nasıl bugüne taşımaya çalıştımsa halk edebiyatı, halk hikâyelerinden de faydalanarak onları da bugüne taşımaya çalışan bir şeye girdim. Dolayısıyla benim sonraki kitaplarım tek tek hikâyeler olmaktan çıkarak tek ve uzun hikâye hâline geldi. Dolayısıyla bu uzun hikâyeler bir şekilde halk hikâyesini çağrıştırıyor. Oradaki üslubu da yenileyerek bugüne taşımaya çalıştım. Yani geleneğimizin ve

edebiyatımızın iki kolunu da bugüne taşımaya çalıştım." (Şahin, 2017, II) Kutlu, 2000 sonrası hikâye kitaplarında, halk hikâyesinin anlatımıyla, sadeliğiyle, samimiyetiyle kendi özgün tarzını birleştirerek hikâyecilik anlayışına yön vermiştir.

Kutlu'nun uzun hikâyeleri hacim ve bu hacmin bölümlenişi açısından bir düzenlilik, ritim sergiler. Hacim yönüyle; bir kısmı 180, bir kısmı 200 sayfa civarında bir hacimle düzenlilik oluşturan yazarın uzun hikâyeleri kısa bölümlerden meydana gelir (Yıldız, 2019, 43). Yayımladığı hikâye kitapları göstermektedir ki Kutlu; hikâyelerini romana geçiş için bir deneme tahtası olarak görmeyen, bilakis hikâyeye müstakil bir değer veren yazarlardandır (Tonga, 2016, 18).

Mustafa Kutlu, eserlerinde toplumda görebileceğimiz insanları anlatır. O, insanlarla tanışır, o iyi bir gözlemcidir. Kara (2012) bu durumdan şöyle bahsetmektedir: "Mustafa Kutlu'nun akranlarından çok gençlerle ve yaşlılarla, sıradan meslek sahipleriyle (diyelim ki çaycılarla, hamallarla, emekli posta veya tapu memurlarıyla, müezzinlerle, ayakkabı tamircisiyle, cami avlusunda oturan yaşlı amcalarla, bordo taşının üzerine çömelmiş teyzelerle…) daha rahat münasebet kurduğunu ve zevkli uzun serbest konuşmalar yaptığını hatırlatmalıyım."

Kutlu, bazen kahramanlarını çok zengin, meşhur ya da siyaseten kuvvetli kişilerden seçse de O'nun eserlerinde orta direğin zevkleri, hayat standartları içinde modern hayatın, bilimin, felsefenin veya siyasetlerin sivri, katı tarafları törpülenir ve onun kasabalarına, orta insanlarına bu sert, yüksek ve sivri felsefeler, fikirler, ideoloji ve siyasetler yumuşayarak, küçülerek, vülgarize olarak iner. Mustafa Kutlu'nun hikâyelerindeki siyaset kavramı da kasaba siyaseti şeklindedir (Samsakçı, 2012, 201).

Mustafa Kutlu uzun hikâyelerinde sosyal zeminden kopmadan fertlerin iç dünyalarında olup bitenleri aksettirmeye çalışır. Bununla birlikte onun hikâyelerinde "fert" yalnızlaşan, içine kapanan biri olarak değil daima içinde yaşadığı toplumun bir parçası olarak anlatılır (Tonga, 2016, 26). Mustafa Kutlu'nun hikâyelerinin içerdiği insanlar ve bu insanların ilişkileri bakımından gerçekçi; sorunlarından kaçış arzularının hedefi ve bu hedeflerin çizilişi bakımından romantik bir nitelik taşıdığı dikkati çekiyor. O hâlde onun hikâyelerinin aynı zamanda bir gerçeklik-düş karşıtlığı üzerine kurulduğunu söylemek yanlış olmaz (Daşcıoğlu, 2012, 32). Düş olarak anlatılan yer ise, geleneklerin yaşatıldığı eski Anadolu coğrafyasıdır.

Tıpkı kahramanlarını hikâyeye taşırken yaptığı gibi dili de hayatın içinden alan yazar, kendi dilini oluşturma yolunda ekstra bir çabanın içine girmez. Bu yüzden onun hikâyeleri okuyanda, ilk başta herkes tarafından yazılabilirmiş izlenimi verir. Bu his yanıltıcıdır. Çünkü Mustafa Kutlu hikâyelerinde günlük konuşma dilini kullanmakla beraber sıradanlığa, basitliğe düşmekten kaçınır (Çoruk, 2012, 276). Hikâyelerindeki bu günlük konuşma dili, Türkçenin inceliklerini de içinde barındırır.

Modernleşme süreci Rönesans'tan sonra Aydınlanma Çağı ile başlamaktadır. Aydınlanma Çağı 17. ve 18. yüzyılları kapsar. Aydınlanma çağı dine karşılık aklı esas almıştır. Çünkü din, Aydınlanma felsefesine göre insanın özgürleşmesine en büyük engeldir. Bu yüzyıllarda geçmiş yüzyıllarda görülen kilisenin baskısı kırılmaya başlamıştır. 19. yüzyıldaki Sanayi Devrimi'nden sonra insanların hayatında birçok şey değişmiş, maddi değerler manevi değerlerin önüne geçmeye başlamıştır. Dünya'da yaşanan bu gelişmeler toplumumuzda da etkilerini göstermiş, maddi değerlerin gücüne karşılık manevi değerlerimiz eski önemini yitirmiştir. Günümüzde yaşanan teknolojik gelişmeler ise Sanayi Devrimi'nin getirdiklerini destekleyerek toplumların maneviyatını daha ağır bir şekilde ezmeye devam etmektedir.

Ülkemizde, modernleşme sürecinde özellikle 1950'den sonra köyden kente göçler artmıştır. Çünkü köy insanı gelişime ayak uydurmak, kentte olan sağlık, eğlence, eğitim imkânlarından yararlanmak, daha çok para kazanmak için kentin yolunu tutmuştur. Fakat köy insanı kentin cazibesi karşısında o eski kanaatkârlığını kaybetmiş, değerlerini yozlaştırmıştır. Tıpkı geleneğin yaptırım gücü gibi modern kentin de yaptırım gücü vardır. Kırdan kente göç eden birey kentte kentin kurallarına göre yaşayarak kentlileşmektedir. Göç eden bireyin kente uyum sağlamakta zorlanması sonucunda "kentlileşme" kavramı olumsuz anlam kazanmıştır (Koçak Işık, 2019, 109). Bizim ülkemizde kentlileşme ile kentleşme Batı'da olduğu gibi paralel olarak ilerlememiştir. Bu yüzden insanımız kentleşme ile paralel olarak yaşayamadığı kentlileşme sonucunda ekonomik faaliyetlerinde farklılaşma dışında kentin dayattığı davranış ve düşünceleriyle de karşı karşıya kalmış ve adeta kimlik değiştirir gibi değişmiştir.

Mustafa Kutlu hikâyesinin geleneğe yaslandığı noktalardan biri sitem ve isyan arasındaki farktır. Onun metinlerinde bir sitemin varlığını yadsıyamazken, isyandan söz edemememizin nedeni karşımızda varoluşçu bir yazar durmamasıdır. Kutlu

hikâyesinin geleneğe yaslandığı ikinci nokta insanın doğuştan kötü bir varlık olmadığıdır (Acar Yıldız, 2019, 81-82). Mustafa Kutlu'nun hikâyelerinde görülen bu özellikler, yazarın hayatına yön veren inançlarının etkisi sonucu oluşmuştur.

Gelenek ve inançlar, ancak, Anadolu ikliminde korunabilecektir. Korumanın, kollamanın, evin kahramanı kadındır. Bunu başarabilecek olan da geleneksel değerlerinden kopmamış kadındır. Diğeri, yani karşı cenahtaki kadın –kahramanın annesi bile olsa- modernist tavrı ile eleştirilecek ve bu tavır içselleştirmenin bir aile hayatını bitiren, insanları mutsuz eden yönleri ortaya konarak modernizm olumsuzlanacaktır (Şerefoğlu, 2012, 99). Mustafa Kutlu, ailenin önemini bilen, toplumsal değer yargılarımızın zarar görmesiyle ailenin de zarar gördüğünü fark eden ve ailedeki geleneksel değerlere bağlı yaşayan kadını, aileyi kurtaracak kişi olarak gören bir yazardır.

Kutlu'nun hikâyeleri bizim bugünkü coğrafyamızda geçmektedir. Tüm hikâyelerinde taşra olarak Anadolu'nun veya şehir olarak İstanbul'un yer aldığını görürüz. Hikâyelerindeki İstanbullular da genelde taşradan gelmişlerdir.

Kutlu, taşrayı ön plana çıkararak onun geleneğe uygunluğunu savunur ama taşranın sıkıntılarının da farkındadır. Kutlu her şeye rağmen kanaat ekonomisini uygulayarak insanca yaşamdan yanadır (Kahraman, 2019, 106). Kutlu'nun ekonomi önerisi, kapitalist sistemin insanın gözünü doyurmamasına, insanı sürekli tüketmeye itmesine karşılık olarak elindekiyle yetinmeyi ve elindekini paylaşabilmeyi içeren "kanaat ekonomisi"dir. Çünkü kanaatte şükür varken; sürekli tüketme içinde huzursuzluğu, mutsuzluğu taşır.

Mustafa Kutlu için taşraya itibarını iade etmeyi temel gaye edinmiştir, diyebiliriz. Mustafa Kutlu hikâyelerinin temel meselesi Türkiye'nin modernleşmesidir. Karakterlerini ekseri, modernleşme ile gelenek, kentle taşra arasına sıkışan bireyler oluşturur. Bu açıdan onun hikâyeleri Türkiye'nin modernleşme sancısının tahkiyesidir. Kutlu'nun baktığı yer taşradır. Taşrayı merkez alır. Merkeze alınmaya değer bulur (Gürdamur, 2019, 76). Modernizm, şehir hayatını cazip kılar. Para, lüks, rahatlık ve imkânlar oradadır. Dışarıdan güzel görünen bu hayat içine girildiğinde sorunları da beraberinde getirir. Bir kere şehirde her şey yapaydır. İnsan kendisi olarak hayatını devam ettiremez orada. Karmaşa, stres, bunalım, yabancılaşma vb. bir sürü sıkıntılar çeker. İnsani ilişkiler zayıftır. Akrabalık

bağları zedelenir. Herkes bir koşturmaca içinde yaşar (Kahraman, 2019, 98). Bunlar biz insanların doğasına uygun olmayan şeylerdir ve bizi türlü mutsuzluklara sürükler. Mustafa Kutlu tüm bunların farkındadır ve eserlerinde bize bu hastalığın reçetelerini, bu hastalığa sahip kahramanlar üzerinden sunmaktadır.

Kutlu, şehrin simgesi olarak gökdelenleri kullanır. Kapitalizmin, modernizmin en bariz temsilcisi gökdelenlerdir. Çünkü bir şehri gelenekten ayıran en belirgin unsur budur (Kahraman, 2019, 100). Kasaba, köylerden göçten sonra Mustafa Kutlu'nun gelenekselin şehirde devam ettirilebileceği mekân olarak belirlediği yer mahallelerdir. Mahalleler tıpkı köylerdeki, kasabalardaki gibi insana aidiyet hissini yaşattığı, insani ilişkilerdeki samimiyetin, geleneksel kültürün yaşandığı mekânlardır. Fakat Kutlu son yıllarda üzülerek mahalleyi de kaybettiğimizi söyler.

Kutlu'nun hikâyelerinde yalnızlık bunalımının yansımalarını arayan gözlerle baktığımızda yoğun olarak yabancılaşmanın müsebbibi olan bir yalnızlaşmayla karşılaşmaktayız. Bilhassa köyden kente göç dolayısıyla aidiyet bağları kopan insanın kentlerde bu bağı tekrardan kuramaması, insanları "birey'' hâline getirerek hem kendilerine hem de içinde yaşadığı topluma yabancı kılmaktadır (Koçak Işık, 2019, 286). Böylelikle insanda bir kimlik bunalımı meydana gelmektedir. Kendini bir yere ait hissedemeyen insan, içinde bulunduğu toplumdan da kopmuş şekilde bir bunalım içindedir.

Herhangi bir gruba aidiyet duygusunun kaybolması, diğerkâmlık, toplumsal sorumluluk vb. özelliklerin kaybolması toplum olarak daha çok içinde bulunduğumuz modernleşme tecrübemiz ile ortaya çıktığı söylenebilir (Harmancı, 2019, 90). Mustafa Kutlu, toplumdaki çözülmeyi, geleneksel hayattan uzaklaşarak toplumsal sorumluluk bilincimizi kaybettiğimizi fark eden, meselesi olan bir yazar olarak bu durum karşısında susmamış, eserlerinde yarattığı karakterleriyle okuyucuya unuttuğu değerleri hatırlatmıştır.

Modern hayata yenik düşen geleneksel hayat algısı ve modern insanın yaşadığı çıkmazlar Kutlu için şahsi bir derttir. Kutlu, bu derdi hikâyelerindeki kahramanlar üzerinden insanlarla paylaşmakta ve hikmetli bir üslupla derdini okuyucuya anlatmaktadır. O, bireyin ve toplumun çözülmesi sonucu oluşan toplumsal dönüşümü eleştirel bir gözle okumaktadır. Birey için esas olanın manevi hayat; doğal hayat ve erdemle örülmüş geleneksel hayat olduğunu düşünmektedir. Bu sebeple dinden

yoksun, her şeyi maddi değerlerle yorumlayan, mekanik olan modern hayata karşı çıkmaktadır (Koçak Işık, 2019, 21).

Kutlu'nun hikâye kahramanlarının içinde bulunduğu psikolojik durumlarına bakıldığında modernizmle iç içe yaşayan günümüz insanlarının içinde bulunduğu tatminsiz, stresli, yalnız, özgüvensiz, kendini hiçbir yere ait hissedemeyen ruh halini görmekteyiz. Yani Kutlu kahramanlarının ruh hâllerini toplumu çok iyi gözlemleyerek yansıtmış, bizim içimizden çıkarmış; kahramanlarının ruh hâllerinin ilaç reçetesini de yine içimizden, maneviyatımızdan çıkararak vermiştir.

Siyasetin ticaretle kardeş olduğunu düşünen yazar bunu eserlerine de aktarmıştır. Kutlu'nun eserlerinde siyaset, hep alma, toplama, mal biriktirme, alarak ve kaparak güç ve nüfuz kazanma sahasıdır. Fakat modernizm ya da benzeri izm'lerin hayatımızdan çekip çıkardığı bütün manevi değerlerin modern bir mersiyehanı olan Kutlu'nun bazı kahramanları mütevazı ve üretmeye dayalı hayatları içerisinden Mimar Sinan'a atfedilen şu sözü fısıldar gibidirler bize: Gerçek zenginlik almakla değil vermekle elde edilir (Samsakçı, 2012, 205).

Doğaya büyük değer atfettiğini biliyoruz Kutlu'nun. Onun referans noktasını Nurettin Topçu'nun eserlerinde de görmek mümkündür. Topçu da Anadolu'yu ve tabiatı önemser; hatta yüceltir diyebiliriz. Tabiat, Allaha giden yolda büyük bir ehemmiyete sahiptir (Kahraman, 2019, 103). Şehrin karmaşası içerisinde kendini kaybeden insan, doğada tefekkür edecek ve sorunlarından uzaklaşacaktır.

Tabiat içinde doğup, onunla büyüyen ve tekrar onun bağrına dönen Türkler için çiçek ve ağaç sevgisinin ve hatta kutsallığının yeni coğrafyalarında estetik bir coşkuyla vücut bulması son derece doğaldır (Sağ, 2009, 165) Kutlu, tabiattan kopmuş bir insanın mutlu olamayacağını, ruhunu dinlendiremeyeceğini, bir Müslüman'ın doğadan uzak yaşamaması gerektiğini, bir çiçekteki, kuştaki güzelliği yakından görerek tefekkür hâlinde kalması gerektiğini düşünür

Edebiyatımızda ironiyi başarıyla kullanan kişilerden biridir Mustafa Kutlu. Zaman zaman mizaha da dönüşen bu anlatım tarzıyla Kutlu, hikâyelerinin akışını bir durdurur, tersine çevirir veya okuruna döndürür spot ışıklarını. İşte o anda asıl ironiyi hayatımızın, toplumumuzun ve kurallarımızın barındırdığını gösterir bize. Keyifle kahramanlarının hâline tebessüm ederken veya gülerken içten içe huzursuzluk

kaplayabilir ruhumuzu. Gülümsememiz bir anda tedirginliğe dönüşebilir (Ural, 2012, 2019).

Mustafa Kutlu, özellikle kişilerini lakaplarıyla hikâyesine alır. Bu da okuyucuyu öncelikle belirli bir "atmosfer" içine sokar. Okuyucu lakabını duyduğu kişinin "komikliklerine" adeta hazır hâle getirilir. Artık lakabı ile ilk planda okuyucuyu gülümseten kahramanın her hareketi veya sözü komiktir (Sağlık, 2012, 162). Mustafa Kutlu, çoğu hikâyesini zaman ifade eden bir söz grubu ile başlatır ki bu özellik, onun tahkiyede zaman unsuruna verdiği önemi ifade eden söz grupları, bazen de hikâyenin çeşitli yerlerine yayılmış bir şekilde karşımıza çıkar. Kutlu, reel zamana ait hayat tezahürlerini çoğunlukla kapalı bir şekilde yansıtmayı tercih eder (Tonga, 2016, 107).

Hikâyeci kahramana tepeden bakmaz, benmerkezci değildir. Hikâyeci ile kahraman arasındaki münasebet dostluğa, sevgiye dayalıdır. Bütün bu sonuçların düşündürdüğü daha önemli bir sonuç ise Mustafa Kutlu'nun Batı'ya mahsus benmerkezci tavrı reddeden bir Türk yazar olduğudur. Bu yüzden onun eserini Batılı kavram ve akımlardan hareketle açıklamaya çalışmak nafile bir çaba olarak kalacaktır. Mustafa Kutlu'nun bakış açısı tanrısal değil, insanidir; trajik değil, İslami'dir (Yıldız, 2012, 330). Hikâyelerinde yarattığı kahramanlarla ilişkisi, Kutlu'nun insanlara bakışı hakkında da ipuçları vermektedir.

İlk hikâyelerinde, klasik şark hikâyeciliğinde olduğu gibi bir ana hikâye ve ona bağlı alt hikâyeler, sonraki hikâyelerinde ise halk hikâye geleneğinin anlatım özellikleri teknik itibariyle kendisini gösterir. Zaman zaman meddahvari okurla konuşma, okurun karşısında olduğunun bir kurgu olduğunu ima etme aslında klasik bir anlatım yöntemi gibi görünmekle birlikte postmodernin de kullandığı anlatım tekniklerinden biridir ki bu da modernin gerçeklik takıntısına karşı çıkıştır. Diğer taraftan, bir anlatıcısı, bir zaman ve mekânı bulunmayan hikâyeler de ondaki post modern taraflardan birkaçıdır (Balcı, 2012, 317). Kutlu'nun eserlerinde diyaloga girdiği okuyucu, aslında geleneksel anlatı mekânlarından, köy odalarından, kasaba ve şehir kahvehanelerinden kısaca meddah hikâyelerinin icra edildiği ortamlardan çıkıp gelmiş gibidir. Erzurum'da öğrenciyken ünlü meddah Behçet Mahir'i dinlediğini bildiğimiz Kutlu, anlatıda geleneğin izini, anlatıcı üzerinden takip eder ve okuyucusunun da aynı izi dinleyici üzerinden takip etmesini ister. Dolayısıyla

geleneksel anlatı ortamlarının sıcaklığı, samimiliği onun hikâyesine sirayet eder (Aslan, 2012, 217).

Mustafa Kutlu sık sık modern anlatı tekniklerinden biri olan "üst kurmaca" tekniğine başvurur. Yani, hikâyesini yazdığı kişi ile bir şekilde hesaplaşır. Yazar, hikâyesini yazdığı kişiyi bire bir, yani olduğu gibi anlatmaz; araya hikâye kişisinde olmayan şeyleri de sıkıştırır. Bu durumu "yazarın yalan yazdığı'' ya da "gerçeği saptırdığı" şeklinde algılayan hikâyesi yazılan kişi, bir şekilde Kutlu ile hesaplaşır. Bütün bunlar da okuyucuda gülmeye sebep olur (Sağlık, 2012, 162). Sonuç olarak Mustafa Kutlu'nun hikâyelerinde anlatıcının varlığı, bir kurgu oyununa dönüşmüş, başka bir deyişle kurgu, anlatıcı üzerinden veya anlatıcı aracılığıyla oyunlaşmıştır. Bu tutum veya anlatma yöntemi, modernist yazarların ve eleştirmenlerin gerçekliği zedelediği için hoş görmediği, anlatmanın ciddiyetine aykırı bulduğu bir yöntemdir. Ahmet Mithat Efendi, meddah hikâyelerinden esinlenerek bazı romanlarında başvurduğu bu yöntem dolayısıyla çok eleştirilmiştir (Gökçek, 2012, 60).

Toplumcu, gerçekçi, memleketçi, hakkaniyetçi ve mukaddesatçı bir kişiliğe ve kimliğe sahip olan Kutlu'nun derdi, bizatihi bireyin ve toplumun derdidir. O mahallenin ve memleketin insanıdır, ne onların üstünde ne de onların altındadır; düzlemsel, izdüşümsel ve döngüsel anlamda hayatın içindedir ve hayatın kendisidir (Koçak Işık, 2019, 55). Yahya Kemal gibi "Kökü mazide olan ati'' olduğunu söyleyen Kutlu, geçmişle gelecek arasında yani modernizmle gelenek arasında kalanlara onları kurtaracak gücün geçmişte, değerlerimizde olduğu mesajını eserleri aracılığıyla vermektedir. Mustafa Kutlu, eserleriyle toplumumuza ayna tutmuş, geçmişten günümüze değişen bütün değerleri göz önüne sererek bize gerçekçi bir şekilde anlatmış, samimiyetiyle edebiyatımızda bir okuyucu kitlesine sahip olmuştur. Öyle ki yeni bir kitap daha çıkarsın diye bekleyen okuyucularının sayısı az değildir.

3.3. 2000 Sonrası Yayımlanan Hikâyeleri

Bu bölümde, Mustafa Kutlu'nun 2000-2018 yılları arasında yayımlanan hikâyelerinin özetlerine yayım yılına göre yer verilmiştir.

3.3.1. Uzun Hikâye

Bir çocuğun dilinden anlatılan hikâyede çocuğun babası Ali, dedesi tarafından büyütülmüş bir Bulgar muhaciridir. Kahramanımızın babası Ali Bey, kahramanımızın annesi Münire'yi ailesi vermeyince kaçırmıştır. Evlendikten sonra bir kasabaya yerleşirler ve Ali Bey kâtiplik yapar. Bir yanlış anlaşılma sonucunda Ali Bey, sosyalist olarak anılmaya başlanır. Bunun ardından ailesiyle o kasabadan trenle ayrılan Ali Bey, bir tren vagonunda kalmaya başlar ve burada da kâtiplik ve muhasebecilik yapar. Bu süreçte kahramanımızın annesi Münire Hanım vefat eder. Baba-oğul bu zamandan sonra yalnız yaşamaya başlarlar. Birlikte birçok kasaba gezmiş, birçok iş edinmişlerdir. Bütün bu yerlere Ali'nin sosyalist olduğu da onlarla birlikte gelir. Ali Bey, eşinden sonra kimseye o sevgi bağı ile bağlanamaz. Oğlu yani kahramanımız ise lise döneminde Ayla adla bir kıza âşık olur. Ayla'ya âşık biri daha vardır: Sakat arkadaşı Celal. Kahramanımız o kadar büyük yüreklidir ki Celal'in yazdığı mektubu Ayla'ya iletir ve aşkından vazgeçer. Bu sevdadan sonra Feride sevdası onu bulur. Lise yıllarından sonra gittikleri bir kasabada kitapçı dükkânını çalıştırır. Feride'yi babasının annesini kaçırdığı gibi kaçırmak ister fakat Feride kahramanımızın bu teklifini kabul etmez. Babası Ali Bey ise yazdığı yazı nedeniyle tutuklanır. Babası hapisteyken kahramanımız babasının da rızasını alarak kasabadan gitmek istediğini söyler ve yeni bir yolculuğa yelken açmak üzere oradan ayrılır.

3.3.2. Beyhude Ömrüm

Hikâyemizin başkahramanı Yadigâr tabiatı çok seven, onun değerini bilen bir insandır. Kasabadaki Islak kaya denen yeri ekip biçmeye uygun hâle getirmek için çabalamaya başlar. Ailesi bile ilk başta bu durumu kabullenmez, Islak kayadan su çıkararak orayı bahçe hâline getirme fikrini gerçekleşmesi zor bulurlar. Fakat Yadigâr, çok saygı duyduğu babasının arkadaşı Berber Hacali'ye de danışarak başladığı bu işe devam eder. Yadigâr'ın Islak kayanın çevresinde yaptığı çalışmalar, kasabada "Define arıyor.", "Maden arıyor." gibi dedikodulara sebep olur. Yadigâr ise Islak kayayı dinamitleyip oraya bahçe kurmaya başlayarak dedikoduların önüne geçmeye, tek amacının bahçe kurmak olduğunu göstererek başarır. Kasabada o dönemde kente özellikle İstanbul'a göçler artmıştır. Yadigâr'ın oğulları da dâhil olmak üzere çoğu kişi İstanbul sevdası peşindedir. Yadigâr ise hikâyede yer alan İblis Halil gibi kötü niyetli insanların engellerinin hepsini aşarak bol meyve veren

bahçesinde huzura kavuşmuştur. Fakat bu bahçe, çocuklarını kasabada tutmaya yetmez. Ardından Hacali'yi, Emrullah Hoca'yı ve eşini de kaybedince içinde çok sevdiği yeşilin sevgisini taşımaya devam ederek hikâye sonlandırılır.

3.3.3. Mavi Kuş

Bu hikâyede Mavi Kuş adlı mavi boyalı, beyaz kuş resmi taşıyan eski bir otobüs, şoförü Deli Kenan aracılığıyla yolcuları kasabadan istasyona taşır. Otobüsün muavini ise Seyfi'dir. Mavi Kuş'un yolcuları onu beğenmediği hâlde istasyona giden tek araç olduğu için binmek zorunda kalırlar. Otobüsün yolcuları; öğretmen Murat ve eşi Neşe, kasabanın doktoru Yahya, Kuyumcu Nazım Efendi, arkeolog Gül, Amerikalı turist aile, Mühendis Kemal, Beşir Ağa, bir adam ile yolculuk boyunca hastaneye yetiştirilmeye çalışılan hasta eşi ve jandarmalar eşliğinde en arkada oturan bir mahkûmdur. Deli Kenan, yola çıkmak için kedisinin kucağında oturmasını bekleyen, kasabadaki tek araç olduğu için otobüsü hareket ettirmekte rahat davranan bir şofördür. Gül, otobüste yolculuk yapan Amerikalı turistlere rehberlik yapmak için oradadır. Murat Öğretmen görevini yerine getirmek için bu kasabaya gelmiş fakat eşi Neşe'nin kasabadan gitmek istemesi üzerine eşini istasyona götürmek için bu otobüste yolculuk yapmaktadır. Yolculuğunu İstanbul sevdası için yapan, otobüsün tepesinde yolculuk boyunca giden Erol da kaçak bir yolcudur. Beşir Ağa ise otobüste de ağalığını hissettirmek isteyen bir diğer yolcudur. Hasta kadın ve eşi ise hastaneye gitmeye çalışmaktadır. Doktor Yahya ise, yıllık iznine çıkmıştır. Mola sırasında hasta kadın vefat eder. Yolculuğun büyük kısmında iki atlı, otobüsteki düşmanlarını vurmak için otobüsü takip etmektedir. Otobüste kendini mühendis diye tanıtan Kemal, mühendis değil polistir. Aslında tarihî eser kaçakçıları olan Amerikalı çifti yakalamak için otobüstedir. Kuyumcu Nazım Efendi ise yola çıkmadan önce ortağını öldürmüş ve otobüse binmiştir. Polisin ortaya çıkmasıyla Nazım Efendi suçunu kendiliğinden itiraf eder. Kaçak yolcu Erol ise, üstteki tarihî eserleri gereksiz eşya sanıp sağa sola fırlatmıştır ve bu yüzden emniyet güçleri aradığı tarihî eserleri bulamaz. Nazım Efendi'nin tutuklandığı anda film setine ara verilir yani her şey bir film senaryosudur.

3.3.4. Tufandan Önce

Bir kasabada geçen hikâyede Belediye Başkanı Şemsettin Bilen halkın sevdiği bir başkandır. İş adamı İdris Güzel hikâyede bahsi geçen tesisi kurduracak olan kişidir. Tesisin açılış töreni için hazırlık yapma konusunda bir toplantı düzenlenir. Bu toplantıya Millî Eğitim Müdürü, belediye başkanı Şemsettin Bilen, Müftü Feyzullah Efendi, İdris Güzel, Tarım-Orman ve Köy İşleri Müdürü ve Kaymakam Çetin Bey katılır. Bu açılan tesis, siyasi nedenlerle yapılmasına karar verilmiş bir tesistir. Tufandan Önce, siyaseti aynı zamanda kardeşi ticareti eleştiri niteliğindedir. Şemsettin Bilen hikâye boyunca siyaset konusunda içinde kopan fırtınalarla boğuşur. Hazırlıklar tamamlanıp tören günü geldiğinde tören alanını kasabalılar kalabalık bir şekilde doldurmuştur. Müzik öğretmeni Mehpare Hanım tören günü için halk oyunları ekibini çalıştırmış şekilde tören alanında hazırdır. Törende milletvekilleri, kaymakam, belediye başkanı, fakülte dekanı, vali ve bakan konuşma yapar. Kasabada deli dere olarak adlandırılan bir de dere vardır. Bu deli dere uzun yıllar kabarmaz fakat kabardığında da kasabayı tufan yerine çeviren bir etki yaratır. Deli derenin uzun yıllar sonra kabardığı gün siyasetin hüküm sürdüğü konuşmaların yer aldığı tören günüdür. O kalabalık tribünler, siyaset adamları deli derenin coşmasıyla alanı terk ederler, çamura batmış yollardan ağır ağır geçip giderler.

3.3.5. Rüzgârlı Pazar

Mustafa Kutlu bu hikâyede Rüzgârlı Pazar'ı ve pazarcılarını çok iyi tanıyan bir insan olarak pazar yerindedir. Bu pazar yeri bir üst geçit üzerindedir, pazarcıları hayatlarında türlü acılar, sıkıntılar yaşamış ve yaşayan insanlardır. Hikâyede anlatıcı Rüzgârlı Pazar sakinlerinden Baloncu Duran'ın yanında yer almaktadır. Duran, ailesine balon satarak bakmaya çalışan bir çocuktur. Nimet, Duran'ın Nimet ablası olarak Rüzgârlı Pazar'da kalem, pil, mendil gibi şeyler satan ve gözleri görmeyen bir genç kızdır. Pazar yerinin diğer sakinleri, Şapkacı Bacı, Dürümcü Baba, Çaycı Cino, Pala Hasan, Çiçekçi Cemile, takı yapıp satan bir çifttir ve doktor olduğu düşünülen bir adamdır. Bu pazar sakinlerinin hayatları hikâyede geçmektedir. Bir de bu pazar sakinlerini koruyup kollayan bir delikanlı vardır. Pazarcılardan haraç toplamaya gelen mafya kılıklı adamları püskürten de bu delikanlıdır. Pazar yerine bir süre sonra satıcı olarak gözleri Nimet gibi görmeyen Urfalı Cesur gelir. Nimet ile Cesur tanışır ve birbirlerini en iyi anlayan onlar olduğu için zamanla muhabbet etmeye başlarlar.

Hikâyenin sonunda doktor olduğu düşünülen adam Nimet ile Cesur'u evlendirir ve onlara bir dükkân açarlar. Duran ise üst geçitten her gün geçip okula giden mavi gözlü bir kıza âşık olur. Kızı bir gün başka biriyle görmesiyle Duran çok üzülür ve artık büyüdüğünü düşünür.

3.3.6. Chef

Bu hikâyede Şen ailesinin hayatı, ruh hâlleri gözler önüne serilmiştir. Ailenin babası Hüseyin Hüsnü Şen, annesi Arzu Şen, oğulları ise özgür ruhlu Özgür Şen'dir. Hüseyin Hüsnü Şen, bir bankada yıllardır şef olarak çalışan lise mezunu bir insandır. Görevinde yıllardır yükselememiştir. Hüsnü Şen araba sevdası nedeniyle her gün iş yerine yakın bir galerinin önüne gider ve hayalindeki arabayı seyreder. Arzu, devlet memurudur ve aynı zamanda hamarat, ailesine düşkün bir kadındır. Hüsnü Şen'in araba sevdası gibi Arzu'nun da yeni ev, yeni eşya sevdası vardır. Özgür ise bu çiftin özgür ruhlu oğludur. Küçük yaşlardan beri ticarete meraklıdır ve sürekli ticaret ile ilgili işlerin peşinden koşar. Annesi ile babası onu fikren desteklemese de tek çocukları olduğu için maddi olarak desteklerler. Hüsnü Şen bir araba alır fakat bu hayalindeki arabadan çok uzaktır. En azından pikniğe gidebilecek bir arabası olsun ister. Arzu ise ev almak istediği için eşinin araba almasına kızar. Arzu emekli olur ve emekli ikramiyesini alır. Bu tutkular içerisinde ailenin bağları gittikçe zayıflar. Hüsnü Şen arkadaşları yüzünden bara gitmeye alışır ve iş çıkışları bunaldığında kendini orada bulur. Hüsnü Şen sinema ile ilgilenen İris aracılığıyla bir reklam filminde bile oynamaya karar verir. Bunların hiçbirinden ailesinin haberi yoktur. Arzu ise hayatındaki boşluğu mutfağa girerek yemekler yaparak doldurmak ister. Üst kat komşuları Gülşen kafası estiği gibi yaşayan bir insandır. Arzu'nun mutsuz hayatına şahit olunca Bodrum'a gidip restoran açma konusunda Arzu'nun aklını çeler. Arzu saçını boyatır ve eşinin bunu fark etmesini bekler. Eşi saçını boyattığını fark etmeyince o evde kalmak için artık bir neden bulamaz. Bodrum'a Gülşen ile birlikte gider ve Hanımeli lokantasında çalışır. Eşi Hüsnü Şen'e giderken bir mektup bırakır ve neden gittiğini anlatır. Hüsnü Bey bu gidişe bir tepki göstermez. Lokantanın sahibi Refik Bey, Arzu'ya ilgi duymaya başlar. Arzu, Refik Bey'in evlilik teklifi etmesi üzerine bu teklifi değerlendirmeye karar verir. Kafasına estiği gibi yaşayan yol arkadaşı Gülşen ise Bodrum'da tanıştığı Phil adlı bir adam ile oradan ayrılmaya karar verir ve Arzu'yu çıktıkları yolda yalnız bırakır. Arzu'nun

oğlu Özgür ise annesinin lokantadan kazanıp gönderdiği paralar yardımıyla ticaret işiyle uğraşmaya devam etmektedir fakat başına türlü dertler gelir. Özgür sonunda kültürlü ve zengin bir aileye sahip sevgilisi Seda'dan ayrılır.

3.3.7. Menekşeli Mektup

Bu kitap Menekşeli Mektup, Hacca Gidebilmek ve Kar Üstünde Kan Damlaları olmak üzere üç hikâyeden oluşmaktadır. İlk hikâye olan Menekşeli Mektup'ta postacı, zengin bir ailenin yaşadığı villadaki İncila Hanım'a eşinden mektup getirir. Postacı otuz yaşını geçmiş, bekâr yaşayan bir adamdır. Postacının amcası yeğenini köyden bir kız ile evlendirmek ister. Kız çok güzel ama postacıdan yaşça çok küçük bir kızdır. Postacı ile kız evlenirler. Postacı kıza hiç kıyamaz ve hiç dokunmaz. Dokunmaması kızı mutlu eder çünkü kızın sevdiği başka biri vardır. Kız postacı ile evli iken sevdiği adama kaçar. Postacı bu durum karşısında çok üzülür, uzun süre kendine gelemez ve yıllık izne ayrılmaya karar verir. Postacı iznine son vererek işinin başına döner. İncila Hanım'a mektup getirmeye devam eder. Mektubun üzerindeki pul menekşelidir. Mektubu İncila Hanım'a Almanya'daki ilaç firması sahibi eşinden gelmektedir. Bu mektubu İncila Hanım ve annesi dört gözle beklerler. Postacı ise İncila Hanım'a bu süre zarfında hayranlık beslemeye ve onun yanından ayrılmak istememeye başlar. Bir gün gelen mektupta yazının değiştiğini fark eden İncila Hanım mektupların azalmasıyla üzülmeye başlar. Onun için üzülen postacı Almanya'ya İncila Hanım'ın eşi Ahmet Ferit Bey'i görmeye gizlice gider. Ferit'in bir kızla kaçtığını, yazısı değişik mektupların ise Ferit Bey'in komşusu yaşlı bir kadın tarafından İncila Hanım'ın üzülmemesi için yazıldığını öğrenir. Postacı Türkiye'ye döner ve işine başlar. İncila Hanım'a artık hiç mektup gelmemektedir, Ferit yerine mektup gönderen yaşlı kadın da ölmüştür. Hikâyenin sonunda ise postacı kaçan karısını evlerinin kapısında bulur. İkinci hikâye olan Hacca Gidebilmek ise şoför Kadir'in başından geçenleri anlatır. Kadir, kamyonunu değiştirerek aldığı 302 ile Hac'da yolcu taşıyıp para kazanmaya ve hacı olmaya gider. İki şoför olarak gitmek için beraber yola çıktığı bir arkadaşı da yanındadır. Kadir hacı olur fakat başına birçok kötü olay gelir. Yol arkadaşı onu bırakıp kaçar. Kadir bir gün kaza yapar ve onu bulup hastaneye götürürler. İyileşince ülkesine dönmek istemektedir fakat onu götürecek bir yardımsever bulamaz. En sonunda yardımsever bir baba-oğul Kadir'i alır, evine götürür. Son hikâye Kar Üstünde Kan Damlaları ise ilk kısmında

sevdiği kızı görmek için memleketine gelen ve kızın hasta olduğunu öğrenen bir genci anlatır. Gencin sevdiği kız, hikâyede hastaneye yetiştirilemez ve ölür. Kar üstünde ilerledikleri yol boyunca diken batması sonucu kanayan parmağından kanlar kar üstüne damlar. Bu hikâyenin ikinci kısmında Sarıkamış'ta bir askerin başından geçenler anlatılır. Bu asker yelek ve ihram ile Sarıkamış soğuğunda ölmekten kurtulur fakat Ruslara esir düşerek Sibirya'ya gitmek zorunda kalır.

3.3.8. Kapıları Açmak

Bu hikâyede Zehra'nın ağabeyi yüzünden hayatının nasıl iki kere karartıldığı anlatılır. Zehra bir kasabada ailesiyle yaşayan bir genç kızdır ve kasabadaki gençlerden biri olan Mahir Hoca'nın oğlu Cihan'ı sevmektedir. Abisi Ahmet ve onun eşi Seher ise para tutkunu iki insandır. Para delisi Ahmet kasabanın zenginlerinden fakat hayırsız adamlarından İpsiz Kemal ile bir anlaşma yapmıştır. Anlaşma karşılığında İpsiz Kemal kardeşi Zehra'yı Ahmet'ten istemiş ve Ahmet de vermiştir. Fakat Zehra İpsiz Kemal ile evlenmek istememektedir. Böylece ortaklık sağlanamaz fakat İpsiz Kemal Zehra'yı kaçırıp İstanbul'a götürür. Zehra hiç mutlu değildir ve İpsiz Kemal'in evinde olduğu sürece sessizce oturmaktan başka hiçbir şey yapmaz. İpsiz Kemal kızı getirmiştir ama nikâh bile kıymamıştır. Kemal bir süre sonra da eve gelmez. Kemal, başı belada olduğu için yurtdışına kaçmıştır. Zehra, üst komşusu olan ve bir pavyonda çalışan Gül ile tanışır. Gül evdeki boş zamanlarında bez bebek yapar ve bez bebek yapmayı Zehra'ya da öğretir. Zehra, İpsiz Kemal'in evi terk etmesinden sonra parasız kalınca Gül'ün çalıştığı pavyonda garson olarak çalışmaya başlar. Fakat içindeki Anadolu insanını kaybetmeyen, pavyon hayatından kaçmak isteyen Zehra her şeyi göze alarak baba evine, köyüne geri döner. Annesi, babası Zehra'yı kabul etse de abisi Zehra'ya hakaretler eder ve onu döver. Dayak yiyen Zehra, Mahir Hoca'nın evine götürülür. Mahir Hoca'nın oğlu Cihan da henüz evlenmemiştir ve iki eski sevdalı karşılaşırlar. Köylü ise Zehra köye geri geldiğinde hakkında kötü konuşur. Hiçbiri karşısında yılmayan Zehra camiinin içindeki küçük bir odaya, bir ninenin yanına yerleştirilir. Zehra köye geldikten ve yerine yerleştikten sonra geçimini sağlamak için Gül'den öğrendiği bez bebekleri burada yapıp kasaba esnafına satmaya ve para kazanmaya başlar. Zehra'nın hayatını düzene koymaya çalıştığı bu günlerde İpsiz Kemal geri döner ve yine Ahmet'in yanına ortaklık teklifi ile gelir ve bunun karşılığında Zehra'yı nikâhına alacağını söyler. Para delisi Ahmet

yine bu teklif karşısında kardeşini vermeyi kabul eder. Kemal bir gece Zehra'nın kapısına gelir ve onu istediğini söyler. Zehra abisi yüzünden bu sefer de kendini korumak için evde bulundurduğu silahla Kemal'i vurarak katil olur.

3.3.9. Huzursuz Bacak

Bu hikâyenin ana kahramanı Ömer Faruk'un babası tıp profesörü, annesi ise arkeoloji doçentidir. Yurtdışından yıllar sonra ülkesine dönmüş bir olan Ömer Faruk, yıllar sonra memleketine döndüğünde ülkesinin içinde bulunduğu duruma şaşırır. Memleketin kötü hâlinin insanlar tarafından kötü olarak görülmemesine ayrıca şaşırır.

Tanık olduğu durumların kötülüğü karşısında bacağı tepki verir yani kahramanımız içler acısı durumlar karşısında huzursuz bacak sendromuna kapılmıştır. Eski mahallelerindeki fikir kulüplerinin bar olması, İstanbul'un ruhuna zarar verilmiş olması, kanaatkâr insanların kalmamış olması kahramanımızı derinden etkiler. Eskiden sabıkalı olduğu için ülkesine döndüğünde üniversitede çalışmak istemesi olumsuz sonuçlanır. Bir arkadaşı kahramanımızı siyasete sokmaya çalışır fakat o istenilen adam olmasına rağmen siyasete girmek istemez. Ömer Faruk yurtdışına gitmeden önceki dönemlerinde fikir çatışmalarının içinde kalmış, ülkesinin güzel bir geleceğe sahip olabilmesi doğrultusunda düşüncelerini savunmuştur. Fakat döndüğünde dava arkadaşlarının para için fikirlerinden vazgeçtiğini görür. Kahramanımız uğradığı hayal kırıklığı sonucunda tek kurtuluş yolu olarak doğayla buluşmayı seçer, çiftliğe gider; umudun bitmediğine inanır.

3.3.10. Tahir Sami Bey'in Özel Hayatı

Bu hikâyenin anlatıcısı Erzincanlı Mustafa Bey'dir. Mustafa Bey, tarihe meraklı İstanbul'un tarihî binalarını keşfedip gözlemlerini bir gazetede köşe yazısı olarak yayımlar. Böyle keşfe çıktığı bir günde Osmanlı zamanından kalmış olduğunu düşündüğü, eklemeler yapılarak ilk yapıldığı hâlinden çok farklılaştığını tahmin ettiği bir bina görür. Bu binanın bir devlet dairesi olduğunu anlayınca içeri girer ve oranın çaycısı Şeref ile karşılar. Ardından yine aynı devlet dairesinde çalışan beş kişi daha olduğunu öğrenir. Bu kişiler; Hülya Hanım, Cahide Hanım, Tahir Sami Bey, Müdür Şaban Bey ve müdür yardımcısı Ercan Bey'dir. Bu insanlar içerisinde arşiv memuru olan Tahir Sami Tokaç Mustafa Bey'in ilgisini çeker. Tahir Sami Bey,

küçük bir odada bir yandan arşiv memurluğu yaparken diğer yandan köylerle ilgili araştırmalar yapmaktadır. "Köyüm" adlı iki ayda bir yayımlanan bir dergi de çıkarmaktadır. Mustafa Bey, Tahir Sami Bey'i sürekli ziyaret etmeye başlar ve tanımaya çalışır. Bir süre sonra Mustafa Bey, Tahir Sami Bey'e onun hayatının hikâyesini yazmak istediğini söyleyince Tahir Sami Bey karşı çıkar ve bunun için arkadaşlık yaptığını düşünüp üzülür. Fakat daha sonra mahrem yerleri anlatmaması hususunda uyararak Mustafa Bey'in hikâyeyi yazmasını, yazarsa hikâyeye müdahale edeceğini söyleyerek kabul eder. Mustafa Bey, Türk geleneklerinde özel hayatın gizliliğinin önemli olduğunu, edebin bunu gerektirdiğini belirtir. Mustafa Bey, Tahir Sami Bey'in dedesinden başlayarak hayat hikâyesini anlatmaya başlar. Tahir Sami Bey'in asıl mesleği babasının dedesinden, kendisinin ise babasından öğrendiği ciltçiliktir. Ciltçiliğin eski değerini yitirmesiyle çok da sevmediği mesleğini bırakarak arşiv memuru olur. Tahir Sami Bey'in iki de kız kardeşi vardır. Ablası Nebahat küçükken sakat kalmış, evde sözü fazla geçen herkesi etkisi altına alan bir insandır. Tahir Sami Bey'in hayatını bu durum da etkilemiştir. Tahir Sami Bey bekârdır ve ergenlikte bir dergide görüp âşık olduğu prensese benzeyen bir kadınla Kapalı Çarşı'da karşılaşınca ona tutulur. Kadını uzaktan uzağa çarşıya gidip izler ve kadın Tahir Sami Bey'i fark eder, tanışır, konuşurlar fakat kadın bir süre sonra dükkânı satıp Fransa'ya döner. Dairede çalışan Hülya Hanım'ın ise Tahir Sami Bey'e ilgisi vardır ama o Hülya Hanım ile böyle bir münasebet kurmak istemez. İş yerinde çok vakit geçiren, kitap okumayı ve köy ile ilgili gazete haberlerini, dergi sayfalarını toplamayı seven Tahir Sami Bey, anne babasının ölümünden sonra ablası Nebahat ile de kitapları yüzünden kavga ederek evi terk eder. Çalıştıkları dairenin kapatılacağı haberinden hepsinin emekli olmasıyla kapatılmasının gerçekleşmesi sonucu daire boşaltılır. Boşaltılmasına rağmen kimse henüz anahtarları almaya gelmez. Tahir Sami Bey, o binadaki odasına kitaplarından bir yatak yapar ve o odada kitaplarının üzerinde can verir. Tahir Sami Bey, ölmeden önce son zamanlarında kitaplarını bir yere bağışlamak ister ve kurumlara mektup yazar. Kimse Tahir Sami Bey'in yıllarca biriktirdiği kitapları istediğine dair geri dönüşte bulunmaz. Hikâyenin sonunda o kitapların ne olduğu bilinmez.

3.3.11. Zafer Yahut Hiç

Hikâyede Tepeköy, yeni bir hayata yelken açmak isteyenleri içinde toplayan bir köydür. Hikâyenin başında belediye başkanı olan amcasını ziyarete giden yurtdışında öğrenim görmüş Doktor Ferit karşımıza çıkar. Doktor Ferit amcasını ziyaret etmek için yola çıktığında Tepeköy'de doktorluk yapmak aklında yoktur. Fakat köye gelip Oya ile tanıştıktan sonra kalıp Tepeköy'deki doktor eksiğini tamamlamaya karar verir. Ferit'in Belediye Başkanı amcasının adı Samet'tir. Samet amcanın kızı Canan ise mimardır ve küçüklüğünden beri Ferit'e âşıktır. Hislerini Ferit'e açıklasa da karşılık bulamaz. Hikâyenin kahramanlarından Oya, yetiştirme yurdunda büyümüş ve o yurtta Neriman ile tanışmıştır. Oya, yıllar sonra büyüyüp öğretmen olur ve Eşref ile evlenir. Oya ve Eşref'in Sevinç adlı bir kızları olur. Eşref'in Oya'yı terk ederek Almanya'ya gitmesi üzerine Oya tayinini Neriman'ın çalıştığı köye ister. Neriman ise Oya'dan büyüktür ve Oya'nın hem dostu hem ablasıdır. O da yaşadığı sıkıntılar sonucu huzuru Tepeköy'de aramaya gelmiştir. Neriman'ın peşinden koşan, onu çok seven ve Neriman'ın da sempatisini kazanan Optik Oğuz da Tepeköy sakinlerindendir. Komiser Bulut, Tepeköy'ün Karakol Amiri'dir. O da eşiyle problemler yaşar ve bunlardan kaçmak için Tepeköy'e gelir. Bulut'un da Kerem adlı bir çocuğu vardır. Bulut, hayata tutunmak için derdini Oya'ya anlatır, Oya'dan yardım diler ve ona âşıktır. Oya bu aşka ne ''Hayır'' ne de ''Evet'' der. Oya'yı seven başka bir isim de Doktor Ferit'tir. Oya ise Bulut'a karşılık vermezken Ferit'e karşı boş değildir. Kolsuz Recep bir kaçakçıdır ve Komiser Bulut türlü denemeler sonucunda kaçaklık yaptığı aracı yakalar. Kolsuz Recep ise bunun intikamını alır. Bir okul çıkışı Öğretmen Oya ve Oya'nın öğrencisi aynı zamanda Bulut'un oğlu olan Kerem'i kaçırır. Hikâyenin sonunda ise Kolsuz Recep, Oya ve Bulut'u öldürür.

3.3.12. Hayat Güzeldir

Bu kitap yirmi bir bölümden oluşmaktadır. Sevinç adlı hikâyede iki simitçi çocuğun simit sattığı zamanki mutlulukları ve hayallerinin saflığı anlatılmaktadır. Nöbetçi Âşık adlı hikâyede askerde nöbet tutan bir askerin nişanlısının fotoğrafını cebinden çıkarıp bakmak isterken fotoğrafı yere düşürerek yere eğilmesiyle kurşundan nasıl kurtulduğu anlatılmaktadır. Çiçek Tefsiri adlı hikâyede hasta olmadığını öğrenmesiyle hayatın ne kadar güzel olduğunu fark eden bir adamın ruh hali anlatılmaktadır. Profesyonel adlı hikâyede Hacı'nın kar nedeniyle futbol

oynayamayan çocuklara topaç hediye etmesi anlatılmaktadır. Sırılsıklam adlı hikâyede küçükken aynı okula giden büyüyünce de aynı pasajda çalışmaya başlayan Ebru ve İrfan'ın aşk hikâyesi anlatılmaktadır. Karga adlı hikâyede küçük bir karganın uçma hikâyesi anlatılarak ve uçma bir genç kızın yuvadan uçmasına benzetilmektedir. Paranın Yükü adlı hikâyede çok zengin olan Latif Efendi'nin öldükten sonra parasını fakirlere dağıtması için Adil Efendi'yi görevlendirmesiyle huzur içinde ölmesi ve Arif Efendi'nin halk arasında Hızır sanılması anlatılmaktadır. Hayat Güzeldir adlı hikâyede kaza geçirip ölümden dönen bir adamın hayatındaki tüm güzelliklerin farkına varıp şükretmesi anlatılmaktadır. Kötü Bülbül adlı hikâyede bülbülün ve oğlunun gülden aldığı intikam anlatılmaktadır.

Çiğdem Güzeli adlı hikâyede Ali'nin bir piknikte çiğdem çiçeğini bulup annesine götürmesi ve yıllar sonra çiğdem çiçeğine benzeyen biriyle evlenmesi anlatılmaktadır.

Şafak Pembesi adlı hikâyede eşi ölen, oğlu da evlenip giden Saliha kadının evine Hızır'ın gelmesiyle bereketin gelmesi anlatılmaktadır. Caney adlı hikâyede helva satan küçük çocuktan yolcuların helva almasıyla insanımızın iyilik ve adalet için hazır olduğu ama karşılarında bu çocuk kadar dürüst ve içten insanlar görmek istedikleri vurgulanmaktadır. Her Kuşun Bir Dalı Var adlı hikâyede öksüz ve yetim bir çocuk olan Sırrı'nın Kadir ustanın elinde yetişmesi ve Kadir Usta'nın ölürken kızını ve dükkânını Sırrı'ya bırakması anlatılmaktadır. Yara adlı hikâyede Kapalı'da maç yapan çocuk, babasının tütün alması için verdiği parayı sahada düşürmesiyle hep dayak yer ve büyüdüğünde babası ölünce o dayağı bile özler. Rüzgârın oğlu adlı hikâyede köyden kente göç eden ve iyi bir koşucu olan fakir Süleyman'ın şehirdeki para ödüllü atletizm yarışmasına kaydolmasıyla umutlarının yeşermesi anlatılmaktadır. Sebebimsin adlı hikâyede köyden kente üniversite okumaya gelen İbrahim'in kendi gibi temiz bir kızla tanışarak arkadaş olması ve kızın hayatında birçok güzelliğe sebep olması anlatılmaktadır. Döne Döne adlı hikâyede Hacı abinin muhtar vasıtasıyla yardıma muhtaç bir aileye yardım etmesi ve Hacı abinin yardım etmeyi kendisine nasip eden Rabbine şükretmesi anlatılmaktadır. Karpuz adlı hikâyede fakir ailelerin çocukları olan Cemal ve Selim'in halde çalışarak evlerine para götürmeleri ve karpuz satma hayalleri anlatılmaktadır. Roman Havası adlı hikâyede, kocası çocuklarını da alarak başka bir kadına gitmiş olan kadının Kemer'de intihar etmeye kalkışması ve kadının çocuklarını alıp getirilmesiyle

Kemer'den indirilmesi en sonunda ise Roman olduğu anlaşılan bu karakterlerin karşılıklı göbek atması anlatılmaktadır. Son İki Yaz adlı hikâyede kentte bunalan Osman Efendi'nin Ege'nin bir köyünden ev alması ve ömrünün en güzel iki yazını ömrünün bu son iki yazında geçirmesi anlatılmaktadır. Allah Bes adlı hikâyede ise işsiz, evini geçindiremeyen Yaşar'ın çocukluk arkadaşı varlıklı Aykut'a rastlamasıyla iş sahibi olması ve bunun sonucunda hayatının düzene girmesi ve güzelleşmesi anlatılmaktadır.

3.3.13. Anadolu Yakası

Anadolu Yakası, Gazeteci Erol'un bir kanaldaki taciz iddialarını duyarak kanal sahibi Muzo Gönül'ü ziyaret etmesi etrafında gelişen bir kitaptır. Gazeteci Erol, iddiaların aslı olup olmadığını öğrenmek için Anadolu Yakası adlı kanalın sahibi Muzo Gönül'ü ziyarete gider. Muzo Bey, bunun aslının olmadığını, sadece bacanağının çapkın olduğunu söyler. Buradan kendisine haber çıkmayacağını anlayan Erol, Muzo ile muhabbet ettikten sonra onunla söyleşi yapmaya karar verir. Erol, Muzo ile söyleşi yapmak için kanala gider. Muzo ona hayat hikâyesini ve kanalı nasıl kurduğunu anlatır. Muzo, köyde büyüyen bir delikanlıdır. Köyünde Sırma adlı bir genç kızla liseden mezun olunca nişanlanır. Üniversiteyi kazanır ve zor da olsa okumaya gider. Ailesi onu işletme bölümünde okuyor sansa da o sinema ile ilgilenir ve kendini bu alanda geliştirir, setlere gider, işi öğrenir. Ailesine televizyonculuk yapmak istediğini söyler ve kazandığı paradan onlara da gönderir. Ailesi de Muzo'nun bu tercihine saygı duyar. Muzo, yerel kanallardan biri olan Baba TV'de çalışmak için memleketine gelir ve o kanalda reyting toplar. Okulu bitirip geldikten sonra evlenir, çocukları olur. Muzo'nun hayali, kendi kanalını kurarak hayalindeki televizyonculuğu yapmaktır. Muzo, babasının Mecidiyeköy'den arsa aldığını öğrenince bu arsanın peşine düşer. Hayali, arsayı satarak satılık olan HİT TV'yi almaktır. Babasından satış için vekâlet alır ve arsayı çok yüksek bir fiyata satar. Satılık kanal, HİT TV'yi de aldıktan sonra adını Anadolu Yakası olarak değiştirir. Bu kanalda, halkın isteklerine, sesine, yaşadıklarına yer verir. Kanalda; yerli filmler, müzik programları, yarışma programları, haber programı yayınlar. Böylece kısa bir süre içinde tüm kanallar arasında beşinci sıraya yükselir. Muzo Gönül, söyleşi sırasında ara ara televizyon hakkında düşündüklerini, televizyonun kapitalizmi desteklediğini, insanın hayat tarzını belirleyen üç aletten biri olduğunu dile getirir. Kitap sonunda yani söyleşi sonunda ise Muzo Gönül, bir film çekme

hayali olduğunu, filmi çekmek istediği hikâyenin de Medine Müdafaası olduğunu söyler. Bu eser, Mustafa Kutlu'nun televizyon ve televizyonculuk hakkında düşündüklerini kahramanlar aracılığıyla dile getirdiği kurgusal bir söyleşidir.

3.3.14. Sıradışı Bir Ödül Töreni

Hikâye, Aziz Bey'in Kafadanbacaklılar Derneği tarafından ödül aldığını berberdeki gazeteden öğrenmesiyle başlar. O sırada Berber Ruhi bir komiseri tıraş etmektedir. Aziz Bey emekli bir maliyecidir ve yazdığı bir eser nedeniyle esere layık görülmüştür. Kafadanbacaklılar Derneğini bir kasabada kuran kişi Tufan Öğretmen'dir. Tufan Öğretmen öğrencileri ve kasaba için çok çalışan bir öğretmendir. Derneğin adı kasabanın ahtapotuyla meşhur olmasından gelir. Derneğin kuruluş amacı kasabayı ülkeye ve turistlere tanıtıp kalkındırmaktır. Dernek kuruluşunda etkili diğer isim ise Avukat Selami Bey'dir. Tufan Öğretmen, derneği kurduktan bir süre sonra kasabayı terk eder. Kasaba denize kıyısı olan, Bodrum civarında olduğu bahsedilen bir kasabadır ve turistler ara ara ziyaret eder. Bu ziyaretlerden birinde ünlü bir modacı kadın iki yaşlı teyzenin bezlerini sattığı tezgâha gelir ve bezlerin yumuşaklığını, kokusunu çok beğenir. Yaşlı kadınlardan bunun sırrını ister ama yaşlı kadınlar yanlarında birkaç yıl kalıp çalışırsa öğrenebileceğini söylerler. Modacı kadın teyzelerin kumaşlarını çok beğendiği için kumaşların hepsini alarak gider. Fakat gitmeden önce o kasabada yaşayan genç kız olan Nezaket ile tanışıp kumaşlar üzerine konuşurlar. Bakan da bir gün kasabayı ziyarete gelir ve kumaşların methini duyduğunu söyler. O da modacı kadın gibi kumaşlar konusunda destek olacağını söyler. Nezaket'in annesi ve babası terzi olduğu için kendisi de bu alana ilgi duyar ve Kız Sanat Enstitüsü'nde Saadet Hoca'nın öğrencisi olarak okur. Yüksek öğrenimini de bu alanda devam ettirir. Hayali soyadından yola çıkarak isim verdiği Albeni El Sanatları Merkezini açmaktır. Okulunu bitirip kasabasına döndüğünde mezun olduğu enstitüde el sanatları öğretmenliğine başlar. Saadet Hanım da müdire olarak hâlâ o okuldadır. Kaymakam Ferdi Bey ise Nezaket'e lise döneminden beri sevdalıdır ve makamını kullanarak Nezaket'i ikna edeceğini düşünür. Nezaket kaymakamın ilgisine cevap vermez. Nezaket'in derdi kasabanın kalkınması, el sanatları konusunda hem hayallerini gerçekleştirmesi hem de kasabayı el sanatları konusunda geliştirmesidir. Belediye Başkanı Zeynel Abidin Bey ise projesi olan insanları destekleyen, yeniliklere açık bir siyasetçidir. Nezaket'in El

Sanatları Merkezi açma fikrini destekler ve ona bu konuda yardımcı olur. Nezaket, yıllar sonra Kafadanbacaklılar Derneği'nin tekrar harekete geçmesini ve yıllar önce olduğu gibi bir şenlik düzenlemesi fikrini de Zeynel Abidin Bey'e sununca o da kabul eder ve destekler. Bu şenliğe modacı kadın gelmese de katkıda bulunur, bakan ise şenliğe geleceğini bildirir. Şenlik içerisinde birçok etkinlik planlanır ve ödül töreni de bunlardan biridir. İşte emekli maliyeci Aziz Bey bu törende ödül alacaktır. Yıllar sonra hatırlandığına çok sevinen Aziz Bey ödülü almak için kasabaya gider fakat onu kimse karşılamaz. Ödülünü alması için adı anons edildiğinde bile sahneye çıkana kadar yerlerde sürünür ve zar zor sahne kenarından isimsiz olduğunu sonradan fark ettiği bir ödülü alır. Şenlik alanı çok kalabalıktır ve gençler kendilerini kaybetmişçesine içki içip eğlenmektedir. Şenlik yerinde birçok olay yaşanır. Şenliğin sonunda çalışkan, idealist bir insan olan Nezaket ezan okunurken darmadağın olmuş şenlik alanını gezer.

3.3.15. Nur

Hikâyenin başkahramanı genç bir mimar olan Nur'dur. Nur; anne ve babasından uzak, ninesiyle ve dinini öğrenerek büyür. Babası zengin bir iş adamıdır. Nur, Şeyh Vefa Camii'ne gittiği bir gün camii çıkışında Sinan ile tanışır ve Sinan'ın da mimar olduğunu öğrenir. Sinan, kalbi temiz, iyi bir insandır. Nur da Sinan'dan etkilenir ama Nur'un kalbinde başka bir ateş vardır: hakikati bulma ateşi. Hakikati ararken Sinan, Nur'un hayatındaki yol arkadaşıdır. Sinan içindeki boşluğu doldurabilmişken Nur içinde boşluklarla huzursuz yaşamaya devam eder. Sinan'ın arkadaşı ile beraber kurduğu bir mimarlık ofisi vardır ve burada geleneksel tarz evler üzerine çalışırlar. Kahramanlarımızın bir bölümünün mimar olmasıyla mimarilerin ruhu konusunda kahramanlarımızın düşünceleri de kitapta karşımıza çıkar. Nur, hakikati bulmak için türlü kapılara başvurur ama nasibini bir türlü bulamaz. En son gezdiği şehirlerden biri olan Karaman'da bir tekkeye gider ve bir süre orada kalır. Sinan'ın abisi olan Demirci Cemil de hapse girer, çıkarken Hak yolunu bulmuş şekilde oradan çıkar. Çiçek ise Sinan'ın böbrek hastası kız kardeşidir. Hikâyenin sonunda Nur, Çiçek'e böbreğini vermeye karar verir. Etrafındakiler şaşırsa da kabul ederler ve operasyon gerçekleşir. Nur böbreğini verdikten sonra huzurlu bir şekilde "Nur'' olur.

3.3.16. Tirende Bir Keman

Hikâye Kemancı Kenan ve onun oğlu Sadullah'ın yaşadıkları üzerine kuruludur. Kenan gazinolarda keman çalan bir müzisyendir. Kenan'ın çalıştığı gazinoya bir gün Semiramis adlı bir kız annesiyle birlikte sesini gazino sahibine dinlettirmek için gelir. Gazino sahibi Ali Rıza gazinoda olmadığı için o gelene kadar Semiramis'i Kenan dinler ve hem sesine hem kendisine vurulur. Semiramis de Kenan'ı beğenir. Ali Rıza da gelip kızı dinleyince Kenan'a bir yıl boyunca kızı çalıştırmasını, ondan çok iyi bir şarkıcı çıkacağını söyler. Kenan ile Semiramis annelerinin onay verdiği şekilde evlenirler. Semiramis bir yıllık eğitimi tamamladıktan sonra gazinoda çalışmaya başlar. Bir süre sonra Semiramis ve Kenan'ın Sadullah adını verdikleri bir oğulları olur. Semiramis oğluna Sado demektedir. Semiramis ise doğumdan sonra sahnelere geri döner, meşhur olur ve hem oğluyla hem de eşi Kenan ile çok ilgilenmez. Ali Rıza ile iş çıkışı eğlenmeye gider. Bu durum aileyi dağıtır ve Sado ile Kenan'ı da baş başa bırakır. Bu şartlar altında gazinoda çalışmaya devam etmek istemeyen Kenan'ın annesi de vefat edince Kenan oradan gitmeye karar verir. Oradan sonraki ilk durağı İzmir olur. Burada da mutlu olamaz ve oradan da ayrılır. Şehir şehir gezen baba-oğul Adana'ya gelirler ve Cellat Ali adında iyi bir adamla tanışırlar ve Cellat Ali mekânında ona iş verir. Kenan ile Sado burada Sabire Nine ve Halim Baba'nın evlerinin yanında olan küçük bir evde yaşamaya başlar. Kenan burada insanlara Türk sanat musikisini sevdirir ve işleri bir süre iyi gider. Sado ise büyüdükçe babası gibi keman çalmayı öğrenir ve babası gibi güzel çalmak ister. Sado bir gün keman öğrenmeye çalışırken kemanın tellerinden biri kırılır ve babası yaptırmak için oraya yakın bir şehre doğru yola çıkar. Tirenle giden Kenan trende bir müzik sesi duyar ve bir rakı sofrası ile karşılaşır. Buradaki adamlara şarkı söyleyip çok para toplar. Kasabaya döndüğünde Cellat Ali'nin gazinosunun yandığını öğrenir. Buradan sonraki ekmek kapısı olarak trende keman çalmayı seçer. Bu yolculuklara çıkarken Sado'yu yanında götürmez. Tirende kemancılık yaparken çok para kazanır fakat yaşlandıkça sesi eskisi kadar güzel çıkmamaya başlar. Bunun üzerine artık Sado'yu tirende işe çıkarken yanında götürür. Sesi güzel olan Sado, babasıyla birlikte çıktıkları bir yolculukta babasının türkü bilmemesi üzerine içmiş olan adamların babasını öldürerek tirenden atmasına şahit olur, babasının ardından Sado'yu da atarlar. Sado, başka bir trenin onu ve ölü babasını almasıyla kasabaya gelir. Sado dönünce Halim Baba'dan kalma dükkânı işletir ve Şefika adlı bir kız ile evlenir.

Şefika iyi niyetli, saf bir kızdır. Bir gün eşkıyanın biri Şefika'yı kaçırır fakat Sado onları bulamaz. Trenle şehir şehir arar. Gezdiği şehirlerden birinde artık ismi Alev olan annesi ile karşılaşır fakat annesini tanıyamaz. Tanımasa da aralarında Alev ile bir bağ olduğunu hisseder. Yine karısını aramak için trene bindiği bir gün Şefika'nın sesini duyar ve onu oradan kurtarmak ister. Fakat eşkıya bu duruma karşı çıkar ve Sado'yu vurmaya kalkar. Bu sırada Sado'nun önüne geçen Şefika vurulur. Bu ölüm sonunda da hem Sado'yu hem Şefika'yı trenden dışarı atarlar. Sado karlı bir günde ve trende ikinci kez çok sevdiği bir insanın ölümüne tanık olur.

3.3.17. Hesap Günü

Dedesi bir Osmanlı paşası olan Bedir Bey'in öldükten sonra musalla taşından cenazesine gelenlere seslenmesi ve hayatı anlatılır. Zengin bir ailenin çocuğu olan Arif Bey yani Bedir Bey'in babası yurtdışında okuyup memleketine döndükten sonra parayı nasıl kullanacağını bilmez ve şirketleri batırır. Ardından Arif Bey, Melek ile evlenir ve Bedir dünyaya gelir. Bu aile eskisi kadar zengin olmasa da paşazade olarak anılmaya devam ederler. Bedir'in yaşantısı boyunca iyilik ve kötülük içinde savaşır. Tabutun içinden bunun huzursuzluğunu yaşadığına dair ara ara seslenir, günahkâr olduğunu dile getirir. Tabutunun başına ondan helallik almak isteyenler gelir. Ekrem ile İsa adlı iki arkadaşıyla ortak bir işe girmiş fakat hakkı yenmiştir. Bu arkadaşlarından birini tabutun içinden gören Bedir Bey, helallik almakta geç kaldığını söyler. Bedir Bey'den helallik almakta geciken diğer bir isim de yine ortak bir iş yapıp onu yarı yolda bırakan Cezmi'dir. Bedir Bey'in cenazesi musalla taşında olduğu vakit camiye gelen bir meczup vardır. Camii avlusunda bekleyenlere, Bedir Bey'i musalla taşında gördüğü hâlde hâlâ dünya telaşında olan yakınlarına "Ölüm var, ölüm.'' diyerek ölümü bir kez daha hatırlatır. Bedir Bey, ticaret hayatında yorulup kendini dünyaya kaptırınca çocukluk arkadaşı Enver'in aracılığıyla bir şekerci dükkânını devralır. Bu süre zarfında dünyadan biraz koparak ibadetlerini yerine getirmeye ve yine arkadaşı Enver ile beraber tekkeye gitmeye başlar. Fakat Bedir Bey bir süre sonra bu düzenli, sakin hayatından koparak tekrar bir şirkete ardından devlette gümrük ile ilgili bir işe yönelir, şeker dükkânıyla ilgilenmez. Bedir Bey, uzun yıllar evlenmez ama sonunda küçükken sevdiği Asuman ile evlenir. Evlenince tekrar düzenli hayatına geri dönse de bir süre sonra tekrar eski halinde döner, dünyevi şeylerle ilgilenmeye devam eder. Bedir Bey'in iki çocuğu olur ve bu

çocukları da dinden uzak, dünyevi ve Türk kültürüne uymayan bir hayat yaşarlar. Bedir Bey, çocuklarının bu hâli için kendisini suçlar. Arif Bedir Bey, devletten emekli olur ve şekerci dükkânına geri döner ve tekrar dine yönelir. Bedir Bey yaşlandığında ise Alzheimer hastalığına yakalanır ve sonunda ölür. Musalla taşında tüm hayatını gözünün önünden geçiren ve bu hayatın ‘’oyun ve eğlenceden ibaret’’ olduğunu hatırlatan Bedir Bey, kitabın sonunda cenazesine gelen insanların hâlâ dünyevi şeyler için bir koşturmaca içinde olduklarını görür.

3.3.18. İyiler Ölmez

Hikâyede Sıtkı, Civan, fotoğrafçı sarhoş Mustafa ve Doktor Atalay’ın Kahveci Hacı Kadir’in kahvesinde buluşmaları ve bu iyi insanların eriştiği Dörtler Makamı anlatılmaktadır. Mustafa hariç diğer üç kahraman da aşk acısı çekmiştir, Mustafa ise ailesinden ötürü türlü acılar yaşamış bir insandır. Sıtkı, babasının İstanbul’da iş bu bulması nedeniyle Kastamonu’dan ailesi ile birlikte göçer. Babası boyacılık yaparken annesi de kapıcılık görevi üstlenir. Sıtkı, çok iyi resim yapan bir çocuktur ve bu yeteneğini apartman bir komşusu görür. Bu komşusu Sıtkı’yı zengin ve resimlere çok ilgili olan Hidayet Bey ile tanıştırır. Sıtkı Hidayet Bey’in evinde resimler yapmaya başlar ve karşılığında az da olsa para kazanır. Sıtkı evde resim yaparken bu zengin adamın kızı Sevda ile tanışır ve ona âşık olur. Hidayet Bey, uyuşturucu işinden zengin olmuş bir adamdır ve Sıtkı bunu sonradan öğrenir. Aşkına karşılık bulamayan Sıtkı, kendisini taşranın bir kentine atar ve Kahveci Hacı Kadir’in kahvesine gelir. Civan, annesinden babasından ayrı teyzesinin yanında büyümüş bir insandır. Küçükken Kahveci Hacı Kadir’in dükkânında garsonluk yapar ve başka birçok günlük işte çalışır. Civan büyür ve fakir insanlara yardım etmek için elinden geleni yapan bir insan olur. Civan, Marangoz Mehdi Usta’nın yanında işi yetişir. Ustanın kalfası Sabri sayesinde Halk Eğitim Merkezine giderek bağlama çalmayı öğrenir. Usta yaşlanınca dükkânı Sabri ve Civan’a devreder. Civan, Destegül adında bir kıza sevdalanır fakat Destegül başkasıyla evlenir. Fotoğrafçı sarhoş Mustafa, fotoğrafçı İhsan Efendi’nin oğludur. Annesi Mustafa küçükken bir hastalıktan vefat eder ve babası başka dul bir kadınla evlenir. Bu kadının eski kocası İhsan Efendi’nin evine girip çıkar ve İhsan bunu öğrenince karısının eski kocasını öldürüp hapse girer. Mustafa hem annesiz hem babasız kalır ve üvey anneyle yaşamaya başlar. Üvey anne ona kötü davranır ve bunu öğrenen babasının kalfası Mustafa’yı kadının elinden alır

dükkâna yanında kalması için getirir. Mustafa'nın babası hapisteyken bir süre sonra ölür. Mustafa'nın gözleri çok bozuktur ve doktor kalın camlı bir gözlük verir. Kalfa evlenir ve yalnız kalan Mustafa da bir süre sonra evlenmek ister ama kimse Mustafa'ya kızını vermez. Mustafa bir gün hastaneye bir arkadaşını ziyarete gittiğinde hasta yakınlarının kalacağı bir yer yaptırma fikri aklına gelir. Ekip arkadaşları Civan, Sıtkı ve Doktor Atalay ile bu konuyu konuşur. Fotoğrafçı dükkânının yanına bu misafirhaneyi yaptırırlar. Mustafa, babasının mezarına gider, içer ve Halk Eğitim Merkezi'nde öğrendiği klarneti çalar. Bu durumu halk perilerin düğünü olarak dilden dile dolaştırır ve fakat polisler mezarlığa geldiğinde işin aslını yani Mustafa'yı görürler. Doktor Atalay ise Cevdet Bey ve Saliha Hanım'ın oğludur. Babası alafranga bir hayat tarzı sürse de annesi öyle değildir. Atalay'a namaz kılmayı, Kur'an okumayı annesi öğretmiştir. Babası oğlunun fabrikatör olmasını isterken annesi doktor olmasını ister. Atalay da doktor olmayı seçer. Atalay da diğer ekip arkadaşları gibi musiki ile ilgilenir ve ut çalar. Atalay üniversitede kendi gibi temiz yürekli İsmail ile arkadaşlık eder. Atalay mesleğine başladığında çalıştığı yerde Suna adında herkesin çok beğendiği bir kız onu çok etkiler. Kızın amacı kilolu olan ve beğenmediği Atalay ile evlenmek değil zenginliğinden faydalanmaktır. Atalay ise Suna'nın başkasıyla ilişkisine tanık olunca evlilik yolundan döner ve tayinini bir taşra şehrine ister. Udunu alıp yola çıkar, vardığı yer Kahveci Hacı Kadir'in kahvesidir. Doktor burada Cuma günleri hastaları ücretsiz, gönüllü olarak muayene eder. İşte bütün ekip böyle hayatlardan geçerek bir kahvede buluşmuştur. Bu ekip ''Yetimler Bayramı'' yapmaya karar verir. Atalay bir gün hastane bahçesini ağaçlandırmaya karar verir. Ekip arkadaşlarıyla bahçeye dikmek için meyve fidanlarını almaya gittikleri yolda kaza yaparlar ve dördü de ölür. Bu dört arkadaş o yol üzerinde yan yana gömülürler. Kahveci Kadir Efendi mezarlarını yaptırır ve mezarlığın etrafı zaman içinde yeşillikle dolar. İnsanlar etrafına piknik yapmaya gelir, dualar ederler. Gelen ziyaretçilerden biri onları rüyasında gördüğünü söyler ve evliya olarak görünen bu insanlara türbe yaptırır. Kitabın sonunda Mustafa Kutlu "Bizde iyiler ölmez." der.

3.3.19. Tarla Kuşunun Sesi

Hikâye, bir kahvede Molla Murat ve Arzuhâlci Mustafendi'nin atışması üzerinden başlar. Mustafa Efendi, Molla Murat'ın başından geçenleri kendi istediği şekilde anlatınca Molla Murat aslını anlatmak için dâhil olur. Molla Murat 93 Harbi zamanlarında doğmuş bir Yörük'tür. Babası küçükken ölür ve Molla Murat'ı annesi büyütür. Molla Murat delikanlı olunca Saliha adında bir bey kızı ile evlenmek ister. Saliha da onunla evlenmek ister fakat Yörük yaşantısına dayanamayacağından hem ailesi hem kendisi korkar. Buna rağmen Murat ile Saliha evlenir. Evlendikten sonra Murat askere gider fakat Saliha her fırsatta baba evine gitmek ister. Murat'ın annesi anlayışla karşılar ve oğlu askerden gelene kadar babasının evine gidip kalabileceğini söyler. Saliha Yörük hayatına alışamadığından ve el üstünde tutularak büyüdüğünden aşkını kalbine gömer ve baba evinden geri gelmez. Murat askerden gelir ve çok sevdiği hâlde Saliha ile ayrılmaya karar verirler. Murat, Saliha'nın ardından Gülhanım adlı mert, fedakâr, anlayışlı bir kadınla evlenir. Gülhanım ile Murat'ın Mustafa, Bekir, Bilal adında üç çocuğu olur. Molla Murat dağlık yerde yaşayan Yörükler'in hayatına bir yenilik getirerek onları düzlükte kurduğu köye getirir, burada çiftçilik yapar. Eşkıya Karaduman'ı öldürünce Molla Murat'ın ünü etrafa yayılır. O yıllar savaş yılları olduğundan köydeki insanlar Molla Murat önderliğinde tedbirler alır, silah ve yiyecekleri mağaraya saklarlar. Yunanlar işgale geldiğinde köylü böylece köylerini savunur ve düşmanı püskürtür. Molla Murat'ın oğlu Mustafa, Çanakkale Savaşı'nda şehit düşer. Mustafa şehit olduğu zamanlarda oğlu Hamit doğar. Hamit'in de Yusuf, Ziya, Ayşe ve Sefa adında dört çocuğu olur. Ziya babasını öldürmek isteyecek kadar gözü dönmüş bir evlat olur, saygınlığın para ile kazanıldığına inanır. Sefa futbola çok düşkündür ama bir kaza sonucu artık çok sevdiği futbolu eskisi kadar güzel oynayamaz hâle gelir. Bu iki evlat da babasının yetişme tarzından uzak bir yaşam sürer. Hikâyenin sonunda Ziya da Sefa da ortadan kaybolur, Hamit Efendi ise felçli bir şekilde yaşamını sürdürür.

3.3.20. Sevincini Bulmak

Elif ve Suna liseden beri çok yakın iki arkadaştırlar. Elif, annesini kaybeder, babasının tekrar evlenmesiyle üvey annesiyle birlikte büyür ama kadın iyi olsa da onu sevemez. Salim Usta yani Elif'in babası kızını okutmaya kararlıdır ve okutur. Elif çok kitap okuyan, müzikle de ilgilenen bir genç olur. Kız lisesine gider ve bu

lisenin kütüphanesinde Suna ile tanışır. Konservatuvar'da okumak ister fakat ağabeyleri buna izin vermez. Elif liseden sonra üniversite sınavına girer ve Sanat Tarihi bölümünü kazanır. Elif üniversite yıllarında mücahit bir gençle tanışır ve onunla evlenir. Elif eşi Serdar'ın da yardımıyla namaza başlar, başını kapatır. Elif'in bu evlilikten Nilüfer adlı bir kızı olur fakat o çok güvendiği eşinin kendisini aldattığını öğrenince ayrılır. Elif bir yardım kuruluşunda uzun süre gönüllü hizmet eder. Elif'in eşi Serdar'ın iş yerinde çalışan Tarık'ın da karısı Nilgün'ü aldatmasıyla Elif ile Nilgün hem kaderdaş hem arkadaş olurlar. Suna ise dedesi ve babasının Üsküdar'da şehir içinde köyü yaşatmak için yaptıkları bahçeli bir evde büyür. Suna'nın babası ve dedesi ölünce annesi, anneannesi ve ablası Eczacı Sevim yani dört kadın birbirlerine sahip çıkarlar. Sevim evlenmek istediği kişi tarafından hayal kırıklığına uğrayınca kendisini mahalleliye, etrafındaki insanlara yardım etmeye adar. Suna, liseden sonra Türk Dili ve Edebiyatı bölümünü kazanır. Hocaları tarafından takdir edilen bir öğrencilik dönemi geçirir ve mezun olunca da akademisyen olup üniversitedeki görevine başlar. Suna, Ahmet Hamdi Tanpınar üzerine çalışmalar yapar. Bir gün bölüm başkanının düzenlediği bir sempozyumda Psikiyatrist Ali Balkan ile tanışır. Ali Balkan, ülkece tanınan, televizyonlarda boy gösteren çapkın olarak bilinen ve zengin bir ailenin oğlu olan bir doktordur. Suna, bildirisini sunarken Ali Balkan'ın kendisini izleyip etkilendiğini fark eder ve o da Ali Balkan'dan etkilenir. Suna, Ali Balkan'ın ülkece meşhur bir çapkın olduğunu sonradan öğrense de onunla görüşür. Birbirlerini tanımak için İstanbul'u Eyüp Sultan'dan başlayarak gezmeye karar verirler. Bu süreç sonunda evlenirler ve yepyeni bir yuva kurarlar. Bu hayat Ali Balkan'ın hakikatlere yüzünü dönmesini, dine yönelmesini sağlar. İki yol arkadaşı birlikte hakikat yolunun yolcusu olurlar. İkisi de namaza başlar, hayatlarını dine göre yaşarlar. Fakat Ali Balkan bir süre sonra eski hayatından kopamadığını söyleyerek bunalımlar yaşar, eve gelmez, Suna'dan kopar. Suna ise bu durum karşısında bir süre bekler, en sonunda ailesinin yanına yani Fıstıkağacı'na döner. Üniversite ortamındaki huzursuz ruh hâli, bazı hocaların ilimden uzak başka şeylerin peşinden koşması Suna'yı mesleğinden soğutur, eşinin ihanetinin de üzerine gelmesiyle istifa eder. Suna, üniversitede çalışan bir hizmetlinin köyünü gidip gördükten sonra orada yaşamaya karar verir ve köydeki çocuklara öğretmenlik yaparak oraya alışmaya çalışır, hakikat yolculuğuna tek başına devam eder.

4. ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ

Bu bölümde, araştırmanın desenine, inceleme nesnesine, veri toplama aracına, veri analizine, geçerlik ve güvenirlilik başlıklarına yer verilmiştir.

4.1. Araştırmanın Deseni

Bu araştırma, nitel bir araştırma desenlerinden durum çalışması ile yapılmıştır. Nitel araştırma, gözlem, görüşme ve doküman analizi gibi nitel veri toplama yöntemlerinin kullanıldığı, algıların ve olayların doğal ortamda gerçekçi ve bütüncül bir biçimde ortaya konmasına yönelik nitel bir sürecin izlendiği araştırma olarak tanımlanabilir (Yıldırım, Şimşek, 2016, 41). Durum çalışması ise nicel veya nitel yaklaşımla yapılabilen, her iki yaklaşımda da amacın belirli bir duruma ilişkin sonuçlar ortaya koymak olduğu bir araştırma desenidir. Nitel durum çalışmasının en temel özelliği bir ya da birkaç durumun derinliğine araştırılması (Yıldırım, Şimşek, 2016, 73) olduğu için bu araştırmada tercih edilmiştir. Bu çalışmada tek bir durum incelendiği için tek bir analiz birimi içeren (Yıldırım, Şimşek, 2016, 300) bütüncül tek durum deseni kullanılmıştır. Bütüncül tek durum deseni doğrultusunda, tek durum niteliği gösteren ve bu çalışmadan önce üzerine çalışma yapılmamış olan "Millî kimlik inşasında Mustafa Kutlu'nun eserlerindeki geleneklerin rolü'' durumu, tek analiz birimi niteliği taşıyan "gelenekler'' üzerinden derinliğine araştırılmıştır.

4.1.1. İnceleme Nesnesi

Bu araştırmada inceleme nesnesi, amaçlı örnekleme yöntemlerinden ölçüt örneklem ile belirlenmiştir. Patton'a (1987) göre, olasılık temelli örnekleme temsiliyeti sağlama yoluyla evrene geçerli genellemeler yapma konusunda önemli yararlar sağlarken amaçlı örnekleme zengin bilgiye sahip olduğu düşünülen durumların derinlemesine çalışılmasına olanak vermektedir (Yıldırım, Şimşek, 2016, 118). Ölçüt örnekleme yöntemindeki temel anlayış, önceden belirlenmiş bir dizi ölçütü karşılayan bütün durumların çalışılmasıdır. Burada sözü edilen ölçüt veya ölçütler araştırmacı tarafından oluşturulabilir ya da daha önceden hazırlanmış bir

ölçüt listesi kullanılabilir. Bu araştırmada inceleme nesnesi şu ölçütlere göre seçilmiştir:

- Araştırmadaki tek analiz birimi olan geleneklerin tespiti için eserleri incelenecek olan yazar, Mustafa Kutlu'dur.
- İncelenen Mustafa Kutlu eserleri, 2000-2018 yılları arasında yayımlanmış kitapları arasından seçilmiştir.
- İnceleme nesnesi, Mustafa Kutlu'nun sadece hikâye türündeki eserlerini arasından seçilmiştir.

Araştırmadaki tek analiz birimi geleneklerin tespiti için eserleri incelenecek olan yazar olarak Mustafa Kutlu'nun seçilmesinin nedeni şudur:

Günümüzde Türk insan tipinin özelliklerini ortaya koymada Mustafa Kutlu'nun tercih edilmesinin iki temel sebebi vardır. Bunlardan ilki Mustafa Kutlu, Türk hikâyeciliğinin yaşayan en önemli isimlerinden biridir. Onu, onun hikâyelerini, sanatını, eserlerini ele almak, onun hikâye yazmaya başladığı dönemden bugüne kadar Türkiye'nin, Türk insanının -50 yıllık- değişimini incelemek anlamına gelir (Arıcı, Kılıç, 2019, 530).

İkincisi ise Mustafa Kutlu, "meselesi", "tezi" olan bir yazardır. Öykülerinde okura aktarmak istediği bir mesajı, görüşü vardır. Peki, nasıl bir mesaj peşindedir? Kimlerden, nelerden beslenir? Okura neleri, hangi doğruları aktarmak ister? Olaylara, eşyaya hangi zaviyeden bakar? En kestirme yaklaşımla Kutlu'nun beslendiği kaynak bir bütün olarak Şark-İslam kültürüdür (Kılıç, Arıcı, 2019, 531).

İnceleme nesnesinin sadece 2000-2018 yılları arasında yayınlanmış kitaplar olmasının nedeni aşağıda verilmiştir:

Mustafa Kutlu uzun hikâyelerinde sosyal zeminden kopmadan fertlerin iç dünyalarında olup bitenleri aksettirmeye çalışır. Bununla birlikte onun hikâyelerinde "fert" yalnızlaşan, içine kapanan biri olarak değil daima içinde yaşadığı toplumun bir parçası olarak anlatılır (Tonga, 2016, 26). Kutlu, uzun hikâye döneminde kaleme aldığı eserlerde çocukluk, köy-kasaba-varoş hayatı, aşk, yolculuk, bahçe tutkusu, çevre, siyaset, ölüm, kitap tutkusu, müzik gibi çeşitli temalar üzerine yoğunlaşır. Bu tematik zenginleşmeyle birlikte uzun hikâyelerin arka planlarında da daima sosyal değişme olgusunun yer aldığı belirtilmelidir (Tonga, 2016, 26). Uzun hikâyelerinde argodan ve halkın konuşma dilinden faydalanan, atasözü ve deyimlere sıkça yer

veren Mustafa Kutlu; anlattıklarının bir hakikat değil kurmaca bir gerçeklik olduğunu adeta okurla sohbet ederek belirtir. Bu açıdan Kutlu'nun uzun hikâyeleri, yazmaktan ziyade anlatmaya dayanan halk hikâyeciliği geleneğimizden beslenmiş eserlerdir. Uzun hikâyelerde hikâye kahramanlarına yapılan müdahaleler ve aralarına girerek okuru bilgilendirmelerse ister istemez bize Ahmet Mithat Efendi'yi hatırlatmaktadır (Tonga, 2016, 27).

İnceleme nesnesi, Mustafa Kutlu'nun sadece hikâye türündeki eserlerini arasından seçilmesinin nedeni ise şu şekildedir:

Mustafa Kutlu hem hikâyelerini yazarken hem de edebî anlayışını açıklarken medeniyet anlamında bir gerileme sürecinde bulunan ülkesine bir çıkış yolu arar. Bunu yaparken, mensubu olduğu toplumun inancı, kültürü, düşüncesi, toplumun gösterdiği refleksler çalışmalarına yansır. Ülkesinin ferdinin neyi kaybettiğini işaret eder, başka pek çok saikle birlikte geleneği bir kurtarıcı olarak baz alır (Harmancı, 2019, 89). Buradan yola çıkılarak da söylenebilir ki Mustafa Kutlu'nun hikâye metin türünde verdiği eserlerinde geleneksel ögeler açısından zengin bir içerik söz konusudur.

Yukarıda verilen ölçütler doğrultusunda Mustafa Kutlu'nun on dokuz hikâye kitabı inceleme nesnesi olarak belirlenmiştir. Bu hikâyeler: Uzun Hikâye (2000), Beyhude Ömrüm (2001), Mavi Kuş (2002), Tufandan Önce (2003), Rüzgârlı Pazar (2004), Chef (2005), Menekşeli Mektup (2006), Kapıları Açmak (2007), Huzursuz Bacak (2008), Tahir Sami Bey'in Özel Hayatı (2009), Zafer Yahut Hiç (2010), Hayat Güzeldir (2011), Anadolu Yakası (2012), Sıradışı Bir Ödül Töreni (2013), Nur (2014), Tirende Bir Keman (2015), Hesap Günü (2015), İyiler Ölmez (2016), Tarla Kuşunun Sesi (2017), Sevincini Bulmak (2018)'tır. Bu eserler içerisinde Hayat Güzeldir (2011) eseri dışında kalan hikâyeler uzun hikâye olarak nitelendirilmektedir.

4.1.2. Veri Toplama Aracı

Bu araştırmada Mustafa Kutlu'nun 2000 sonrasında yayımlanan 20 hikâyesi nitel araştırma yöntemlerinden doküman taraması ile incelenmiştir. Nitel araştırmada en çok kullanılan veri toplama yöntemleri, gözlem, görüşme ve doküman incelemesidir. Nitel araştırmada toplanan veriler nicel araştırmada olduğu gibi sayılara indirgenemez. Her ne kadar nitel yöntemlerle toplanan veriler üzerinde bazı

sayısal analizler yapmak mümkün ise de, nitel araştırmada temel amaç sayılar yoluyla sonuçlara ulaşmak değildir. Asıl amaç, araştırılan konu ile ilgili okuyucuya betimsel ve gerçekçi bir resim sunmaktır (Yıldırım, Şimşek, 2016, 48). Araştırmacı, araştırmasına başlamadan önce, alandaki kuramlardan yola çıkarak veya kendi geliştirdiği kategoriler yoluyla işe başlayabilir. Bu durumda, kategoriler önceden oluşturulmuştur ve araştırmanın amacını yansıtmaktadır(Yıldırım, Şimşek, 2017, 198) Buradan da yola çıkılarak dokümanları analiz ederken kullanılacak kategoriler, araştırmaya başlamadan önce oluşturulmuştur.

Mustafa Kutlu'nun 2000 sonrası hikâyelerinde geleneksel unsurların belirlenmesi ve sınıflandırılması için Sedat Veyis Örnek'in (2018) "Türk Halkbilimi" ve Pertev Naili Boratav'ın (2016) "100 Soruda Türk Folkloru" adlı eserlerindeki tasnifler de göz önünde bulundurularak şu kategoriler oluşturulmuştur:

1. Doğum

1.1. Doğum Öncesi

1.2. Doğum Anı

1.3.Doğum Sonrası

1.3.1. Ad Koyma.

1.3.2.Sünnet

1.3.3. Beşik Kertmesi

2. Evlenme

2.1. Evlenme Öncesi

2.1.1. Kız Bakma ve Dünür Gelmesi

2.1.2. Başlık ve Çeyiz

2.1.3. Söz ve Nişan

2.1.4. Kız Kaçırma

2.2. Evlenme Anı

2.2.1. Nikâh

2.2.2. Düğün

3.Ölüm

3.1. Ölüm Öncesi

3.1.1. Vasiyet

3.2. Ölüm Sırası

3.3. Ölüm Sonrası

3.3.1. Mezarlıklar, Mezar Taşlarına Yazılanlar, Simgeler

4. Bayramlar

4.1. Dinî Bayramlar

4.2. Nevruz

4.3. Hıdrellez

5. İnanışlar

5.1. Canlı Varlıklar ile İlgili İnanışlar

5.2. Cansız Varlıklar ile İlgili İnanışlar

5.2.1. Renk ile İlgili İnanışlar

5.2.2. Sayı ile İlgili İnanışlar

5.5.3. Dinî İnanışlar

5.5.4. Nazar-Nazarlık

5.5.5 Yatırlar, Ziyaret Yerleri ile İlgili İnanışlar

6. Oyun-Eğlence-Spor

6.1. Yetişkinlerin Oyunları ve Eğlenceleri

6.2 Küçüklerin Oyunları ve Eğlenceleri

6.3. Geleneksel Sporlar

7. Halk Oyunları (Dansları)

7.1. Oyunların Çeşitleri

7.2 Oyunlarda Çalgılar, Müzik

8. Giyim-Kuşam

8.1. Kadın Giyimi

8.2. Erkek Giyimi

9. Halk Sanatları, Zanaatları ve Eşyalar

9.1. Meslekler

9.2. Halk Sanatları

9.3. Eşyalar

10.Geleneksel Halk Mimarisi

11. Geleneksel Halk Mutfağı

11.1. Geleneksel Yiyecekler

11.2. Geleneksel İçecekler

12. Misafirperverlik, Dinî Kuruluşlar ve Yardımlaşma-Dayanışma

12.1. Misafirperverlik.

12.2. Dinî Kuruluşlar

12.3. Yardımlaşma-Dayanışma ve İmece.

13. Halk Hekimliği

14. Gurbet ve Askerlik

14.1. Gurbet

14.2. Askerlik

4.1.3. Veri Analizi

Doküman incelemesi sonucu ortaya çıkan veriler, ilk olarak içerik analizi ile incelenmiş, içerik analizi sonucu elde edilen veriler ise betimsel analiz ile yorumlanmıştır. İçerik analizinde temel amaç, toplanan verileri açıklayabilecek kavramlara ve ilişkilere ulaşmaktır. İçerik analizinde temelde yapılan işlem, birbirine benzeyen verileri belirli kavramlar ve temalar çerçevesinde bir araya getirmek ve bunları okuyucunun anlayabileceği bir içinde düzenleyerek sunmaktır (Yıldırım, Şimşek, 2016, 242). İçerik analizi sonucu elde edilip uygun kategorilere yerleştirilen veriler, betimsel analiz ile yorumlanmıştır. Betimsel analizde amaç, elde edilen bulguları düzenlenmiş ve yorumlanmış bir biçimde okuyucuya sunmaktır. Bu amaçla

elde edilen veriler, önce sistematik ve açık bir biçimde betimlenir. Daha sonra yapılan bu betimlemeler açıklanır ve yorumlanır, neden-sonuç ilişkileri irdelenir ve birtakım sonuçlara ulaşılır (Yıldırım, Şimşek, 2016, 239-240).

Bu çalışmada Mustafa Kutlu'nun 2000-2018 yılları arasında yayımlanan 20 hikâyesi okunduktan sonra aynı kategori altında yer alması gereken veriler bir araya getirilmiştir. Bu aşama, içerik analizi kısmını oluşturmaktadır. Ardından kategorilere ayrılan veriler açık bir şekilde betimlenerek yorumlanmış, sonuçlara ulaşılmıştır. Bu aşama da çalışmada toplanan verilerin betimsel analiz kısmını oluşturmaktadır.

4.1.4. Geçerlik ve Güvenirlik

Bu çalışmada geçerlik ve güvenirliği artırmak için nitel araştırmalarda kabul gören inandırıcılık, aktarılabilirlik, teyit edilebilirlik stratejileri temel alınmıştır.

Araştırmanın inandırıcılığını artırmak için uzman incelemesine başvurulmuştur. Uzman incelemesi, araştırma konusu hakkında genel bilgiye sahip ve nitel araştırma yöntemleri konusunda uzmanlaşmış kişilerden yapılan araştırmayı çeşitli boyutlarıyla incelenmesinin istenmesidir (Yıldırım, Şimşek, 279). Çalışmada, araştırmanın konusu ile ilgili çalışmaları olan uzmanın görüşleri doğrultusunda gerekli düzeltmeler ve düzenlemeler yapılmıştır.

Araştırmanın aktarılabilirliğini artırmak için çalışmada, ayrıntılı betimleme kullanılmıştır. Nitel araştırma sonuçlarının aktarılabilirliği, dayandığı verilerin yeterli düzeyde betimlenmesine bağlıdır. Ayrıntılı betimleme ham verinin ortaya çıkan kavram ve temalara göre yeniden düzenlenmiş bir biçimde okuyucuya yorum katmadan ve verinin doğasına mümkün olduğu ölçüde sadık kalınarak aktarılmasıdır. Doğrudan alıntılar bu amaçla araştırmacılar tarafından çok kullanılır. Okuyucu açısından araştırma sonuçlarının anlam kazanması önemli ölçüde bu betimlemenin yeterliğine bağlıdır (Yıldırım, Şimşek, 2016, 282). Bu strateji doğrultusunda, çalışmada incelenen eserlerden toplanan ham verilere uygun başlıklar altında, verinin aslına sadık kalınarak, yorum katmadan yer verilmiştir. Mustafa Kutlu'nun 20 hikâyesinde geleneklerin hangi başlıklar altında yer aldığına "Bulgular" bölümünde yer verilmiştir. Bunun dışında, aktarılabilirliği sağlamak için bu araştırmanın amacına yönelik zengin kaynak özelliği gösteren amaçlı örneklemin hangi ölçütlere göre seçildiği "İnceleme Nesnesi" başlığı altında anlatılmıştır.

Araştırmanın teyit edilebilirliğini sağlamak için araştırma sonunda ulaşılan sonuçlar toplanan verilerle teyit edilmiştir. “Teyit edilebilirlik” kavramı çerçevesinde nitel araştırmacıdan beklenen ulaştığı sonuçları topladığı verilerle sürekli olarak teyit etmesi ve bu çerçevede okuyucuya mantıklı bir açıklama sunabilmesidir (Yıldırım, Şimşek, 2016, 283). Bu strateji doğrultusunda, sonuçların ortaya çıkmasında rolü olan ve “Bulgular” bölümündeki kategoriler altında verilen verilerle sonuçlar teyit edilerek çalışmanın geçerlik ve güvenirliği artırılmıştır.

5. BULGULAR

5.1. Doğum

Mustafa Kutlu'nun incelenen eserlerinde doğum öncesi, doğum zamanı ve doğum sonrası ile ilgili geleneksel unsurlar yer almaktadır. Çocuk sahibi olmanın Türk geleneklerinde önemli bir yer teşkil ettiği, çocuk sahibi olamayanların çocuk sahibi olmak için türlü çareler aradığı eserlerde yer almaktadır. Kutlu'nun eserlerinde çocuk sahibi olamayan kadınlar bir zaman geçtikten sonra çocuk sahibi olmaktadır. Mustafa Kutlu'nun incelenen eserlerinde Türk kültüründeki erkek çocuk sahibi olma isteğinin kız çocuk sahibi olma isteğine göre daha baskın olması da yer almaktadır.

5.1.1. Doğum Öncesi

Kırsal muhitte bilirsiniz çocuk çok önemli. Bir yıl, 1iki yıl derken sürmeli gelinin bir türlü çocuğu olmuyor. Bilal'in başı yerden kalkmıyor. Doktorlar, hocalar kâr etmiyor. (MK, s. 118)

Dilber hamileydi, doğuma az bir zaman kalmıştı. (N, s. 61)

Semiramis hamileydi.

Haydaaa!

Yahu bu işin sırası mı şimdi? Pişmiş aşa su katıldı. Ne yapacağız? Bir başkasını ayarlayacağız tabi. Tüh. Daha bunun dokuz ayı, lohusalığı, bebek bakımı, ana sütü var. (TBK, s. 35)

Ancak bir sıkıntı vardı ki tedavisi yok. Şefika'nın çocuğu olmuyordu. Doktor bunu yaşadığı tramvaya bağlamıştı. Sabredin zaman sonra olur, diye onları teselli ediyordu. (TBK, s. 130)

Saliha bir de beni kısır sanacaklar diye dertleniyordu. Köyde çocuk, bilhassa oğlan çocuğu çok kıymetli idi. Oğlan doğuran gelinler kasım kasım kasılıyordu. (TKS, s. 38)

5.1.2. Doğum Anı

Kasabanın eli uğurlu, ağzı dualı bütün ebe karıları toplanıyor. Doğum ha oldu, ha olacak. (MK, s. 119)

Doğum. Ebe kadın "çocuk ters geldi, ben bir şey yapamam, hastaneye yetiştirin diyor. (N, s. 195)

Zamanı gelince gelin hanım nur topu gibi bir oğlan doğurdu. Evde ikinci bir bayram havası yaşandı. (TBK, s. 35)

Geceden biri çıkıp gelmedi ama dokuz ay on gün sonra bir oğlan çocuğu geldi. (İÖ, s. 46)

Kadın bir süre sonra hamile kaldı; İhsan evliliğinin meyvesini gördü, oğlan babası oldu. (İÖ, s. 82)

Kızcağız doğum sırasında çok acı çekmiş, perişan olmuştu. (İÖ, s. 96)

Mustafa'nın şehadetinden sonra doğum yapar. Bir oğlan. (TKS, s. 83)

Tam doktora tedaviye niyetlenmişken hamilelik müjdesi, ardından doğum. (SB, s. 82)

Kendini davaya adamışken bir kızı oldu: Nilüfer. (SB, s. 111)

5.1.3. Doğum Sonrası

5.1.3.1. Ad koyma

Türk geleneklerinde çocuğa konulan ad önemlidir. Çocuğa dedenin adını koymanın yanında birden fazla kız çocuğu sahibi olan aileler erkek çocuğu olmasını istediği için doğan son kıza Songül, Yeter gibi isimleri verme geleneğini yaşatırken; çocuğunu daha önceden kaybeden aileler doğan son çocuğu ölmesin diye Duran, Dursun, Durmuş, Yaşar gibi isimler verirler.

Mustafa Kutlu'nun eserlerinde bu isimlerden Songül ve Duran isimlerinin geleneğe bağlı olarak çocuklara verildiği görülmektedir. Çocuğa ad koyacak anne-babaların, kendi baba adlarını koyması ya da koymak istemesi de incelenen eserlerde tespit edilmiştir. Bunun dışında, incelenen eserlerde isim verilirken çocukların kulağına ezan okunması geleneği de görülmektedir.

Bunun dedesi Ali Efendi hacca giderken kendisi doğuvermiş. Adını dedesine nisbeten Hacı Ali koymuşlar. (BÖ, s. 23)

Dede oğluna Timur adını koyuyor. Bu yörede pek duyulmuş, alışılmış bir isim değil. O yıllarda kasabada bu isimde bir öğretmen varmış, İzmirli. Dede çok severmiş öğretmeni, tutmuş oğluna onun adını vermiş. (MK, s. 181)

Oğlanı buluruz elbet diye ısrar etmişler, lakin nasip olmamıştı. Sonunda birbirlerinin yüzüne bakarak aynı anda pes etmişler, son kızın adını Songül koyup perdeyi kapatmışlardı.(TÖ, s. 7)

Bir çocuk, iki çocuk, üç çocuk. Çocuklar yaşamıyor. Dördüncü hikmet-i Hüda işte ölmemiş. Adını hâliyle Duran koymuşlar. (RP, s. 13)

Peş peşe iki kızları oldu. Biri Seren, öteki Ceren. Bu isimleri mutlaka Hamiyet koymuştur. (HB, s. 32)

Sekiz sene sonra olmaz denilen şey oldu, Feride hamile kaldı. Onca yıldan sonra gelen bu oğlan çocuğu, bu altıntop, sessiz evlerini sese, karanlık odalarını ışığa boğmuştu. Bu sebepten olsa gerek, adını Ziya koydular. (TSBÖH, s. 51)

Feride, babası Terzi Sami'nin adında ısrar ederken, Ziya kendi babası Tahir'i istiyordu. Bu konuda Saliha'ya hiç söz düşmedi; o da tartışmaya katılmaktansa sessiz kalmayı seçti. Bir zaman tartıştıktan sonra, iş küsüp darılmaya kalmadan bir komşu kadın tarafından tatlıya bağlandı.

"Canım ne çekişip duruyorsunuz, her işin bir kolayı var, her iki ismi de verir, nüfusa öyle kaydedersiniz, değil mi ama" deyince mesele hâl yoluna girdi ve çocuğun ismi Tahir Sami oldu. (TSBÖH, s. 58)

Bana adını ne koyalım diye soruyorlar. Hiç düşünmeden Alper, dedim. Alper abinin hatırası büyük. (AY, s. 109)

Anam gençleşiverdi birden. Çiçek gibi açıverdi. Herhâlde bu sebeple çocuğun adını Çiçek koydu. (N, s. 34)

Bu arada bir kızları oldu, adını Dilber koydular, bu tek evladı şımarttıkça şımarttılar. (N, s. 50)

Dilber de sevmişti bu ismi. Çocuğun kulağına ezanı Hacı Hanım'ın eşi Hacı Bey okudu. (N, s. 62)

Tek problem çocuğa isim sırasında yaşandı. Kenan, babasının adında ısrar ediyordu. Sadullah. (TBK, s. 36)

Cevdet Bey karısına "Bu oğlan senin elinde büyüyecek, biliyorum. Müsaade et hiç olmazsa adını ben koyayım" dedi. Saliha razı olunca oğlanın adını Atalay koydular. (İÖ, s. 107)

Vedat'ın iki kızı oldu, ikisinin de adını karısı koydu: Firuze ile Azade. (İÖ, s. 107)

Dedesi, Cennetmekân Abdülhamit Han'a duyduğu sevgi ile adını Hamit koyar. Kulağına ezan okur. (TKS, s. 83)

Kevser sorup soruşturmuş. Lamia'nın orta mektep son sınıftayken vefat ettiğini öğrenmiş. Arkadaşının hatırasına adını kızına koyması o yüzden. (SB, s. 61)

5.1.3.2. Sünnet

İslam dini gereği Türk geleneklerinde de çok önemli bir yeri olan sünnet Mustafa Kutlu'nun eserlerinden çok rastlanılmayan bir gelenektir. Sünnet geleneği ile ilgili sünnet çocuklarının özel kıyafet giymesi, Sevincini Bulmak (2018) adlı eserde yer almaktadır.

Hoca köyün kendisiydi.

Ramazan'ı, Bayram'ı, ölümü, doğumu, nişanı, düğünü, kavgası, barışı, hastalığı, sünneti, harmanı, hasatı, yolu yolağı idi.(BÖ, s. 158)

Fen kelimesi 19. asırdan bu yana parıltılı, büyülü bir kavramdır, çokluk bilim-teknoloji karşılığı olarak anlaşılır. Düşünün daha düne kadar sünnetçiler bile gazete ilanı verirken "Fenni sünnetçi" diye reklam yaparlardı. (SB, s. 168)

Burası adeta bayram yeri olmuş. Gelinler, damatlar, özel kıyafetleri ile sünnet çocukları. (SB, s. 180)

5.1.3.3. Beşik Kertmesi

Özellikle geçmiş dönemlerde varlığını sürdüren beşik kertmesi geleneğine sadece Beyhude Ömrüm(2001) adlı eserde rastlanılmıştır. Bu geleneğin eserlerde yer almamasının nedeni, günümüz yaşamayan bir gelenek olması olabilir.

Gülpaşa Çavuş, Zeynep Hanım ile beşik kertmesidir. (BÖ, s. 44)

5.2. Evlenme

Türk milletinin evliliğe verdiği önem nedeniyle evlenme öncesinde, evlenme anında ve evlenme sonrasında birçok geleneği vardır. Evlilik öncesinde kısmet bulma, kız bakma, annelerin çocuklarının evlenecek kısmetler bulması için dua etmesi, kızların yuvaları için hazırladığı çeyiz, evlenecek çiftlerin ailelerinin tanışması, kız isteme, söz, nişan; evlilik döneminde kına, düğün ve evlilik sonrasında büyüklerin elini öpmeye gitme gelenekleri evlilik süreci ile ilgili ritüelleri zenginleştirmektedir. Mustafa Kutlu'nun incelenen eserlerinde en çok rastlanılan geleneklerden biri de evlilik ile ilgili geleneklerdir. Mustafa Kutlu, aileye verdiği önem nedeniyle aile olma yolunda atılan adımların hepsine incelenen eserlerinde yer vermiştir.

5.2.1. Evlenme Öncesi

5.2.1.1. Kız Bakma ve Dünür Gelmesi

Mustafa Kutlu'nun incelenen eserlerinde evlilik öncesinde kısmet bulma, kız bakma ile ilgili olarak genellikle üçüncü bir şahsın aracılık yaptığı görülmektedir. Mustafa Kutlu'nun eserlerinde genellikle üçüncü şahıslar sayesinde gençler tanışmaktadır. Bunun nedeni, özellikle geleneksel hayatın hüküm sürdüğü yerlerde utanma duygusunun olması ve aksi bir durumun Türk kültürüne uygun düşmemesi olabilir. Annelerin de ölmeden önce çocuklarının mürüvvetini görmek istemesi bu kısmet bulma sürecini incelenen eserlerde hızlandırmaktadır.

Sırma Hala'yı gönderir kızın ağzını ararız. İstediğin Hediye olsun. (BÖ, s. 42)

Rahime'yi kaçırmayalım derim ben, oğlanı everelim. (BÖ, s. 144)

Bize bir gelin gerek. Tezden bir gelin gerek. Tezden bir gelin, güçlü kuvvetli, edepli. Rahime iyidir, tam bizim dengimiz. (BÖ, s. 146)

Adamın bir oğlu var evlenecek. Akrabadan bir kız arıyor. (MK, s. 193)

Songül'ü istemeye gelecekler dedim, duymadın mı? (TÖ, s. 136)

Anası bir önce başını bağlamak, oğlunun mürüvvetini görmek istiyordu. Gelin adayı hazırdı: Şadiye. (TÖ, s. 147)

Çiçek ve çikolata ihmal edilmemişti.

Allah'ın emri, peygamberin kavli diyerek Nimet'i Cesur'a istediler. (RP, s. 173)

Ardından ihtiyar amca ''Yeğen, yalnızlık Allah'a mahsus gerçi seninle bugüne kadar ilgilenemedik amma, şimdi sırasıdır. Eli yüzü düzgün bir kız bulduk, gel seni şuracıkta everip gönderelim'' diye niyetini açığa vurmuş. (MM, s. 9)

Zamanla kasabadan kız alıp kız vermiş, akrabalık kurmuş, nüfusları artmış, iskele civarında yerli-muhacir karışımı bayağı büyük bir mahalle meydana gelmiş. (KA, s. 26)

Göze yakın olan gönle de yakın olur. Zehra serpilip, gelişip bir genç kız olduğunda, tüm kasaba ahalisi Cihan ile Zehra'yı birbirine yakıştırmış, denk bulmuş; delikanlı ile kız da bu esen sevda havasını soluya soluya kendiliğinden yavuklu olmuşlardı. (KA, s. 55)

Delikanlılar Cihan'a asılıyor, "Oğlum yaşın geldi geçiyor, askerliği de bitirdin, tohuma kaçacaksın, bekletme zavallı Zehra'yı, istet bitsin bu iş." diyorlar; Cihan kızarıp önüne bakıyor, ağzından tek kelime çıkmıyordu. (KA, s. 55)

Bu hengâmenin arasında Cihan ailesine açılıp da beni everin, gençlik elden gidiyor diyemedi.

-Kemal sana talip oldu. Allah'ın emri ile. (KA, s. 64)

Bakarsın olmadık birine abayı yakar, ailenin başına iş açardı. O böyle bir maceraya girmeden kendisi duruma vaziyet etmeli, Hamiyet'in başını bağlamalıydı. Zaten münasip bir damat adayı vardı. Hem de yanı başımızda. (HB, s. 28)

Hulusi Bey iki genci birbirine münasip görmüştü. (HB, s. 30)

Hem anan, hem baban bakıma muhtaç. Bir helal süt emmiş kız bulalım, seni everelim. (TSBÖH, s. 54)

-Hülya hanım size münasiptir. Baş-göz edelim bir yuva kurun, yalnızlık Allah'a mahsus. (TSBÖH, s. 131)

Nursel abla bir gün Oya'yı bir kenara çeker. Ona der ki: "Kızım, bizim beyin bir arkadaşı var. Yapı-Meslek Lisesinde hoca. Temiz, düzgün bir arkadaş. Seni görmüş, beğenmiş. Ben bu kızı alacağım diye tutturmuş. (ZYH, s. 44)

Hadi bunu bir yana koyalım, iyice serpilip güzelleşen Nezaket'i istemeye hemen her gün birileri geliyordu. (SBÖT, s. 36)

Kızım bu işin yolu var yordamı var. Söylesin ana-babasına, gelip istesinler. (SBÖT, s. 39)

Bunları ve daha benzer başka şeyleri düşünüp taşındıktan sonra adama uğrayıp "Efendim izniniz olursa Naime Hanım'la bir miktar konuşsak iyi olur. Ne de olsa işin ucu evlilik, önceden tanışmanın faydası var" demiş. (TBK, s. 18)

Anası akıllı, tutumlu, güngörmüş bir kadın. Demiş bunu eve bağlamanın tek yolu evlendirmek. Öyle bir kız bulalım ki hem iyi-kötü malı olsun, hem ahlaklı olsun. (HEG, s. 11)

Anası onu evlendirme derdine düşmüştü. Yaşı gelmiş geçiyordu. (HEG, s. 39)

Şimdi sen bir yandan, ben bir yandan şöyle helal süt emmiş akça-pakça bir kız arayalım. (HEG, s. 91)

Bir yüzük alıp evlenme teklif etmeli. (HEG, s. 114)

Serviste çalışıyor Eşref, seni görmüş vurulmuş. Aman Hatçe abla aramızı yap, diye yalvarıyor. (İÖ, s. 46)

Sen daha gençsin, seni everelim. Bir ailen olsun. (İÖ, s. 77)

Kaldı mı İhsan Efendi gelin adayı ile yalnız. Eli ayağı titriyor, ter topuğundan çıkıyordu. (İÖ, s. 80)

Bir hafta sonra haber geldi. Bir kadın bulmuşlar ama iki çocuğu var. "Olsun" dedim. İkiye bakan üçe de bakar. (İÖ, s. 83)

Kalfa, caddenin karşı yanındaki perdecide çalışan bir kız ile anlaşmış, anası babası köyden gelip kızı istemişler. (İÖ, s. 91)

Bizim kaynanaya çıtlattı mı haftasına sana bir kız bulur. (İÖ, s. 93)

Saffet Bey bir çıkar yol bulamadı. Söyle gelip istesinler dedi. (TKS, s. 32)

Kadın belki bir işe yarar diye eteğini toplayıp köy köy dolaştı. Civarın tanınmış, zengin, yörüğün önde geleni bir aileye gelin gitmek için kızlar sıraya girdi. (TKS, s. 43)

''Yahu şu kızı kaçırmasak, Mustafa'ya istesek'' diye fikrediyor. (TKS, s. 80)

Hayırlı iş bekletmeye gelmez. Gidip kızı Çolak Hüseyin'den istediler. (TKS, s. 81)

Bu sebeple Gülhanım yaylalarda istediği kızı bulamadı. Mecbur düze indi. Neyse ki vaktiyle tanıdığı bir hatunun tavsiyesi ile Cemile'yi buldu. (TKS, s. 120)

Yenildi-içildi, Allah'ın emri ile kız istendi. (TKS, s. 161)

Biz ne güne duruyoruz. Sana kız da buluruz, düğün de yaparız. (SB, s. 59)

Dünür gelen kadınlar Harun'u çok övdü. (SB, s. 59)

Usulüne göre üçüncü ziyarette kız isteme oldu, söz kesildi, nişan günü belirlendi. (SB, s. 79)

Âdet üzere kız istendi, şerbet içildi, söz kesildi. (SB, s. 96)

5.2.1.2. Başlık ve Çeyiz

Evlilik öncesi damat tarafı tarafından gelinin babasına verilen başlık, Mustafa Kutlu'nun incelenen eserlerinde, Beyhude Ömrüm(2001) ve Mavi Kuş(2002) adlı eserlerinde karşımıza çıkmaktadır. Çeyiz ise, düğün öncesi kızın Türk gelenekleri gereği çoğunlukla el emeğiyle yaptığı hazırlıklardır. Çeyiz geleneği de incelenen eserlerin bazılarında yer almaktadır. Mustafa Kutlu'nun incelenen eserlerinde yer alan çeyizin özellikle el emeği ile yapıldığı bazı eserlerinde vurgulanmaktadır.

"Bu Muhtar olacak iblis bizden birkaç yüz gayme koparmadan kızı vermez, ne etsek…'' diye kıvranıyordu. (BÖ, s. 71)

Yine de kendi hesabına her şeye çare bulduğu hâlde şu başlık işi onu yiyip bitiriyordu.(BÖ, s. 71)

Muhtar bu durumu epeydir sezdiği, esasen bir şu kadar başlık parasından olduğu için; meseleyi duyar duymaz Selvihan'ı köteğe yatırdı.(BÖ, s. 93)

''O iş goley, anca biraz elini cebine atacan. Aile fakir, gerçi buralarda o âdet kalktı ama yine de başlık parası sayalım, sevaptır'' demiş. (MM, s. 10)

Elindeki bohçayı elime tutuşturdu:

-Bu benim kızın çeyizinden kalmadır. Kızım öldü. Çeyizi sandıkta basılı kaldı. Çürüyor. Dedim bir işe yarasın. (MM, s. 145)

Gece ihramı çıkardım. Bunu bu yörede gelin olacak her kız dokur ve çeyizine kor. İncecik eğrilmiş saf yünden dokunur, kadınlar hep ihram giyer. (MM, s. 145)

Gelinlik kızlara çeyiz işledi, bağbozumunda turşu kurdu, reçel kaynattı, arada bir köye gidip şifalı otlar toplayıp sattı, kimselere el açmadı oğlunu büyüttü. (HG, s. 71)

Zeynep'in nişanlısı askerden dönecekti, dönünce düğün isteyecekti. Kızın çeyizi hazır değildi. (HG, s. 96)

Yarışı kazanırsam, ödülü alırsam… Ablamın çeyizini düzeriz, düğününü yaparız. (HG, s. 101)

O gün anasının çeyiz sandığını açmış, en üstte babası ile beraber çekilmiş resmini görmüştü. (İÖ, s. 59)

Kızın yıllarca el emeği göz nuru ile işlediği çeyizler sessiz ve renksiz kalan evi ışıklara boğdu. (SB, s. 60)

Her gelinlik kız, çeyizine bir iki kilim koyardı. (SB, s. 270)

5.2.1.3. Söz ve Nişan

Kız isteme geleneğinden sonra karşımıza çıkan söz ve nişan evlilik öncesi atılmış iki büyük adımdır. Bu iki önemli gelenek Mustafa Kutlu'nun incelenen pek çok eserinde karşımıza çıkmaktadır. Evlilik öncesinde yer alan bu iki döneme Mustafa Kutlu eserlerinde vurgu yapmış, Türk geleneklerini yansıtmasına dikkat etmiş, sözlülük, nişanlılık dönemine geçerken ailelerin de evliliğe razı olması gerektiği mesajı okuyucuya verilmiştir.

İki genç ergenliğe erişince birbirlerini gerçekten sevmiş, bu durumu ''Oh ne ala'' diye karşılayan aileleri nişanı takmışlardır. (BÖ, s. 44)

Oğlan yıllarca gurbette kalmış, netice köye dönecek olmuş. Nişanlısına epey bir hediye almış; elbise, başörtüsü, tarak, küpe vesaire. (MM, s. 139)

Ah Cihan ah. Ne olurdu bir adım atsaydın. Bir söz yüzüğü falan taksaydık bari. (KA, s. 156)

Okul yıllarında etrafımız bizi birbirimize yakıştırıyor, bugün yarın söz kesilecek, nişan yapılacak sanıyordu. (HB, s. 150)

Nişan-düğün bir arada olacaktı. Masrafları Tahir'in birikimi, Nişan Usta ile çarşı esnafının katkıları karşılayacaktı. (TSBÖH, s. 48)

Nişanlısı ay aydınlığında ona gülümsüyor. (HG, s. 12)

Karısı Hacer, nişanlı kızı Zeynep, Süleyman ve yıllar sonra doğan beş yaşındaki Bilal. (HG, s. 95)

Bir söz yüzüğü takar, kızı tapularız; sen okumana devam et, dedi. (AY, s. 47)

Annem ölmeden hemen evlenelim dedik. Nişan-düğün bir arada. (HEG, s. 117)

Aralarında anlaştılar. Söz yüzüğü takıldı. (İÖ, s. 126)

Hadi ulan soğan erkeği. Kaçtır söz veriyorsun. Ne ev var, ne nişan, ne düğün. Daha ne kadar bekleyeceğim ben. (TK, s. S9)

Hoşt. Halt etmişsin sen. Kızım Kaptan'la sözlü. (TKS, s. 134)

Ama sevgilim! Görüyorsun beş kuruş param yok. Ben nasıl nişan yaparım? (TKS, s. 136)

Laf döner dolaşır gelir Neşe'nin ''Ne zaman söz kesiyoruz, ne zaman nişan yapıyoruz'' sorularına dayanır. (TKS, s. 166)

Herkes artık belli bir işi ve kazancı olan Sefa ile Neşe'nin nişan takıp evleneceklerini beklerken Sefa başka bir tutkunun esiri oldu. (TKS, s. 202)

Esma tüm istekleri yerine geldikten sonra yüzüğü parmağa takmaya, baba evinden çıkıp Bursa'ya gitmeye razı oldu. (SB, s. 53)

Her sözü kesilen, her nişanlanan çift evliliğe varamıyor ki bu da bir kader. (SB, s. 69)

Fikret ile Lamia yaz tatilinde nişan yapmaya karar vermişlerdi. (SB, s. 78)

Annemle babam Erzincan'da bir yıl nişanlı kaldıktan sonra İstanbul'a tayin oluyor. (SB, s. 80)

5.2.1.4. Kız Kaçırma

Sevdiği kıza, genellikle sevdiği kızın ailesinin vermemesi nedeniyle kavuşamayan genç, çareyi kızı kaçırmakta bulmaktadır. Mustafa Kutlu'nun incelenen eserlerinin bazılarında kız kaçırma geleneğine rastlanmaktadır. Uzun Hikâye adlı eserde, oğlunun da babası gibi kız kaçırma isteği görülmektedir. Sevdiğine varamayan kızların bazen kendi isteğiyle kaçtığı bazen de erkeklerin zoruyla kaçırıldığı incelenen eserlerde karşımıza çıkmaktadır.

Babam annem ile ailesinin izni olmaksızın evlenmiş. Açıkçası kaçırmış annemi. (UH, s. *10)*

Babam Münire'yi kaçırmış; ben de Feride'yi kaçırayım, bir uzun hikâye olsun. (UH, s. *107)*

Oğlanın heybesi omzunda kızın bohçası kolundaydı. Sabah namazının önüsıra, henüz köyün itleri ürümeye başlamadan evvel evden ayrılmış, İstanbul'a kaçıyorlardı. Daha doğrusu Şahin kavilleştikleri üzere Hediye'yi kaçırıyordu. (BÖ, s. *90)*

Bu menakıp dilden dile anlatıladursun; Demir oğlan günün birinde yarısı zor, yarısı gönül ile bir kız kaçırıyor. (MK, s. *184)*

Anası: ''Bu kızın başını bir an önce bağlamalı yoksa kaçacak'' diye dertleniyor. (RP, s. *82)*

Cesur'un babası anasını kaçırmış. (RP, s. *117)*

Bu bölgede kaçarak evlenen kız mı yoktu. (KA, s. *71)*

Bu bizim Şeyho. Kızı kaçırmış, ama elde yok avuçta yok. (TBK, s. *62)*

Köyünde birini sevmiş, bunu sevdiğine vermemişler, o da kaçmış. (İÖ, s. *44)*

Delikanlı kızı kaçırmış. (İÖ, s. *97)*

Ya varmazsa. Varmaz ise atımın terkisine atar kaçırırım. (TKS, s. *21)*

5.2.2. Evlenme Anı

Söz ve nişandan sonraki basamak olan nikâh ve düğün geleneği Mustafa Kutlu'nun ele aldığı evlilik süreçlerindendir. Nişanla nikâhın arasında çok zaman bulunmaması, hayırlı işin uzatılmaması gerektiği de Türk geleneklerinin de kabul ettiği şekilde incelenen eserlerde geçmektedir. Türk geleneklerinde hem dinî nikâh hem de resmî nikâhın kıyılması gereklidir. İncelenen eserlerde hem dinî nikâh hem de resmî nikâh geçmektedir. Nikâhsız yaşamanın Türk geleneklerince yanlış kabul edildiği de Hesap Günü (2015) adlı eserde görülmektedir. İyiler Ölmez (2016) adlı eserde ise nikâhsız yaşamak bataklıkta boğulmaya benzetilmiştir. Nikâhsız yaşamanın, bozulan toplum düzeni ve ahlak anlayışı nedeniyle oluştuğu, bunun Türk kültürünü yansıtmadığı da okuyucuya yansıtılmıştır.

5.2.2.1.Nikâh

Nikâh evlendirme dairesinde kıyılacak, düğün bizzat Rüzgârlı Pazar'da yapılacaktı. (RP, s. 174)

Arif Efendi endişeli:

-Nikâh kıydı mıydı? Nikâh var mı?

Zehra meyus, boynunu büker:

-Yok. Resmî nikâh yok ama dinî nikâh kıydık. (KA, s. 45)

Merak etme, gider gitmez ilk yapacağım şey nikâh kıymak. Bizde yanlış olmaz, bilirsin. (KA, s. 69)

Dinî nikâh kıyıldı ama Kemal resmî nikâha yanaşmadı. (KA, s. 74)

-Zehra ile barışacağımı, resmî nikâh kıyacağımı da söyle. Tamam mı!.. (KA, s. 161)

"Zehra'yı da razı edeceğim, resmî nikâh kıyacağım." (KA, s. 166)

Fatma anne "tamam" deyince Hulusi Bey düğmeye bastı. Nişan-nikâh-balayı, sonunda Nuri bizim eve yerleşti. Bir nevi içgüveysi. (HB, s. 31)

Suat Bey sergiden sonra İffet'in peşi sıra ta Ankaralara kadar geliyor –adam bu defa gerçekten âşık olmuş- ve onunla nikâh masasına oturuyor. (HB, s. 59)

Sade bir nikâh töreniyle evlendiler. Eşref'in Muş'tan akrabaları, Almanya'dan en büyük abisi gelmişti. Oya'ya epeyce takı takıldı. (ZYH, s. 45)

Bu tanışma onları hanımeli kaplı bir kapıdan geçirerek nikâh masasına oturtacak. Darısı bekârların başına. (ZYH, s. 106)

Naime ''evet'' dedi ve sade bir nikâhla evlendiler. Aile ona iki bilezik bir saat vermiş, evindeki eksik eşyayı tamam etmişti. (TBK, s. 21)

Ama sade bir nikâh bile olsa bir sürü teferruatı var. Resmî işler, gelinlik, çiçek, nikâh şekeri, davetiye hepsi vakit alıyor. (HEG, s. 117)

Nikâhsız yaşıyor. Buna birlikte olmak diyorlar. O muhitte normal karşılanıyor. Ülkemiz, insanımız ne hâle geldi. Bunun birinci müsebbibi benim gibi evine, ailesine, ahlakına sahip olamayanlar. (HEG, s. 133)

Komşusu "yoo! Bu böyle olmayacak, seni biriyle nikâhlayalım, başın bağlı olsun, kimse yan gözle bakmasın" demiş. (İÖ, s. 45)

Dilerseniz ikinci bir görüşme yaparız, dilerseniz şimdiden nikâh günü alırız. (İÖ, s. 80)

Artık namaz da kılmıyor, sürekli "Ya nikâhı basacağız, yahut bu bataklıkta boğulacağız" diyordu. (İÖ, s. 119)

Saliha Hanım Ankara'ya haber saldı: "Bizde hayırlı işin arası açılmaz. Şu nikâhı tez zamanda kıyalım" dedi. (İÖ1, s. 26)

Nikâh kıyıldı, düğün-dernek, Ayşe ile Recep muradına erdi. (TKS, s. 161)

Bununla yetinilmeyip her iki ailenin isteği doğrultusunda nikâhları da kıyıldı. (SB, s. 79)

Hele şu çocuklar mekteplerini bitirsinler, nişan-nikâh bir arada yaparız diye karara varıldı. (SB, s. 96)

Karadeniz kıyısında bir küçük kasabada kıyıldı nikâhımız. (SB, s. 223)

5.2.2.2. Düğün

Düğün, Türk geleneklerinde genellikle davullu-zurnalı olmakta ve evliliği kutlama nedeniyle yapılmaktadır. Geçimini tarımla sağlayan Anadolu insanı, çocuğunu evlendirirken harman sonunu beklemektedir. Mustafa Kutlu'nun incelenen eserlerinde düğün geleneğine genellikle davullu-zurnalı bir şekilde rastlanılmaktadır. Evliliğin insanı olgunlaştırdığına özellikle erkeklerin evlendiğinde olgunlaşacağı düşüncesine Mustafa Kutlu'nun incelenen eserlerinin bazılarında rastlanmaktadır. Bunun yanında, düğün zamanı düğün sahibinin yakınlarının da genç çiftin evlenmesine yardım ettiğine ya da zengin insanların fakir insanların düğün masraflarını tamamen üstlendiğine incelenen eserlerde rastlanmaktadır.

Şimdi yaz; iş-güç zamanı. Harman sonu düğün var. (BÖ, s. 20)

Harmanı savurduk, buğdayı pazara indirip sattık. Eh gücümüz yettiğince masrafını görüp kızın düğününü yaptık. (BÖ, s. 49)

Düğünlerde bar tutup, davul-zurna çaldığımız harmanlar. (BÖ, s. 203)

Zamanın birinde bu civardan bir düğün alayı geçmektedir. İki kardeş aynı günde gelin oluyor, yani bir nevi çifte düğün. (MK, s. 10)

Bir düğün gecesi davullar-zurnalar çalar, yiğitler meydanda oynar, silahlar atılırken, kazayla en yakın arkadaşı olan damadı vurmuş; mahkemelerde sürünmüş, o olaydan sonra konuşmaz olmuştu. (MK, s. 35)

Bilal yakın köylerden bir kıza sevdalanıyor. Kız da istiyor onu. Hani ne derler, kırk gün kırk gece masal gibi bir düğünle evleniyorlar. (MK, s. 118)

Yerli usule uygun, dillere destan davullu-zurnalı bir düğün oldu. (TÖ, s. 208)

Hiçbirini düşünmeyin. Ben niyet ettim bu işi üzerime alacağım, sizi baş-göz edeceğim. Size öyle bir düğün yapacağım ki dilden dile dolaşacak. (RP, s. 170)

Doktor, siz işi bana bırakın, yaz gecesidir, ferah ferah eğlenelim, kurtlarımızı dökelim, öyle bir düğün kuralım ki dillerde dolaşsın şeklinde akla hayale gelmeyecek laflar etti. (RP, s. 174)

Kolyeci oğlanla sevgilisi güzel kız, Nimet'e küpeler-bilezikler taktı. Onları gören bilumum Pazar Esnafı'nın hamiyeti kabardı. Kimi para, kimi çeyrek altın taktı; kimi eşya verdi, kimileri de hayır dua ile tebrik etti. (RP, s. 177)

Seda meselesinde sonumuz belli. Benim gibi bir çulsuz o aileye ancak içgüveysi girebilir. (C, s. 213)

Postacı düğün yaptı, kızı köyden alıp tepedeki o eski mahalleye getirdi. (MM, s. 10)

Postacı gerdek gecesi dâhil kıza elini bile sürmemişti. (MM, s. 18)

Ben o eve içgüveysi giremem. (MM, s. 53)

Çoktan evlenmiş, çoluğa çocuğa karışmıştı. (KA, s. 56)

Elde yok, avuçta yok, ben seni telsiz-duvaksız, davulsuz-düğünsüz almak istemem. (KA, s. 67)

Hele bir evlensin çoluk-çocuğa karışsın durulur, senin benim gibi efendi biri olur, inanın. (KA, s. 68)

Ziya'nın dar günde lazım olur diye bir yana koyduğu para; Feride'nin aynı gerekçeyle dişinden tırnağından artırıp –ne de olsa yokluk görmüş biriydi- biriktirdiği, biriktirip aldığı bir iki reşat altını, çarşı esnafının aralarında topladıkları yardımla düğünü yaptılar. (TSBÖH, s. 55)

Ta uzaklarda, Kültepe'nin ardında bir köyde galiba düğün var, davulun sesi Tepeköy'e kadar ulaşıyor. (ZYH, s. 113)

İnsanoğlu da kızını gelin ederken "yuvadan uçuyor" der ya. O gün düğün olur ve gelinin neşesi artsın diye türlü eğlenceler yapılır ya. (HG, s. 39)

Biraz durulsun, biraz adam olsun diye düğünü yaptılar. (AY, s. 55)

Düğün kördüğüm. Karşı taraf hayırlı işin arası bu kadar uzatılmaz, yapalım şu düğünü diye tutturdu. (AY, s. 69)

Zaman geçti, aralarındaki yaş farkına aldırmadan Raci ile Zümrüt'ü baş-göz ettiler. (N, s. 49)

Murat'la Saliha evlendiler. (TKS, s. 32)

Gelin ve güveyi murat alıp verdiler. (TKS, s. 32)

Bir yörük düğünü ile evlendiler. (TKS, s. 44)

O zaman geldi ve Ziya ile Melahat evlendi. (TKS, s. 191)

5.3. Ölüm

İslam dini ve türlü inançlar sonucu Türk geleneklerinde ölüm, insan hayatı için önemli bir geçiş dönemidir. Mustafa Kutlu'nun eserlerinde bu geçiş dönemi sıklıkla işlenmiştir.

5.3.1. Ölüm Öncesi

Ölüm öncesinde ölen insanların genellikle son dileklerinin yerine getirilmesi için verdiği vasiyetin yerine getirilmesine önem verilmektedir. Vasiyet üzerine istediği mezarlığa defnedilme, kalan malı-mülkü bağışlama, hayır yapma gibi istekleri ölenin yakınlarınca yerine getirilmeye çalışılmaktadır. Mustafa Kutlu'nun incelenen eserlerinde de çok olmamakla birlikte vasiyet bırakma geleneğine rastlanılmaktadır.

5.3.3.1. Vasiyet

Son nefesinde dükkânı Turan'a vasiyet etmiş. Çocukları da asaletli çıktı diyorlar, Osman'ın vasiyetini aynen uygulayıp atölyeyi Turan'a bilabedel vermişler. (UH, s. 70)

Son nefesini vermeden başına toplananlara Deli Derviş'i vasiyet etti. Hanesini, iki tarla bir çayırını, çayırın başında kalmış ceviz ağacını, varını yoğunu bağışladı. (BÖ, s. 158)

Dedem ölünce vasiyeti gereği çiftlikteki mezarlığa defnedilmiş. (HB, s. 58)

Kimileri dededen kalma evlerini müteahhide verip yıkılmasını hazmedemeyerek çocuklarına ve torunlarına şöyle vasiyet etti: ''Ben ölünceye kadar bu ev böyle kalsın, benden sonra ne yaparsanız yapın''. (TSBÖH, s. 58)

Ya, rahmetlinin vasiyeti de yerine gelmiş olacak. Malum, söz vermiştik. (TSBÖH, s. 109)

Vasiyeti üzerine köyün mezarlığına defnedildi. (HG, s. 154)

Paşa vasiyetinde burayı torununa bağışlamış. (İÖ, s. 44)

Bir de vasiyeti vardı: "Oğlum muayenehanenin camına bir tabela as, Cuma günleri hastadan ücret alınmaz yaz" diyordu. (İÖ, s. 139)

-Aklım başımda, elim ayağım tutarken dedim ki emlakimi taksim edeyim. Hani ne olur, ne olmaz.

-Ağzından yel alsın baba.

-Yok, yok. İş vasiyete kalmamalı. (SB, s. 77)

5.3.2. Ölüm Sırası

Ölüm sırasında öleceğini hisseden kişinin İslam dini gereği helallik istemesi, ölen kahramanların eserlerde genellikle huzur içinde ve yüzlerinde tebessümle ölmesi, ölenin yakınlarının cenazeye katılmalarının çok önemli olduğu, "gömmek" kelimesi yerine ise "defnetmek" kelimesinin kullanılması Mustafa Kutlu'nun eserlerinde karşımıza çıkmaktadır.

Ya!.. Allah bilir amma gidici sanki. Dilinin döndüğü kadar Emrullah Hoca'ya anlatmış. Senden helallik almak istiyor. (BÖ, s. 146)

Hoca efendi de yüzündeki o gül kokulu tebessümü ile ruhunu teslim etti. (BÖ, s. 159)

Deli Derviş hıçkırıklarını tutamayıp kendini odadan dışarı attı. Cenaze namazı kılınıncaya kadar yine tepelerde ''Ya Hu'' deyip dolaştı. (BÖ, s. 159)

Emrullah Hoca'nın cenazesi, köyü çoktan terk edip gurbeti mekân tutanları bir kez daha; belki de son kez bir araya getirdi. (BÖ, s. 160)

Gelinleri teli-duvağı ile bu pınarın başına defnediyorlar. (MK, s. 10)

Ana ile oğlu yan yana gömüyorlar. (MK, s. 120)

Tereddütsüz girip bir yatak odası çarşafı çekiyor çamaşırlar arasından. Getirip ölmüş kadının üzerini baştan aşağı örtüyor. (MK, s. 143)

Oğlan çıkıp geldi gelmesine ama ancak cenazeye yetişebildi. (MK, s. 163)

Cenazesi üç gün bekliyor ama kim gidecek, kim alacak.

Oralarda bir köyün mezarlığına gömüyorlar. (MK, s. 186)

Bir kış günü, böyle kar lapa-lapa yağarken, birkaç komşu cenazeyi kaldırdılar. Ben babaannemin koynuna sığınmışım. Kadının ağlamaktan göz pınarları kurumuş. Ağıtlar yakıp duruyor. Giden gitti biz ne edeceğiz diye. (RP, s. 119)

Belediye'ye haber verdiler. Mahalleden birkaç kişi. Cenaze o karla karışık yağan yağmurun altında kalktı. (RP, s. 157)

Sarıkamış'a son gidişim babamın cenazesi sebebiyledir. (C, s. 27)

Onları gömemedik. Kefenleyip cenaze namazlarını kılamadık. (MM, s. 151)

Bir gece sabaha doğru ruhunu teslim etti. Gün doğana kadar başucunda okudum. (MM, s. 156)

Şöyle: Hani cenazeyi musallaya koyarlar, imam cemaate "merhumu nasıl bilirdiniz" diye sorar, adettendir hep bir ağızdan "iyi bilirdik" diye şehadet edilir. (KA, s. 12)

Tahir cenazelerine gitti. (TSBÖH, s. 47)

Sami cenazeye ancak yetişebildi. Beklenen bir şeydi bu ama ölüm ölümdür. Ateş düştüğü yeri yakar. Sami babasının defninden sonra bir iki gün evde kaldı, başsağlığına gelenleri karşıladı. (TSBÖH, s. 84)

Sami'nin annesi de öldü. Götürüp babasının yanına defnettiler. (TSBÖH, s. 95)

Mezar, defin işlerini hep Raci kotardı; bir iki uzak akraba gelmişti cenazeye. (N, s. 45)

Öğle namazından sonra cenazeyi defnettiler. Demiryolculardan epey adam vardı bir de cami cemaatinden beş on kişi. (TBK, s. 110)

Musallada bir tabut, yeşil örtü üstünde, yapayalnız. (HEG, s. 6)

Çocukları cenazeye gelmemişti. (HEG, s. 30)

Gece saat üç civarında olmalı. Emine başında Kur'an okuyormuş. Tebessüm ederek ruhunu teslim etmiş. (HEG, s. 117)

Annemi babamın yanına defnettik. (HEG, s. 117)

Dükkân personeli topyekûn cenazeye gelmişlerdi. Hepsi vakit namazı için camiye girmiş. Bu insanlar ne iyi insanlar. Doğana seviniyor, ölene üzülüyorlar. Sayıları giderek azalıyor. (HEG, s. 148)

Öyle ki babasının öldüğünü söylediler, cenazesine gitmeye izin vermedi. (İÖ, s. 37)

Ekip öne düştü, cenazeyi kaldırdılar. (İÖ, s. 70)

Cenazeyi beş on kişi kaldırdı. (İÖ, s. 87)

Bunları yol üstüne defnedelim, gelen geçen bir Fatiha okur, dedi. (İÖ, s. 149)

Saffet Bey ölmüş, cenazesi ikindi namazından sonra kaldırılacak dedi. (TKS, s. 55)

Kadıncağız namazını kılıp yatmış, sabaha kalkmamıştı. (TKS, s. 69)

O yaz babaanne vefat etti. Babasıyla ara sıra ve bilhassa bayramlarda ziyaret edip kabri üstündeki otları yolarak temizledikleri, uzun uzun dua ettikleri annesinin yanına defnedildi. (SB, s. 17)

Bülbülderesi'ndeki aile mezarlığına defnedildi. (SB, s. 85)

5.3.3. Ölüm Sonrası

Yakınını kaybeden bir insanın hemen düğün yapmasının doğru olmadığı, ölümden sonra mezarların ziyaret edilmesi gerektiği, ölenlerin yakınlarına başsağlığı dileme geleneği, mezar taşlarının İslam dini gereği çok dikkat çekici olmak yerine sade olması ve bizim mimarimizi yansıtması gerektiği Mustafa Kutlu'nun incelenen eserlerinde yer almaktadır.

Şahin dayılarının evi yanında arsa almışlar, yakında inşaata başlayacaklarmış, laf arasında ''Küçüğü everelim.'' diye dediler. Hatunu daha yeni kabre koyduk yahu. Sırası mı? (BÖ, s. 195)

Nimet'le Cesur ara sıra mezarına gider, ruhuna Fatiha okurlar. Zaten ilk kazandıkları parayla helva kotarıp Bacı'nın helvasını bütün pazara dağıtmışlardı. (RP, s. 158)

Ali abi vefat etmiş. Gidip ailesini gördüm, başsağlığı diledim (AY, s. 124)

Kenan bir türlü eve gitmek istemiyor. Başsağlığına gelenleri bile mahalle kahvesinde kabul etti. (TBK, s. 53)

Kendisine başsağlığı dileyenleri başıyla selamlıyordu. (HEG, s. 30)

Sonra dönüp geldi ama her hafta teyzesinin mezarına gidip dua etmeyi unutmadı. (İÖ, s. 71)

Murat mezarlık kapısında başsağlığı diledi. (TKS, s. 56)

Cenaze evi işte, bir iki gün doldu boşaldı. (SB, s. 85)

5.3.3.1. Mezarlıklar, Mezar Taşlarına Yazılanlar, Simgeler

Türk geleneklerinde ölüm sırasında olduğu kadar ölümden sonraki süreç de önemlidir. Ölen yakınlarının mezar ziyaretine gitmek, mezarlarına çiçek ekmek, mezarlıkları temiz tutmak gerekmektedir. Kutlu'nun incelenen eserlerinde mezar taşlarının yapısına, mezarlıkların temizliğine ve mezar ziyaretlerine yer verilmiştir. Bunun yanında Kutlu, eskiden mezarlıkların şehir içinde olduğunu, insanların mezarlıklardan korkmadığını, mezar taşlarının sosyal tarihimizi yansıttığını okuyuculara aktarmıştır. Mustafa Kutlu'nun bazı eserlerinde ise mezarlıklara özellikle gülfidanı dikilmekte ya da mezar taşlarına gül motifi çizilmektedir.

Dayanamayıp Mezarcı Resul'e bir güzel mezar taşı numunesi çizip vermiş. Ben gidip taşı gördüm. Osman'ın adı altında bir gül goncası kanayıp duruyordu. (UH, s. 70)

Kasabaya ineyim de mezarını ziyaret edeyim. Gülü çok severdi. En iyisi götürüp bir kokulu gülfidanı dikmek. (BÖ, s. 134)

Hacı ağabeyin mezarını ziyaret için kasabaya inmiştim. Bahçeden getirdiğim gül fidanı ile kabristana vardım. Taşını yaptırmamışlar, taş yerine bir tahta parçası dikmiş, üstüne künyesini yazmışlardı. (BÖ, s. 137)

Hatunun mezarını ziyaret ettik. Taşını ısmarlamışlar, etrafına da beton döktürecekler. Olsun, yapsınlar. (BÖ, s. 198)

Babamın, dedemin, sülalemin mezarlarını ziyaret ettim. (MM, s. 132)

Mezarlıktaki sarıklı taşlara bakarsanız, bu kasabanın geçmişi epeyce eski. (KA, s. 22)

O mezar taşlarının bir eşi yok bu civarda. (KA, s. 116)

Mezarlıklar son dönemde epeyce bakım görmüş, temizlenmiş. Ancak yeni mezarlar ve mezar taşları birer felaket. (HB, s. 46)

Arada bir eski mezar taşlarına rastlayınca, o fesli-sarıklı mütevazı taşların yazısına, çiçeğine, motifine, işçiliğine dalıp gidiyorum. Hepsi birer sanat eseri, hat şaheseri. Bu taşlar da sahiplerinin yaşadığı ahşap evler gibi ölçülü, ahenkli, bir medeniyetin göstergesi. (HB, s. 46)

Mezar taşları sosyal tarihimizdir. Eski mezar taşları hâl tercümesi, meslek, tarikat, tarih vb. gibi pek çok alanda bilgi verir. Böyle fikrederek giderken bir küçük taş ve üzerindeki bir satır yazı beni yerime mıhladı:

"Dünya bir gündür, o da bugündür – Çarşambalı Deli Remzi" (HB, s. 48)

Mezar toprağı temiz, bakımlı. Birkaç top yonca çiçeği var. Çiçekler üzerinde bir kelebek geziniyor. Nuri galiba çömelmiş Yasin okuyor. Ezberindedir. Ben üç İhlas, bir Fatiha okudum, biraz da dua ettim. (HB, s. 49)

Evet, dönüp geldim. Doğru mezarlığa. İri meşelerden birine sırtımı dayadım. Dualar ettim. (AY, s. 75)

O günden sonra her hafta ninesinin mezarını ziyaret edip ona çiçek götürür oldu. (N, s. 69)

Kabristanda kimseler yoktu. Bu ıssızlık Nur'a dokundu. Ali Efendi ruhuna ve bu kabristanda yatanlar için okudu, okudu. (N, s. 159)

Halim Baba ölmüş meğer. Öleli çok olmuş. Sabır Anne bunlara sarılıp ağladı. Sonra birlikte mezarlığa gittiler. (TBK, s. 102)

Başında tahta mezar kitabesi, üzerinde adı sanı, Kenan'ın kabrinin önünde durdular. (TBK, s. 111)

Daha sonraki yıllarda, bilhassa bahar gelip çiçekler açtığında Mustafa babasının mezarını ziyaret ediyor, bildiği duaları okuyordu. (İÖ, s. 87)

Asırlık sık ağaçlarla kaplı şehir mezarlığı, kavuklu iri taşları ile bayağı ürpertici idi. (İÖ, s. 102)

Cenazeye yetişememiş, ancak mezarı başında epeyce dua etmişti. (İÖ, s. 144)

Kadir Efendi mezarları yaptırdı. Başlarına taşlarını dikti. (İÖ, s. 150)

Adam türbenin içine dört sanduka koydu, dört yeşil örtü ile kapladı. Arada bir temizliğini yapıyordu. (İÖ, s. 151)

Murat okuya okuya mezarlığı dolaştı. (TKS, s. 56)

Dayanamadı, bir araba çağırdı, koltuk değneklerini yanına alıp atladı, ''Önce mezarlığa çek'' dedi. Sezai'nin, Çengel Ahmet'in, Tombalak'ın kabirlerini ziyaret etti, Fatiha okudu. (TKS, s. 193)

Oya gibi işlenmiş mezar taşları. (SB, s. 17)

Anasının mezarını yaptırıp üzerine güller dikti. (SB, s. 61)

Terzi Baba bir mutasavvıf. Küçük türbesi mezarlık ortasında. (SB, s. 67)

Anasının mezarını ziyaret eder. (SB, s. 70)

Bizde mezara çiçek koyma âdeti yokmuş, ama bu gavur âdeti bayağı yaygınlaştı. Ben okuyor ve dua ediyorum. (SB, s. 136)

Eyüp Sultan ziyaretinden sonra sur dışında yatan sahabelerin, evliyaların, şehitlerin mezarları, türbeleri gezilecek, dua edilecek. (SB, s. 167)

Eski mezarlar, mezarlıklar; tıpkı türbeler, sebiller, çeşmeler gibi hayata hâkim olan dinî atmosferi sanat vadisinde yansıtan objeler. (SB, s. 176)

5.4. Bayramlar

Bayramlar, bir milletin arasındaki bağı kuvvetlendirmede, büyüklere saygının ziyaretlerle belli edilmesinde, dinî açıdan bakıldığında aynı inanç etrafında birleşen millet fertlerine aynı duyguları yaşatmada önemli olan geleneksel değerlerimizdendir. Mustafa Kutlu'nun incelenen eserlerinde Kurban Bayramı ve Ramazan Bayramı adı açıkça kullanılmamakta, bu bayramları ifade ederken sadece "bayram" kelimesi kullanılmaktadır. Mustafa Kutlu'nun incelenen eserlerinde dinî bayramların öneminden ve toplumdaki yerinden yeteri kadar bahsedilmemektedir.

Türk bayram geleneğini oluşturan başka bir bayram türü ise mevsimlerle ilgili bayramlardır. Bahar bayramlarından olan Nevruz ve Hıdrellez'e de sıklıkla olmasa da incelenen bazı eserlerde rastlanmıştır.

5.4.1. Dinî Bayramlar

Bu evi biliyorum. Bayram ziyaretine gelmiştik. (C, s. 70)

Ananla biz yol gözleriz, bayramdan bayrama görüşürüz, yazları bekleriz. (HG, s. 51)

Zaten ezanla namazla arası yoktur. Bayramdan bayrama. (SBÖT, s. 7)

Yine Ramazan geçer, bayram gelir. (TKS, s. 83)

Bayramlarda kart atar, İstanbul'a yolu düştüğünde bizzat ziyaretine gidip elini öper. (SB, s. 70)

Babam beni ve ağabeylerimi Bayram namazlarına götürmüştür. (SB, s. 170)

Mevleviler bayramlaşmak için buraya gelirler ve merasim bu sakıfın altında gerçekleşirmiş. (SB, s. 195)

5.4.2. Nevruz

Her yan karanlık ve soğuk; peki niçin ben bir bahar bayramına bakıyorum. Ne zaman açıldı bu çiğdemler, nerden çıktı bu nevruz? (BÖ, s. 208)

5.4.3. Hıdrellez

Fark etmez. Mevsimler unutulmuştur artık. Gündönümü, koç katımı, bağbozumu, kırlangıç fırtınası, karakış, zemheri, hıdrellez ile çiğdemin çıkması veya günlerin uzayıp kısalması fark etmez. (BÖ, s. 204)

5.5. İnanışlar

İnanışlar, geleneklerin şekillenmesinde çok önemli bir role sahiptir. Mustafa Kutlu'nun incelenen eserlerinde canlı varlıklarla ilgili inanışlar; renkler ve sayılar ile ilgili inanışlar; dinî inanışlar, nazar ve nazarlık, yatır ve ziyaret yerleri ile ilgili inanışlara sıklıkla yer verilmiştir.

5.5.1. Canlı Varlıklar ile İlgili İnanışlar

İncelenen Mustafa Kutlu eserleri içerisinde, canlı varlıklarla ilgili inanışlara sadece Uzun Hikâye (2000) adlı eserde rastlanmıştır. Bunun dışında başka hiçbir eserde canlı varlıklar ile ilgili inanışlar yer almamaktadır. Bunun nedeni, bu inanışlarda İslam dinine uygun olmayan bir anlayışın yer alması olduğu olabilir.

Uzak dağ köylerinden dağ gibi adamlar, yanık yüzlü, dik dik yürüyen kadınlar oraya huylu gelinleri, saralı çocukları falan getirir, bir horoz keser, hastayı bir gece o harabenin kuytusunda yatırırlardı. (UH, s. 26)

5.5.2. Cansız Varlıklar ile İlgili İnanışlar

5.5.2.1. Renk ile İlgili İnanışlar

Türk kültüründe kara renginin uğursuz sayıldığı, beyaz rengin ise İslam dininden de kaynaklı olarak temizliği simgelediği bilinmektedir. Mustafa Kutlu'nun incelenen eserlerinde, kara renginin kötü, içinden çıkılmaz durumların anlatıldığı zaman kullanıldığı; beyaz renginin ise huzurun, temizliğin anlatıldığı durumlarda kullanıldığı görülmektedir.

''Para var amca'' demiş, ''Kara güne sakladığımız para ak güne helal olsun'. (MM, s. 10)

Ama bu çocuklar dünyaya daha ilk günden kara talih ile gelirler. (KA, s. 78)

Yeniden kara bir güne başlayacak mı? (KA, s. 90)

Alnına sürülen kara leke ne olacak? (KA, s. 103)

Alnındaki kara leke yeniden peyda oldu. (KA, s. 103)

Kara sevda mıdır, nedir? (KA, s. 173)

Lütfen Canan işi yokuşa sürme. İmkânsız aşk, kara sevda, bunlar akıl dışı, yapma. (ZYH, s. 142)

Başörtüsünden kara saçları ak yüzüne uzanmış. (AY, s. 44)

Size Mecnun-Leyla, kara sevda hikâyeleri anlatacak değilim. (N, s. 19)

Ama bu sessizlik, bu dalgınlık sürdükçe korkarım kara sevdaya yakalanacaksın. (N, s. 116)

Kara sevda diyorlar, gerisini getiremiyorlar. (TBK, s. 5)

Akşam Enver gelip beni tekkeye götürecek, hayatıma yeni bir sayfa açılacak. Beyaz bir sayfa. (HEG, s. 93)

Sanki geceden biri çıkıp gelerek onun kara bahtını aydınlatacak. (İÖ, s. 45)

Kader kimseye kara yazı yazmasın. (İÖ, s. 82)

Kahvenin büyük masasına beyaz bir örtü serdiler. (İÖ, s. 131)

Bir kara haberdir esti gürledi. (TKS, s. 82)

Murat bu kara günleri böyle atlattı. (TKS, s. 103)

Odalar bembeyaz alçı ile sıvandı. Dışı tozpembe, pencere pervazları beyaz oldu. (TKS, s. 108)

Ve nihayet kara haber ulaştı. (SB, s. 97)

5.5.2.2. Sayı ile İlgili İnanışlar

İslam dininin de etkisiyle tek sayılar Türk kültüründe olumlu bir inanışla kullanılmaktadır. Sayılara yüklenen değerlerde mitolojinin de etkisi vardır. Mustafa Kutlu'nun incelenen eserlerinde sayılara böyle bir anlam açıkça yüklenilmese de tek sayılar olan üç, beş, yedi sayısına yer verilmiştir. İncelenen eserlerde en çok geçen sayının ise çift bir sayı olan "kırk" sayısı olduğu görülmüştür.

Yanaşma durduğu bey konaklarında eli uzun, nefsi azgın, kırdığı kırkı geçkin olduğu anlaşılınca tabanı yağlayıp güya dağa çıkmıştı. (UH, s. 43)

Turan dersen, bir zaman kendine gelememiş. ''Ustanın kırkı çıkmadan fırçayı elime alamam'' diyormuş ya; desin. (UH, s. 70)

Zaten kırdığı kırkı geçmişti. (BÖ, s. 47)

Bilal sevinçten deliye dönmüş, silahını çıkarıp üç beş mermi sıkıyor havaya; onunla ahbap olanlar da basıyorlar mermiyi. (MK, s. 119)

Siyasilerin kırk yılda bir uğradığı böylesi güzergâhlarda âdet şöyleymiş: Nüfusu, yani oy oranı yüksek köylerde bir süre mola verilir; siyasilerin köylülerin derdini dinler, yani onlarla ilgilenir, isteklerini not eder, söz verir, sonra yola devam edilirmiş.(TÖ, s. 168)

Ne sandın ya. Kırk yıldır satıyom ben bu mübareği. (RP, s. 58)

Kırk kişiye sorsanız kırk ayrı cevap gelir. (RP, s. 110)

Kimdi, neydi, zaten bilinmiyordu. Hakkında söylenenler birbirini tutmuyordu. Hele bu hadiseden sonra iyicene kırklara karıştı sanki. (RP, s. 181)

Mani oluyorlar efendim, kırk türlü engel çıkarıyorlar. (C, s. 12)

Ninelerimizin kefen parasıdır diye sakladığı; bizimse dünyanın kırk türlü hâli var, hastalık var sağlık var bir köşede bulunsun, dar günde lazım olur diye kuruş kuruş biriktirdiğimiz parayı götürüp bu arabaya yatırdım. (C, s. 42)

Şindi yedi sülalesine yeter yani. (C, s. 56)

Dünyanın kırk türlü hâli var. (C, s. 56)

Şu Hanımeli'ni yedi düvele tanıtalım. (C, s. 152)

Üç kuruşluk keyfini çok görmüştüm. (C, s. 158)

Refik Bey faks, internet, telefon, davetiye ile açılışımızı yedi düvele duyurdu. (C, s. 163)

Bu bir meslek, öyle üç günde diploma alamazsın. (C, s. 163)

Dünyanın kırk bin türlü hâli var. Hastalık var, yaşlılık var. (C, s. 172)

Dünyanın kırk bin türlü hâli var yeğen. (MM, s. 9)

El âlem ne der? Üç kuruşa kızı sattılar der. (MM, s. 10)

Dünyanın kırk bin türlü hâli var. (HB, s. 30)

Lakin o bir diploma, bir zenaat, bir altın bilezik, bir garanti, hani ne olur ne olmaz, dünyanın kırk bin türlü hâli var, bakarsın lazım olur. (HB, s. 55)

Hiç olur mu efendim, vazifemiz. Daireyi kırk yılda hatırlı bir zat ziyaret edecek, biz ona yardımcı olmayacağız. (TSBÖH, s. 22)

Personel yedikçe yedi ceddime dua ediyor. (TSBÖH, s. 24)

Dünyanın kırk türlü hâli var. (TSBÖH, s. 45)

Bizim müdürün kırk tarakta kırk bezi vardır, kim bilir nerelere takıldı, belki hiç gelmez. (TSBÖH, s. 91)

Sami Beyi, burada iş-miş yok; kırk yılda biri gelir, onu da Cahide Hanım karşılar, tecrübelidir, işini görüp gönderir. (TSBÖH, s. 91)

Kırdığı kırkı geçti. (ZYH, s. 32)

Kırk yıllık ahbap gibi lafa girdi. (ZYH, s. 82)

Şehzade bu mutluluk ile sarayda fakirlere kırk gün, kırk gece ziyafet vermiş. (HG, s. 67)

Kız İbrahim'e bakıp gülümsüyor. Bayağı gülümsüyor yani. Kırk yıllık ahbap, bir tanıdık gibi. (HG, s. 110)

Lokantacılar tanıyor kendisini, İstanbul'un meşhur bir alaturka lokantasında kırk yıllık aşçı. (AY, s. 101)

İmar verilince yedi ceddine yetecek arsa çıkar oradan. (AY, s. 105)

Becerikli. Üç beş lisan bilir. (AY, s. 177)

Yahu çocuk dedimse kırk yaşını geçmiş. (AY, s. 177)

Bu bizim oğlan kırk yıl kalsa diyemezdi bunları. (SBÖT, s. 40)

Öğle üzeri Hasan Efendi kırk yıllık esnaf alışkanlığı ile evden sefertasında getirdiği yemeği tezgâha koyup, "Hadi Raci elini yıka da yemek yiyelim" dediğinde, bizimki teşekkür eder, artık tanış olduğu genç kumaşçılardan birinin adını vererek onun dükkânında pideye davetli olduğunu söylerdi. (N, s. 43)

Yedi ceddine yetecek parası var. (N, s. 110)

Taş kıranlara baktı. Beş çekiç aynı anda kalkıyor, aynı anda iniyor. (N, s. 181)

Abartıya kaçmıyordu, sen say kırk yıllık sahne sanatçısı. (N, s. 38)

Sadullah'ın ise gecesi-gündüzü yedi renge boyanmıştı. (TBK, s. 120)

Öteki rahatladı, yerine iyice yerleşti, kırk yıllık dost gibi. (HEG, s. 48)

Ne yani sen mi niyet ettin. Kırk yılın kasabı. (HEG, s. 67)

Bedir'in namazla niyazla ilişkisi pamuk ipliğine bağlı olduğundan ahiret ve hesap günü kırk yılda bir aklına düşer. (HEG, s. 104)

Kırk yılda bir zam o da iki paket sigara parası. (HEG, s. 106)

Adamlar yedi sülalemden başladı. (HEG, s. 151)

Yaş kırk dedi mi doğru Hacc'a. Dönünce sakalı salıp, takkeyi başa geçirip, mescitte en ön safta yerini alırsın. (İÖ, s. 7)

Dünyanın kırk bin türlü hâli var. (İÖ, s. 80)

Düğün kırk gün kırk gece olmasa bile üç gün üç gece sürdü. (TKS, s. 32)

Türkoğlu yedi düvele Çanakkale geçilmez demişti ama kaç bin şehit vermişti. (TKS, s. 82)

Eli silah tutan nüfus askere alınmış, yedi cephede yedi düvele karşı savaşıyordu. (TKS, s. 85)

Vücut çelimsiz lakin kafada kırk tilki dolaşıyor.(TKS, s. 181)

Bunun sebeple yedi göbek İstanbullu bulmak çok zordur. (SB, s. 45)

Az biraz yaşı geçkin ama yedi göbek Üsküdarlı. (SB, s. 59)

Yeditepe'de, yedi gün sürekli kokan bir gül… İstanbul…(SB, s. 167)

Yedi göbek İstanbullu imiş bunlar, Beylerbeyi'nde imiş evleri. (SB, s. 227)

Dünyanın kırk türlü hâli var. (SB, s. 228)

Yunus Emre dergâha kırk yıl odun taşımış, bir tane eğri odun getirmemiş. (SB, s. 239)

5.5.3. Dinî İnanışlar

Dinî inanışlar, geleneksel ögelerin şekillenmesinde önemli bir yere sahiptir. Güçlü bir inanca sahip olan Türk milleti, dini inanç etrafında geliştirdiği geleneklere sıkı sıkıya bağlıdır. Hikâyecilik anlayışını Şark-İslam kültürü ile besleyen Mustafa Kutlu, eserlerinde dinî inanışlara çok sık yer vermiştir. Hikâyelerinde gelenek ile dinî inanç çoğu zaman iç içe geçmiştir. Bu iç içe geçmiş olan gelenek ve dinî inanışları modernizmin karşısına koyup millî kimliğini koruyan/korumaya çalışan kahramanlar yaratmıştır. Namaz kılmak, oruç tutmak, zekât vermek, Hacca gitmek, kurban kesmek, Kur'an okumak, tövbe etmek kahramanların dinî inançlarını yaşama yolu olarak eserlerde geçmektedir. Eserlerinde kahramanlar ezan sesi ile maddi dünyadan uzaklaşmakta, hakikate yönelmektedir. Dinî inanışlar, Mustafa Kutlu'nun incelenen eserlerinde sıklıkla geçmektedir. İncelenen eserleri içinde ise Nur (2014), Hesap

Günü (2015) ve Sevincini Bulmak (2018) eserlerinde dinî inanışlar yoğunluk göstermektedir.

Babamın naklettiğine göre, şefin karısı da bir nevi ruh hastası imiş. Doktorlar, ilaçlar, muskalar, hocalar, bir türlü iyi olamamış kadın.(UH, s. 26)

Emrullah Hoca Kur'an okuyordu.(BÖ, s. 147)

''Hey kurban olduğum Allah, bu defa olmazı oldur bize, sana sığınmışam'' diye duaya çöktü ağa. (MK, s. 165)

Anasına rastlayan ''Be kadın, madem bir muska yazdırıp boynuna asacak idin, vaktinde yapsaydın şu işi ya. Kırılan küpleri, yolunan tavukları, daldaki meyveyi, raftaki şekeri kurtarırdık.'' diyorlarmış. (MK, s. 182)

Karara bağlamamız gereken iki husus kaldı: İlki kurban kesimi. (TÖ, s. 56)

Günlerden cuma, sala veriliyor, namaz vakti yaklaştı. (TÖ, s. 59)

Lamı cimi yok arkadaş, bundan böyle Cuma Müslümanlığını bırakıp beş vakit namaza başlamalı; bu yıldan tezi yok Hacca niyet etmeli. (TÖ, s. 65)

Sonra kurban, sonra dua, sonra da sembolik temel atma töreni. (TÖ, s. 150)

Başında temelin ilk harcı atılmadan kurban edilecek altıncı koç kınalı başıyla mütevekkil bekliyor. (TÖ, s. 181)

Birkaç yerde cemaatle namaz kılındı. (TÖ, s. 195)

Belediye Başkanlığını da siyaseti de bıraktı.

Hacca gitti-geldi, sakalı saldı. Beyaz takkesini takıp dükkânın-tezgâhın başına geçti. (TÖ, s. 207)

Beni ameliyat ettiren biri çıksa onun kulu-kölesi olurum, ona öyle dualar ederim ki zırpo cennetlik olur. (RP, s. 40)

Melekler koruyor bizi. Kimselere söyleme sakın, işin aslı bu. Sürekli dua ediyorum Allah'ıma.

Allah bizimle. (RP, s. 40)

''Yahu hacı, hacı diyorlar; bize nasip olmadı daha. Kurban olduğum Allah elbet nasip eder inşallah… O zaman laf da yerini bulur'' diyerek hac için para biriktiriyor. (RP, s. 59)

''Allah'ım, bir helal süt emmiş adam olsa da şu zavallı kızı mutlu etse'' diye dualara çöktü. (RP, s. 115)

Her anne gibi ''Allah'ım, şu Urfalı oğlana güç-kuvvet ver, kızımın talihini açık eyle, bir yuva kursun mutlu olsunlar, ele-güne muhtaç olmasınlar.'' diye dua edecek. (RP, s. 131)

Namazında, niyazında, çalışkan, yumuşak. Ona bakıyorum, bakıyorum. İşte Müslüman böyle olur diyorum. (C, s. 164)

Tam bu sırada annemin telefonu Hızır gibi yetişti. (C, s. 207)

Evet arkadaş, benim niyetim hacı olmak. (MM, s. 92)

Eşle-dostla helalleştik; yıkandık temizlendik, okuduk üfürdük, besmeleyi çekip çıktık. (MM, s. 94)

Hac yolculuğu böyle olur işte. Az sonra ''Lebbeyk'' demeye başlayacağız. İkimizin de kalbi kabardı, gözleri yaşardı. (MM, s. 97)

Arkadaş tövbe zamanıdır, Cenabı Hak burada yapılan tövbeyi kabul eder diyerek günahlarıma tövbe etmeye başladım. (MM, s. 99)

On yaşımdan bu yana orucumu tutmuşum, namaz borcum vardır doğru, ara-ara kılmışım, cumaları hiç kaçırmamışım, zekât verecek durumum hiç olmadı ama elim erdiği kadar sadaka dağıtmışım, düşeni kaldırmaya çalışmışım, bugüne gelene dek harama uçkur çözmemişim. (MM, s. 99)

İki rekât Tavaf namazı kıldık. Sonra Safa ve Merve tepeleri arasında say yaptık. (MM, s. 103)

Türk hacılarına hoparlörden Türk imam namazı kıldırdı, duayı yaptı. Tabii bilenler bilir uzun, dokunaklı bir dua, insan gözyaşlarını tutamıyor. Dua bitince birbirimize sarıldık, tebrik ettik. (MM, s. 107)

Cenabı Hakk'a tevekkül edip tek başıma yola düştüm. (MM, s. 114)

Kul sıkışmayınca Hızır yetişmez. (MM, s. 117)

Sonra gidip abdest aldım, iki rekât şükür namazı kıldım. (MM, s. 128)

-Bak şimdi cigerim. Bir Müslümanın bir Müslümana duası parayla alınamaz, ölçülmez. Tamam mı? (MM, s. 130)

Namazını kazaya koymayanlar, o suyla abdest alıp, kar üstünde kılıyor. (MM, s. 148)

Ne diyor dinimiz: Ölünce ardında üç şey bırakacaksın: Hayırlı evlat, hayra hizmet edecek kitap; okul çeşme, köprü, hastane falan. İşte o zaman amel defterin kapanmıyor. (TÖ, s. 16)

Yüce Allah'a bütün kalbi ile inanıyor, dualar ediyor, gözyaşı döküyordu. Zaten bu eve dönme kararını da bir sabah ezanlar okunurken almıştı. (KA, s. 9)

Ezanlar okundu, o ağladı. (KA, s. 10)

Tövbe ede ede kesin kararını verdi. (KA, s. 10)

Minareye çıktı zaman, bilhassa sabah ezanını bir başka ahenk ile okur, kurdu kuşu ağlatırdı. (KA, s. 53)

Bir gün nasıl oldu ise Hanife Kadın'dan kendisine bir Kur'an-ı Kerim getirmesini rica etti. Evde yoktu çünkü. Kadın nereden buldu ise biraz yıpranmış bir Kur'an-Kerim bulup getirdi. Zehra bundan böyle sürekli Kur'an okumaya verdi kendini. (KA, s. 74)

Bir abdest alalım. Akşam namazını kılalım. Rabbimize şükredelim. (KA, s. 123)

Yaşlı kadın bu zor günlerinde Hızır gibi yetişen meleksima kıza bakıyor, konuşmasa da kıpırdayan dudakları ve minnetle bakan gözleriyle sürekli dua ediyordu. (KA, s. 133)

Ahmet gidiyor. Bir omzunu sağa düşürmüş, başını öne eğmiş gidiyor. Anne bu, yine ardından dua ediyor. (KA, s. 143)

Kurbanlar kesildi, Kur'ân okundu, ziyafet verildi, dualar edildi, Garip Ahmet Baba Mescidi törenle hizmete açıldı. (KA, s. 152)

-Allah senden de, Mümtaz'dan da razı olsun.

Bulduğunuz avukatlar işi kolaylaştırdı. (KA, s. 179)

Bizim evin temelinde Yasinler, ilahiler, hacı dedemin ve Fatmaanne'nin (Tuhaftır babam annesine böyle diyordu. Biz de ondan alışıp Fatmaanne dedik, hiç babaanne demedik) duaları dolaşıyor. (HB, s. 16)

Bir çocuğun babası tarafından elinden tutulup Cuma namazına götürülmüş olmasının ne kadar etkili bir şey olduğunu o zaman kavradım. (HB, s. 17)

Tam o sırada omzundan asılı cüz kesesini görüyorum. İçinde muhtemelen Kur'an-ı Kerim var. (HB, s. 44)

Nuri Yasin-i Şerif'i bitirip ellerini yüzüne sürerek kalktı. Benim de duyacağım tonda "Nur içinde yatsın" dedi. (HB, s. 51)

Edirnekapı'ya, oradan Eğrikapı'ya kadar yürüdüm. Şehitlere, sahabe kabirlerine Fatihalar okudum. (HB, s. 123)

Bu acı içinde kıvranırken birden ezanlar patlıyor. Dört bir yanım ezan sesi ile kaplanıyor. Şükür Rabbime, şükür. (HB, s. 124)

Tövbe kapısı açık, gayret kuşağı yeni başımızdadır.

Gayret bizden, Tevfik Allah'tan. (HB, s. 125)

İhtiyar ceketini top akasyanın gölgesine sermiş, namaza durmuştu.(HB, s. 145)

Beyazıt Camii'ne namaza gittiği ve her namaz sonunda kendi başına bir köşeye çekilip uzun uzun zikrettiği zamanlar hariç bütün gününü bu kahvede geçirir. (TSBÖH, s. 124)

Sevabı günahı, cenneti cehennemi, hesap gününü düşünür; Cenabı Hakk'ın rahmetine sığınırdı. Ney sesi onun için bu dünyaya ait bir şey değildi. (TSBÖH, s. 126)

Hemen dua etmeye başlıyor Oya. Sürekli şükür duası. (ZYH, s. 157)

Mihrabın önüne kadar gitti. Tekbir alıp iki rekât şükür namazı kıldı. Uzun uzun dua etti. (HG, s. 18)

Öte dünyaya, hesap gününe inanıyordu. (HG, s. 42)

Memleketin aydınları bir araya gelip "yardımla, sadakayla bu iş çözülmez. Fakire balık vereceğine balık tutmayı öğret" gibi cevherler yumurtlar iken Hızır Aleyhisselam'ın boz atı, boz kanatları ile İstanbul'u dört dönüyor, her derde deva oluyormuş. (HG, s. 48)

Ramazanda Ramazana; cumadan cumaya kıldığı namazı bütün yıla beş vakit yaymaya karar verdi. (HG, s. 52)

Elini alnına vurarak "uy anaa!... Hızır uğradı evimize de ben bir dilek dilemedim. Yazık bana, vah bana. (HG, s. 74)

Buradan Allah, Peygamber, Kur'an, namaz, oruç, haram-helal, yani dinimizin esaslarını öğreneceksin. (HG, s. 120)

Emekliye ayrıldıktan sonra Hacca gitmiş, dönüşte kapıcılığı da bırakarak kendi gecekondusuna yerleşip emeklilik günlerini ibadetle geçirmeye durmuştu. (HG, s. 146)

Tapuya koynuna koyduktan sonra camiye varıp bir şükür namazı kıldı. (HG, s. 150)

Yaşar adama "Allah razı olsun, Allah ne muradın varsa versin" diye dua etti. (HG, s. 163)

Sabah namazından önce İsmail, Yasin okurdu. (AY, s. 42)

Hemen gidip yakındaki bir küçük mescitte iki rekât şükür namazı kıldım. (AY, s. 195)

Kızına ilmihal bilgilerini öğretmiş ama namaza alıştıramamıştı. Yine de Ramazan'da teravihlere birlikte giderlerdi. (SBÖT, s. 46)

Alışmış, gece namazlarını kılmadan yatağa girmez. (SBÖT, s. 135)

-İyi. Bakın şurada hanımlar için abdest mahalli var. Bir abdest alın. İçeri girin ikindi namazını kılın. Cenab-ı Hak kalbinizi biliyor. Namazdan sonra şöyle bir köşeye kıvrılıp yatın biraz. Nasipte var ise uyursunuz. Nasipte var ise size bir işaret gelir. Aşk ile Allah deyip başınızı yere koyun. Size bir kapı açılacak, buna inanıyorum. (N, s. 7)

"Bunu sana söylerim ama şartım var" dedi. "Kabul" dedim. "Alnın secdeden kalkmayacak" dedi. "Kabul" dedim. "Evet, Şeyh Vefa neslindensin" dedi, kayboldu. O an uyandım. (N, s. 8)

Babamın vefatından sonra anamla beraber beni götürüp mahalle mescidinin imamı Hızır Hoca'ya teslim ettiler. İt kopuk arasında kalmayayım, dinine, ahlakına bağlı bir adam olayım diye. (N, s. 15)

Gence yaşlıya Kur'an dersi verir. (N, s. 15)

Sonra dönüp tavana bakıyor. "Şu çocuktaki iman. Allah'ım bana da onu nasip et. Ama o bir çocuk. Bir melek yani, onun imanı melek imanı." (N, s. 30)

Rabbim bu çocuğun saf kalbinin hürmetine bana da hidayet verir. Rabbim dilediğine hidayet verir. Amenna". (N, s. 30)

Zenci çocukların bir kısmı orada, mescitte namaz kılıyormuş. Ömer de aralarına karışmış. (N, s. 31)

"Ya Rabbi beni namazla terbiye et. Beni ibadetten ayırma. Bana hakikatin kapısını aç." diye uzun uzun dua etti. (N, s. 32)

Allah'tan umut kesilmez. Dualarla onu ayakta tuttuk. (N, s. 35)

Hepimiz dua ediyoruz, bir an önce uygun bir böbrek bulunsun diye. (N, s. 36)

Dört beş yaşına gelince ninesi ona ağır ağır namaz surelerini öğretmeye başladı. Kadın söylüyor, Nur tekrar ediyordu. Beş yaşındaki ninesiyle beraber namaz kılmaya başladı. (N, s. 66)

Lise ikide namaza başladı. Yatakhanede iki kişi daha namaz kılıyordu. Onların arasına karıştı. (N, s. 74)

Şu hastaneden çıkayım, biraz kendime geleyim. İlk iş hacca gitmek. (N, s. 121)

Bundan büyük nimet olur mu? İçin Zemzem'i için. İçtikçe hafifleyin, dünyanın yükünü, kirini atın üzerinizden. (N, s. 126)

Az uyuyor Nur. Gece namazları kılıyor. Sabahın seherinde bahçeye çıkıp bülbül dinlemeyi, sessizliği koklamayı, Allah'ın ayetlerinden olan Kâinat Kitabı'na bakmayı seviyor. (N, s. 165)

Yatmadan önce mutlaka bir cüz Kur'an okur, kocasının doğru yola dönmesi, içkiyi bırakması için dua ederdi. (TBK, s. 23)

Gani Bey Yasin okuyordu. Bu memleketin sarhoşu bile Yasin'i ezberden okur. (TBK, s. 111)

Başa dönersek, helalinden mal kazanıp malını İslam yolunu harcayanların herkese faydası dokunur. (HEG, s. 10)

Doktor, hoca, muska, türlü kocakarı ilaçları, türbe-yatır ziyaretleri yaraya merhem olmadı. (HEG, s. 13)

Enver'in babası daha okula gitmeden çocuğa Kur'an okumasını öğretmiş. Cuma namazlarına, teravihlerine birlikte gidiyorlar. (HEG, s. 14)

Nurlu bir çocuktur, sofu. Pazartesi-Perşembeleri oruçludur. (HEG, s. 65)

Hadi ben affettim. Ama ölünün affı işe yaramaz. Bu kul hakkıdır. Hadi git. Beytullah'ta gözyaşı dök. Tevbe kapısı açıktır. Allah yardımcın olsun. (HEG, s. 75)

Zekâtı verdin güzel. Hem de iyi verdin. İyi maldan. Senin gibi binamaz olmayan, beş vakite beş daha katan, her yıl hacca giden zengin hacı zekâta gelince tapon mallardan veriyor. Eh, Allah kabul etsin. (HEG, s. 85)

Orada kadınlar arasında Türklüğü, Müslümanlığı öğrendim. Arkadaşlarımla beraber başımı örtüp camiye Kur'an öğrenmeye gittim. (HEG, s. 140)

Kadir Usta Hacc'a gidip geldikten sonra saldığı akı karasından fazla sakalını kaşıdı. (İÖ, s. 7)

Sabah namazından sonra yatar, geç uyanır, sıkı bir kahvaltı yapar, kahveye öyle gelirdi. (İÖ/8)

Bayram Efendi dualar etti adama. (İÖ, s. 16)

O iki arkadaşına dualar etti. (İÖ, s. 79)

Cennetlik sayılırsınız. Ana babaya bakmanın sevabı çok. (İÖ, s. 80)

Atalay bir süre sonra Kur'ân okumaya ve annesi ile beraber, başta beyaz takke namaz kılmaya başladı. (İÖ, s. 109)

Müslüman! Türbeleri ziyaret edin. Onlar size ölümü, ahreti hatırlatır. Ama asla onlardan yardım ve şefaat istemeyin. Yardım ancak Allah'tan istenir. Lütfen ağaç dallarına bez bağlamayın. (İÖ, s. 151)

Bir Besmele çekiyor ki o Besmele hâlâ Ulucami duvarlarında dururmuş, kulak verip dinleyen ehl-i hâl duyarmış. (TKS, s. 7)

Yemek bittiğinde ezan okunuyordu. Abdest alıp camiye girdiler. (TKS, s. 27)

Molla uzun bir dua okudu. Kazadan beladan selamet, bolluk-bereket diledi. (TKS, s. 65)

''Ya Rabbi bizi utandırma'' diye dua etti. Diz üstü çöktü, toprağı avuçladı. Bir daha koklayıp boşalttı. Onu gören Yörükler dua ile diz üstü çöküp aynı hareketi yaptılar. (TKS, s. 66)

Bu süreçte çiftçinin tevekkül etmesi gerektiğini öğrendiler.(TKS, s. 66)

Hamit Efendi'ye çok dua etti. (TKS, s. 209)

Salim Usta bu harika ama huysuz çocuğu dizi dibine oturtup Kur'an okumayı da öğretti. (SB, s. 15)

İlkokulu bitirdiğimizde ikimiz de Kuran okumayı öğrenmiştik. Ayrıca Kandil gecelerinde mutlaka mahalle mescidine gider; Ramazan gelince hepimiz oruca başlardık. (SB/84)

Babam için uzun uzun dua ettik. (SB, s. 86)

O gün namaza başlamış oldum. Üstümden tonlarca yük kalktı yani. (SB, s. 107)

Babam, annem, büyük ağabeyim Murat, en büyüğümüz ablam Nesteren Ramazan'da oruç tutardı. (SB, s. 169)

Kısacası ne yapmak lazım, diye sorarsan, Hz. Peygamber bize kılavuzdur. O'nun gibi olmak, O'na benzemek için çabalarız. (SB, s. 199)

O yılın Ramazan ayında karşılıklı mukabele okuduk. (SB, s. 233)

Geldiğimizde ikindiyi, akşamı ve yatsı namazını kılmış idim. (SB, s. 268)

5.5.4. Nazar-Nazarlık

Türk kültüründe nazar, bazı insanların bakışlarındaki zararlı güç nedeniyle insan, hayvan, cansız varlıklar üzerinde kötü bir durum doğurabileceği inancını ifade eder. Nazardan korunmak için ise nazarlık kullanımı özellikle de çocuklar üzerinde görülmektedir. Bunun yanında nazardan dualar ile korunmak da inanışın bir parçasıdır. Mustafa Kutlu'nun incelenen eserlerinde nazar ve nazarlık, çocuklar üzerinden bahsedilmekle birlikte büyükler üzerinden de değinilen bir inanış olmuştur. Mustafa Kutlu'nun incelenen eserlerinde nazar boncuğu birkaç yerde geçse de nazarın İslam dini ile ilişkili olduğu, dualarla nazardan korunmak gerektiği okuyucuya yansıtılmaktadır.

Bilezikler, kolyeler, nazarlıklar, tesbihler, çiçekler. (UH, s. 41)

Senin bu çakır gözlerinden bir ziyan gelmez inşallah, nazar diye bir şey var ya hani. (BÖ, s. 126)

Murat anahtarı alıp nazarlığı doktora gösteriyor: Doktor Bey'le ''nazar'' üzerine konuşuyorduk. Ben inanırım bilirsin, doktor da inanıyor. (MK, s. 158)

Zakir Efendi kendi çocuğu gibi sevdiği bu sevimli oğlana nazar değmesin diye bir muska dahi takıvermiş. Kör neyzen muskası boynunda gezer. (TSBÖH, s. 125)

Tepeköy'ün tamamı oyunu ona vermişti. Birkaç kişi hariç. Samet onlara teşekkür etti, tam tulum çıkarsa nazar değerdi belki. (ZYH, s. 88)

Benim oğlum büyümüş de kolunda karpuz ile geliyor. Allah nazardan saklasın. (HG, s. 134)

Kız bana geldiğinde on yaşındaydı, şimdi oldu on beş. Hâlâ okuyor. Aman nazar değmesin. (AY, s. 201)

Kız büyüdü, serpildi. Büyüdükçe güzelleşti. Hepimiz üzerine titriyoruz. Anam sabah akşam nazar duaları okuyor. (N, s. 34)

Bu çocuk yıldız olacak. Allah nazardan saklasın. (N, s. 103)

Baba dört beş yaşlarında, püskül gibi uzamış sarı saçlı, mavi gözlü Allah nazardan saklasın çok güzel oğlunun mütemadiyen sorduğu sorulara sabırla cevap veriyor. (HEG, s. 114)

Çocuğun saçlarına, omuzlarına, kundağına, beşiğine nazar boncukları takıyorlardı. (TKS, s. 38)

Bülent ise bayağı yakışıklı bir delikanlı. Aman tahtaya vurun nazar değmesin. (SB, s. 95)

Gözüm kamaştı. Ne yapsam acaba? Sana bir nazar boncuğu bulsam. (SB, s. 209)

5.5.5. Yatırlarla, Ziyaret Yerleri ile İlgili İnanışlar

Yatırlar, olağanüstü güce sahip olan ve bu güçle insanlara yardım ettiğine inanılan insanların mezarlarını ifade eder. Türk kültüründe, yatır ve ziyaret yerlerine giderek dua etme geleneği vardır. Özellikle kadınlar, kızlarının evlenmesi için, çocuk sahibi olmak, türlü dilekler ve istekler yatırları ziyaret ederler. Mustafa Kutlu ise İslam dininde Allah'tan başkasından medet ummanın doğru olmaması nedeniyle yatır ve ziyaret yerlerden yardım isteyen kişileri incelenen eserlerinden biri olan Mavi Kuş (2002) adlı eserinde eleştirmiştir. Bu konuyla ilgili, incelenen hikâyelerde yer alan diğer bulgularda yatırların sadece isimleri verilmiştir.

Çınarlar o devirden kalma. Gel zaman git zaman fidanlıktan çıkıp bayağı ağaç olan bu çınarlara çul-çaput bağlamaya çabalayan saçı uzun aklı kıt kadınlar yüzünden

neredeyse Çifte Gelinler Türbesi olacak iken, Osmanlı'nın feraseti, celadeti yerinde bir müftüsü ''Zinhar bağlamayasuz. Batıldır ve de dinde yeri yoktur. Yanılıp da bağlayanı tutar isem gideceği yer kanlı kütüktür.'' diye sıkı tembihatta bulunduğundan ağaçlar âdemoğlunun nisa taifesinden yakayı zor sıyırıyor. (MK, s. 10)

Şaşırmayın, kasabanın eteğine yaslanıp kurulduğunu, kurulup düz ovayı göz yaylımına aldığı tepenin başında bir Seyran Baba yatırı var, bir de Ceneviz'den kaldığı söylenen kale kalıntısı .(MK, s. 13)

Benim bildiğim nikâhtan çıkanlar Sarıyer'de Telli Baba'ya giderdi. (SB, s. 178)

Yuşa hazretlerine uğrayacağız, sonra Anadolu Kavağı ve nihayet Yoros Kalesi. (SB, s. 220)

5.6. Oyun-Eğlence-Spor

5.6.1. Yetişkinlerin Oyunları, Eğlenceleri

Toplumun bir ihtiyacı da oyun ve eğlencedir. Oyun ve eğlenceler de bir toplumun geleneğinden, kimliğinden izler taşır. Mustafa Kutlu'nun incelenen eserlerinde büyüklerin oyunlarında ve eğlencelerinde kahve kültürünün izleri görülmektedir. Tavla, briç, altı kol iskambil, okey, prafa, maça kızı, at yarışları, bilardo Mustafa Kutlu'nun incelenen eserlerinde öne çıkan oyunlardır. Bunun nedeni Mustafa Kutlu'nun kahve kültürünü yakından tanıyan bir yazar olması ve kahvede oynanan oyunları iyi bilmesi olabilir.

Çardaklı kahvede prafa, altı kol iskambil gibi köylü oyunları oynanırken, Sefa'nın yeşil çuha kaplı masalarında briç oynayana bile rastlanır. (MK, s. 16)

Eskiden parklarda, lunaparklarda halkacı çadırları olurdu. Çadır altında bir tezgâha sigara paketleri dizilir, ele beş-on tahta çember alınır, belli mesafeden bu halkalar atılır, halkayı pakete geçiren sigarayı kazanırdı. (TÖ, s. 21)

Fikri Süzer'in tavla partileri. Çardaklı Kahve'de olimpiyat oyunlarından fazla ilgi çeker, müşteri toplar. Her bir oyun değme komedyenlerin sahne performansına taş çıkarır.(TÖ, s. 108)

Kendi gibi artık işten-güçten el çekmiş üç ihtiyar çekişe çekişe prafa oynuyor, o da kasketi geriye yıkmış, elinde yarısı içilmiş çay bardağıyla seyrediyor. (TÖ, s. 123)

Okey masası, bağıra çağıra maça kızı oynayanlar, gazeteye dalmış görünenler, kimsenin ona baktığı yok. (MM, s. 51)

Kahveye girdi, masaya oturdu. Artık gazetede falan okumuyor, bulmaca çözmüyordu. (MM, s. 63)

Kulübe vardığımda İhsan abi biriyle tavla oynuyordu. (MM, s. 86)

Pala'nın kahveye takılırdık.

İçkimiz, kumarımız yoktu ama sigara içer, bilardo ve iskambil oynardık. (HB, s. 126)

Çıkış yolunu bulmak için sürekli toto, loto oynar; at yarışlarını kaçırmaz. (TSBÖH, s. 18)

Kahveden bohçalı, poşetli, sepetli kadın erkek birkaç yolcu çıkıyor; altıkol iskambil masasından iki kişi kalkıyor. (ZYH, s. 7)

Tavlalar şakırdamaya, iskambil kâğıtları dağıtılmaya başladı. (ZYH, s. 8)

Biraz satranç oynadık. Sonra "hadi masa tenisine geçelim, bir maç atalım" dedi. (ZYH, s. 101)

Kerata bilardo hastası. E, bilardo da bu küçük kasabada sade bizim lokalde var. (TBK, s. 95)

At yarışı paşazadem. Hastasıdır. (HEG, s. 66)

Bu çareleri kahvede okey oynayanlar da söyler. (İÖ, s. 24)

İkincisi onun az ilerisinde siyaset fokurdatan particiler, üçüncüsü iskambil, okey ve tavla oynayanlar, dördüncüsü çekme katta ders çalışan talebeler. (TKS, s. 94)

Akşam arkadaşlarıyla birlikte bahçe sinemasına gider, sinema çıkışında maça kızı oynarlardı. (TKS, s. 94)

Beş kuyulu misket oyunu. Vuruşu beş kuruş. Şu Ziya'yı oyuna alalım parasını üteriz diyenler hepten yanıldı. (TKS, s. 182)

Gençlerin teklifi şu: Hamit abi kasabamızda gençlerin devam edeceği bir bilardo salonu yok. Kaptan açarsa harika olur. (TKS, s. 199)

5.6.2. Küçüklerin Oyunları, Eğlenceleri

Nesilden nesle aktarılan diğer bir geleneksel unsur, küçüklerin oyunlarıdır. Öyle ki geçmişte annesinin oynadığı oyunu bugün kızı da oynamakta, benzer çocukluk sürecini yaşamaktadır. Mustafa Kutlu'nun incelenen eserlerinde, uzuneşek, ip çekmece, salıncağa binme, saklambaç, misket, lastik top ile top oynama, ip atlama, topaç döndürme ve uçurtma uçurma geleneksel oyunlarına rastlanmıştır.

Ne saklambaca katılmış, ne ağız tadıyla çember çevirmiş, ne de uzuneşek oynamıştır. (TÖ, s. 144)

Futbol oynayanlar, voleybol oynayanlar, yakar top oynayanlar, istop oynayanlar, teybi köküne kadar açıp çiftetelli oynayanlar. (C, s. 49)

Az önce arkadaşlarıyla su serpmece oynadılar ve nefes nefese kaldılar. Kahkahadan kırıldılar. (KA, s. 35)

Mahallenin çocukları filme falan boşvermiş, kendi aralarında iki ekip oluşturarak ip çekmece oynuyorlar. (HB, s. 154)

Salıncağa binen başka çocuklar da var. Daha küçükler gölcükte kâğıttan kayık yüzdürüyor, ördeklere ekmek atıyor. (ZYH, s. 174)

Bir kutu topaç. İpleri sarılı.

Çocuklar artık topaç çevirmiyordu. Bu oyuncak geçmişte kalmış ve unutulmuştu. Ama şimdi işe yarayacaktı işte. (HG, s. 24)

İp atlama, geceleri saklambaç, misket, gazoz kapağı biriktirmek çocukların tutkusuydu. (TBK, s. 8)

Kenan küçük arabasını yerdeki halı desenleri arasında bulduğu yolda saatlerce sürüyor, Handan bez bebeğini emziriyor, uyutuyor, kucağına alıp gezdiriyordu. (TBK, s. 22)

Sadullah kısa sürede mahallede arkadaş edindi. Misket oynamayı, topaç çevirmeyi, saklambacı öğrendi. (TBK, s. 85)

Yahu çocuk sen de bir uçurtma al yahut kendin yap, uçurtma uçurmanın zevkini tat. (HEG, s. 17)

Önce bir naylon top, pat-pat zıplayarak müezzinin bahçesine kadar gitti, mısırların arasında kayboldu. (HEG, s. 269)

Çocuklar yarıyıl tatilinde evlerinin yanındaki yokuştan aşağıya doğru kızakları ile bağıra çağıra kayıyorlardı. (İÖ, s. 108)

Cevat Bey bir Avrupa seyahati dönüşü Atalay'a futbol topu getirdi. O yıllarda ülkede pek bulunmayan bir şey. Çocuklar lastik top ile oynardı. (İÖ, s. 110)

Üzerinde kendisine çok yakışan eşofman takımı, elinde rengârenk bir ip. Hani şu ip atlama oyunu oynanan iplerden. (SB, s. 202)

5.6.3. Geleneksel Sporlar

Geleneksel sporumuz olarak kabul edilen güreş, Mustafa Kutlu'nun incelenen eserlerinde en çok rastlanan geleneksel spordur. Yiğitlik, güçlülük betimlemesi yapılan kahramanın güreş sporuyla ilgilendiği görülmektedir. Genel olarak incelenen 20 hikâyeye bakıldığında geleneksel sporlar Mustafa Kutlu'nun bu eserlerinde oldukça az yer almaktadır. Bunun nedeni ise eğlence ve spora fazla ilgi duyularak dünya hayatındaki eğlencelere dalınmaması düşüncesinin okuyucuya yansıtılmak istenmesi olabilir.

Sadece Pelvan Sülüman'ın güreşe çıkarken koluna bağladığı hamaylı almış hatıra olsun diye. (UH, s. 13)

Güreşte hasmını yerden yere çalar, bir oturuşta bir kuzuyu bitirir, attığını vurur, sözünü sakınmaz, yaman bir adam. (BÖ, s. 182)

Oyunda, güreşte bunları yenebilen yok. (MK, s. 118)

Geleneksel karakucak güreşleri yapıldı. (KA, s. 153)

...aralarında harp oyunu manasına da gelebilecek sportif karşılaşmalar yaparmış. İşte ok atma, cirit, güreş, at yarışı vesaire. (SBÖT, s. 14)

Güreşe meraklı idi, okumadı ama karakucakta birinci oldu. (TBK, s. 77)

Yiğit adam imiş. Cafer pehlivan. Deligöz derlermiş. (HEG, s. 56)

Biri mahalle takımında futbol oynuyor; öteki belediyenin spor kulübünde güreşiyor. (SB, s. 19)

5.7. Halk Oyunları (Dansları)

5.7.1. Oyunların Çeşitleri

Türkiye'nin yedi bölgesinden yedi ayrı renk olarak bir gökkuşağı oluşturan halk oyunları, geleneksel unsurlardan bir diğeridir. Her yörenin hareket ve ritimsel farklılıklar sonucu oluşmuş kendine has bir halk oyunu vardır. Bu halk oyunlarının hepsine dışarıdan bakıldığında "Türk" kimliği yansımıştır. Mustafa Kutlu'nun incelenen eserlerinde bu bağlamda halaya, Elazığ'ın çayda çırasına, miskete ve çiftetelliye rastlanmaktadır. Eserlerde elde edilen başka bir bulgu ise Halk Eğitim Merkezleri bünyesinde oluşturulan halk oyunu ekipleridir. Buradan yola çıkarak söylenebilir ki Mustafa Kutlu, halk oyunlarının oynanmasının yaygınlaştırılmasına önem vermektedir.

Halk oyunlarına düşkün, nerde bir davul-zurna sesi duysa hemen mendili çekip halayın başına geçerdi. (TÖ, s. 19)

Senle Niyazi çalacaksınız, Halk Eğitim'in folklor ekibi oynayacak. (TÖ, s. 125)

Hamo Dayı kasabamızın en mahir davulcusudur. Üç gün hiç oturmayıp çalsa, bana mısın demez. Hem her yörenin oyununu bilir. (TÖ, s. 127)

Davul-zurna döktürmeye başlar, bu defa Elazığ'ın çayda çırası. (TÖ, s. 131)

Hemen bütün Anadolu'nun tanıdığı bu oyun havası meydanı bir baştan bir başa sarıyor, gençleri ayaklandırıyor. Nakarat kısmına gelindiğinde artık dayanamayanlar kollarını açarak karşılıklı şıkır şıkır oynamaya başlıyorlar. (TÖ, s. 183)

Romanların çaldığı oyun havaları hemen herkesin kanını kaynatmış; kendini tutamayanlar meydana fırlamış, çiftetelliden kasap havasına kadar ne varsa ortaya dökülmüştü. (RP, s. 177)

Memleketin pek çok yerinden davet edilen folklor ekipleri gösteri yaptı. (KA, s. 153)

Karaltının elinde bir mum, bir de müzik sesi, galiba Elazığ'ın Çayda Çıra havası. (ZYH, s. 118)

Binaya baktıkça neredeyse oracıkta çiftetelli oynayası geliyordu. (SBÖT, s. 65)

Aslan bu defa kıralından bir misket tutturdu. Birkaç dakikada kalabalık havaya uydu, karşılıklı göbek atmaya başladı. (SBÖT, s. 128)

Gençler kâh karşılıklı oynuyor, kâh halay çekiyor. (TKS, s. 158)

5.7.2. Oyunlarda Çalgılar, Müzik

Müzik ve çalgılar her kültürde kendine özgü bir hâl alır. Bir kültüre ait ezgiler o kültürün acısını, sevincini, heyecanını, kızgınlığını dile getirir, o kültürün sesi olur. Türk kültüründe, neredeyse her düğünde ve her yörede görülen davul-zurna Mustafa Kutlu'nun incelenen eserlerinde de görülmüştür. Davul-zurnaya Mustafa Kutlu'nun eserlerinde coşkuyu dile getirmek için yer verilmiştir. Bunun yanında incelenen eserlerde özellikle dertli kahramanlar keman, bağlama tanbur özellikle ut çalmakta, musiki ile dertlerini paylaşmaktadır. Klarnet, ritim saz, kemençe, kanun ve darbuka incelenen eserlerde rastlanan diğer çalgı aletleridir. İncelenen eserlerde karşılaşılan bir başka gelenek ise, âşıklık geleneğidir ki Rüzgârlı Pazar adlı hikâyede aşığa saygı göstermeyen insanlar eleştirilmiştir. Ney ise tasavvuf sonucu Türk geleneklerine girmiş olup Kutlu'nun incelenen eserlerinde karşımıza çıkmaktadır. Halk oyunlarında olduğu gibi Halk Eğitim Merkezleri'nde eğitim alma müzik aletleri konusunda da görev üstlenmiştir. İncelenen eserlerdeki kahramanlardan bazıları Halk Eğitim Merkezi'nde bir müzik aleti çalmayı öğrenmiş ya da koroya katılmıştır. Mustafa Kutlu'nun incelenen eserlerinde yer alan davul-zurna hariç diğer müzik aletleri eğlence amacından ziyade ya para kazanmak ya da dert anlatmak için kahramanla bütünleştirilmiştir.

Başımı, saçlarımı öptü, kokladı. Sonra mızıkayla bir şeyler çalmaya başladı. (UH, s. 30)

Herif bir yandan içiyor, bir yandan kucağına yatırdığı cümbüşle türküler okuyormuş. (UH, s. 98)

Davullar vuruyor, Deli Derviş'i everiyorlar. (BÖ, s. 163)

Eskiden olsaydı davul-zurna ile karşılardık; kurbanlar kesilir, azim ziyafet olurdu. (BÖ, s. 181)

Bozkırda unutulmuş bu kasabanın, şişman kıllı kasabı keman çalmaktadır. (MK, s. 6)

Hani folklor ekiplerini çalıştırıyor ya, davul-zurna olmadan ben ne yaparım diye dert yanmış. (TÖ, s. 69)

İdiris bu sırada bir büyük hamle daha yaptı ve tesisin kurulacağı araziyi devlete bağışladığını davul-zurnayla ilan etti. (TÖ, s. 102)

Zurnayı önce bir iki öttürür, kıvamını, notasını bulur, çalmaya başlar, ardından davul yetişir. (TÖ, s. 128)

Sesi güzelmiş, biraz bağlama çalıyor. (RP, s. 129)

Bir de âşık davet etmişler. Güya çalıp söylesin diye. (RP, s. 143)

Yahu sizler hiç âşık kahvesine gitmediniz mi? Hiç koşma, atışma dinlemediniz mi? Bir âşık çalıp söylüyorken sesler kesilir âşık dinlenir, bununla da kalmak olmaz, eğer iyi bir dörtlük, güzel bir nükte patlatmış ise. (RP, s. 144)

Oo o, kafa tam keyf hani, bi de saz olaydı. (C, s. 53)

Çatlak sesimle bildiğim bütün türküleri bağıra çağıra söyledim. (C, s. 202)

Neyler feryat eder, tanbur iniler, divan sazı yol gösterir. (MM, s. 8)

Kendisine sorulsa söylemez ama biz biraz ud çaldığını biliyoruz. (MM, s. 8)

Kız kocasının yüzüne baktı, baktı; sonra bendini yıkıp geçen bir sel gibi, içinde bunca zamandır birikmiş duran feryadı bir uzun havaya yükleyerek patlattı. (MM, s. 20)

Türküsünü ona söyler, gözyaşını onun için akıtırmış. (MM, s. 22)

Adamın arkadaşları adam gibi müzisyen. Bir anda klarnet, keman ve darbuka devreye giriyor. Meydanı oynak bir hava dolduruyor. (HB, s. 14)

Tahir çekinerek aldığı udu bir daha bırakmadı. (TSBÖH, s. 47)

Çayevini tek başına işleten Abdullah Usta, belki kendisi de neyzen olduğu için, ney üflemenin yanında usta bir ney imalatçısı olduğu için, Abdullah imzalı neylerden almak üzere yurtiçinden ve dışından yüzlerce kişi geldiği için, bu küçük mü küçük çayevi bütün ülkenin tanıdığı meşhur neyzenlerin toplanma yeri olduğu için, eh "Neyzenler Kahvesi" diye yazılmayıp da ne yazılacaktı. "Çiçek Çayevi" mi? (TSBÖH, s. 123)

Cengiz Roman'dı ve iyi klarnet çalardı. (ZYH, s. 180)

Bu bir Roman vatandaş, elinde klarnet, yanında küçük bir oğlan, onda da darbuka, bana serenatlar yapıyorlar, oyun havaları çalıyorlar. (AY, s. 96)

Ardından kasabanın eskilerinden okuma tutkunu bir emekli avukat Kasaba Bandosu'nda davul çalan, Zeytingücü takımında futbol oynayan zımba gibi bir genç. (SBÖT, s. 20)

Musiki onlara dert ortağı olmuştu. Anasının hatırı sayılır bir taş plak koleksiyonu vardı; Saadet bu koleksiyona kırkbeşlikleri, kasetleri, CD'leri ekledi. (SBÖT, s. 57)

Bizim Yorgo hâlâ udunu tıngırdatıyor, zaten eski koroda da o çalardı. Repertuvarı geniştir. (SBÖT, s. 69)

Klasik kemençe. Ooo! O nadirdi, onu bulamayız. Ama bir Ziraat Mühendisi var. Neşeli bir oğlan kanun çalıyor. (SBÖT, s. 70)

Büyük sanatçı gelinceye kadar seyirciyi oyalamak için folklor ekipleri sahne aldı. Davul-zurna ortalığı kırıp geçirdi. (SBÖT, s. 114)

Sandalyeye çöktü, sazı kucağına yatırdı, mikrofonu ayarladı ve çakır keyif olanların dayanamayıp oynayacakları bir ''Kesik çayır'' patlattı. (SBÖT, s. 121)

Daha sonra hangi köye gitse davul-zurna ile karşılanmaya başladı. (N, s. 134)

Sekiz-on arabalık bir konvoy oluşmuştu. Bir de kamyonet. Üzerinde bir keman, bir darbuka, bir de klarnet. (N, s. 174)

İlkokulu bitirdiğinde bayağı keman çalıyordu. Ortaokulda babasıyla beraber sahneye çıktı. (TBK, s. 6)

Bendeniz Udi Nezihe, bu da kızım Semiramis. (TBK, s. 10)

Balkonda iken bazen udunu bazen tanburunu alır, alçak sesle çalıp söylerdi. (TBK, s. 22)

Nezihe udunu kılıfından çıkarıyor. Akorduna bakıyor. Bir taksim geçiyor, sonra Şerif İçli'nin Hicaz şarkısına giriyor. (TBK, s. 30)

Derken kemanlar feryat etmeye, kanun inlemeye başlıyor ve tavandan bir hilale oturmuş ağır ağır inen Semiramis görünüyor. (TBK, s. 42)

Klarnetçi ile ritim saz çalan eleman ağır yaralandı. (TBK, s. 72)

Yaşlıdır Zeynel Efendi. Kanun çalar. Roman gençlerden bir klarnet bir darbuka, düğünlere gider. (TBK, s. 79)

Pek tabi dünyevi duygulara hitap eden parçalar böyledir. Müziğimizin temelini teşkil eden uhrevi-dinî parçalar daima ağır başlı, insanı tefekküre sürükleyen namelerdir. (TBK, s. 88)

Bilhassa erini gurbete gönderip bir daha haber alamayan gelinlerin yürek yakan türküleri yankılanır bağda, bostanda, dağlarda, boz-bulanık akan kere boylarında. (TBK, s. 97)

Orduevlerinde genellikle orkestra bulunur. Ancak buradaki birlik komutanı paşa Klasik Türk Müziği tutkunu olup kendi gibi bu müziği seven binbaşıyı bulunca bir de Klasik Türk Müziği ekibi kurdurmuştu. (TBK, s. 127)

Ud çalan ihtiyar gitmiş, yerine genç bir bağlamacı oturmuş. (TBK, s. 141)

Uzaktan bir davul-zurna sesi geldi. (HEG, s. 60)

Halk Eğitim'e devam ediyordu Sabri. Bağlama çalmayı öğrenmiş, koroya girmişti. (İÖ, s. 54)

İçine sığmayan nefesini türküye yükleyip adeta patladı. (İÖ, s. 55)

Orduevi'nin Halk Müziği Korosu'nda hem bağlama çalmış, hem türkü söylemiş. (İÖ, s. 67)

Mustafa ara sıra çalıp kendi kendine söyleşeceği bir saz istiyordu. Klarnet'i seçti. (İÖ, s. 90)

Doktor ud çalıyordu. Tahsili süresince üniversite korosunda bulunmuştu. Mustafa klarnet, Civan bağlama, Sıtkı ise ahengi bozmamak üzere pes perdeden darbuka çalıyordu. (İÖ, s. 100)

Musiki ayrılıklardan bahsederdi. Musikinin vadettiği aşkta vuslat mümkün değildi. Bizim Halk Hikâyeleri de öyledir. (İÖ, s. 100)

Rumelihisarı sırtlarında İsmail yanık sesi ile türküler söyledi, Atalay mest oldu. Halkı ve kültürünü pek tanımıyordu. İsmail'in şahsında Anadolu insanının ruhunu görmeye başladı. (İÖ, s. 115)

Bu hâlin neticesi at üstünde dikildi ve bir Köroğlu türküsü patlattı. (TKS, s. 75)

Delikanlılar damadı oyuna kaldırdı. Davul-zurna kırılıyor. (TKS, s. 158)

Ders sonlarında sınıf arkadaşlarının ısrarı ile kendisi keman çalar, Elif şarkı söylerdi. (SB, s. 21)

Kemençe zordur tatlım. İnan tamburdan bile zor. (SB, s. 24)

Babam saz çalardı. Sivas türküleri söylerdi. (SB, s. 83)

Annem ise Klasik Türk Musikisi aşığı idi. (SB, s. 83)

Elif Orta Anadolu şivesi ile konuşan köylülükten çıkmamış bu genç kadına ud çalar; Konya, Kırşehir türküleri söyletir, iyice coştuklarında karşılıklı oynarlardı. (SB, s. 133)

5.8. Giyim-Kuşam

5.8.1. Kadın Giyimi

Giyim-kuşam bir milletin geleneğini ve dışarıdan ilk bakışta kimliğini yansıtan bir özelliğidir. Anadolu'da yaşayan bir kadının giyim-kuşamına bakıldığında geleneksel el sanatlarından ve inançlarından doğan bir görüntü ile karşılaşılmaktadır. Mustafa Kutlu'nun incelenen eserlerinde ise modernizme karşı geleneği savunan kahramanlar genellikle geleneksel giyim-kuşamla karşımıza çıkmaktadır. Bu kahramanlar yaşayış tarzlarına uygun bir giyim-kuşam benimsemişlerdir. Kutlu, modern dünyaya ayak uydurmuş kahramanlarını ise geleneksel giyim-kuşam içerisinde anlatmamaktadır.

İçinden annemin soluk pembe mantosu, başörtüsü, yıpranmış kunduraları, aynası ve tarağı, yüzüğü, küpeleri çıktı. (UH, s. 29)

Cepkenli, şalvarlı hanım hanımcık bir kız geldi, ''Ne emredersiniz efendim'' dedi. (C, s. 141)

Topyekûn olmasa bile kasabanın yeni nesilleri, kızlar şalvar giymiş olsa, oğlanlar kasketle dolaşsa bile fırsat bulduklarında yabancıların hayat tarzını taklide başladılar. (KA, s. 33)

Geleneğin muhafazası başka bir şey. Mesela Doğu Anadolu'da kadınlar incecik eğirdikleri yünden ehram dokur ve onu örterler. Dinin örtünme emrini bu geleneğin içinde sürdürürler. (HB, s. 53)

Annem güzel kadın, söylemiştim.

Başında hasır şapka, şapkada bal rengi bir kurdele ve üzerinde iki kiraz. (HB, s. 63)

Oya'nın başındaki yazma uçmuş, yüzünün rengi uçmuş... (ZYH, s. 155)

Önünden saçları boyalı, makyajlı, bayağı güzel bir kız ile onun tam aksi düz renk başörtülü, pardesülü, önüne bakarak yürüyen, siyah ökçesiz ayakkabı giymiş silik bir kız kol kola geçiyor. (HG, s. 110)

Mesela örtünme. İstanbul, Rumeli çarşaf, ferace giyinir; Erzurum, Bayburt ehram kullanır. (AY, s. 128)

Naime'nin tülbendin ucuyla gözyaşlarını sildiğini görüyor. (TBK, s. 30)

Aaa! Elif başörtüsü takmış, geniş bir pardösü. (SB, s. 106)

5.8.2. Erkek Giyimi

Erkek giyiminin seçilen yaşam tarzı ve meslek doğrultusunda şekillendiği Mustafa Kutlu'nun incelenen eserlerinde görülmüştür. Şalvar, keten gömlek, pardösü, kasket, lastik ayakkabı geleneksel olduğu gibi Kutlu'nun kahramanlarının meslekleri icabı tercih ettiği bir giyim-kuşam tarzıdır.

İkisi de kara şalvar giymiş, başlarında sekiz köşeli kasketler, boyunlarında birer puşi. (MK, s. 28)

Az sonra, yolun kıvrımında; elinde tüfek, belinde fişeklik, yakasız mintan, kilot pantolon, ayağında çizmeler, omzunda bir heybe, yanında köpeği ile Bilal belirir. (MK, s. 116)

Belediye Başkanı Şemsettin Bilen, o sabah banyo yapmış, kurulanmış, üstte fanila, altta çizgili pazen pijama, gözlüklerini takıp sedire çıkmıştı. (TÖ, s. 5)

Rengi atmış geniş kenarlı bir fotör, iri mercekli, kalın siyah çerçeveli gözlükler, Hitler bıyık, üç günlük kırçıl sakal, dudak kenarında sürekli tüten bir sigara, çökmüş avurtlar, kıvılcım saçan gözler, kalın uzun kıllı kaşlar, buruşuk bir pardesü, ütüsüz pantolon, lakin mutlaka kıravat ve ceket, boyasız ayakkabılar. (TÖ, s. 106)

Milletvekili Haşmet Altay hasır fotörünü çıkarmış, onunla yüzünü yelpazeliyor. (TÖ, s. 176)

Ceketine, yakasız gömleğine, yeleğine, şalvar kesimli pantolonuna, mestli-lastikli ayaklarına, başındaki yün beresine bakanlar ''Hacı'' diyor. (RP, s. 58)

-Yüzünü anlatsana, ne giymiş?

-Yüzü uzun, başında bir Türkistan papağı var.

-Papak mı?

-Bizim oralarda öyle derler. Yünden, tiftikten yapılır. Ama bunun ki deri başlık. (RP, s. 87)

-Çarık mı galdi Beydayı, kara lastik bile yok artık. Millet kâmilen iskarpin giyir. O eskidendi. (C, s. 55)

Remzi Bey rengi atmış fotörünü başına geçirip, eski deri çantasını yüklenerek vedalaşıyor. (MM, s. 49)

Bende bir çift tokalı çarık vardı. Ne olur ne olmaz diyerek altına çift kat kösele çaktırdık. (MM, s. 144)

Kısa boylu, dazlak başlı, hafif kırçıl bıyıklı,, maviş gözleri fır fır dönen, göbekli yelekli köstekli saatli, şalvara dönmüş kumaş pantolonlu, Sümerbank ayakkabılı biri yanaştı. (TSBÖH, s. 14)

Minde Galip Baba'ya ayrılmıştır. Namı diğer Kör Neyzen. Bektaşi, Melami ve Mevlevi'dir. Saç sakal bembeyaz, birbirine karışmıştır. Kafada yaz-kış takılı bir takke, yakasız gömlek, gömlek üstünde bir keçe yelek, şalvara benzer bir pantolon ve hepsinin üzerinde cübbe mi, palto mu, pardösü mü olduğu anlaşılmayan seko. Bu seko da yaz-kış üzerindedir. (TSBÖH, s. 124)

Eli ayağı titreyerek, başındaki fötr şapkayı ve gözlüklerini düşürmemeye çalışarak, her adımda özürler dileyerek merdivenleri inmeye başladı. (SBÖT, s. 123)

Bu bir şaşkın köylü. Kasketli, şalvarlı, göbekli. (AY, s. 95)

Kenan fötr şapkasını çıkarıp bavulun üzerine koyuyor. (TBK, s. 74)

Bir temiz perdösü giymiş, bir fotör örtmüş, bir de memur gözlüğü takmıştı. (TBK, s. 132)

Bir kasket, bir pardesü, kara gözlükler. (HEG, s. 27)

Başında bir yün takke, sakallı, bir de uzun pardesü giymiş. (HEG, s. 61)

Başında deri bir kasket, sırtında lacivert yağmurluk vardı. (İÖ, s. 8)

Garip misafir şapkayı masaya koydu, ıslak ve uzun saçlarını parmaklarıyla geriye doğru taradı, yağmurluğu çıkarıp bir sandalyeye astı, üstünde siyah bir boğazlı kazak vardı. Kadife pantolon ve askeriye işi botlar. (İÖ, s. 8)

Civan artık büyüdü, delikanlı oldu diyerek Sıtkı ile Hacı Kadir ona iki kat elbise, ayakkabı ve gömlek aldı. (İÖ, s. 51)

İhsan Efendi alı al, moru mor giyindi, kuşandı, sinekkaydı tıraş oldu, ceketinin mendil cebine narçiçeği bir mendil sokup gitti. (İÖ, s. 80)

Kar beyazı sarık sarar, kar beyazı cübbe giyer, üzerinde iğne ucu kadar leke bulunmaz, daima gül kokardı. (TKS, s. 70)

O boy, o pos, çuha şalvar, acem kuşak, keten gömlek, o değirmi yüz, o kaş, o göz. (TKS, s. 77)

Dursun'a fanila, don, çorap verdi. Ardından eski eşofmanlardan bir takım bulup giydirdi. (TKS, s. 170)

Döndü baktı, atkısı boynunda, kasketi başında, gözlerinde güneş gözlükleri afili bir adam. (SB, s. 39)

5.9. Halk Sanatları, Zanaatlar ve Eşyalar

5.9.1. Meslekler

Türk kültüründe üretken bir insan olmak önemlidir. Her çocuk, yetişkinliğe geçerken bilgi ve yeteneğine uygun bir meslek seçmeye yönlendirilmektedir. Geleneksel anlamda bu durum usta-çırak, baba-oğul ilişkisi çerçevesinde süregelmiştir. Bu anlayış, Kutlu'nun incelenen eserlerinde de ele alınmıştır. Kutlu'nun incelenen eserlerinde çırağın, ustasına saygı duyması ve ustaların aynı zamanda birer zanaatkâr olması vurgulanmaktadır. Meslekler konusunda dikkati çeken bir başka durum ise birçok meslek sahibinin bir arada bulunduğu arastalardır. Geleneksel meslekler dışında tüm dünyada kabul gören mesleklere incelenen eserlerde yer verilse de Kutlu, geleneksel meslekleri daha önde tutarak onlardan övgü ile bahsetmektedir.

Venüs dedikleri kasabanın tek bayan berberi Mualla idi. (UH, s. 72)

Musa Çavuş matbaacılığı askerde öğrenmiş. (UH, s. 80)

Bir zanaatı olsun diye berbere çırak vermişler. (BÖ, s. 23)

Onun yanında Tütüncü Zekeriyya. (MK, s. 6)

Daha sonra Yemci Yusuf geliyor. Herif eskiden sade hayvan yemi satardı. Lakabı oradan kalma. (MK, s. 7)

Böyledir. Bu küçük kasabalarda herkes birbirini sesinden bile tanır. Hele bazıları, misal: Fotoğrafçı Sarhoş Selahattin, Tapucu Rıza, Arzuhâlci Kemal Efendi kasabanın bir pare köyünü beşikteki çocuğuna kadar tanır yani. (MK, s. 7)

Manifaturacının yanında Bezzaz Selim, onun yanında da Attar Kamil Efendi'nin dükkânı sıralanıyor. (MK, s. 9)

Onun yanında bir semerci, onun da yanında hâliyle bir nalbant var. Daireyi tamamlayıp, keman çalan kasaba kadar sayalım isterseniz. Yorgancı Hafız Yaşar, Kuyumcu Nazım Efendi ve ortağı, Arzuhâlci Kemal Efendi, Fotoğrafçı Sarhoş Selahattin, bir bakkal daha, meydana açılan bir sokak daha, sokak içinde Demirci Dello. (MK, s. 17)

Askere gidinceye kadar marangoz ustası imiş, oradan. (MK, s. 32)

Oğlanı kendi değirmenlerinden birine yerleştiriyor, değirmencilik de bir meslek elbette. (MK, s. 189)

Demirci Kerim Usta başındaki yün takkeyi sıyırıp eline alarak doğruldu. (TÖ, s. 79)

Hulusi kahveciye ''Çayları yenile'' dedi, geçti yerine oturdu. (TÖ, s. 82)

Gazeteci Fikri. Kasabanın tek matbaası ile haftalık Fikir gazetesinin sahibi ve başyazarı Fikri Süzer. (TÖ, s. 106)

Bu lağımcı mesleği icabı kasabanın oldukça uzağında küçük bahçeli bir evde; atı, arabası, takım taklavatı ve ailesi ile oturuyordu. (TÖ, s. 119)

Zabıta Kemal hızar atölyesinden Zurnacı Niyazi'yi derdest edip kaldırdıktan sonra kasaba kahvelerini dolaşmaya başladı. (TÖ, s. 123)

Derken kahvelerden birinde Hamo Dayı'ya rastladılar. Davulcuların en yaşlısı. (TÖ, s. 123)

Kasabanın en eski ailelerinden birine mensup olup, baba mesleği aktarlığı sürdürürmüş. (TÖ, s. 141)

İkinci güneş şemsiyesi Şapkacı Bacı'nın. (RP, s. 25)

Çiçekçi Cemile pazarın başını tutmuş, sepetleri, demetleri, su tenekeleriyle yayılmıştır oraya. (RP, s. 51)

Nimet'in babası kundura ustası. (RP, s. 74)

Dürümcü Baba Almanya'ya gitmedi. (RP, s. 160)

Postacı çimen-çiçek kokularını içine çekerek bu yoldan inmeyi seviyor. (MM, s. 7)

Adam işportacı, gün bulup gün yiyorlar. (MM, s. 22)

Sahilde samimi olduğu, kendisi gibi yalnız bir balıkçı vardı, o gelirdi. (MM, s. 26)

Doktor reçetesini yazmış, vazifesini yapmış. (MM, s. 61)

Yarbay Hıfzı Hakkı muhteris bir adamdı. (MM, s. 152)

Dokumacılık mesleği bu kasabada yüzyıllardır süregelen bir meslek. (KA, s. 16)

Evet bu Cihan. Mahir Hoca'nın oğlu marangoz Cihan. (KA, s. 36)

Mahir Hoca esasen marangozdu. (KA, s. 52)

Eskiden marangozluk bayağı parlak bir meslekti. Evler ahşap olduğundan gerek yeni bina, gerekse tamirat için marangozlara ihtiyaç hayli fazlaydı. (KA, s. 52)

Ustaların arasında bir nakkaş bir de hattat vardı. Biri boya işlerini, nakışları, gülleri, yaprakları tek tek elden geçirirdi, tekkenin minberini, mihrabını, duvarlarını cennet bahçesine çevirirdi; öteki, icap eden yerlere icap eden yazıları, levhaları yazdı. (KA, s. 151)

Zaten asıl mesleği ciltçilikmiş. (TSBÖH, s. 20)

Fevkalade zengin bir ahşap arastası olup; bu çarşıda tuhafiye, zücaciye, demirci, bakırcı, saraç, semerci, marangoz, kalaycı, attar, terzi ve benzeri hemen bütün ihtiyaçları karşılayan dükkânları vardır. (TSBÖH, s. 37)

Biz geldik gidiyoruz, bu ciltçiler arastası, yani eskiden öyle derlerdi, son günlerini yaşıyor. Ama meslektir bu, ince zenaattır, bir kere kavradın mı seni ömür boyu geçindirir. (TSBÖH, s. 45)

Ciltçilik mesleği kan kaybetmeye devam ediyordu. Yazma eserler yok denecek kadar azalmış, onların yerini basma kitaplar almıştı. (TSBÖH, s. 51)

Eski usul ciltçilik bir "el sanatı" seviyesine düşmüştü. (TSBÖH, s. 58)

Ziya Usta oğlunun her ne kadar okumasını istiyorsa da, hani ne olur ne olmaz, dünya hâli bu, bu arada baba mesleği ciltçiliği de öğrenmesini istemişti. (TSBÖH, s. 67)

Bak Sami, senin baban bir numara ciltçi idi. Onun gibi sanatkâr artık yetişmiyor. (TSBÖH, s. 85)

Şimdi, Sami evladım, ben diyorum ki, sen bu dükkânı bırak birine devret, benim bildiğim bir devlet dairesi var, geçenlerde uğramıştım, müdürünü tanırım, arşiv memurları emekliye ayrılmış, senin gibi bir elemana ihtiyaçları var, gel seni oraya alalım. Ha ne dersin? (TSBÖH, s. 86)

Malum, konfeksiyonda el emeği çok, adama ihtiyaç var. (ZYH, s. 14)

Osman memlekette iken, yani henüz polis olmadan önce arıcılık ile uğraşmış; bu işi biliyor. (ZYH, s. 110)

Oğlanın babası berberdi. Dolayısıyla tatillerde babasının yanında dura dura bu sanatı bellemişti. (HG, s. 28)

İnce marangoz imiş. Cemal Usta deyince üzerine yok imiş. (HG, s. 132)

Yani hem arıcılık hem rençberlik bir arada gitmiyor. (AY, s. 24)

Eniştem marangozdu. (AY, s. 30)

Sinemada her işi yaptı ama asıl mesleği reklamcılık. (AY, s. 175)

Annem ve rahmetli babam terzidir. (SBÖT, s. 33)

Kaymakam'ın babası ayakkabı tamircisi idi. (SBÖT, s. 49)

Marangoz Hakkı biraz inat etti. (SBÖT, s. 94)

Halim Hoca taşçı ustası. İlk mektepten sonra Kur'an Kursu'na devam etmiş. Kendini bayağı yetiştirmiş. Yine bir taşçı ustası olan babasının yanında çalışa çalışa bu zenaati bellemiş. (SBÖT, s. 135)

Beni ağabeyim okuttu. Beş yaş büyüktür benden. Demirci Cemil. Soğuk demirci. (N, s. 14)

Bir Ayten var komşumuzun kızı. Benden ufaktır. Liseyi bitirdi bir terzinin yanına girdi. (N, s. 17)

Sultanhamam'ın dar sokaklarında küçük bir tuhafiyeci. (N, s. 42)

Sinan kardeşim mimardır. (N, s. 117)

Bu ailenin bir mesleği taşçılık, ötekisi tespihçilik. (N, s. 186)

Babam medrese tahsili görmüş ama aynı zamanda taş ustası. Bu bize atadan yadigâr bir meslek. (N, s. 188)

Babam marangozdur. İnce marangozdur. (HEG, s. 23)

Rençberlik güç ister. (HEG, s. 55)

Daha neler, şekercilik mi yapacağım. (HEG, s. 63)

Boyatırken boyacının ne yaptığına bakmadınız mı? (İÖ, s. 15)

Marangoz Necati, Kitapçı Hamdi, Sıtkı oradan oraya sürüklenip gitti. (İÖ, s. 43)

Çokluk Hacı Kadir'in kahvesinde garson olarak çalışıyor. (İÖ, s. 49)

Yahu yine Tütüncü Hilmi'ye gideriz, deponun yarısını ver deriz. (İÖ, s. 57)

Kocası bir hurdacı. (İÖ, s. 75)

Kalfa bana fotoğrafçılık öğretiyor. (İÖ, s. 86)

Doktor şişe dibi bir gözlük vermişti. (İÖ8, s. 9)

Terzi Orhan'ın kızı bu. (TKS, s. 15)

Kendisine en çok takılan en sevdiği arkadaşı Berber Hüsam'dı. (TKS, s. 95)

Ahşap işçiliği yürütecek ustalar aradı. Vilayette yaşlı bir ustadan söz ettiler. Adam artık çalışamıyormuş, yaşlanmış. Ama oğlu ekibi ile geldi, işi üstlendi. Babası oğluna el vermiş dediler. Her meslekte bir icazet usulü var. (TSK, s. 117)

Büyük oğlu marangoz Yusuf yumuşak başlı idi. (TSK, s. 126)

Kocası Reşat'la beraber pazarcılık yapardı bunlar. (TKS, s. 132)

Balıkçılık Sefa için iyi gidiyordu. (TKS, s. 211)

Salim Usta saat tamircisi. (SB, s. 15)

Bir kundura tamircisi var. Pasajın en eskisi. (SB, s. 15)

Tanıdık bir kuyumcu vardı, ona açtı meseleyi. (SB, s. 33)

Yıllardır şu Aksekili manifaturacının yanındayım; başka iş bakamadım. (SB, s. 40)

Rahmetli yorgancı Hafız Yaşar'ın kızı Kevser. (SB, s. 59)

Bilal gerçekten de orta ikiden terk bir balıkçı oldu. (SB6, s. 4)

Askerlik mesleği Osmanlıdan bu yana hep gözde olmuştur. (SB, s. 93)

Mesela benim büyüğüm Hasan Usta. İnşaatçıdır. Köylümüz taş işçisidir. (SB, s. 255)

5.9.2. Halk Sanatları

Türk geleneklerinin sanatsal yönlerinden birini oluşturan halk sanatları, Mustafa Kutlu'nun incelenen eserlerinde dokumacılık, tezhip, hat, ebru, edirnekâri, nakış, çini ve mücevherat tasarımı şeklinde karşımıza çıkmaktadır. Özellikle dokumacılık sanatı üzerinde Sıradışı Bir Ödül Töreni (2013) adlı eserde, tezhip sanatına ise Sevincini Bulmak (2018) adlı eserde rastlamaktayız. Sevincini Bulmak adlı hikâyede geleneksel hayatı benimseyen bir kahraman olan Elif, tezhip sanatı ile ilgilenmektedir. Sevincini Bulmak (2018) adlı eserde, hattatlıktan da bahsedilmektedir. Sıradışı Bir Ödül Töreni adlı eserde, dokumacılığın eski önemini yitirmesini yazar tarafından yeri geldikçe vurgulanmıştır.

Osman, bu resimleriyle atalarından miras kalan minyatür geleneğini tevarüs etmiş gibidir. (UH, s. 66)

Misafirlerinize yörenin kilimlerini, bakırlarını gösterdiniz mi? Çok kendine has motifleri var. (MK, s. 84)

Eğin'de halıcılık oldukça gelişmiş; Eğin halıları, zamanında Bünyan, Uşak, Gördes halıları ayarında sayılmıştır.

Bu iş öldü be hanımım. Kimse dönüp bakmıyor. Dokumacılardan -güldü biraz- biz ikimiz kaldık. (SBÖT, s. 27)

Bu süre içinde öğrendi ki; zamanında burada tezgâhlar işler ve genç kızlar bu bezi dokurmuş. Hem kendilerine ve bilhassa damatlara iç çamaşırları yapılırmış. Gömleklerin yakalarına türlü çiçekler serpilirmiş. Böyle bir çeyiz hazırlamayan kız evde kalırmış. (SBÖT, s. 28)

Kaybolmaya yüz tutan el sanatlarına, folklora ve halk türkülerine tutkundu. (SBÖT, s. 31)

O zaman kendi tasarımı elbiselerin, baskı ile yapacağı yazmaların yanına takılar ve başka el sanatı ürünler koymalıydı. Bez kumaştan tahta oyuncağa, antika eşyalardan cam işlerine kadar. (SBÖT, s. 64)

-Edirnekari diye bir sanat vardır, bilir misiniz? Bir nevi ahşap boyama.

-Yoo, bilmiyorum.

-Küçük ahşap kutular, mücevher için, hatıra için. Sonra kahve-çay tepsileri, fotoğraf çerçeveleri. Bunları özel bir boya ile özel motiflerle süslüyorlar. Aynı şey çömlekler için de geçerli. Testi, tabak, tabla, güveç. Biliyorsunuz bizim Killîkaya köylüleri hâlâ testi, çanak, güveç yapar. Onlardan alıp boyayacağız. (SBÖT, s. 87)

İlk günlerde resmin ne olduğundan, tarihinden, ünlü ressamlardan ve nihayet Türk resminden bahsetti. (İÖ, s. 20)

Bir süre sonra kendine yakın bulduğu kilim tezgâhı başına oturdu. Kilim dokuyan kızı saatlerce seyretti. (TKS, s. 36)

İstanbul'dan nakkaşlar geldi. Her odayı âdet üzere nakışladılar. (TKS, s. 119)

Elif güngörmüş bir sanatçı hoca hanımın atelyesinde hat-tezhib-ebru ile meşgul olmaya başladı. (SB, s. 132)

Nilgün mücevherat tasarımı yapıyor. (SB, s. 133)

Yazmalar konusunda uzman. Bir eserin yazısına bakarak hattatını ve yazım yılını bilirmiş. (SB, s. 163)

Beyaz zemin üzerine mercan kırmızısı, yaprak yeşili, mavi, lacivert gibi renkler ile narçiçeği, rozetler, ince dallar, hatayiler ile çiniler harika. (SB, s. 191)

Elif kendi tezhibi ile süslediği, günümüzün önemli hattatlarından birinin eseri olan Besmele'yi hediye etti. (SB, s. 229)

Eskiden çok kilim dokunurdu köyde. Hem ihtiyaç karşılamak hem satmak için. (SB, s. 270)

5.9.3. Eşyalar

Eşyalar, kimliğimizi anlatan dilsiz nesnelerdir. Mustafa Kutlu'nun incelenen eserlerinde eşyalar mimari ile bütünleştirilerek geleneksel görünüm tamamlanmıştır. Mustafa Kutlu'nun incelenen eserlerinde geleneksel evlerde yer alan eşya isimlerini görmek mümkündür. Geçmişte çok kullanılan fakat günümüzde kullanımı azalan eşyalara ya da yeni neslin bilmediği, günümüzde kullanılmayan eşyalara eserlerde yer verilerek hatırlanması ya da bilinmesi amaçlanmış olabilir.

Sağında solunda ustasının solgun imzasını, yapım tarihini taşıyan bakır siniler, bakır taslar, kirpikli sahanlar, yamrı-yumru olmuş karavanalar, kulpu kırık güğümler,

maşrapalar, kalayı uçmuş dibi zehir yeşiline çalan bulgur kazanları, çamaşır leğenleri, kuyu bakraçları, üsküreler, yağ tavaları, kepçeler… (BÖ, s. 138)

Beri yanda yine böyle eski-püskü kilimler, cicimler, valalar, seccadeler. Rengi atmış halı yüzleri ile ot yastıklar ve bir miktar sandık eşyası. Yazmalar, peşkirler, kutnular, cepkenler, Gürün şalları, kuşaklar, üç peşli eski entariler. (BÖ, s. 139)

Dirgeni, döveni, öküz boyunduruğunu, kağnı arabasını bile getirmiş satan var. (BÖ, s. 139)

Neden sonra eline çanak-çömlek cinsinden kırık testiler, tabak parçaları gelir. (MK, s. 153)

Dükkân kocaman. Silme dolu. Bulgur taşından kara sabana kadar ne ararsan var. Altın, gümüş, yakut, kehribar her tür süs eşyası, mücevher; seramikler, çiniler, eskisi yenisi, antikası, halılar, kilimler, heybeler, seccadeler, yazmalar, eski elbiseler. Saymakla bitmez. (C, s. 141)

Babası kalkmıştır, şu anda avluda ibrik-leğen abdest almakta, annesi garanti teneke semaveri yakmaya çalışmaktadır. (KA, s. 40)

İşte tülbent, havlu, kullanılmaya kıyılmamış bir iki kırlent yüzü, yatak çarşafı, çorap, mendil derken sandığın dibi gözükmüş. (AY, s. 149)

İkincisi sofanın ovaya bakan pencere önüne ve yandaki duvara yaslanan iki tahta sedir. Bunları daha önce Hasan Usta'ya ısmarlamıştım. Sağ olsun yapıvermiş. Onların üzerine pamuk şilte, onun da üzerine kök boyalı harika desenli sedir halıları aldık. Yine yüzü halı kaplı ot yastıklar. Bir sürü irili ufaklı pamuk minder ve iri pamuk yastıklar. (SB, s. 284)

Toprak güvece giren ve fırında pişen yemeğin bir başka lezzeti olduğu söyleniyor. (SB, s. 287)

5.10. Halk Mimarisi

Bir şehrin ruhunu oluşturan unsur, mimarisidir. Mimariyi geleneksel yapan ise, halkın yaşam şartlarına ve inançlarına uygun şekilde yapılmış olmasıdır. Mustafa Kutlu'nun incelenen eserlerinde ahşap, kerpiç ve taşın ana malzeme olarak yer aldığı, ferah, aydınlık, az katlı, geniş, tavanı yüksek, bahçeli, yeşillikle iç içe geçmiş, dışarıdan bakıldığında bir Türk evi denilebilecek geleneksel mimari anlayışın yer

aldığını görmekteyiz. Nur adlı hikâyede, mimar olan Sinan aracılığıyla geleneksel mimari hakkındaki görüşlerini kahraman üzerinden okuyucuya yansıtmıştır.

Sarıkaya Otel ve Kıraathanesi tek katlı, kasabanın bütün eski binaları gibi kırmızı kiremitli, uzun bir bina. (UH, s. 34)

Evi bahçeli ve ahşap olup bir cephesi sokağa bakardı. (UH, s. 37)

Yoksa güneşte parlayan şu konak misali evler nasıl yapılırdı yani. Ta nerelerden kereste getirtilip Ermeni ustalara nasıl yaptırılırdı. (BÖ, s. 7)

İki katlı evinin eyvanından bütün aşağı köyler, dereler, karşı yatan dumanlı dağlar görünüyordu. (BÖ, s. 47)

Bayağı bir ''han''dı burası, ama nedense civar köylüler ''dam'' diyordu.

Eskinin hamamlı, mutfaklı, avlulu, ağaçlı taştan-tuğladan yapılmış ulu hanlarını andırmadığı; iki göz oda, bir ahırdan oluşan basit bir yapı olduğu için galiba. (BÖ, s. 90)

Büyükçe bir cami, beyaz kesme taştan minaresiyle yükseliverdi. (BÖ, s. 136)

Eyvandaki tahta sedire çökmüşüm; davul zurnayı duyacak hâlim yok. (BÖ, s. 163)

İki, üç katlı o güzelim konaklar yıkıldı. Ben en çok Hükûmet Konağı'na yanıyorum. Osmanlı yapısı bir bina idi. Kapısı üzerinde eski harflerle yazılı kitabesi, bahçesinde mermer havuz, havuzun başında asma çardağı. (BÖ, s. 178)

Ustalar işe koyuldu, kesildi-biçildi, malzeme tamam edildi; konağın üst katındaki bir oda, yanına mutfak-banyo-tuvalet, kapılar, pencereler, su deposu ne lazımsa yapılacak. (BÖ, s. 186)

Sakız gibi tertemiz döşeme tahtaları, pencere önüne bir baştan bir başa halı döşeli sedir, yastıklar, minderler, yataklar-elbiseler için yüklük, dolap, oymalı ahşap çiçeklikler, nakışlı ahşap tavan, ne bileyim insan bakmaya doyamıyor. (BÖ, s. 188)

Cami ülkemizde örnekleri artık iyicene azalmış ahşap direkli, ahşap işçiliğinin zarif unsurlarını gösteren şirin ve tarihî bir yapı. (MK, s. 9)

Çatalçeşme biçiminde kesmetaştan yapılmış ki, iki cephesinde dört lüle, dördünden de kol gibi, buz gibi sular çağlar. (MK, s. 11)

İftihar edilen şey duvarlardan birini yarı yarıya kaplayan, oymalı ahşap çerçevesiyle görenlere ''Hayret yahu bu saray işi ayna bu dağın başına nereden düşmüş'' dedirtecek kertede muazzam bir ayna. (MK, s. 14)

Mesela evleri ele alalım.

Bu evler sokağa değil, avluya bakar. Sokağa dönük yüzünde, insan boyunu aşan duvarlarında pencere dahi yoktur. Çokluk taştan yapılır ve sağırdır. Sokağa bakan kafesli pencereler bu taş kısmın üzerinde yükselen ikinci katta bulunurlar. (MK, s. 72)

Düz toprak damlı, tek kat bir kerpiç bina. Ufak pencereler, arkası ahır, ahırın gerisi sebze bahçesi. Bahçenin çevresine çalıdan çit çekilmiş. (MK, s. 131)

Belediye Başkanı, bir ara minberin ahşap işçiliğine, motiflerine dalıyor. Ahşaptan ağaca, ağaçtan ormana gidiyor. (TÖ, s. 64)

Duvarlarda Kabe resimleri, üzeri altın tozu kaplı serigraf baskı, arabesk levhalar, yaldızlı çerçeveler. Üçe iki ebadında kocaman bir kır manzarası. Dere akıyor, çam ağaçları salınıyor, diz boyu yeşil otlar arasında besili sığırlar dolaşıyor. (TÖ, s. 156)

Güzel bir çeşme.

Çifte lülesinden buz gibi sular çağlıyor. Geniş uzun bir yalağı var, hayvanları sulasın diye. (TÖ, s. 169)

Lokantanın önü balkon. Taraça yani. (C, s. 148)

Geniş, ferah bir mekân. Duvarlar ahşap. Duvarlarda ne balıkçı ağı, ne tablo, ne süs. Tamamen çıplak. Ölçülü bir dekorasyon. (C, s. 149)

Eski, ahşap, küçümen yamrı-yumru evler. (MM, s. 11)

Antep'e varınca beni evine kondurdu. Avlusu, bahçesi olan müstakil, eski bir Antep evi. (MM, s. 129)

Evin ahşap kanatlı avlu kapısına vardığında ezan bitmiş oluyor. (KA, s. 40)

Mescidin boyutları ile minarenin boyu arasında ne güzel bir orantı var. Ecdat bu estetik oranı nasıl yakalamış; o mektep görmemiş ustalar, o işini bilen kalfalar. Sadece İstanbul'da değil, tüm Karadeniz evlerinde, Kemah'ta, Kütahya'da, Ermenek'te, Beypazarı'nda Osmanlı'nın adım attığı her yerde bu güzelliğin gülden yaprakları var. (HB, s. 33)

Çeşmenin tepesinde bir lahana motifi var, mermerden oyulmuş. Uzun zaman bu lahananın ne manaya geldiğini bulamamış, sonra bir bilene sormuştum. Şöyle anlattı: İkinci Bayezid devrinde Amasya ve Merzifon'da Osmanlı garnizonları varmış. Şimdi tam hatırlamıyorum ama galiba Amasya'nın lahanası, Merzifon'un bamyası meşhur imiş. Belki de tersi, neyse. Bu iki askerî birlik, baharda veya sonbaharda bir araya gelir; halkın da seyirci olarak katıldığı müsabakalar yaparmış. İşte ok yarışı, at yarışı, cirit, güreş vesaire. Amasyalılar kendilerine lahanayı amblem, lakap, marka, imza her neyse; seçtiklerinden onlara "lahanacı", Merzifonlulara ise "bamyacı" denirmiş. Bu gelenek asırlar boyu sürerek İstanbul dâhil pek çok askerî birliğe yansımış. (HB, s. 33)

Meşe döşeme, meşe masa, dolaplar. Yerde Yörük kilimleri, duvarlarda hatlar, resimler, fotoğraflar. (HB, s. 94)

En azından bir mimari geleneğimiz olduğunu kabul etmek lazım. Bunu yenileyebilir miydik? Bir gelenek yenilemezse kurur, ölür, yok olur. (HB, s. 120)

Turistlere hitap eden "Türk Hamamı" yaşıyor. Cağaloğlu, Galatasaray vesaire. O güzelim Beylerbeyi Hamamı dahi can çekişiyor. (HB, s. 124)

Çiftlik evi taş bina, kim bilir hangi beyin zamanında yapılmış. O kadar büyük değil ama süslü. Pencere pervazları, kapı alınları oymalı. Babam içerinin ahşap aksamını tamamen yenilemiş. Kestane, ıhlamur, çam kullanmış. İçeride hiç dinmeyen bir ahşap kokusu var. Ahşabın munis sıcaklığı ile taşın sert soğuğu dengeleniyor. (HB, s. 161)

Altı üstü bir gusülhane deyip geçmeyin. Bizim sanatımız, inceliğimiz, asaletimiz hayat tarzımız hep buralarda. Dağ başında bile olsa mekâna letafet katmışız. (HB, s. 161)

Bu kapalı kapı tuvaletler. Efendim ayıptır diye teklif etmiyorum ama tuvaletler tamamen orijinal. Osmanlı'dan kalma taşlar, mermer kurnalar var, havalandırması şahane, içeride en ufak bir koku kalmıyor, bildiğin yayla havası. Ecdat yapmış bir iş ama hakkını vermiş. (TSBÖH, s. 20)

Erzurum'da taş ve kerpiç kullanılırken; Karadeniz'de ahşap, yapıya ayrı bir güzellik katar. Eğin evlerinde de ahşap malzeme ağırlıktadır. İstanbul'da Erenköy'de, Beylerbeyi'nde, Boğaz'da gördüğünüz köşk ve konakların benzerini Eğin'de görebilirsiniz. İki katlı, üç katlı. Köylerde dahi bu mimari hâkimdir. (TSBÖH, s. 38)

Ermeni ustalar Kadıgöl'den aldıkları suyu taş oluklardan akıtarak tek tek bütün hanelere eşit miktarda dağıtmıştır. Bu sulama şebekesi başlı başına bir harikadır. (TSBÖH, s. 39)

Sami yazıhanenin şark usulü ot yastıklı, halı döşeli peykelerinden birine kendini bırakırken:

-İnşallah, diyor. (TSBÖH, s. 106)

Bahçe kapısından eve kadar kademelerle uzanan yola beton, mozaik karo vb. değil çakıl döşenmiş. Bildiğimiz dere çakılı. İrilerinden siyah-beyazlı tertemiz taşlar seçilmiş, dizilirken geometrik desenler oluşturulmuş. Eskiden uygulanan çok hoş bir döşemedir bu. Aferin Canan'a. (ZYH, s. 70)

Duvara dayalı tahta sedir. Sedirin üstünde pamuk şilte, onun üzerinde geniş minderler, ot yastıklar hani şu bir yüzü halı kaplı olanlardan. (ZYH, s. 113)

Kapı çok orijinal. Oymaları falan. Kanatlı bir kapı, muhteşem, bunlardan kalmadı pek. Meşeden yapılmış, çok dayanır meşe, biraz yıpranmış o kadar. Bakın üzerinde binanın inşa tarihi de var, geçen asırdan kalma. (SBÖT, s. 90)

-Nasıl büro, farkı ne?

-Farkı ilkelerimiz. Bir tür mimarlık anlayışımız var, geleneğe bağlı. Sadece bahçe içinde tek kat veya iki katlı evler yapıyoruz.

Sinan:

-Öncelikle ahşap. Ama isteyen kaplama yaptırıyor. (N, s. 82)

Nur küçümen salona şöyle bir baktı. Evet bir fakir evi. Ama tertipli-temiz. İkinci el eşyalar. Belli, azınlıklardan kalma. Gül ağacından oymalı bir dolap. Üstünde şahane ahşap çerçeveli bir büyük ayna. Aynanın önünde bir ince küçük cam, içinden çıkan iki dal mor sümbül. Hiç örtü, dantel yok. Belli Çiçek yapmış bu düzenlemeyi. Etraf mis gibi kireç badanası kokuyor. (N, s. 142)

Yüksek tavan. Ferahlık. Ahşap. İşte bunu kaybettik. Yeni daireler insanı boğuyor. (N, s. 146)

Medrese bir dikdörtgen. Bir kısa ucunda, sırtını yola dayamış, bodur minareli mescit. Aynı zamanda kütüphane, dersane ve tevhidhane olarak kullanılıyor, bitişikte harem. Her iki yanda üçer daire, yani iki küçük oda, bir sofa. (N, s. 183)

Çeşmeleri, türbeleri, sebilleri, mezarlıkları, camileri, tekkeleri, hâlâ sağlam kalmış ahşap evleri, Boğaz'ı ve yalıları tanıdı. (HEG, s. 59)

Bahçeli, ahşap küçük bir evi vardı. (HEG, s. 140)

Ahşap minberi yeşile boyamışlar, çok sinirlendim. Ahşabın bir asaleti var kardeşim, sen bunu nasıl boyarsın. (HEG, s. 152)

Eski bir kahve idi. Duvarın birinde Osmanlı'dan kalma bir ayna vardı. İri, ceviz çerçeveli, oymalı. Masa sandalye eskimiş, ahşap. Ahşap tavan sigara dumanından sararmış. (İÖ, s. 11)

Hastane iri çitlenbik, çınar ve çam ağaçları arasına gömülmüş bir taş bina idi. (İÖ, s. 133)

Doktor bir evi döşeyecek her şeyi aldı. Zaten marangozlara salon için dört köşeli bir sedir yaptırmıştı. İşte bir Türk evi nasıl döşenir öyle döşediler. (İÖ, s. 138)

Oturduğum dede malı taş konağı sana satmak isterim. (TKS, s. 86)

Şöyle arazinin tamamını değilse bile epeyce bir kısmını gören, sırtını tepeye yaslamış, ilk katı kesme taş, ikinci ve üçünü katları ahşap-tuğla karışık, kafesli, mahalli mimariye uygun, saçakları geniş bol pencereli aydınlık bir yapı. (TSK, s. 117)

Bir evimiz olacak mesela, küçük ama sevimli. Beyaz badanalı, mavi pancurlu. (SB, s. 225)

Klasik Türk evi. İk oda bir sofa. Banyo, mutfak, tuvalet. Hasan Usta özenmiş eve. Taş-kerpiç-ahşap bir yapısı var. (SB, s. 270)

5.11. Halk Mutfağı

5.11.1. Yiyecek Türleri

Geleneksel halk mutfağını etkileyen baş unsur Anadolu'daki ekonomik geçim kaynağı olan tarım ve hayvancılıktır. Geleneksel halk mutfağımızın yiyeceklerle ilgili olan kısmında yer alan, erişte, kavurma, bulgur pilavı, tarhana, turşu, pekmez, peynir çeşitleri, yufka ekmeği, kuru fasulye, tirit, hoşaf, zerde, sütlaç, helva, reçel çeşitleri, su böreği, ev yoğurdu, yaprak sarması Mustafa Kutlu'nun incelenen eserlerindeki halk mutfağı ögelerinde de yer almaktadır. Mustafa Kutlu'nun

eserlerindeki yiyecekler, geleneksel halk mutfağı içerisinde yeri olan yiyeceklerdir. Bu eserlerde hamburger, makarna, pizza gibi geleneksel halk mutfağından çıkmayan bir yiyecekle karşılaşmak mümkün değildir.

Birlikte erişte keser, hatta reçel kaynatırlardı. (UH, s. 28)

Lütfü Efendi'nin dükkânında kuru fasulye-pilav yahut ciğer yahni-pilav-üzüm hoşafı ile tıka basa karınlarını doyurup çıkanlar ulu çınarın gölgesine tünemiş Gazozcu Nurettin'in seyyar tezgâhına yanaşır; onun kendi imalatı gazozundan kana kana içerlerdi. (UH, s. 35)

Oracıkta sandalyeler çekilir, alçak sehpa üzerine bir eski Yeşil Hanyeri nüshası serilir, gazetenin üç silahşoru yufka ekmeği, tulum peyniri ve üzümden oluşan akşam yemeğine yumulurdu. (UH, s. 86)

Ayran aşı, bulgur pilavı, soğan. (BÖ, s. 48)

Bulguru, tarhanayı kotardık. Bir de toklu devirip kavurmayı kaynatırsak tamamdır. (BÖ, s. 49)

Dedik ya; ambarlar dolacak; tenekelere kavurmalar basılacak; yağ, peynir, turşu, pekmez tekmil tamam olacak. (BÖ, s. 64)

Soğanlı, yumurtalı, tereyağlı tirit suyunu sahandaki kuru ekmeklerin üzerinde gezdiriyor. (BÖ, s. 143)

Yemekler işte bildiğiniz orta malı şeyler. Ciğer yahni, kuru fasulye, pilav, kayısı hoşafı, ara sıra kızartma, lokma tatlısı vesaire. (MK, s. 14)

Kaymakam bir hoşluk olsun diye yemeğe tatlı ilave edelim teklifini getirince, bu tatlının ne olabileceği tatlı tatlı tartışılıyor. Sütlaç, zerde, tulumba, helva adları geçiyor. (TÖ, s. 58)

Hiç kimseye aldırmadan evine zeytinyağlı dolmalar, su böreği taşıyor. (TÖ, s. 73)

Yünler yıkanırken çocuklar derede oynar, suya girer çıkar, kumda yatar; analar, nineler, kaynanalar söğüdün gölgesinde taş ocağa oturttukları koca güveçlerde bulgur pilavı kotarırlar. Yanına da bir tepsi salata, ooh, yorgunluğa birebir. Aman ayranı unutmayın. (TÖ, s. 115)

Daha bugün kahvaltıda kaymak, yağ, bal, kavurma ne bileyim on çeşit şey yığmışlardı önüne, bir yandan ''şundan da tadın efendim otlu peynir, başka yerde

bulunmaz; bizim katmerimiz nefistir, lütfen bir lokma da bundan'' diye yapışkan bir ısrarın tutkalına bulanmıştı. (TÖ, s. 166)

İdiris Güzel paraya kıymış, beş besili koç kestirmiş bir yanda irmik helvası karılıyor, öte yanda yayıklarda ayran hazırlanıyor. (TÖ, s. 181)

Ama işte ellerimiz yana düşüyor; nineler masallara bürünüp; şuruplar, böğürtlen reçelleri, ayva tatlılarıyla birlikte gidiyorlar. (RP, s. 128)

Sevdiğim yemekleri, mesela karnıyarık, peynirli makarna, vişne kompostosu falan ihmal etmezdi. (C, s. 36)

Kebaplara yumulduk. Kerpiç gibi ev yoğurdu, baklava, yemekten sonra el açıp uzun bir sofra duası yaptım. (MM, s. 128)

Behram Çavuş'la bir aşçıya girip kuru fasulye ve soğan yedik. (MM, s. 144)

Gül reçeli kaynatmıştım, seversin. (KA, s. 43)

Fatmaanne bana sevdiğim yemekleri yapmış, su böreği, bamya çorbası, gül reçeli falan. (HB, s. 24)

Bamya çorbası harikaydı, su böreği de öyle. Bu böreğin işçiliği bir yana, tereyağı halis olacak, bir de peynir. Peynir mutlaka Erzincan, Erzurum, Elazığ, Van taraflarından gelmeli. Ne Edirne ne Ezine, su böreğine gitmez. (HB, s. 36)

Özal döneminden bu yana itilip-kakılan-horlanan köylü; bulguru, tarhanası, turşusu, peyniri, unu, patatesi ile Anadolu'nun kırç bağrında son kalan nevaleyi şehirlere taşıyor; böylece açlık bastırılıyor. (HB, s. 41)

Ya da ben muhallebi, babam aşure. Aşureyi severdi. (HB, s. 50)

Eh memleketten pekmez gelir, pestil gelir, dut kurusu gelir, bunları bizim kayınçonun aşağıda bir tezgâhı var, orada pazarlarız. (TSBÖH, s. 16)

Memleketten badem, ceviz, dut kurusu, işte bir şeyler geliyor. (TSBÖH, s. 92)

Çocuklara pekmez, reçel kaynattılar. Sebze kurusu gönderdiler. Kış boyu peynir, taze tereyağı, hatta oranın ekmeğinden bile gönderdiler. (HG, s. 153)

Aşotu çorbası, kadayıf dolması falan. (N, s. 17)

Birinde Adıyaman tütünü götürdüm. Birinde Erzincan tulum peyniri. (N, s. 20)

Nur özellikle kesme çorbaya, güveçte yaprak sarmasına ve kadayıf dolmasına bayılmıştı. (N, s. 143)

Yok canım ne yaptık ki biz? Bir içli köfte bile yapamadık. (N, s. 144)

İyi bir lokantaya girdi, tavsiye üzerine tirit yedi. (N, s. 185)

Çorba, yeşil fasulye, yoğurt, helva. (TBK, s. 76)

İki yufka açayım da puf böreği yapayım demiştim. (HEG, s. 89)

Köyden Nevzat'a hâlâ bulgur, tarhana, turşu gelir. (HEG, s. 97)

Zeytinyağlı dolmalar kalem gibi, içli köfteler, börek, kek. (HEG, s. 116)

Şurda bir miktar kesme çorba olacak bir de yarım ekmek. (İÖ, s. 9)

Civan önce sucuklu yumurtayı görüyor. (İÖ, s. 60)

Sofra kurulmuş, küçük büyük bulgur pilavına girişmişler. Yanında ayran. (İÖ, s. 63)

Kebaplar, çiğ köfteler, ayranlar, salatalar, tatlılar geldi. (İÖ, s. 100)

Dışarıdan lahmacun getirttiler. (İÖ, s. 102)

Annesi Sefa'ya zeytinyağlı yaprak sarma getirdi, çok severmiş. (TKS, s. 140)

Köprülerden, derelerden geçmiş, mola verilen bir handa ayran ile bulgur pilavı yemiş, derken kasaba. (SB, s. 35)

Anası soğuk çorba, bulgur aşı, iki baş soğanla ekmek ve bir testi su temin etti. (SB, s. 36)

Güveçteki çorba ile tenceredeki pilavı sofraya koydu, ekmekleri böldü, soğanlara iki yumruk vurup kırdı, tahta kaşıkları sıraladı, beyleri buyur etti.(SB, s. 37)

Köfte-piyaz faslı bitti, garson çocuk çıkageldi. (SB, s. 196)

Güvecin yanına sade pilav, sonra su böreği, çoban salata. (SB, s. 205)

Köye gidince işte tereyağıdır, peynirdir, tarhana, turşu, annem yapar sağ olsun. (SB, s. 256)

Fırın yandığı gün fırsat bu fırsattır diyerek güveçte kuru fasulye, bulgur pilavı, eğer hazır edilmişse yaprak sarma, özel günler için etli-sebzeli tava, börek-çörek hatta komşulardan gelen yemekler fırına verilip bir güzel pişiriliyor. (SB, s. 287)

Davut bize kasabadan turşuluk domates, biber, salatalık lahana getirdi. Ben pancar istemiştim ama bulamamış. Emine ana, Şengül ve ben toprak küplere turşu kurduk. (SB, s. 289)

Şengül ile oturmuş erişte kesiyorlar. (SB, s. 292)

5.11.2. İçecek Türleri

Geleneksel yiyeceklerin yanında da sıklıkla tüketilen ayran, Türk milletinin vazgeçilmez içeceği çay, sohbetlere eşlik eden Türk kahvesi, nar ve gül ile yapılan geleneksel şerbetler, özellikle kışın tüketilen salep Mustafa Kutlu'nun incelenen eserlerinde yer almaktadır.

Etli pilav şahane olmuş. Helva, ayran harika. (TÖ, s. 195)

Oysa ne haysiyetli meşrubattı o.

Gül şurubu, nar şurubu, çilek, vişne… (RP, s. 128)

Ben ömrümde bu kadar güzel ayran içmemiştim. Halis koyun sütündendir, yayık ayranı, diye tafsilata girişti Refik Bey. (C, s. 142)

Türkler çayı sever. Yeni koymuştum, ister misiniz? (MM, s. 71)

Önce bir ayran içtiler. Oya koyun sütünden yapılan bu yayık ayranına bayıldı. (ZYH, s. 55)

Canan babasına kahve yapmıştı, Ferit ben de isterim dedi. Kahveler içilirken sohbet açıldı. (ZYH, s. 74)

Ferit çayından bir yudum alıyor. Çok güzel. Türk çayının üzerine yok. Gurbette en çok özlediği şeylerden biri idi. (ZYH, s. 122)

Balığın ardından tahin helvası, onun peşine beş on bardak semaver çayı içerlerdi. (ZYH, s. 134)

Kızım bak çay olmuş mu? (HG, s. 87)

Muzo Gönül çayını kıtlama içiyor. (AY, s. 11)

Sana kahve söylesinler. (AY, s. 191)

Öyle ki Nezaket annesi, komşuları, mahalleden arkadaşları ile misafirlere ikramı için Osmanlı usulü gül şerbeti ve limonata bile yapmıştı. (SBÖT, s. 96)

Size bir tarçınlı ıhlamur koyayım. (N, s. 138)

Yemekten sonra Türk kahvesi içtiler. (N, s. 145)

İkisi de otururken çay dedi. Kenan limonlu ıhlamur istedi. (TBK, s. 9)

Bunu bilen kadınlar bir bidonda, bir ıbrıkta ayran, kızılcık şurubu falan hazırlamıştır. (TBK, s. 99)

Kahvede çaylar içildi, arsadan tarladan bahis açıldı. (HEG, s. 54)

Az sonra az şekerli kahvesi de geliyor. (HEG, s. 76)

Kallavi fincanlarda kahve içiyorlardı. (İÖ, s. 57)

Doktor sütten bir yudum aldı. Oh, kekik kokuyor sanki. Sonra çöreği ısırdı, nefis tereyağlı, harika. (İÖ, s. 130)

Artık Hamit Efendi kasabaya her inişinde damadının işyerine uğruyor, ıhlamurunu adaçayını orada içiyordu. (TKS, s. 162)s

Sefa dükkândan içeri girdiği sırada Ziya kıymalı pide yiyordu. Yanında ayran. (TKS, s. 175)

Sefa iki salep söyledi. Sonbaharın son günleri, hava serin, salep çıkıvermiş. (TKS, s. 218)

Çayı tazelemeli, balkonda içeriz artık, hem Nil acıkmıştır, ben bir iki şey hazırlayayım deyip savuştu. (SB, s. 11)

Zeynep arada bir anasının gönderdiği Arapkir üzümünü, pestilini, orciğini, peynirini, pekmezini, onlarla paylaştı; onlar da nar şerbeti ile gül şerbeti arasındaki farkı ona öğrettiler. (SB, s. 46)

Annem annesinden el almıştır. Harika şerbetler ve bilhassa limonata yapar, hazır meşrubata, colaya adeta düşmandır. (SB, s. 186)

-Yayık ayranıdır hocanım, yoğurt çalkaması değil.

-Anlamadım.

-Sütü kaynatır yoğurt mayalarız. Yoğurdu yayığa koyar çalkarız. Tereyağı üste çıkar onu toplarız. Geri de kalana ayran derler. (SB, s. 266)

5.12. Dayanışma, Yardımlaşma ve Eğitim Kurumları

5.12.1. Misafirperverlik

Türk milletinin başat özelliklerinden biri olan misafirperverlik, Türk kültürünün insana verdiği değeri yansıtmaktadır. Toplumdaki insanlar arasındaki bağları artırıp, insanların birbirine duyduğu saygı ve sevgiyi tazelemektedir. Kutlu'nun incelenen eserlerinde de misafirperverlik yer almaktadır. İncelenen eserlerin bazılarında kahramanların misafiri çok sevdiği de vurgulanmıştır.

Artık makasçının evindeydim. Dilsiz kızıyla koyun koyuna yatıyorduk. (UH, s. 29)

Eh o zaman köyde epeyce adam vardı daha. Bunu karşıladık, misafir ettik, yedirip içirdik. (BÖ, s. 174)

Biz de yani Derviş'le ben, ciddi ciddi evi işe çıkarmak istediğine kanaat getirince elden gelen yardımı esirgemedik. Bir kere ben kendisini, kendi hanemde misafir ettim. Allah ne verdiyse birlikte yedik içtik. (BÖ, s. 185)

Babası hanedan tabiatlıydı. Gelenleri yedirir, içirir, yatırır, dörtbaşı mamur misafir edip öyle gönderirdi. (TÖ, s. 143)

-Bi çay ikram etseydin bari.

-Etmez olur muyum, bunca zamandır Pala Hasan'ın ekmeğini yiyoruz, öğrendik bu insanlık hâllerini. (RP, s. 94)

Olmaz Kadir Usta. Sen artık benim misafirimsin. Misafir ev sahibinin izni olmadan şurdan şuraya adım atamaz. (MM, s. 129)

Efendi ne borcu, dedi. Borç morç yok. Müslümanlıkta âdet budur. Misafiri yedirir-içirirsin; giderken de cep harçlığı koyarsın. (MM, s. 130)

Usta bunları çok iyi karşıladı, yedirdi, içirdi, evine davet edip bir gece misafir etti. (TSBÖH, s. 43)

Bu gidiş gelişlerde İskender Bey, Sami'ye mutlaka bir şeyler ikram eder. Eli açık adamdır. Çay, limonata, ıhlamur, mevsimine göre su muhallebisi, boza ve yemek zamanı ise nohutlu pilav ve yoğurt. (TSBÖH, s. 73)

Öyle ki Nezaket annesi, komşuları, mahalleden arkadaşları ile misafirlere ikramı için Osmanlı usulü gül şerbeti, nar şerbeti ve limonata bile yapmıştı. (SBÖT, s. 96)

Neyse burada istediğin kadar kal. Misafirimsin. (İÖ, s. 13)

Sıtkı "Misafirimizdir, bir güzel kahvaltı hazırlayalım" dedi. (İÖ, s. 131)

Misafiri orada ağırlar, orada yiyip içerlerdi. Doğrusu misafiri çok seviyordu. (TKS, s. 146)

Bir misafir ağırlar, sanırsın bey sofrası kurulmuş. (TKS, s. 158)

Sultan Hanım gelen misafirlerini çayla pastayla ağırlarken Elif hem ona yardım eder hem hiç nazlanmadan istenilen şarkıları söyleyip alkış alırdı. (SB, s. 15)

Kapı önünde kaç kişiye rastladıysak "Buyrun bir ayranımızı için" diyerek bizi misafir etmek istedi. (SB, s. 267)

5.12.2. Dinî Kuruluşlar

Dinî kuruluşlar yardıma muhtaç insanlara kapı açmada ve onları hakikatle buluşturmada önemli roller üstlenmiş kuruluşlardır. Kutlu'nun incelenen eserlerinde tarikat ve tekkelerin varlığına rastlanmıştır. İncelenen eserlerde kahramanlar, beyaz bir sayfa açmak, modern hayattan kopup geleneksel hayata uygun bir yaşam sürmek ve en önemlisi Allah'a iyi bir kul olabilmek için tekkenin kapısına varmaktadır.

Bu mahallenin evvelinde mescidin yanındaki yıkık tekke var. Şeyhin biri, hani kalabalıktan uzak ya, bir de su çıkıyor; demiş tam yeridir şuraya bir tekke bir de çeşme kurayım. (MM, s. 11)

Kasabalı Garip Ahmet Baba'yı büsbütün unutmamış. Bilhassa Ramazanlarda tekke açılıp, teravih kılınıyor. (KA, s. 96)

Garip Ahmet Baba Tekkesi ve haziresinin ayakta kalması böylece karara bağlanmış olur. (KA, s. 119)

Gele gele tekkenin önüne kadar gelmişim. (HB, s. 136)

Bilmem tanır mısın? Bu tekkenin son şeyhi Tahta Cami'nin imamı Kamil Efendi idi. (HB, s. 138)

-Onun tarikatı, yani Vefaiyye, yaşıyorsa belki intisab ederim. (N, s. 7)

Karaman'a gideceksin Virane Şeyhi Beşir Efendi'yi soracaksın. Tekkesi şehirden ıraktır biraz. Aldırma, yürü git. Cenab-ı Hak kalbini açık etsin, sana hidayet nasip etsin. (N, s. 173)

Az sonra medreseyi gördü. Tipik bir Osmanlı işi. Ufak ama zarif. (N, s. 181)

Anası, babanın tam tersine elinden tesbih düşmez, bir tarikata mensub, mümin-müslim tertemiz bir kadındı. (TBK, s. 6)

Mescit aynı zamanda bir tekke idi ve Naime oraya intisap etmişti. (TBK, s. 23)

Bir iki kez anasıyla tekkeye gitti. Namaz kıldı, dua etti. (TBK, s. 48)

Tekkelerdeki hareketli cehri zikir parçaları vecde gelen müritleri coşturur, onları adeta bu dünyadan uçurur. (TBK, s. 88)

Enver galiba bir tarikata girmiş. (HEG, s. 62)

Seni bizim tekkeye götürürüm. Aklın kalbin razı gelirse efendiye mürid olursun. (HEG, s. 64)

Sonunda şeyhinin kim olduğu gizli kalan Beşiktaş'taki Yahya Efendi Dergâhı'na intisab ediyor. (İÖ, s. 107)

Bu yaşlı hanım tarikat mensubu. Anneannem de aynı şeyhe bağlı imiş. (SB, s. 170)

Tepede Kaşgari Tekkesi var. İstanbul'da yangından yakasını kurtarmış nadir ahşap tekkelerden biri. (SB, s. 176)

Bir derviş olduğu söylenen ve burada vaktiyle tekke kurmuş Toklu Dede haziresinde fetih şehitlerinin taşları bulunuyor. (SB, s. 192)

Sonradan burası genişlemiş, cami-tevhidhaneye harem, selamlık, türbe falan ilave edilerek külliye hâline getirilmiş ama zamanla yangın, yıkım, yeniden yapım derken işte bu binalar kalmış, bir de etrafında oluşan büyük kabristan. (SB, s. 194)

5.12.3. İmece ve Yardımlaşma, Dayanışma

İmece, genellikle kırsal yerlerde yaşayan insanların karşılıklı yardımlaşarak dayanışmasını sağlayan bir gelenektir. Mustafa Kutlu'nun incelenen eserlerinde kırsal yerleşim yerlerinde varlığını sürdüren bu imece tarla işlerine yardımda, yol yapmada, ortak alan temizliğinde karşımıza çıkmaktadır. Yardımlaşma ve dayanışma içerisinde yaşamak ise Türk milletinin önemli bir özelliğidir. Mustafa Kutlu'nun incelenen eserlerinde yardımlaşma ve dayanışma örneklerine sıklıkla yer verilmiştir. İncelenen eserlerde, yardıma muhtaç olan insanlara yardım eden, el uzatan birileri vardır. Yardıma muhtaç olan insana yardım eden kişi bu eserlerde her zaman çok

varlıklı değildir, zengin olmayan biri de yardıma ihtiyacı olan insana yardım ederken karşımıza çıkmaktadır. İncelenen eserlerde yardım edilenler içerisinde yetimler olduğu da görülmektedir. Yetimlere yardım etmenin önemine de bu eserlerde dikkat çekilmiştir. Tirende Bir Keman (2015) adlı eserde ise Türk insanının gönlü bol olduğu Mustafa Kutlu tarafından dile getirilmiştir.

Ev halkına ilaveten komşu kadınlardan birkaçı orak işinde bize yardıma gelmişlerdi. (BÖ, s. 5)

Şimdi bu adam darda kalmış. Bize düşen darda kalana yardım etmektedir. (MK, s. 149)

Neyse ki işte etraftan yetişmişler, yoksullara yardım eden bir dernek bunlara kol-kanat germiş; zenginlerin kullanıp eskiciye sattıkları ikinci el eşyalardan bazıları getirilmiş. Kap-kacak, çekyat, yorgan-döşek, soba her neyse evlerine yine iyi-kötü barınacak hâle sokmuşlar. (RP, s. 77)

Alt katta ev sahibi oturuyor. Cenap amca. Allah rahmet etsin çok iyi adamdı. Çocukları olmamış, bi karı bi koca. Bize çok yardımları olmuştur. Düşünsene babamın cenazesini bile o kaldırdı. (RP, s. 120)

Allah, Şapkacı Bacı'dan razı olsun. O destek verdi de şu pazara gelebildim. İyi ki de gelmişim. (RP, s. 152)

Evini, eşyasını ne yaptılar bilmiyoruz ama işte bir hayır sahibi, mahalleden aynı dualı biri, geride bıraktığı şapkaları, atkıları derleyip toplayıp Nimet'e getirmiş. (RP, s. 157)

Doktor işte o dükkânı Cesur ile Nimet için tuttu. Bir yıllık kirasını da peşin ödedi.

Çocuklar zaten şapkacı bacının mal aldığı toptancıdan mal alımına devam ediyorlardı.

Adam geldi, dükkânı gördü, imrendi.

Neye imrendi?

Doktor'un yaptığı insaniyete. (RP, s. 180)

Buradaki benzincide bir Türk çalışıyormuş. Hani yol üstü ya, gelenden gidenden kazadan haberleri oluyor. Demişler ki ona bir Türk daha kaza yapmış, hastanede yatıyormuş. Hamiyetli adam elinde bir poşet meyveyle çıkıp geldi. (MM, s. 120)

Hüsamettin'in çok yakınlığını, yardımını gördüm, Allah razı olsun. İlk iş, gitti 302'yi getirdi. Benzincinin yanında derme-çatma bir tamirci var, oraya çekti. Hastane yemekleri pek iyi değil, kendi eliyle Türk yemekleri yapıp bizi besledi. Geldi, gitti, gitti, geldi bıkmadı. Neden bıkayım diyor, seni görünce memleketin kokusunu duyuyorum diyor, gurbetlik zor iş. (MM, s. 122)

-Kadir Usta, Kadir Usta. Şu zarfı al, cebine sok. Bana müflis müteahhit İhsan demişler. Biz birine yardım eli uzatmışsak karşılık beklemeyiz. (MM, s. 133)

Kazmayı küreği kapıp imece usulü ile epeyce bir zaman uğraştıktan sonra; dereler üzerine şimdilerde dahi görenleri hayranlığa sevk eden, ince kavisli, zarif köprüler inşa ederek, kağnı arabalarının, at arabalarının, yüklü develerin geçeceği yolu tamam etmişler. (KA, s. 24)

-Sabır Arif Efendi sabır… Ne yapalım? Elbette yapacağız bir şeyler. Zehra'yı ejderhanın ağzına atamayız ya. Sen üzülme. Ortalık durulana kadar bizde kalsın. Sonra icabına bakarız. (KA, s. 51)

İki bahtsız kadın arasında kurulan bu dostluk, bu dayanışma, onları yaşadıkları hayata karşı az da olsa tahammüle yaradı. (KA, s. 77)

Düğünde, nikâhta, nişanda, cenazede, hastalıkta, sağlıkta, kavgalıların barıştırılmasında, bayramda, seyranda bütün gözler Mahir Hoca'yı arar; onun bulunduğu mecliste sükûnet, memnuniyet, neşe, edep erkân bulunurdu. Emniyet, asayiş, alışveriş, doğum-ölüm, mevlid-sünnet ondan soruluyordu. Devlet gibi adamdı, vesselam. (KA, s. 54)

Kimsesiz ve felçli Ayşe Kadın ortalıkta kalınca Mahir Hoca bu binayı elden geçirerek ihtiyarı buraya yerleştirmiş.

Zavallı işte, komşuların yardımları ile yaşıyor. (KA, s. 120)

Herkes evinden eski halı, kilim, minder, yastık, kap-kacak, sandalye masa ne buldu ise getirdi. (KA, s. 120)

Esnaf ile artık iyi bir ilişkisi vardı. Bebekler satılıyor, her iki taraf da kazanıyordu. Ayrıca kızın başından geçenler biliniyor, esnaf ona yardımcı olmaya çalışıyordu. (KA, s. 169)

Ziya'nın dar günde lazım olur diye bir yana koyduğu para; Feride'nin aynı gerekçeyle dişinden tırnağından artırıp –ne de olsa yokluk görmüş biriydi-

biriktirdiği, biriktirip aldığı bir iki Reşat altını, çarşı esnafının aralarında topladıkları yardımla düğünü yaptılar. (TSBÖH, s. 54)

Hâkim Hamit Bey'in hâli vakti yerinde idi. Cemaatin yemek işini gönüllü olarak yüklenmişti. Cömert adam. Her sohbette Fırıncı Selahattin' et ve sebze gönderir, ya güveç yahut tava yaptırır, ayranlar içilir, üzerine tatlı yenirdi. (TSBÖH, s. 63)

Günde bir öğün, bir kap yemek yer. Hurdacılar Sokağı'ndaki bir lokanta Kör Neyzen'e bu güzelliği yapmıştır. İyi mevlit okuduğu, dokunaklı bir sesi olduğu için ara sıra mevlidhan arkadaşları onu da götürürler, hane sahibinin ikramı garibana yeter de artar. (TSBÖH, s. 124)

Hasta için lazım olursa arabalar burada. Bir haber uçurun, hangi arkadaş olsa gelir. Biz burada bir aile gibiyiz. (ZYH, s. 21)

Şu fukara Tepeköy'e gelip Sağlık Ocağı'na postu serse. Ne kadar ihtiyaçları var. Kimsesizlerin kimsesi olur. Para yerine dua alır. (ZYH, s. 93)

Bulut çocuğa destek çıktı; her gördüğünde hâl-hatır sordu, harçlık verdi. (ZYH, s. 132)

Anladım. İkinci el Süleyman'a git. Ne lazımsa iste. Halı, buzdolabı, çamaşır makinası, fırın, televizyon. Her neyse, hepsini versin. Eksiği kalmasın. Oturma odası, yatak odası, çocuklara ranza, yani artık bilirsin işte. Hesabını bana yazsın. (HG, s. 124)

Ama dedik ya, adam hayır sahibi, sade bana değil pek çok talebeye yardım ediyor. (AY, s. 61)

Belediye ve okullar yardımı ile tiyatronun otu, dikeni temizlendi. Sulanıp süpürüldü. (SBÖT, s. 23)

Eski arkadaşının zarurete düştüğünü biliyor; güz sonunda odunu-kömürü gönderiyor, teneke ile yağ-peynir alıyor, ara sıra yanına uğrayıp hatır sorarak adeta "Korkma ben yanındayım" diyordu. (SBÖT, s. 50)

Onların aile de Erzurumlu. Bazen bize yemek getirir. Hani komşuda pişmiş, kokusu yetişmiştir diyerek. (N, s. 17)

-Yolda önüme çıktı, yalnız, aç korkmuş. Dayanamadım aldım. (N, s. 29)

-Haftanın bir gününü yetim çocukların, yaşlıların, fakirlerin tedavisine ayıracağız. Ücretsiz olacak. (N, s. 40)

Bir hayra hizmet vakfı kurdu ve ilk iş olarak hayalindeki Yetimler Yurdu'nu yaptırmaya başladı. Anadolu'dan kimsesiz, bakıma muhtaç çocukları velilerinin izniyle toplayacak, besleyip büyütecek ve üniversiteyi bitirinceye kadar okutacaktı. (N, s. 133)

Çok gözyaşı sildi, çok yetim başı okşadı, çok hastayı tedavi ettirdi, çok dua aldı. (N, s. 135)

Bir yer buldular, önce kütüphaneyi kurdular. Garipler, yoksullar için aş kaynattılar. Semtin hâli vakti yerinde olan esnafları yardım etti. Adını "Cemil'in Yurdu" koydular. (N, s. 179)

Ah bu benim gönlü bol insanım. Yemez, yedirir, giymez giydirir. Böyle bir ahlâk işte. (TBK, s. 91)

Zaten kendi bölgesinden, köylerinden hatta akrabalarından çocuklar vardı. Onlarla dayanışmaya girdi. (İÖ, s. 17)

O zaman STK'lar, yardım kuruluşları falan yok. Ancak birbirinin yanında yamacında olanlar birbirine yardım ediyor. Civan gece yarısı Hızır gibi kapıları çalıyor, muhtaçlara yemek dağıtıyor. (İÖ, s. 53)

Hacı Süleyman Efendi şehrin başta gelen hayır sahiplerindendi. Mustafa'nın misafirhanesini de benimsemiş, "Gıda masrafları benden" demişti. (İÖ, s. 101)

Hacı Efendi cömert bir adam. Hastalara, yoksullara yardım ediyor. (İÖ, s. 106)

İşin ucunda sen vardın. Başkası olsa aldırmazdım. Ama bizde arkadaşını kollamak esastır. (İÖ, s. 116)

Haber çabuk yayıldı, sorumluluk duyan herkes hazırlığa başladı. Bir yetimi sevindirmek, hiç olmazsa başını okşamak kim istemez. (İÖ, s. 143)

Murat kadar cömert birini tanımamışlardı. Çoluk çocuk gelip Çamaltı'na yerleştiler. Onlar sayesinde Çamaltı Yörükleri çiftçiliği, bağ bahçe işlerini öğrendi. (TKS, s. 67)

Tosunların çayırı köyün üstündeki çukurlardan başlıyor, ta Kocadağ'ın eteklerine kadar gidiyordu. Köyün ortak malı idi. İmece ile biçilir, her haneye eşit miktarda verilirdi. (TKS, s. 76)

Köylüler, arkadaşlar, yörükler. Şimdi büyük cihada gidiyoruz. Muhaciri karşılayan, evini aşını onunla paylaşan ensar misali fukarayı kucaklayacağız. (TKS, s. 102)

Onun bu hamarat hâlini sevdiler, tanıştılar, yardımcı oldular; eşi ve çocukları yok sefil olmasın diye, kokusu gelir hakkı kalır diye çorbaydı, pilavdı, balıktı, tatlıydı taşıyıp durdular. (SB, s. 45)

Harun şu Mesut'u alalım, iyi çocuk, hem muhtaç, elinden tutalım sevaptır, dedi. (SB, s. 55)

Darda kalanların yardımına koşan bir Hızır oldu, yara sardı, şifalı otlardan merhemler, ilaçlar yaptı "Eczacı Sevim" diye bayağı bir şöhrete ulaştı. (SB, s. 99)

Yardım kuruluşlarında görev alarak zarurete düşenlerin yardımına koştular. (SB, s. 110)

Elif toplanan paraları çar-çur etmeyip, akıllıca kullandı. Yardıma muhtaç kişi ve ailelere balık dağıtmak yerine balık tutmayı öğretti. (SB, s. 118)

Ramazan ve Kurban gelmeden en az bir ay önce arabaya atlayıp uzak İstanbulları dolaşıyoruz. Devlet ile vakıf ve dernekler yurt içinde ve dışında yardım faaliyetlerini artırarak sürdürüyor. Biz bu yardımlara internet üzerinden iştirak ediyoruz ama, fukara ile bire bir, yüz yüze temasın yeri başka. (SB, s. 235)

5.13. Halk Hekimliği

Halk hekimliği, doktora gitmenin mümkün olmadığı ya da doktora gitmenin tercih edilmediği zamanlarda, hastalıklara halkın bir derman bulmasıyla ortaya çıkmıştır. Mustafa Kutlu'nun incelenen eserlerinde bitkilerin hastalıklara çare olarak kullanıldığı görülmektedir. Bu bitkiler arasında adamotu, nane, limon, ıhlamur, aluç yer almaktadır. Bunun dışında çocukların sağlıklı olması için uygulanan höllük adı verilen işlemden Tarla Kuşunun Sesi (2017) adlı eserde bahsedilmiştir.

Kış boyunca hastalanan çocukları ottan, kökten yaptığı ilaçlarla tedavi etmiş; kadınların gözünde evliyalık postunu kapmıştı. (BÖ, s. 35)

Oğlan –pek çok doğum sonrasında vuku bulur ya- kalça çıkığı ile sakat doğmuş. Anlamamışlar. Büyüyüp yürümeye çıkınca topal topal gittiği görülüvermiş. O sınıkçı senin, bu çıkıkçı benim dolaştırıp durmuşlar sabiyi, boş. (MK, s. 32)

Adamotu dedikleri şey patates yumrusuna benzer; şöyle boğum boğum uzanan, griye çalar kabuklu, ormandan devşirilen bir bitki kökü. Bıçakla kesiver, özü beje yakın beyaz. Kesilen yerden süt gibi sıvı damlıyor. Kazıyorsun, kazıyorsun; kırpıntıları elinle topla, şöyle parmaklarının arasında ovala, yumuşak yumuşak. Az sonra mübarek merhem gibi oluyor. Gibisi fazla bildiğin merhem. Bunu artık dizin ağrıyorsa dizine, belin ağrıyorsa beline süreceksin. Ağrılara birebir. (RP, s. 58)

Kolu, bacağı kırıldı. Çıkıkçıya götürdüler; çıkıkçı zor iş, inşallah tutar deyip kolu bacağı sardı.(TSBÖH, s. 56)

Kadın, Hanım Sultan'ın yarasına bakar bakmaz; "bunun ilacı bir çiçektir ama adı aklıma gelmiyor, durun bir düşüneyim" demiş. (HG, s. 64)

Köyümüzde iki sınıkçı vardı. Hem o evin erkekleri, hem kadınları kırığı, çıkığı yerine koyar, merhem ile sarar sağaltırdı. Bu yüzden kazaya, doktora giden yoktu. (AY, s. 18)

Bir de doktorların çare bulamadığı basur, sedef ve benzeri hastalıklar için şifalı ot. (HEG, s. 14)

Lohusa şekeri dahi var. (HEG, s. 65)

Surat bembeyaz oldu. Kalfa ona nane limon kaynattı. (İÖ, s. 91)

Şu karşı eczaneden al, bu hapı sabah akşam ver. Bir de mümkünse limonlu ıhlamur içsin. (İÖ, s. 141)

Köyde kundak çocuklarını ince elemiş bir toprağa yatırıyorlar, buna höllük diyorlar. Kayınvalidesi bu toprağın çocuk vücudunun ıslaklığını emdiğini, çok sağlıklı olduğunu söylüyor, böylece bezleme derdinden de kurtulduklarını ileri sürüyordu. (TKS, s. 37)

Sofi civarda ünlü bir halk hekimi. ''Ben bu yaraları tezden iyileştiririm ama işte aması var.'' diyor. (TKS, s. 140)

Kendime sakinleştirici bir bitki çayı yapayım. (SB, s. 149)

Kızılcık reçeli, kuşburnu kurusu –bundan yapılan çay üst solunum sıkıntılarına, nezle-gribe iyi gelirmiş. Biliyorum kardeşim, benim ablam Eczacı Sevim. Bitki çayları ondan sorulur-, aluç diye bir meyve. (SB, s. 288)

5.14. Gurbet ve Askerlik

5.14.1. Gurbet

Gurbet, çeşitli nedenlerle insanın doğup büyüdüğü yerden ayrı düşmesi, uzak kalmasıdır. Bu gurbet çerçevesinde Türk kültüründe çeşitli gelenekler ortaya çıkmıştır. Bu geleneklerden biri gurbetten memleketine gelen insanın evine ziyarette bulunmaktır. Mustafa Kutlu'nun Beyhude Ömrüm (2001) adlı eserinde gurbetten dönenin evine yapılan ziyaretten bahsedildiği görülmektedir. Bunun dışında incelenen eserlerde gurbet ile ilgili göze çarpan bir başka durum ise gurbetçilerin gurbete giderken yanlarında köyde yapılmış olan yiyeceklerden götürmeleridir. Bunun nedeni, özellikle büyük şehre giden insanların orada yoksulluk çekmesidir. Mustafa Kutlu'ya göre yoksulluk köylerde, kasabalarda değil şehirlerdedir. Köydeki insanlar topraktan beslenir ya da komşularının yardımıyla da olsa karnını doyurur. Şehirdeki insan ise yalnızdır ve topraktan uzaktır. Mustafa Kutlu'nun incelenen eserlerinde gurbetçinin bu yalnızlığı hissettirilmektedir. İncelenen eserlerde gurbetçilerin yaz mevsiminde gelip güz mevsiminde gittiğinden bahsedilmektedir.

Denkler tutulur, tahta bavulların ipleri çekilir, gurbetçiler birer ikişer yola düşer.

Gurbetçi böyledir.

Yazın gelir, güzün gider. (BÖ, s. 63)

Bozkırın kısa sürecek baharı patladı. Artık bundan geri gözler İstanbul yoluna çevrilir. Yeni gelinler, gelinlik kızlar, analar, babalar, ihtiyarlar, kışı zar-zor çıkarmış kim varsa İstanbulcular'ın yolunu gözlemeye başlar. (BÖ, s. 111)

İstanbulcular önce "hoş geldin"e gelenleri kabul edeceklerdi. Odalarda günnük yakılıp, güzel kokular etrafı saracaktı. Haberler alınıp verilecekti. Gidişattan konuşulacaktı. Hacı Bekir şekerleri, lokumları yenilecek, belki kahve bile içilecekti. (BÖ, s. 115)

Çoğu ailenin bir ferdi gurbette. Gurbetten para gelmezse durum içler acısı. (AY, s. 110)

Gurbetçi, bir de ailesi ile gidiyorsa perona yükünü yığmıştır. Peynir tenekesinden, kurşu küpüne, tereyağından kavurmaya, erişteden bulgura say sayabilirsen. Niçin bunca eziyet? Eh cepte para yok. (TBK, s. 96)

Gurbetçi ekini biçer, buğdayı öğütür, unu ambara kor, azdan az çoktan çok kış için peynir, tereyağı, kavurma, turşu, bulgur, soğan, patates, kara kabak vesaire yiyecek; odundan tezekten yakacak depolar, son güz gelmeden elveda deyip gurbetin yolunu tutar. (SB, s. 38)

5.14.2. Askerlik

Askerlik, Türk kültüründe çok önemli bir yere sahip olup "Peygamber Ocağı" olarak görülmektedir. Askerlik çerçevesinde birçok gelenek ortaya çıkmıştır. Bunlardan biri askerden gelen kişinin ziyaret edilmesidir. Mustafa Kutlu'nun incelenen eserlerinde askerliğin yer aldığı görülmektedir. Beyhude Ömrüm (2001) adlı eserde komşuların askeri ziyaret ettiğinden bahsedilmektedir. Bunun yanında incelenen eserlerde askerlik ile bahsedilen başka bir durum ise askerliğini yapmayan kişiye kız verilmemesidir. İncelenen eserlerde askerliğini bitiren erkeğin sevdiğiyle evlendiğine vurgu yapılmaktadır. Türk kültüründe askere gidip gelen kişinin olgunlaştığına inanılır. Mustafa Kutlu'nun incelenen eserlerinde bu olgunlaşmadan da bahsedilmektedir.

Akşam olup, konu-komşu asker görmesini bitirip evlerine çekilince; biz bize kalınca, ev halkını toplayıp bir bilmece sorardım. (BÖ, s. 13)

-Abo, ya! Ağzıyla everin beni diyor.

-Bu yeni yetmelerle baş etmek zor olacak. N'etsek acaba. Yahu daha askerliğini etmedi. (BÖ, s. 145)

Askerler fotoğraf çektirip sılaya gönderirken bir ellerini yumruk yapıp çenelerine dayar, saati bahusus gösterirlerdi. (MK, s. 160)

Çoğu yerde askerliğini yapmamış delikanlıya kız vermezler. (MK, s. 183)

Delikanlılar Cihan'a asılıyor, "Oğlum yaşın geldi geçiyor, askerliği de bitirdin, tohuma kaçacaksın, bekletme zavallı Zehra'yı, istet bitsin bu iş." diyorlar; Cihan kızarıp önüne bakıyor, ağzından tek kelime çıkmıyordu. (KA, s. 55)

Oğlan tam kıvama gelmişken, yani demir tavında dövülür misali babam bunu askere gönderiyor. Eski adam. Askerliğini yapmamış genci olgun saymıyor. (HB, s. 29)

Derken Sami'nin askerliği geldi çattı. İzmir-Bornova-Çavuş Talimgâh. Tüm askerliğini orada tamamladı. (TSBÖH, s. 83)

Oğlan askere gidecek, dönünce dükkân açacak, işte o zaman Ebru'yu ailesinden isteyecekti. (HG, s. 31)

"Gözümü kapamadan seni baş-göz edeceğim, hele şu askerliği bir yap gel" dedi. (N, s. 189)

Askerden dönünce evlendiler. (TBK, s. 129)

Bizde askere gitmek sünnet gibi erkekliğin icabındandır. Ancak bu görevden kaytarmaya çalışanların sayısı son günlerde artıyor. (İÖ, s. 91)

Askerlik gençleri olgunlaştırır. Vatani görevini bitirip dönenler yavukluları ile evlenir. (TKS/95)

Murat'ın tek bir arzusu kalmıştı. Torunu Hamit'i evermek. Oğlan askerliğini de yapmıştı.(TKS, s. 120)

Daha sonra Esma ile Orhan yalnız kalır konuşur. Epeyce bir zaman konuşur. Konuşma Esma'nın ''Askerliğini yap öyle gel '' şartı ile noktalanır. (SB, s. 52)

Orhan her ne kadar ''Yahu bir söz yüzüğü taksak'' falan dediyse de Esma askerliği şart koşmuştu. Oğlan peki dedi, gitti askerliği yaptı geldi. (SB, s. 52)

Askerlik bitti, geri döndü. Daha bir olgunlaşmış, daha bir Harun olmuş ki, aşk olsun. Askerlik böyledir, Peygamber ocağı. (SB, s. 56)

Artık aileden biri gibi olan Mesut askere gitti, döndü. Harun onu dört başı mamur bir düğün ile everdi. (SB, s. 61)

6. SONUÇ, TARTIŞMA VE ÖNERİLER

6.1. Sonuç ve Tartışma

Bu çalışmada Mustafa Kutlu'nun 2000 sonrasında yayımlanan tüm Uzun Hikâye (2000), Beyhude Ömrüm (2001), Mavi Kuş (2002), Tufandan Önce (2003), Rüzgârlı Pazar (2004), Chef (2005), Menekşeli Mektup (2006), Kapıları Açmak (2007), Huzursuz Bacak (2008), Tahir Sami Bey'in Özel Hayatı (2009), Zafer Yahut Hiç (2010), Hayat Güzeldir (2011), Anadolu Yakası (2012), Sıradışı Bir Ödül Töreni (2013), Nur (2014), Tirende Bir Keman (2015), Hesap Günü (2015), İyiler Ölmez (2016), Tarla Kuşunun Sesi (2017), Sevincini Bulmak (2018) adlı eserleri geleneksel ögeler açısından incelenmiştir. Eserler; doğum, evlenme, ölüm, bayramlar, oyunlar, eğlenceler, geleneksel sporlar, inanışlar, halk oyunu, halk oyunlarında çalgılar ve müzik, giyim-kuşam, halk sanatları ve zanaatları, halk mimarisi, halk mutfağı, dayanışma-yardımlaşma, misafirperverlik, dinî kuruluşlar, halk hekimliği, gurbet ve askerlik açısından ele alınmıştır.

Mustafa Kutlu'nun 2000-2018 yılları arasında yayımlanan hikâyelerinde en çok yer alan gelenekler, evlenme geçiş dönemi etrafında gelişen geleneklerdir. Evlenme etrafında gelişen gelenekleri sırasıyla dinî inanışlar, ölüm geçiş dönemi etrafından gelişen gelenekler, meslekler ve halk mutfağı takip etmektedir. Toplumun değerlerine uygun olarak evlenmenin toplumdaki geleneksel evlilik algısını desteklemesi ve ailenin toplumun yapı taşlarından biri olması nedeniyle Mustafa Kutlu evliliğe önem vermiştir. Evlenme geçiş dönemi geleneklerinden sonra en çok rastlanılan gelenekler dini inanışlarıdır. Mustafa Kutlu, yetiştiği çevre ve kişiliğinin de etkisiyle İslam dinini hayatın merkezine almış bir yazardır. Eserlerinde de bu hassasiyeti hissetmek mümkündür. Dini inanışlardan sonra ise karşımıza en çok ölüm çevresinde gelişen gelenekler çıkmaktadır. Ölümün bir son olmadığına inanılan İslam dininin etkisiyle Türk kültüründe ölüm öncesinde, anında ve sonrasında çeşitli gelenekler yer almaktadır. Mustafa Kutlu da ölüm konusundaki dini ve kültürel hassasiyetini eserleri aracılığıyla yansıtmıştır. Ölümden sonra ise en çok meslekler başlığı altındaki geleneklere rastlanmıştır. Geleneksel mesleklerin usta-çırak

ilişkisine dayanması ve Türk toplumunun çalışkan, üretken bir toplum olması nedeniyle Mustafa Kutlu, Türk toplumunun sanatsal yönünü de yansıtan geleneksel mesleklere önem vermiştir. Mesleklerden sonra ise en çok rastlanan gelenekler halk mutfağı ile ilgili geleneklerdir. Türk kültüründeki gelişmiş halk mutfağı, geleneksel hayatta hayvancılık ve tarımla geçim sonucu oluşan beslenme biçimi Mustafa Kutlu'nun eserlerinde göze çarpmaktadır.

Mustafa Kutlu'nun 2000-2018 yılları arasında yayımlanan hikâyelerinde en az rastlanan geleneksel unsur, canlı varlıklar ile ilgili inanışlardır. Canlı varlıklar ile ilgili inanışları sırasıyla, sünnet, nazar boncuğu, yatır ve ziyaret yerleri ile ilgili inanışlar, eğlence ve spor takip etmektedir. Mustafa Kutlu, İslam dinine uygun olmayan inanışları doğru bulmamakta, eserlerinde eleştirmektedir. Canlı varlıklar ile ilgili inanışların, nazar boncuğunun ve yatır ve ziyaretlerle ilgili inanışların bu nedenle az yer aldığı düşünülmektedir. Mustafa Kutlu'nun eserlerinde eğlence ve spora az rastlanması, Kur'an'da yer alan "Bu dünya hayatı ancak bir eğlence ve oyundan ibarettir." ayetinin Mustafa Kutlu'da yarattığı etki ile açıklanabilir. Dünyanın eğlencesine kapılıp ahirete önem vermemeyi yanlış bulan yazar, eserlerinde bunu okuyucuya hissettirmektedir

Kutlu'nun incelenen eserlerinin hepsinde insan hayatında geçiş dönemleri olarak adlandırılan *doğum, evlenme ve ölüm dönemleri* yer almaktadır. İncelenen eserlerinde en çok yer alan geleneksel unsurların geçiş dönemleri çevresinde gelişen geleneksel unsurlar olduğu tespit edilmiştir. Bu dönemlerle ilgili olarak dikkati çeken ilk özellik Kutlu'nun incelenen eserlerdeki kahramanlarının geleneksel olarak *evlenmel*eridir. Mungan Başkan (2010), yaptığı çalışmasında Mustafa Kutlu eserlerindeki kadınların ya evlenmiş, ya da evlenmek istediği hâlde değişik nedenlerle evlenememiş ancak evlenmeyi isteyen tipler olduğunu tespit etmiştir. Evlilik yaşına geldiği düşünülen genç kızlar, hayırlı bir kısmeti çıktığında hemen geleneksel olarak baş-göz edilmektedir. Eğer bu yetişkin kızın talibi olmazsa bu durumda özellikle kızın annesinin, kızın kısmetinin çıkması için kendi muhitinden "hayırlı bir kısmet" araştırdığı ve dua ettiği görülmektedir. Dua etmenin bu durumda olduğu gibi bir yerin açılışı için, çocuk sahibi olmak için, ele güne muhtaç olmamak için, şükretmek için, yapılan bir iyilik karşısında iyilik yapanın selameti için, Allah'tan yardım dilemek için karşımıza sıkça çıktığı sonucu elde edilmiştir. Bu

durumda denilebilir ki din ve toplum yaşantısı Türk kültüründe olduğu gibi Mustafa Kutlu'nun incelenen eserlerinde de iç içedir.

Mustafa Kutlu'nun incelenen eserlerinde, evlenmenin kahramanlar tarafından sıkı sıkıya bağlı olunan bir gelenek olarak görüldüğü tespit edilmiştir. Bu durum kız tarafı için ne kadar ciddi bir mesele ise erkek tarafı için de o kadar ciddi bir meseledir. İncelenen eserlerde yetişkin olan erkeğe, annesi ve akrabaları tarafından kız bakılır. Münasip bir gelin adayı bulunur bulunmaz da hemen geleneksel olarak kız isteme gerçekleştirilir. Söz-nişan sonrasında "hayırlı iş uzatmaya gelmez" anlayışı ile kısa bir zaman içerisinde nikâh ve düğün gerçekleştirilir. Kutlu'nun eserlerinde evlenme geleneğinin gerçekleştirilmesi için ailelerin yanı sıra mahalleli ve esnaf da yine sorumluluk sahibidir. Küçüklüklerinden itibaren mahalleli/köylü tarafından tanınan kız ve erkek, yetişkin yaşa geldiklerinde o muhittekiler tarafından birbirlerine yakıştırılmaya, uygun görülmeye başlanır. Kutlu'nun incelenen eserlerinde, evlenme geleneğinde erkek için yalnızca yaş yeterli değildir. Yaşı gelen genç evlenmeden önce askerlik görevini de yerine getirmeli, vatani borcunu ödeyip döndükten sonra evlenmelidir. Askerlik görevinin yapılmaması hem erkeğin kendi ailesi tarafından hem de dünürler tarafından hoş karşılanmaz. Mustafa Kutlu'nun incelenen eserlerinde beşik kertmesine ise sadece Beyhude Ömrüm (2001) adlı eserde rastlanılmış olup ayrıntılı bilgi verilmemiştir. Bunun nedeni, bu geleneğin günümüzde yaşayan bir gelenek olmaması olabilir. Karabıyık (2019) yaptığı araştırmada evlilik konusunun incelenen hikâyelerde yer aldığını, evliliğin toplumumuzca önemli olduğunun yansıtıldığını, evlilik konusunu işlerken de geleneklerden yararlanıldığını tespit etmiştir.

Kutlu'nun incelenen eserlerinde çocuk sahibi olmanın Türk kültürü için önemli olduğuna yapılan bir vurgu da dikkati çekmektedir. Mavi Kuş (2002) adlı eserde bu duruma dikkat çekilmiştir. Çocuk sahibi olamayan çift üzülür, kadın anne olabilmek için doktorlara, hocalara ve türlü yollara başvurur. Bu başvurulan yolların sonunda kadın çocuk sahibi olmaktadır ve böylece çocukları doğan ailelerin mutluluklarının arttığı görülmektedir. Çocuğun doğumundan sonra ad koyma ise çoğunlukla geleneksel şekildedir. Çocuklara dedenin adı ya da inançlar doğrultusunda şekillenen adların verildiği görülmektedir. Çocuğu yeni doğmuş baba, çocuğuna kendi babasının adını koymak istemektedir. Bu durumun örneği Beyhude Ömrüm (2001) ve Tirende Bir Keman (2015) adlı eserde karşımıza çıkmaktadır. Kırsal yerleşim

yerlerinde erkek çocuk sahibi olmanın daha çok istendiği de Mustafa Kutlu'nun incelenen eserlerinden Tufandan Önce adlı eserde başka bir gelenekle birleştirilmiş şekilde yer almaktadır. Tufandan Önce adlı eserde oğlan çocukları olmasını isteyen çift, doğan son kız çocuklarına Songül ismi koyarak artık erkek çocuk sahibi olmak istediklerini belli etmektedir. Rüzgârlı Pazar (2004) adlı eserde ise daha önce doğmuş çocukları ölen çift doğan son çocukları yaşasın diye ona Duran ismini koymuşlardır ki bu da geleneksel bir inanıştır. Türk geleneklerinde önemli bir yeri olan sünnetin ise Kutlu'nun incelenen eserlerinde çok yer bulmadığı tespit edilmiştir. Bolat (2007) araştırması sonucunda sünnet ile ilgili geleneklere çok rastlanmadığını, sadece ad olarak geçtiğini belirtmiştir.

Mustafa Kutlu, eserlerinde *ölüm*ü sıkça okurlarına hatırlatarak bu dünyanın geçici olduğunu ve bu geçici dünya için yapılan kötülüklerin, yalan-dolanın, maddi hırsların gereksiz olduğu düşüncesini okurlarına hissettirir. İncelenen eserlerinde cenaze merasimlerinin, musalla taşlarının, vasiyetlerin, defin işlemlerinin karşımıza sıkça çıkmasının sebebi de bu olabilir. Bu durumun incelenen eserlerde sıkça tekrarlandığı tespit edilmiştir. Kutlu'nun eserlerindeki kahramanların yakınlarının defnedilmesi, mezar ziyaretlerinde bulunulması okurken ölümü hatırlatan başlıca unsurlar olarak görülmüştür.

*Mezar taşları ve mezarlıkla*r da Kutlu'nun incelenen eserlerinde yer yer betimlenen unsurlardır. Uzun Hikâye (2000) adlı eserde geçen mezar taşında bir gül resminin olduğundan bahsedilmekte, Beyhude Ömrüm (2001) ve Sevincini Bulmak (2018) adlı eserde mezara gülfidanı ekilmekte, Huzursuz Bacak (2008) adlı eserde mezar taşlarının sosyal tarihimiz olduğu dile getirilmekte, yine Sevincini Bulmak (2018) adlı eserde eski mezarların dinî atmosferi sanat vadisinde yansıtan objeler olduğu görülmektedir. Bunun yanında Kutlu, mezarlıkların temiz ve şehirle iç içe olmasına, insanların ölümle yüzleşmekten kaçmaması gerektiğine vurgu yapmıştır.

Bolat (2007) Mustafa Kutlu'nun Yokuşa Akan Sular, Yoksulluk İçimizde, Ya Tahammül Ya Sefer, Bu Böyledir, Sır, Hüzün ve Tesadüf, Uzun Hikâye, Beyhude Ömrüm, Mavi Kuş, Tufandan Önce, Rüzgârlı Pazar, Chef, Menekşeli Mektup adlı eserlerini Halk Edebiyatı ve halk bilimi unsurları açısından incelemiş ve Mustafa Kutlu'nun eserlerindeki halk bilimi unsurlarının tespit edildiği ilk çalışmayı yapmıştır. Bolat'ın (2007) çalışmasında yer verdiği bulgulara göre de Mustafa

Kutlu'nun eserleri doğum, evlenme, ölüm ile ilgili gelenekleri içinde barındırmaktadır.

Bayrak Kahraman'nın (2019) Mustafa Kutlu'nun 2010-2018 yılları arasındaki hikâyelerini halk bilimi unsurları açısından incelediği çalışmasında, doğum unsurunun çocuğun doğması ve ad verme şeklinde eserlerde yer aldığını; evlilik unsurunun çeyiz hazırlama, tanışma, kız isteme, söz, nişan, nikâh, düğün gibi dönemlerin eserlerde sıkça yer aldığını; ölüm unsurunun ise araştırılan bütün eserlerde yer alan bir unsur olduğunu tespit etmesi yönüyle bu çalışmayla örtüşmektedir.

Dinî bayramlar, Mustafa Kutlu'nun incelenen eserlerinde Ramazan Bayramı, Kurban Bayramı olarak açıkça ifade edilmemiştir. İncelenen eserlerde ''bayram'' kelimesinin geçtiği cümlelerde, dinî bayramlardan bahsedildiği anlaşılmaktadır. Bayramlarda yakınları ziyaret etme geleneğinin, Chef (2005), Hayat Güzeldir (2011) adlı eserlerde geçtiği görülmüştür. Bayrak Kahraman (2019) da Mustafa Kutlu'nun 2010-2018 yılları arasında yayımlanmış hikâyelerini incelediği çalışmasında dinî bayramların açıkça ifade edilmediğini tespit etmiştir. *Bahar bayramları*mızdan olan nevruz ve hıdrellez sadece Beyhude Ömrüm (2001) adlı eserde geçmektedir. Genel olarak bakıldığında Kutlu'nun incelenen eserlerinde bayram geleneklerine çok fazla değinmediği görülmektedir.

*Dinî inanışlar*a Kutlu'nun incelenen eserlerinde yoğun bir şekilde yer verilmiştir. Nur (2014) ve Sevincini Bulmak (2018) adlı eserlerde ise dinî inanışların en yoğun şekilde yer aldığı tespit edilmiştir. Bayrak Kahraman (2019) da çalışmasında Nur (2014) adlı hikâyede dinî inanışların yoğun olarak yer aldığını, Nur adlı kahramanın Yunus Emre'nin izinden giderek Allah'a ulaşmayı amaçladığını ortaya koymuştur. Karabıyık (2019) yaptığı çalışmada, tasavvuf kültüründe yer alan, dünyaya itibar etmemenin ve asıl olan öteki dünya için çalışmanın Mustafa Kutlu hikâyelerinin tematik arka planında yer aldığını tespit etmiştir. Alev (2013) ise yaptığı çalışmada Kutlu'nun hikâyelerinin en derininde ve temelinde yatan kaynağın Kur'ân-ı Kerim ve hadisler olduğunu ve hikâyelerindeki dünya algısını bu bağlamda ele aldığını belirtmiştir. Akkaya (2008) çalışmasında, Kutlu'nun hikâyelerinde dinî gelişimi destekleyen iletilerin geniş bir yer tuttuğunu; Allah, peygamber, ayet, hadis, namaz gibi dinî terminolojiyi hikâyelerinde sıkça kullanarak okurlarına dinî duyguları telkin

etmeye çalıştığını; ayetlerlerden ve hadislerden de yararlanarak dinî gelişimi destekleyen iletiler sunduğunu tespit etmiştir.

Kara renginin içinden çıkılmaz durumları tasvir ederken kullanıldığı bilinmektedir. Kutlu'nun incelenen eserlerinde kara rengine sıklıkla rastlanmıştır. Özellikle kavuşulamayan sevdalar için kara sevda nitelemesi karşımıza çıkmaktadır. Bazı sayılar Türk kültüründe, geçmişten günümüze kadar belirli anlamlar çerçevesinde özelleşmiştir. Bu sayılardan biri olan kırk, Kutlu'nun incelenen eserlerinde sıklıkla kullanılmıştır. Bayrak Kahraman (2019) Mustafa Kutlu'nun 2010-2018 yılları arasındaki eserlerini halk bilimi unsurları açısından incelediği çalışmasında üç sayısının en fazla kullanıldığını tespit etmiştir. Türk kültüründe çakır gözlerden *nazar* değdiğine inanılması, çalışmada ele alınan eserlerden Beyhude Ömrüm'de (2001) karşımıza çıkmaktadır. İncelenen eserlerde özellikle çocuklara nazar değmesinden korkulduğu görülmektedir. Nazardan korunmak için ise dualar okunduğu Kutlu'nun incelenen eserlerinde yer almaktadır. Yatır ziyaretleri Türk kültürünün bir parçası olsa da İslam dinince hoş karşılanmamaktadır. Kutlu'nun incelenen eserlerinde bu durum bir müftü ağzından, Mavi Kuş (2002) adlı eserde anlatılmıştır.

Oyun ve eğlence kültürü, Kutlu'nun incelenen eserlerinde çok sık görülmese de bazı eserlerinde rastlanılmıştır. *Yetişkinlerin oyunları çerçevesinde,* iskambil, okey, bilardo, at yarışı karşımıza en çok çıkanlardır. Tarla Kuşunun Sesi (2017) adlı eserde Sefa, yaşadığı yerde bulunmayan bir bilardo salonu açmıştır. *Küçüklerin oyunları ve eğlenceleri* ise, saklambaç, uzuneşek, misket, ip atlama, gazoz kapağı biriktirmek, kızakla karda kaymak, bebeklerle oynamak olarak anlatılmıştır. Lastik topa incelenen eserlerde bir vurgu yapıldığı görülmüştür. Topaç ise, İyiler Ölmez (2016) adlı eserde geçmişte kalan güzel bir oyuncak olarak saklanan tozlu kutusundan çıkarılarak yeni nesil çocuklara hediye edilmiş, çocuklar bu geleneksel oyuncakla tanıştırılmış ve çok mutlu olmuştur. Bayrak Kahraman (2019) da yaptığı çalışmada çocuk oyunları başlığı altında top, bebek, kızak topaç gibi günlük çocuk oyunlarının incelediği eserlerde yer aldığını tespit etmiştir. Geleneksel sporlar içerisinde ise güreşin incelenen eserlerde yer aldığı, yiğit, güçlü kişinin güreş sporuyla da ilgilenmesiyle Türk milletinin yiğit ve güçlü olduğu mesajının verildiği görülmüştür.

Mustafa Kutlu'nun incelenen eserlerinde davul-zurna eşliğinde oynanan *halk oyunları* dikkati çekmektedir. Bu eserlerde en çok geçen oyun çalgısı davul-zurnadır.

Halay, çayda çıra, çiftetelli, misket ise Kutlu'nun incelenen eserlerinde oynanan halk oyunlarıdır. İncelenen eserlerinde çok çeşitli çalgılardan bahseden Kutlu, dertli kahramanına ya ut çaldırmaktadır ya da türkü söyletmektedir. İyiler Ölmez (2016) adlı hikâyede hayatı dertler içinde geçmiş bütün kahramanlar geleneksel bir müzik aleti çalmakta, derdini müzik ile anlatmaktadır. Bu noktada söylenebilir ki müziğimiz insanımızı anlatmakta, insanımızın derdi, sevinci, heyecanı da müziğimizi yansıtmaktadır. İncelenen eserlerinde Halk Eğitim Merkezlerine de vurgu yapan Kutlu, koroya katılan, müzik aletini çalmayı öğrenen, halk oyunu ekibinde oynamak isteyen kahramanlarını hep bu kurumla ilişkilendirip Halk Eğitim Merkezlerinin önemine dikkat çekmiştir.

Mustafa Kutlu'nun incelenen eserlerinde *giyim* konusunda dikkati çeken yaşam koşullarına ve yaşam biçimine göre kıyafetlerin değişmesidir. Dar, kısa, açık giyimi Türk kültürüne uygun bulmayan Kutlu, incelenen eserlerinde erkeklerde özellikle şalvar, keten gömlek, pardösü, kasket ile kadınlarda ise şalvar, yazma ve uzun bir manto ile geleneksel giyimimizi yansıtmıştır. Huzursuz Bacak (2006) adlı eserde, gelenek ile inancın birleştirildiği ehrama vurgu yapılmıştır. Bayrak Kahraman (2019) çalışmasında giyim-kuşamla ilgili unsurların genellikle karakter betimlemelerinde kullanıldığını tespit etmiştir ve bu tespit bu çalışmada incelenen eserler için de geçerlidir.

Meslekler, Kutlu'nun incelenen eserlerinde sıklıkla rastlanan bir olgudur. Babadan oğula ya da ustadan çırağa geçen zanaatlar bir altın bilezik olarak anlatılmıştır. Tufandan Önce (2003) adlı eserde babadan oğula geçen aktarlık yine Tahir Sami Bey'in Özel Hayatı (2009) adlı eserde babadan oğula geçen ciltçilik anlatılmaktadır. Bunun yanında vefat etmek üzere olan ustanın dükkânını çırağına bırakması da Mustafa Kutlu'nun incelenen eserlerinde rastlanan bir durumdur. Küçük kasabalarda ise, bu meslek sahibi insanlarının birbirini iyi tanıdığı, sıcak bir ortamda mesleklerini sürdürdüklerinden bahsedilmiştir. Kahramanların meslekleri, giyim-kuşamlarına kadar onlarla bütünleşmiş bir şekilde incelenen eserlerde yer almaktadır.

Halk sanatları, halkın geçmişte atalarından kalma olup bir milletin estetik zevkini yansıtır. Kutlu'nun incelenen eserlerinde yer yer el sanatlarından bahsedildiği görülmüştür. Sıradışı Bir Ödül Töreni (2013) adlı eserde dokumacılık ve ahşap boyama, Tarla Kuşunun Sesi (2017) adlı eserde kilim dokuma ön plandayken

Sevincini Bulmak (2018) adlı eserde tezhip ve hat sanatına vurgu yapılmıştır. Bayrak Kahraman (2019) da yaptığı araştırma sonucunda edirnekâri sanatı, kilim, marangozluk gibi sanat ve zanaat ürünlerinin eserlerde yer aldığını tespit etmiştir. *Eşyalar* ise halkın elinden çıkmış ya da sağlıklı malzemelerden yapılmışsa geleneksel olarak görülmektedir. Kutlu'nun incelenen eserlerinde özellikle ev eşyaları içerisinde geleneksel eşyalardan bahsedilmiştir.

Halk mimarisi, Mustafa Kutlu'nun incelenen eserlerinde sıkça rastlanılan bir konudur. Mekân ile ruhu bu eserlerde bütünleştiren Kutlu, kahramanlarını ruh hâllerine uygun yapılar içerisinde anlatmaktadır. Geleneksel olarak anlatılan yapılar genellikle kırsal yerleşim yerlerindedir. Bu yapılar genellikle ahşaptır, temizdir, kireç badanası ile yapılmıştır, ferahtır, aydınlıktır, huzur kokmaktadır. Çok katlı binalar Kutlu'nun incelenen eserlerinde gelenekten uzaklaşmış insanların yaşadığı yerlerdir ve Kutlu az katlı binalar yapılması gerektiğini savunur. Bu düşüncesini de Nur (2014) adlı hikâyede mimar olan kahraman Sinan aracılığıyla aktarmıştır. Kutlu'nun anlattığı geleneksel yapı yeşilden, tabiattan ayrı düşünülemez. Bolat (2007) yaptığı çalışmada, Mustafa Kutlu'nun eserlerinde yaşadığı toplumu ve halk yaşantısını işlediği için halk mimarisi unsurlarına değindiğini belirtmiştir. Koşan (2013) ise çalışmasında, Mustafa Kutlu'nun eskiye yaptığı atıfların daha mekân üzerinden kendisini gösterdiğini, özellikle Osmanlı mimarisini barındıran kentlerin Kutlu'nun ilgisini çektiğini ve ilginin çoğunlukla İstanbul üzerinden hikâyelere yansıtıldığını belirtmiştir. Kutlu'ya göre gitgide modernleşen ve sonunda her yeri beton yığınına dönüşen şehirler insanların tabiatına uygun değildir.

Karabıyık (2019) Mustafa Kutlu hikâyelerindeki tekrar eden konuları incelediği çalışmasında, kentsel dönüşüm altında şehirlerin yok olmakta olduğunu, geleneksel yapıların azaldığını Mustafa Kutlu'nun da bu değişimi eserlerinde işlediğini tespit etmiştir. Köklü medeniyetlere ev sahipliği yapmış olan İstanbul, Kutlu'nun incelenen eserlerindeki kent olarak karşımıza çıkmaktadır. Kutlu, değerler yitip giderken kentlerin ruhunun da yitip gittiğini düşünmektedir. İstanbul'u yürüyerek gezmenin onun ruhunu anlamak için en güzeli olduğunu söyleyen Kutlu, bu ruhla tanışmıştır. Fakat Kutlu'ya göre İstanbul da modernleşmeyle birlikte eski güzelliğini yitirmiş, değişmiştir. Çarpık kentleşme sonucu betonlaşması artan, doğasını kaybeden İstanbul'un o eski güzel silüeti zarar görmüştür. Sevincini Bulmak (2018) adlı eserde bir şehrin nasıl gezilmesi gerektiğini anlatan Kutlu, kahramanları Suna ve Ali'ye

İstanbul'u yürüyerek gezdirir. Bu satırları okurken kahramanlarla birlikte okuyucu da İstanbul'u gezmektedir. Can (2015), Mustafa Kutlu'nun eserlerinde sosyolojik açıdan mekân kavramını incelediği araştırmasında Mustafa Kutlu'nun hikâyelerinde farklı mekânsal unsurların bir arada bulundurularak gelenek-modern karşıtlığını bariz bir şekilde ortaya konulduğunu belirtmiştir.

Kutlu'nun incelenen her eserinde geleneksel bir *yemek* adını görmek mümkündür. Kutlu'nun incelenen eserlerinde bu yemekler misafire ikram edilir, aynı gelenekten gelen insanları misafirperverlikle birbirine daha da yaklaştırmaya aracıdır. Anadolu topraklarında baş vermiş her ürün sofrada Türk milletinin damak zevkine göre Kutlu'nun eserlerinde de yerini bulmuştur. İçecekler arasında ise ayran ve çay Türk kültüründe de olduğu üzere incelenen eserlerde sıklıkla karşımıza çıkmıştır. Bolat (2007) Mustafa Kutlu'nun hikâyelerindeki halk edebiyatı ve halk bilimi unsurlarını araştırdığı çalışmasında Mustafa Kutlu'nun hikâyelerinde kahramanların yaşantısına uygun bir beslenme kültürü olduğunu tespit etmiştir.

Misafirperverliğin Türk kültüründeki önemi, Kutlu'nun eserlerinde de hissettirilmiştir. Menekşeli Mektup (2006) adlı eserde Müslümanlıkta âdetin misafiri ağırlamak, giderken de cebine cep harçlığı koymak olduğundan bahsedilmiştir. Misafiri seven Türk milleti yine Mustafa Kutlu'nun Sevincini Bulmak (2018) adlı eserinde, köyü gezen Suna'ya köydeki her evin ayran ikram ederek misafir etmek istemesi şeklinde anlatılmıştır.

Kutlu'ya göre yoksulluk, kentte oluşan bir durumdur. Yoksa geleneksel hayatın hüküm sürdüğü, yardımlaşmanın ve dayanışmanın hâlâ devam ettiği, "komşusu açken tok yatılmayan" yerler olarak köylerde yoksulluk yaşanmamaktadır. Köylerde en asgari ölçüde imece usulüyle de olsa insanlar bir şekilde başlarını sokacak iki göz bir eve ve geçimlik malzemeye sahip olabilmektedir (Koçak Işık, 2019, 129). Okuyucu (2013) yaptığı çalışmasında Mustafa Kutlu hikâyelerinde taşranın, geleneğin yaşandığı ve yaşatıldığı bir yaşamın adı olduğunu, gelenek ruhunun bedene giren hâlinin bir yaşam alanı olarak taşrada tezahür ettiğini belirtmiştir. Kutlu'nun incelenen eserlerinde kırsal hayatın hüküm sürdüğü yerlerde yaşayan insanlar yardımseverdir ve imece usulünü benimsemiş insanlardır. Bunun yanında şehre göç etmiş ama hâlâ Anadolu insanı olduğunu unutmayan insanların da yardımsever olduğu görülmektedir. İncelenen eserlerde bu yardımseverlik ve dayanışma zor durumda kalan insanı düştüğü kötü durumun içinden çekip

çıkarmaktadır. Bunun karşısında yardım edilen kişinin yardım eden kişiye dua ettiği görülmektedir. Anadolu insanı yardım ederken duadan başka bir şey beklemez. Mustafa Kutlu, Zafer Yahut Hiç (2010) ve Nur (2014) adlı eserlerinde yardım karşılığında yardım edenin dua aldığını vurgulamıştır. Karabıyık (2019) yaptığı çalışmada, parasızlıktan dolayı kente göçen Anadolu insanın hayal kırıklığı yaşadığını, köyüne/kasabasına özlem duyduğunu belirtmiştir.

Halk hekimliği, Kutlu'nun incelenen eserlerinde çoğunlukla bitkilerin şifalı olması üzerinden ele alınmıştır. Gurbet ve askerlik ise, etrafında çeşitli gelenekler oluşturmuş ve Mustafa Kutlu'nun eserlerinde de işlenmiştir. *Asker*den ve *gurbet*ten gelene yapılan ev ziyareti, Beyhude Ömrüm (2001) adlı eserde yer almaktadır. Bunun yanında askere gitmemiş erkeğe Türk kültüründe kız verilmesinin tercih edilmediği Mustafa Kutlu'nun incelenen eserlerinde sıklıkla yer almıştır.

Modernizm sonucunda kentlileşen insan, geleneklerini modernizm karşısında küçük görmüş, modernizm bu karşılaşmada geleneklerin önüne geçmiştir. Mustafa Kutlu bu yenilgiyi görmüş ama asıl yenilenin kentte yaşayan ya da yaşamaya başlayan insan olduğunu eserlerindeki kahramanlarıyla bize aktarmıştır. Kutlu bunun yanında, köye yani o modern öncesi gelenekten uzaklaşmadan önceki döneme dönüşün de artık çok zor olduğunu bilmektedir ama yine de eserlerinde bir çıkış yolu, bir umut vardır; o umudu olan bir yazardır.

İslam'ı ve geleneksel hayatı referans alan Kutlu'nun temel kaygısı, insanı kendine ve kendi dışındaki dünyaya yabancılaştıran ve onu yaratanından uzaklaştıran, böylelikle de insanın hakikati bulma yolunu tıkayan dünya anlayışının hâkim olmasıdır. Kutlu'nun hikâyelerinde kahramanların insan fıtratına uygunsuz istek ve hayatları yabancılaşma olgusunu doğurmaktadır. O, bu kahramanların üzerinden yabancılaşan ve bir zaman sonra değer yitimine uğrayan insanın ruh hâlini anlatmaktadır (Koçak Işık, 2019, 209). Bu ruh halini aşmak için ise geleneklerden yaptığı insanın doğasına uygun kaleyi modernizmin karşısına bir kalkan olarak kullanmakta, ahenk olarak gördüğü sanatla fikirlerinin savunuculuğunu yirmi sekiz kitaplık "külliyat"ı ile yapmaktadır.

Mustafa Kutlu'ya göre merhamet, vefa, hürmet, şefkat, feragat, fedakârlık ve sevgi gibi inanç ve ahlakımızdan kaynaklanan insani vasıflar bizi zengin kılan değerlerdir. Bu değerler aynı zamanda taşrayı akla getirir. Söz konusu değerler

insanı zenginleştirir. Maddi varlıklar ise insanı fakirleştirir. Bu yüzden "yoksulluk içimizde''dir; maneviyattadır; yani maddiyatta değildir (Sağlık, 2012, 158). Tunagör (2016), Mustafa Kutlu'nun hikâyelerini değerler eğitimi açısından ele aldığı çalışmasında Kutlu'nun hikâyelerinin değer eğitimi için oldukça zengin olduğunu ve Türkçe değer eğitimi çalışmalarında kullanılması gereken eserleri olduğunu tespit etmiştir.

Yapılan araştırma sonucunda, Mustafa Kutlu'nun incelenen eserlerinde geleneksel ögelerin fazlasıyla yer aldığı görülmüştür. Eserlerde yer alan gelenekler sayesinde kahramanların birbiriyle olan ilişkisi kuvvetlendirilmiştir. Gürpınar (2005) da Mustafa Kutlu'nun geleneksel konuları modern tekniklerle anlatarak ve hatta bu geleneksel konuları günümüze uyarlayarak kendine özgü bir dil oluşturduğunu ve bu hikâyeci kimliği ile Türk hikâyeciliğinde önemli bir yere sahip olduğunu çalışmasında tespit etmiştir. Kuvvetli ilişkilere sahip toplum, hangi geleneklere sahip olduğunu unutmayan, millî kimliğinin bilincinde olan toplumdur. Yalnızlaşan, geleneksel değerlerden uzaklaşan insanlar ise kendini yaşadığı topluma ait hissedemeyecek olup millî kimliğinden uzak bir yaşam sürecektir. Millî kimliğinden uzaklaşmış, geleneklerine uygun yaşamayan insanların gelecek nesilleri de millî kimliğine sahip çıkmayan hatta farkında olmayan bireyler olarak yetişecektir. Mustafa Kutlu'nun incelenen eserlerinde dedelere, anneannelere, babaannelere, babalara, annelere gelenekleri çocuklarına aktararak millî kimlik bilinci kazandırma rolü yüklenmiştir. Genellikle geleneklerine bağlı yaşayan bir babanın çocuğu da incelenen eserlerde babası gibi geleneğe bağlı yaşamaktadır. Fakat kahraman, geleneklerine bağlı bir baba ya da anne olduğu hâlde çocuğunun geleneksellikten uzak yaşaması da incelenen eserlerin bazıların karşımıza çıkan bir durumdur. Bu durumda ebeveynler, kendilerini suçlamakta, çocuklarına millî ahlakın, Türk kültürünün eğitimini iyi verememelerinden dolayı üzülmektedir. Geleneksel değerler hayatımızda var olduğu sürece millet olma bilincimizin de var olacağı eserlerdeki kahramanlar aracılığıyla anlatılmaktadır.

Karabıyık (2019) da yaptığı çalışmasında, Mustafa Kutlu'nun hikâyeleriyle sürekli değişen, maneviyattan ve iyilikten uzaklaşan toplum için bir farkındalık oluşturmak istediğini, ideal insana ulaşma özleminin hikâyelerde ifade ettiğini belirtir. Kutlu'nun incelenen eserlerinde her ferdi aile gibi görülen millet gelenekleriyle birbirine sıkı sıkıya bağlıdır. Aynı değerlere sahip yaşamanın, aynı

kültürel kodlar üzerine kurulu bir yaşam sürmenin topluma bir millî kimlik kazandırması Kutlu'nun incelenen 20 eserinde karşımıza çıkmaktadır. Buradan da hareketle söylenebilir ki Mustafa Kutlu'nun hikâyeleri geleneksel değerleri aktarmada önemli bir role sahiptir.

Can ve Özbay (2014) da, Mustafa Kutlu'nun bu ülkenin bir vicdanı, bir gözlemcisi, bir izleyicisi olarak yazdığı eserlerine kendi toplumunu işleyerek eserlerinde aktardığını; eserlerindeki cümle örgüsünden, kelime seçimine kadar gelenekten kopmadığını, geleneksele vurgu yaparak modernizm algısı üzerinden yanlış ya da eksik modernleşme pratiklerini kendi toplumu üzerinden aktardığını tespit etmiştir. Bayraktar (2015) ise yaptığı çalışmada Kutlu'nun öykülerinin insana çağrı niteliği taşıdığı, bu çağrının doğadan, geleneksel hayattan kopuşu yaşayan insanın kendine dönmesi için olduğu sonucuna varmıştır. Bakır (2015), Mustafa Kutlu'nun hikâyelerinde karakterlerin modern yaşamın unsurlarıyla tanışmasının onlarda bir bocalamaya neden olsa da bağlı oldukları kültürel ve geleneksel kodlar sayesinde hayata tutunabildiklerini, karakterlerin, iç dünyalarında savrulmalar yaşasalar da bu kodlar (gelenek, din) aracılığıyla toparlanabilmelerinin çoğu defa mümkün olduğunu tespit etmiştir. Narlı (2014) Mustafa Kutlu'nun eserlerinde değişen değer yargılarını incelediği çalışmasında, Mustafa Kutlu"nun ana tematik ekseninin, modern yaşamla geleneksel hayatımız arasındaki çatışma olduğunu, ayrıca kır ve kent hayatının farklı değerlerinin de Kutlu'nun eserlerinde görüldüğünü tespit etmiştir. Arıcı ve Kılıç (2019), çalışmalarında Mustafa Kutlu'nun en önemli özelliğinin yerli ve millî özelliklerini yitirmemiş olan günümüz Müslüman-Türk insan tipini eserlerinde ustalıkla işlediği sonucuna varmışlardır. Tüm bu çalışmalar, bu çalışmanın sonucu ile örtüşmektedir.

Dil bilinci kazandırma noktasında, Mustafa Kutlu'nun eserlerinde akıcı bir dil ve samimi bir üslup kullanarak halkın içinden bir insan olduğu ve okuyucuya adeta film izlediğini hissettiren bir anlatıma sahip olduğu görülmektedir. Birçok deyim ve kalıplaşmış ifadenin eserlerinde sıkça yer alması, sinema tadında etkileyici anlatımı, ağır bir dil yerine yalın bir dil kullanması hikâyelerini içeriğine uygun hâle getirmiştir. Tonga (2007) çalışmasında, yazarın oldukça sade, akıcı bir dil ve samimi bir üslûp kullandığını belirtmektedir. Şen (2016), Kutlu'nun eserlerinde okuyucunun onun eserlerini okurken sanki izleyici moduna girdiği, Mustafa Kutlu'nun eserlerinin senaryo olmadan dahi sinemaya uyarlanmaya müsait metinler olduğu sonucuna

ulaşmıştır. Sümer (2015) millî kimliğin inşasında edebiyatın rolünü incelediği doktora tezinde, halkın diliyle halkın meselelerini işleyen millîliği öne çıkaran edebiyatçıların, adeta birer yol gösterici gibi halkı millî değerlere yönelttiği, yeni kimliğin oluşturulmasında ciddî rol oynadığı sonuca ulaşmıştır.

Bu tezin yapılma amacının millî kimliklerin inşasında rolü olan gelenekleri edebî metinler aracılığıyla bir milletin yeni nesillerine aktararak millî kimlik inşasına katkıda bulunmak olduğu düşünüldüğünde, Türkçe dersi ve Türk Dili ve Edebiyatı derslerinin önemi ortaya çıkmaktadır. 2019 Türkçe Dersi Öğretim Programı'nın özel amaçları incelediğinde ise öğrencilerin söz varlığını geliştirerek dil zevki ve bilinci kazanması, millî, manevi, ahlaki, kültürel, sosyal değerlere önem vermelerinin sağlanması, millî duygu ve düşüncelerinin güçlendirilmesinin amaçlandığı görülmektedir. Bu özel amaçlar dikkate alındığında Mustafa Kutlu eserleri, Türkçe ders kitaplarına konulabilecek nitelikler taşımaktadır.

Türkçe Dersi Öğretim Programı (2019) ve Türk Dili ve Edebiyatı Dersi Öğretim Programı (2018) incelendiğinde öğrencilere kazandırılması gereken değerlerin yer aldığı görülmektedir. Mustafa Kutlu'nun eserlerinde yer alan geleneksel unsurlar Türkçe Dersi Öğretim Programı (2019) ve Türk Dili ve Edebiyatı Dersi Öğretim Programı (2018) ile verilmesi istenen temalar altındaki değerler ile de örtüşmektedir. Bu iki öğretim programında da yer alan "kök değerler" şunlardır: adalet, dostluk, dürüstlük, öz denetim, sabır, saygı, sevgi, sorumluluk, vatanseverlik, yardımseverlik. Dostluk değeri İyiler Ölmez (2016) adlı hikâyede yoğun olarak işlenmiştir. Dostluk değeri, özellikle geçiş dönemi gelenekleri ve yardımlaşma gelenekleri ile ilişkili olarak işlenmiştir. Yardımseverlik değeri, yardımlaşma ve dayanışma ile ilgili gelenekler incelendiğinde karşımıza çıkmaktadır. Sabır değeri, çırağın usta olmak için yıllarca çalışmasının işlendiği meslekler; çocuk sahibi olamayan kadının işlendiği doğum; evlenmek için zamanını bekleyen insanların işlendiği evlenme; hakikate ulaşmak için bekleyen müminin anlatıldığı dini inanışlar başlıkları altında ele alınmıştır. Saygı değeri, ölüye saygı gösterme ile ilişkili olarak ölüm; bayramlarda büyükleri ziyaret ile ilişkilendirilen bayramlar, ustaya saygı gösterme ile ilişkili olarak meslekler başlığı altında karşımıza çıkmaktadır. Sevgi değeri, sevilen insanla evlenme ile ilişkili olarak evlenme; memleketi sevme ile ilişkili olarak gurbet başlığı altında ele alınmıştır. Mustafa Kutlu eserlerinde "Erdemler",

“Millî Kültürümüz’’, “Millî Mücadele ve Atatürk” ve “Birey ve Toplum” temalarına uygun alt değerlerin yer aldığı tespit edilmiştir.

2018 Ortaöğretim Türk Dili ve Edebiyatı Dersi Öğretim Programı incelendiğinde ise “Öğretim Programlarının Amaçları” başlığı altında “Liseyi tamamlayan öğrencilerin, ilkokulda ve ortaokulda kazandıkları yetkinlikleri geliştirmek suretiyle, millî ve manevi değerleri benimseyip hayat tarzına dönüştürmüş, üretken ve aktif vatandaşlar olarak yurdumuzun iktisadi, sosyal ve kültürel kalkınmasına katkıda bulunan, “Türkiye Yeterlilikler Çerçevesi”nde ve ayrıca disiplinlere özgü alanlarda ifadesini bulan temel düzey beceri ve yetkinlikleri kazanmış, ilgi ve yetenekleri doğrultusunda bir mesleğe, yükseköğretime ve hayata hazır bireyler olmalarını sağlamak.” amacına yer verildiği görülmektedir. Mustafa Kutlu’nun hikâyeleri, Türk Dili ve Edebiyatı dersinin kitaplarında yer alarak, millî ve manevi değerleri benimsetebilecek, üretken ve aktif vatandaşlar yetiştirerek Türkiye’nin kalkınmasına katkıda bulunma amacını destekleyebilecek hikâyelerdir.

2018 Ortaöğretim Türk Dili ve Edebiyatı Dersi Öğretim Programı’nda “Öğretim Programı’nın Özel Amaçları” başlığı altında ise “Edebî metinler aracılığıyla Türkçenin inceliklerini, Türk edebiyatının tarih içinde gösterdiği değişim ve gelişimi tanımaları” ve “Türk edebiyatına ait eserler aracılığıyla millî, manevi, ahlaki, kültürel ve evrensel değerleri anlamaları” amaçlarının yer aldığı görülmektedir. Mustafa Kutlu’nun 2000 sonrasında yayımlanan hikâyeleri, Türkçenin inceliklerini okuyucuya gösterirken; millî, ahlaki ve kültürel değerleri anlamaları açısından da Türk Dili ve Edebiyatı dersinin özel amaçlarına uygunluk göstermektedir.

2018 Ortaöğretim Türk Dili ve Edebiyatı Dersi Öğretim Programı’nda **“**Ders Kitabına Alınacak Metinlerin Nitelikleri” başlığı altında “Metinlerde Türk milletinin bölünmez bütünlüğüne; millî, manevi, kültürel ve ahlaki değerlerine aykırı unsurlar yer almamalıdır.” ve “Seçilen metinler, öğrencilerin duygu, düşünce ve hayal dünyalarını zenginleştirecek; bilgi, beceri, dil ve estetik zevk düzeylerini geliştirecek nitelikte olmalıdır.” maddelerine yer verilmiştir. Mustafa Kutlu’nun 2000 sonrasında yayımlanan hikâyeleri, 2018 Ortaöğretim Türk Dili ve Edebiyatı Dersi Öğretim Programı’nda ders kitabına alınacak metinlerin niteliklerine millî ve manevi değerlere uygunluk bakımından ve öğrencilerin duygu, düşünce ve hayal dünyalarını geliştirmesi açısından uygundur.

2018 Ortaöğretim Türk Dili ve Edebiyatı Dersi Öğretim Programı'nda "Öyküleyici Edebî Metinler" başlığı altında verilen kazanımlardan birinin "Metinde millî, manevi ve evrensel değerler ile sosyal, siyasi, tarihî ve mitolojik ögeleri belirler." kazanımı olduğu görülmektedir. Mustafa Kutlu'nun 2000 sonrasında yayımlanan hikâyeleri, bu kazanımı öğrencilere kazandırmada kullanılabilecek hikâyelerdir.

Mustafa Kutlu'nun modernite karşısında yaşadığımız sıkıntılara tam bir çözüm ürettiğini söylemek elbette mümkün değildir. O bir filozof değil her şeyden önce bir hikâyecidir. Bununla beraber bu durumun hayatımızı zorlaştıran bir mesele olduğunu, ortaya çıkardığı zorlukları aşmak için nelere müracaat edeceğimizi göstermiş, bir bakıma kendisine düşeni yapmıştır (Çoruk, 2012, 276).

Millî kahramanlar, değişen dünyaya karşı, değişmemesi gereken millî mukaddeslerin kavgasını yapanlardır (Kösoğlu, 2018, 158). Bu durumda diyebiliriz ki Mustafa Kutlu millî kahramandır.

6.2. Öneriler

Mustafa Kutlu'nun 2000 sonrası yayımlanan hikâyelerinin geleneksel ögeler açısından incelenerek millî kimliği desteklemedeki rolünü araştırdığımız bu çalışmanın sonuçlarından yola çıkılarak şu öneriler getirilmiştir:

2019 Türkçe Dersi Öğretim Programı'nda "Ders Kitaplarına Alınacak Metinlerin İncelenmesi" başlığı altında yer alan "Ders kitaplarına alanda yaygın olarak kabul görmüş yazar ve eserlerden, edebi ve kültürel değer taşıyan metinler alınmalıdır." maddesinden ve yine aynı programda Türkçe Dersi Öğretim Programı'nın Özel Amaçları başlığı altında yer alan "Millî, manevi, ahlaki, tarihi, kültürel, sosyal değerlere önem vermelerinin sağlanması, millî duygu ve düşüncelerin güçlendirilmesi'' maddesinden de yola çıkılarak, geleneksel ögelerin sıkça yer aldığı Mustafa Kutlu eserlerine, çocuk edebiyatı ilkelerine uygunluğu açısından da incelenerek özellikle 7 ve 8. Sınıf Türkçe ders kitaplarında yer verilmelidir.

Mustafa Kutlu'nun eserleri 2019 Türkçe Dersi Öğretim Programı'nda yer verilen "Erdemler'', "Millî Kültürümüz'', "Millî Mücadele ve Atatürk'', "Birey ve Toplum" temalarına uygun içeriklere sahip eserler olup bu temalar altında yer alabilir. Bu temalardan; "Erdemler", "Millî Kültürümüz", "Millî Mücadele ve Atatürk"

temalarının her sınıf düzeyinde işlenmesi zorunludur. Bu bağlamda da Mustafa Kutlu'nun 2000 sonrasında yayımlanan hikâyeleri, zorunlu temaları destekleyecek niteliktedir.

2019 Türkçe Dersi Öğretim Programı'nda "Ders Kitaplarına Alınacak Metinlerin İncelenmesi" başlığı altında yer alan "Yazar ve şairlerin biyografilerinde yalnızca edebi yönleri ön plana çıkarılmalıdır." maddesinden yola çıkılarak Mustafa Kutlu'nun biyografisi Türkçe ve Türk Dili ve Edebiyatı derslerinin ders kitaplarına konulmalı, kitapta yer verilen bu metinde Mustafa Kutlu'nun edebi yönü vurgulanarak Kutlu'nun öğrenciler tarafından tanınması sağlanmalıdır.

2018 Ortaöğretim Türk Dili ve Edebiyatı Dersi Öğretim Programı'nda 12. Sınıfların "2. Ünite" başlığı altında, hikâye edebî türüne yer verilmiştir. Bu ünitede 1960 sonrası dönemden 4 hikâye örneğinin derste işlenmesi gerektiği belirtilmiştir. Mustafa Kutlu'nun 2000 sonrasında yayımlanan hikâyelerinin 2018 Ortaöğretim Türk Dili ve Edebiyatı Dersi Öğretim Programı'nda yer verilen amaç ve kazanımlara uygunluğu da göz önünde bulundurulduğunda başta 12. sınıf Türk Dili ve Edebiyatı ders kitabı olmak üzere ortaöğretim 9, 10, ve 11. sınıf öğrencilerinin Türk Dili ve Edebiyatı ders kitaplarında da yer verilebilir. Millî ve manevi duyguları eserlerinde etkileyici bir şekilde işleyen Kutlu'nun eserleri, öğrencilere okuma sevgisi kazandırırken millî duyguları da öğrencide kuvvetlendirecektir.

Millî Eğitim Bakanlığı tarafından yayımlanan Öğretmen Mesleği Genel Yeterlikleri'nin içerisinde öğretmenlerin genel yeterliklerinden birinin "Millî, manevi ve evrensel değerleri gözetir." şeklinde yer aldığı görülmektedir. Buradan da yola çıkarak Mustafa Kutlu'nun eserlerinin öğretmenler tarafından okunmasının öğretmenlerin mesleki gelişimlerine yarar sağlayacağı düşünülmektedir. Eserleri okuyan öğretmenler ise, öğrencilerinin seviye, ilgi ve ihtiyaçları doğrultusunda uygun gördükleri eserleri öğrencilerine okutabilirler.

KAYNAKÇA

Acar Yıldız, Handan. 2019. **Geleneğin Anlatımında Üst Kurmaca ve Sembol: Kambur Hafız ve Minare, Bu Böyledir.** Hikâyemizin Türküsü: Mustafa Kutlu Çalıştayı, 24 Kasım 2018. Sakarya: Sakarya Kitaplığı: 81-84.

Açа, Mehmet. 2001. Türk Halk Geleneğindeki Doğum Sonrası Uygulamalara Bir Örnek: "Tuzlama". **Millî Folklor Dergisi**. c.7. s. 52: 93-100.

Akkaya, Ahmet. 2008. Mustafa Kutlu Hikâyelerindeki İletiler ve Bu İletilerin Çocuğa Görelik İlkesi Açısından İncelenmesi. Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Aksan, Doğan. 2011. **Türkçenin Zenginlikleri, İncelikleri.** 3. bs. İstanbul: Bilgi Yayınevi.

Aksoy, Faruk, Ayyıldız, Ekrem. [Aralık/2018]. **Anadolu'da Elli Yılın Hikâyesi.** https://www.youtube.com/watch?v=YzI_9q7foXw.

Alev, Kadriye. 2013. **Mustafa Kutlu Hikâyelerinde Dünya Algısı**. Yüksek Lisans Tezi. Fatih Sultan Mehmet Vakıf Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Alpaslan, İsmet. 1991. Doğu Anadolu'da Eski Türk İnançlarının İzleri. **Millî Folklor Dergisi.** c. 2 s. 11: 63-64.

Anar, Turgay. 2012. **Mustafa Kutlu'nun Hikâyelerinde Ezan Sesinin İşlevleri.** Aynanın Sırrı: Mustafa Kutlu Sempozyum Bildirileri Kitabı, 26-27 Nisan 2012. İstanbul: Küçükçekmece BelediyesiYayınları: 332-343.

Arıcı, Ali Fuat. 2019. Yunus Emre'nin Divanı'nda İdeal İnsan Tipi. **İdeal Türk: Eğitimde İdeal İnsan ve Millîlik Arayışları.** ed. Ali Fuat Arıcı, Mustafa Başaran. İstanbul: Türk Edebiyatı Vakfı Yayınları: 69-83.

Arıcı, Ali Fuat, Aytekin Kılıç. 2019. **Mustafa Kutlu'nun Eserlerinde Türk İnsan Tipi**. İdeal Türk: Eğitimde İdeal İnsan ve Millîlik Arayışları. ed. Ali Fuat Arıcı, Mustafa Başaran. İstanbul: TEDEV Yayınları: 529-548.

Arıcı, Ali Fuat, Eyyüp Sallabaş, Osman Kürşat Yorgancı. 2019. **Dil Bilinci ile Millî Kimlik İlişkisi.** 1. Türk Eğitim Kongresi Bildirileri, 27-28 Aralık 2018. İstanbul: Yıldız Teknik Üniversitesi: 35-42.

Argunşah, Mustafa. 2014. **Sözüm Türkçe Üstüne**. 4. bs. İstanbul: Kesit Yayınları.

Artun, Erman. 2000. Adana'da Asker Uğurlama ve Karşılama Törenleri, Asker Ağıtları, Türküleri, Şiirler, Manileri. **Millî Folklor Dergisi**. c. 6 s. 47: 41-48.

Aslan, Bahtiyar. 2012. **Mustafa Kutlu'nun Hikâyelerinde Yazar-Anlatıcı ve Okuyucu Diyaloğunun İşlevlerinden Biri: Yazarın Kendi Okuyucusunu Yaratması**. Aynanın Sırrı: Mustafa Kutlu Sempozyum Bildirileri Kitabı, 26-27 Nisan 2012. İstanbul: Küçükçekmece Belediyesi Yayınları:214-225.

Andı, M. Fatih. 2012. **Red Cephesi"nin Neferleri: Mustafa Kutlu"da Modernleşmeye Direnişin Kahramanları.** Aynanın Sırrı: Mustafa Kutlu Sempozyum Bildirileri, 26-27 Nisan 2012. İstanbul: Küçükçekmece Belediyesi Yayınları: 74-84.

Atasoy, Fahri. 2009. **Küreselleşmenin Etkisi Altında Millî Kimlikler ve Türk Kimliği.** Türk Kimliği. Ayvaz Gökdemir"e Armağan-2. ed. M. Çağatay Özdemir. İstanbul: Ötüken Yayınları: 826-844.

Ateş, Davut. 2006. Küreselleşme: Ne Kadar Tek Boyutlu? **Doğuş Üniversitesi Dergisi.** c. 7. s. 1: 25-38.

Ayçil, Ali. 2019. **Ortadaki Adam: Mustafa Kutlu**. Hikâyemizin Türküsü: Mustafa Kutlu Çalıştayı, 24 Kasım 2018. Sakarya: Sakarya Kitaplığı: 29-33.

Aydın, Suavi. 1999**. Kimlik Sorunu Ulusallık ve Türk Kimliği**. 2. bs. Ankara: Öteki Yayınevi.

Aynakulova, Gülnisa. 2006. Kırgızlarda Evlilik ve Evlenme Törenleri. Millî Folklor Dergisi. s. 72: 95-106.

Bakır, Sinan. 2015. Leyla Erbil ve Mustafa Kutlu Hikâyelerinde Teknik. **Turkish Studies**. c. 10. s. 16: 249-296.

Balcı, Yunus. 2012. **Mustafa Kutlu Hikâyelerinde Postmodern Bir Tavır Olarak Modernizm Eleştirisi.** Aynanın Sırrı: Mustafa Kutlu Sempozyum Bildirileri Kitabı, 26-27 Nisan 2012. İstanbul: Küçükçekmece Belediyesi Yayınları: 314-.320.

Başgil, Ali Fuad. 2012. **Türkçe Meselesi.** 4. bs. İstanbul: Yağmur Yayınları.

Başıbüyük, Adem, Suat Tuysuz. 2018. Küreselleşme Nereye? International Geography Symposium on the 30th Anniversary of Tucaum, 3-6 Ekim 2018. Ankara.

Bayar, Fırat. 2008. Küreselleşme Kavramı ve Küreselleşme Sürecinde Türkiye. **Journal of İnternational Economic Diputes.** s. 32: 25-34.

Bayrak Kahraman, Feyza. 2019. **Mustafa Kutlu'nun Hikâyelerinde Halk Bilimi Unsurları(2010-2018)**. Yüksek Lisans Tezi. Ağrı İbrahim Çeçen Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Bayraktar, Betül. 2015. Birey-Doğa İlişkisi Temelinde Kendisi Ol(ama)ma: Mustafa Kutlu Öykülerini Ekoeleştirel Okumak. **Turkish Studies.** c. 10. s. 12: 137-154.

Beşirli, Hayati. 2010. Yemek, Kültür ve Kimlik. **Millî Folklor Dergisi.** s. 87: 159-169.

Beydüz, Yusuf Ziya. 2019. Halk Türkülerinde İdealize Edilmiş Türk İnsanı. **İdeal Türk: Eğitimde İdeal İnsan ve Millîlik Arayışları.** ed. Ali Fuat Arıcı, Mustafa Başaran. İstanbul: Türk Edebiyatı Vakfı Yayınları: 605-615.

Biçer, Baykal. 2019. Millî Kültürden Millî Eğitime: Ziya Gökalp'in Eğitim Felsefesi. **İdeal Türk: Eğitimde İdeal İnsan ve Millîlik Arayışları.** ed. Ali Fuat Arıcı, Mustafa Başaran. İstanbul: Türk Edebiyatı Vakfı Yayınları: 263-277.

Bolat, Betül. 2007. **Mustafa Kutlu'nun Hikâyelerindeki Halk Edebiyatı ve Halk Bilimi Unsurlarının İncelenmesi**. Yüksek Lisans Tezi. Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Boratav, Pertev Naili. 2016. **100 Soruda Türk Folkloru**. 3. bs. Ankara: Bilgesu Yayınları.

Can, Bilal. 2015. **Mustafa Kutlu Öykücülüğünde Mekân: Bir Edebiyat Sosyolojisi İncelemesi.** Yüksek Lisans Tezi. Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Can, Bilal, Fatih Özbay. 2014. Edebiyata Sosyolojik Bakmak: Mustafa Kutlu'nun "Uzun Hikâye" Adlı Eserindeki Anlamlar ve İdeolojik Yansımalar. **Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi.** s. 39: 61-72.

Çakır, Emine. 2018. Toplumsal Bellekte Ad Verme Geleneği ve İdeoloji: Satuk Buğra Han. **Millî Folklor Dergis**i. c. 15 s. 119: 31-47.

Çalık Topuz, Zuhal. 2016. Küreselleşmenin Ulus-Devlete Etkileri. **Ardahan Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi**. s. 3: 13-26.

Çelik, Hüseyin. 2012. Küreselleşme Sürecinde Kimlik Tartışmaları ve Medyanın Rolü: Kosova Örneği. **Global Media Journal.** c. 2. s. 4: 22-42.

Çevirme Hülya, Ayşe Sayan. 2005. Alkarısı İnanmaları ve Bilim. **Millî Folklor Dergisi**. c. 9 s. 65: 67-72.

Çıblak, Nilgün. 2004. Halk Kültüründe Nazar, Nazarlık İnancı ve Bunlara Bağlı Bazı Uygulamalar. Türklük Bilimi Araştırmaları. s. 15: 103-125.

Çiftoğlu Çabuk, Arzu. 2017. Türk Kültüründe Gelin Süsleme ve Süsleme Ustaları. **Millî Folklor Dergisi.** c. 15 s. 113. 54-68.

Çoruk, Ali Şükrü. 2012. **Mustafa Kutlu Üzerine Bazı Dikkatler**. Aynanın Sırrı: Mustafa Kutlu Sempozyum Bildirileri Kitabı, 26-27 Nisan 2012. İstanbul: Küçükçekmece Belediyesi Yayınları: 272-277.

Develi, Hayati. 2013. **Osmanlının Dili**. 6. bs. İstanbul: Kesit Yayınları.

Daşcıoğlu, Yılmaz. 2012. **Mustafa Kutlu'nun Hikâyelerinde Mutluluğun Toplumsal Göstergeleri.** Aynanın Sırrı: Mustafa Kutlu Sempozyum Bildirileri Kitabı, 26-27 Nisan 2012. İstanbul: Küçükçekmece Belediyesi Yayınları: 30-34.

Dingeç, Emine. 2011. Osmanlı Sarayı'nda Cirit Alayları: Lahanacılar ve Bamyacılar. **Millî Folklor Dergisi.** c. 12 s. 89: 78-86.

Dolunay, Ayhan, Fevzi Kasap, Ali Murat Mırçık. 2018. Küreselleşmenin Medya Üzerinde Etkileri: Küresel Medyaya "Sürükleniş". **Journal of History Culture and Art Research.** c. 2. s. 2: 515-532.

Dumanlı Kürkçü, Duygu. 2013. Küreselleşme Kavramı ve Küreselleşmeye Yönelik Yaklaşımlar. **The Turkish Online Journal of Design Art and Communication.** c. 3. s. 2: 1-11.

Duvarcı, Ayşe. 1990. Halk Hekimliğinde Ocaklar. **Millî Folklor Dergisi**. c.1 s.7: 34-38.

Duymaz, Ali, Halil İbrahim Şahin. 2010. Meslek Folkloru Kapsamında Geleneksel Mesleklerdeki Pir İnancı ve Hikâyeleri Üzerine Bir Değerlendirme**. Millî Folklor Dergisi.** s. 87: 101-121.

Eflatun, Muvaffak. 2019. Anadolu'da İdeal İnsan Tipi'nin Oluşumunda Kuruluş Dönemi Klasik Türk Edebiyatı Metinlerinin Katkıları. **İdeal Türk: Eğitimde İdeal İnsan ve Millîlik Arayışları.** ed. Ali Fuat Arıcı, Mustafa Başaran. İstanbul: Türk Edebiyatı Vakfı Yayınları: 139-150.

Ekici, Savaş. 2004. Elazığ-Harput Müzik Kültürü. **Millî Folklor Dergisi.** c. 8. s. 64: 147-155.

Ekici, Metin, Pınar Fedakâr. 2014. Gelenek, Aktarma, Dönüşüm ve Kültür Endüstrisi Bağlamında Nazar ve Nazar Boncuğu. **Millî Folklor Dergisi**. c. 13. s. 101: 40-50.

Ercilasun, Ahmet. 2009. **Kimlik ve Dil,** Türk Kimliği. Ayvaz Gökdemir"e Armağan-2. Özdemir, ed. M. Çağatay İstanbul: Ötüken Yayınları: 18-24.

Ergun, Pervin, İmran Gündüz Alptürker. 2017. Çocuksuzluk Sağaltımında Satılma Ritüeli- Ritüelin Tarihsel Bağlamı ve Metaforik Dili. **Millî Folklor Dergisi.** c.15. s.115: 79-90.

Ersoy Ruhi. 2002. Türklerde Ölüm ve Ölü ile İlgili Rit ve Ritüeller. **Millî Folklor Dergisi**. c.7. s. 54: 86-101.

Ersoylu, Halil. 2009. **Türkiye Türkçesinin Çağdaş Sorunları Üzerine İncelemeler.** 1. bs. İstanbul: Ötüken Neşriyat.

Feyzioğlu, Nesrin. 2004. Nevrûz ve Mûsıkî. **Millî Folklor Dergisi**. c. 8. s. 61: 68-71.

Göçer, Ali. 2019. **Türkçe-Türk Dili ve Edebiyatı Dersi Metin İşleme ve Çözümleme Süreçlerinin Millî Kimlik Sahibi İdeal İnsan Tipinin Yetiştirilmesinde Etkin Kullanımı**. 1. Türk Eğitim Kongresi Bildirileri, 27-28 Aralık 2018. İstanbul: Yıldız Teknik Üniversitesi: 85-112.

Gökçek, Fazıl. 2012. **Mustafa Kutlu'nun Hikâyelerinde Anlatının Oyunlaştırılması**. Aynanın Sırrı: Mustafa Kutlu Sempozyum Bildirileri Kitabı, 26-27 Nisan 2012. İstanbul: Küçükçekmece Belediyesi Yayınları: 54-65.

Güçlü, Mehmet. 2004. Trabzon Yöresi Düğün Törenlerinde Horon. **Millî Folklor Dergisi**. c. 8 s. 64: 123-140.

Gündoğan, Ali Osman. 2009. **Kimlik Sorunu ve Düşünce Dünyası**. Türk Kimliği. Ayvaz Gökdemir"e Armağan-2. ed. M. Çağatay Özdemir. İstanbul: Ötüken Yayınları: 399- 411.

Güneş, Serkan. 2012. Türk Çay Kültürü ve Ürünleri. **Millî Folklor Dergisi.** c.12. s. 93: 234-251.

Gürbüz, Elif. 1995. Diş Hediği Geleneğinin Ritüel Karakteri ve Fonksiyonları. **Millî Folklor Dergisi.** c. 4. s. 28: 81-83.

Gürdamur, Emin. 2019. **Mustafa Kutlu ve Taşra.** Hikâyemizin Türküsü: Mustafa Kutlu Çalıştayı, 24 Kasım 2018. Sakarya: Sakarya Kitaplığı: 73-79.

Gürpınar, Erhan. 2005. Mustafa Kutlu'nun Hikâyelerinin İncelenmesi. Yüksek Lisans Tezi. Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Güvenç, Bozkurt. 2005. **Türk Kimliği, Kültür Tarihinin Kaynakları**. 8. bs. İstanbul: Remzi Kitabevi.

_____. 2015. Dil-Kültür Bağıntısı. **150 Yıllık Türkçe Kavgası.** ed. Metin Acıpayam. İstanbul: Çarpıcı Kitap Yayınları: 277-278.

Harmancı, Abdullah. 2019. **Öykünün Nabzı**. Hikâyemizin Türküsü: Mustafa Kutlu Çalıştayı, 24 Kasım 2018. Sakarya: Sakarya Kitaplığı: 23-27.

Kahraman, Mehmet, 2019. **Kutlu'da Modernizm Eleştirisi.** Hikâyemizin Türküsü: Mustafa Kutlu Çalıştayı, 24 Kasım 2018. Sakarya: Sakarya Kitaplığı: 97-109.

Kalafat, Yaşar. 1994. Türk Halk İnançlarında Hususiyle Doğu Anadolu'da ve Orta Toroslar'da ''Kırk'' Motifi**. Millî Folklor Derg**isi. s. 22: 15-21.

Kaplan, Mehmet. 2010. **Kültür ve Dil.** 26. bs. İstanbul: Dergâh Yayınları.

Karaağaç, Günay. 2002. **Dil, Tarih ve İnsan**. 1. bs. Ankara: Akçağ Yayınları.

Karabağ, Servet. 2009. **Coğrafya ve Kimlik**. . Türk Kimliği. Ayvaz Gökdemir"e Armağan-2. ed. M. Çağatay Özdemir. İstanbul: Ötüken Yayınları: 467-490.

Karabıyık, Erdi. 2019. **Mustafa Kutlu'nun Hikâyelerinde Tekrar Eden Konular**. Yüksek Lisans Tezi. Kastamonu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Karaca, Murat. 2016. Çocukların Kültürel Gelişiminde Oyun Faktörü: Çankırı Yöresinde Oynanan Çocuk Oyunları. **Millî Folklor Dergisi.** c. 14. s. 109: 241-256.

Karaman, Ramazan. 1999. Türkiye'de Nevruz Kutlamaları. **Millî Folklor Dergisi**. c. 6 s. 42: 39-52.

Karataş, Hicran. 2014. Geleneğin Kuşaklara Aktarımı Bağlamında Bir Çatalzeytin Düğün Türküsü: "Dünür Ağa**". Millî Folklor Dergisi**. c. 13. s. 101: 138-148.

Kartal, Çetin. 2016. Küreselleşme Sürecinin Devlet Yapısı Üzerine Etkileri. **Ankara Barosu Dergisi.** s. 2: 287-327.

Kaya, Yaşar, Mustafa, Talas. 2007. Küreselleşmenin Kültürel Sonuçları. **Türklük Bilimi Araştırmaları.** s. 22: 149-162.

Koç, Fatma, Emine Koca. 2015. Kütahya'nın Entarili Geleneksel Kadın Giysilerinin Göstergebilimsel Çözümlemesi. **Millî Folklor Dergisi**. c.14 s. 106: 70-87.

Koçak Işık, Ayşe. 2019. **Mustafa Kutlu Hikâyelerinde Kentli İnsan Olmak**. 1. bs. İstanbul: Dergâh Yayınları.

Kolaç, Emine. 2009. Somut Olmayan Kültürel Mirası Koruma, Bilinç ve Duyarlılık Oluşturmada Türkçe Eğitiminin Önemi. **Millî Folklor Dergisi.** c. 11. s. 82: 19-31.

Koşan, Abdullah. 2013. **Doğu-Batı Medeniyetleri Arasında Mustafa Kutlu'nun Öykücülüğü**. Yüksek Lisans Tezi. İnönü Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Kösoğu, Nevzat. 2018. **Millî Kültür ve Kimlik**. 6. bs. İstanbul: Ötüken Yayınları.

_____. 2009. **Millî Kimlik ve Tezahürleri**. Türk Kimliği. Ayvaz Gökdemir'e Armağan-2. ed. M. Çağatay Özdemir. İstanbul: Ötüken Yayınları:9-17.

Kurnaz, Cemal. 2009. **Divan Edebiyatı ve Türk Kimliği.** Türk Kimliği. Ayvaz Gökdemir"e Armağan-2. ed. M. Çağatay Özdemir. İstanbul: Ötüken Yayınları: 203-239.

Lekesiz, Ömer. 2012. **Mustafa Kutlu'nun Hikâye Poetikası.** Aynanın Sırrı: Mustafa Kutlu Sempozyum Bildirileri Kitabı, 26-27 Nisan 2012. İstanbul: Küçükçekmece Belediyesi Yayınları: 22-28.

Mahiroğulları, Adnan. 2005. Küreselleşmenin Kültürel Değerler Üzerine Etkisi. **Cumhuriyet Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**. c. 50. s. 1: 1275–1288.

MEB Türkçe Dersi Öğretim Programı. 2019. http://mufredat.meb.gov.tr/Dosyalar/20195716392253-02 T%C3%BCrk%C3%A7e%20%C3%96%C4%9Fretim%20Program%C4%B1% 202019.pdf [04.12.2019]

MEB Ortaöğretim Türk Dili ve Edebiyatı Dersi Öğretim Programı. 2018. http://mufredat.meb.gov.tr/Dosyalar/201812103715395T%C3%9CRKD%C4% B0L%C4%B0EDEB%C4%B0YAT%20PROGRAM.ppd [12.01.2020]

MEB Öğretmenlik Mesleği Genel Yeterlikleri. 2017. https://oygm.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2017_12/11115355_YYRETMEN LYK_MESLEYY_GENEL_YETERLYKLERY.pdf [04.12.2019]

Metin Basat, Ezgi. 2014. Görsel Bir Metin Olarak Geleneksel Mimariye Bakmak. **Millî Folklor Dergisi.** c. 13. s. 104: 138-150.

Mungal Başkal, Ayşe, 2010. **Mustafa Kutlu'nun Hikâyelerinde Kadın**. Yüksek Lisans Tezi. Gaziosmanpaşa Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Narlı, Salman. 2014. Mustafa Kutlu'nun Hikâyelerinde Değişen Değer Yargıları. Yüksek Lisans Tezi. Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü.

Okuyucu, Merve. 2013. **Mustafa Kutlu'nun Eserlerinde Taşra ve Taşralılık**. Yüksek Lisans Tezi. Fatih Sultan Mehmet Vakıf Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Onat, Hasan. 2009. **Türkiye'de Cemaatler ve Kimlik.** Türk Kimliği. Ayvaz Gökdemir'e Armağan-2. ed. M. Çağatay Özdemir. İstanbul: Ötüken Yayınları: 808-825.

Öğüt Eker, Gülin. 1998. Türk Kültürü İçinde Geleneksel Bolu Adetleri**. Millî Folklor Dergisi**. c. 5**.** s. 40: 15-30.

_____. 2000. Türk Düğün Geleneği İçinde Karakeçili Türk Düğününün Ritüel Açısından Değerlendirilmesi. **Millî Folklor Dergisi**. c. 6. s. 46: 92-100.

Örnek, Sedat Veyis. 2018. **Türk HalkBilimi**. 3. bs. Ankara: Bilgesu Yayınları.

Özakpınar, Yılmaz. 2009. **Eğitim ve Millî Kimlik**. Türk Kimliği. Ayvaz Gökdemir"e Armağan-2. ed. M. Çağatay Özdemir. İstanbul: Ötüken Yayınları: 491-506.

Özdemir, Melda. 2012. Muğla İli Milas İlçesi Çomakdağ Köyü Geleneksel Kadın Kıyafeti. **Millî Folklor Dergisi**. c. 12 s. 95: 345-355.

Özdemir, Nebi. 1999. Eğlence Kavramı ve Hıdırellez Kutlamaları. **Millî Folklor Dergisi**. c. 6 s. 42: 31-38.

Polat, H. Nazım. 2009. **Yeni Türk Edebiyatı Türk Kimliğine Ne Kattı?**. Türk Kimliği. Ayvaz Gökdemir"e Armağan-2. ed. M. Çağatay Özdemir. İstanbul: Ötüken Yayınları: 269-282.

Poyraz, Hakan. 2009. **Farklı Kimlik ve Türk Kimliği Hakkında Düşünceler**. Türk Kimliği. Ayvaz Gökdemir"e Armağan-2. ed. M. Çağatay Özdemir. İstanbul: Ötüken Yayınları:763-778.

Sağ, Mehmet. 2009. **Türk Estetiğimiz ve Türk Kimliğimiz**. Türk Kimliği. Ayvaz Gökdemir"e Armağan-2. ed. M. Çağatay Özdemir. İstanbul: Ötüken Yayınları: 148-171.

Sağır, Adem. 2013. Ölüm, Kültür ve Kimlik: Iğdır Ölü Bayramı ile Meksika Ölü Günü Örneği. **Millî Folklor Dergisi.** c. 13. s. 98: 125-137.

Sağlık, Şağban. 2012. **Taşra Değerlerine İtibarını İade Eden Yapısıyla Mustafa Kutlu'nun Hikâye Estetiğinde ''Komik''**. Aynanın Sırrı: Mustafa Kutlu Sempozyum Bildirileri Kitabı, 26-27 Nisan 2012. İstanbul: Küçükçekmece Belediyesi Yayınları: 150-175.

Saltık Özkan, Tuba. 2012. Geleneksel Tıpta İyileşmenin İnanç Boyutu Üzerine Kuramsal Yaklaşımlar: Psikosomatik Tıp, Plasebo Etkisi ve Kuantum İyileşme. **Millî Folklor Dergisi.** c. 12 s.95: 307-314.

Samsakçı, Mehmet. 2012. Mustafa Kutlu"nun Hikâyelerinde Modern Bir Dejenerasyon Alanı Olarak Siyaset ve Siyasiler. Aynanın Sırrı: Mustafa Kutlu Sempozyum Bildirileri Kitabı, 26-27 Nisan 2012. İstanbul: Küçükçekmece Belediyesi Yayınları: 190-206.

Sarıoğlu, Halide. 2005. El Sanatlarını Millî Değer Olarak Algılamak. **Millî Folklor Dergisi.** s. 66: 72-74.

Smith, Anthony D. 2004. **Millî Kimlik**, çev. Bahadır Sinan Şener, İstanbul: İletişim Yayınları.

Sümer, Mehmet. 2015. Millî Kimliğin İnşasında Edebiyatın Rolü (1911-1920). Doktora Tezi. Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü.

Şahin, Seval. [11.03.2017]. **Mustafa Kutlu ile Edebiyatta Geleneğin İcat Edilmesi Üzerine.** hhtp://acikradyo.com.tr/etiket/mustafa-kutlu.

_____. [18.03.2017]. Mustafa Kutlu ile Uzun Hikâye ve Halk Edebiyatının Çağdaş Edebiyata Etkisi Üzerine. hhtp://acikradyo.com.tr/etiket/mustafa-kutlu.

Şanlı, Cevdet. 2019. Dilin Millî Şuurdaki Yeri ve Önemi**. İdeal Türk: Eğitimde İdeal İnsan ve Millîlik Arayışları.** ed. Ali Fuat Arıcı, Mustafa Başaran. İstanbul: Türk Edebiyatı Vakfı Yayınları: 617-632.

Şen, Anıl. 2016. Mustafa Kutlu'nun Sinemaya Uyarlanmış Eserleri Üzerine Bir Araştırma. Yüksek Lisans Tezi. Fatih Sultan Mehmet Vakıf Üniversitesi. Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Şener, İlker. 2009. **Toplumları Bir Arada Tutan Umumi Bağlar Üzerine Bir Tahlil Denemesi: Hangi Kimlik?**. Türk Kimliği. Ayvaz Gökdemir"e Armağan-2. ed. M. Çağatay Özdemir. İstanbul: Ötüken Yayınları: 870-887.

Şerefoğlu, Zeynep Kevser. 2012. **Mustafa Kutlu Hikâyelerinin Sessiz Derinleri: Kadın Kahramanlar.** Aynanın Sırrı: Mustafa Kutlu Sempozyum Bildirileri Kitabı, 26-27 Nisan 2012. İstanbul: Küçükçekmece Belediyesi Yayınları:86-99.

Şişman, Bekir. 2000. Anadolu'da Yaşayan Halk İnançlarının Menşei Üzerine Bir Araştırma. **Millî Folklor Dergisi**. c. 6 s. 46: 104-108.

Tonga, Necati. 2008. Yazar-Hayat-Eser Bağlamında Mustafa Kutlu'nun "Uzun Hikâye" Adlı Eserinin Tahlili. **Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi.** c. 1. s. 2: 434-474.

_____. 2016. **Mustafa Kutlu ve Yoksulluk İçimizde.** 2. bs. Ankara: Akçağ Yayınları.

Topçu, Nurettin. 2016. **Türkiye'nin Maarif Davası.** 25. bs. İstanbul: Dergâh Yayınları.

Tunagör, Muhammed. 2016. Mustafa Kutlu'nun Hikâyelerinin Türkçe Öğretiminde Değer İletimi Açısından Önemi. Yüksek Lisans Tezi. Yüzüncü Yıl Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü .

Tunçer, Polat. 2012. Küreselleşme-Yerelleşme ve Türkiye'de Yerel Demokrasinin Geliştirilmesi. **Türk İdare Dergisi**. s. 475: 131-146.

Turan, Ahmet. 1991. Törelerimizde ''Kalın'' (Başlık) Adeti. **Millî Folklor Dergisi**. c.2. s.12: 39-42.

Türk, Vahit. 2014. **Türkçe Yazılar.** 1. bs. Ankara: Kurgan Edebiyat.

Türkçe Sözlük. 2011. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.

Ungan, Suat. 2015. **Türkçenin Türklerden Çektikleri.** 2. bs. Ankara: Pegem Akademi.

_____. 2019. Kültürümüzde İdeal İnsan Arayışları. **İdeal Türk: Eğitimde İdeal İnsan ve Millîlik Arayışları.** ed.Ali Fuat Arıcı, Mustafa Başaran. İstanbul: Türk Edebiyatı Vakfı Yayınları: 565-587.

Ural, A. Ali. 2012. **Mustafa Kutlu'nun Hikâyeciliğinde İroni ve Mizah.** Aynanın Sırrı: Mustafa Kutlu Sempozyum Bildirileri Kitabı, 26-27 Nisan 2012. İstanbul: Küçükçekmece Belediyesi Yayınları: 208-212.

Uslu, Mustafa. 1998. Yozgatta Cirit Oyunları ve At Yarışı. **Millî Folklor Dergisi.** c.5**.** s. 40: 58-63.

Üstünova, Kerime. 2016. Geleneklerin Dilini Yorumlamak Üzerine: Helesa. **Millî Folklor Dergisi**. s. 111: 180-192.

Vatandaş, Celalettin. 2010. **Ulusal Kimlik: Türk Ulusçuluğunun Doğuşu.** 2. bs. İstanbul: Açılım Kitap.

Yaman, Metin. 2005. Halk Kültürünün Türk Halk Oyunları Bölümü ile Sınıf Öğretmenliği Bölümü Öğrencilerinin Kişilik Gelişmesine Etkisi Üzerine Bir Karşılaştırma Denemesi. **Millî Folklor Dergisi**. s. 68: 190-200.

Yıldırım, A. ve Şimşek, H. 2016. Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri. 2. bs. Ankara: Seçkin Yayıncılık.

Yıldız, Alpay Doğan. 2019. **Mustafa Kutlu'nun Uzun Hikâyelerinde "Yinelenen'' ve "Yenilenen'' Hikâye Anlatma Düzeni.** Hikâyemizin Türküsü: Mustafa Kutlu Çalıştayı, 24 Kasım 2018. Sakarya: Sakarya Kitaplığı: 35-67.

Yılmaztürk, Aysun. 2019. Ekonomik ve Sosyal Etkileriyle 21. Yüzyılda Küreselleşme. **İda Academia Muhasebe ve Maliye Dergisi.** c. 2. s. 2: 137-154.

Yücel, Ayşe. 2002. Türk Dünyasında Hıdrellez Kutlamaları ve İşlevleri. **Millî Folklor Dergisi**. c. 7. s. 54: 35-38.

Araştırma Kapsamında İncelenen Hikâyeler

Kutlu, Mustafa. 2019. **Hayat Güzeldir**. 18. bs. İstanbul: Dergâh Yayınları.

_____. 2019. **Huzursuz Bacak**. 16. bs. İstanbul: Dergâh Yayınları.

_____. 2019. **Kapıları Açmak**. 19. bs. İstanbul: Dergâh Yayınları.

_____. 2019. **Mavi Kuş**. 38. bs. İstanbul: Dergâh Yayınları.

_____. 2019. **Menekşeli Mektup**. 19. bs. İstanbul: Dergâh Yayınları.

_____. 2019. **Nur**. 14. bs. İstanbul: Dergâh Yayınları.

_____. 2019. **Rüzgârlı Pazar**. 22. bs. İstanbul: Dergâh Yayınları.

_____. 2019. **Tahir Sami Bey'in Özel Hayatı**. 14. bs. İstanbul: Dergâh Yayınları.

_____. 2019. **Tirende Bir Keman**. 11. bs. İstanbul: Dergâh Yayınları.

_____. 2019. **Zafer Yahut Hiç**. 12. bs. İstanbul: Dergâh Yayınları.

_____. 2019. **Uzun Hikâye**. 61. bs. İstanbul: Dergâh Yayınları.

_____. 2018. **Chef**. 11. bs. İstanbul: Dergâh Yayınları.

_____. 2018. **Hesap Günü**. 7. bs. İstanbul: Dergâh Yayınları.

_____. 2018. **Sevincini Bulmak**. 3. bs. İstanbul: Dergâh Yayınları.

_____. 2018. **Sıradışı Bir Ödül Töreni**. 6. bs. İstanbul: Dergâh Yayınları.

_____. 2017. **Tarla Kuşunun Sesi**. 1. bs. İstanbul: Dergâh Yayınları.

_____. 2017. **Tufandan Önce**. 12. bs. İstanbul: Dergâh Yayınları.

_____. 2016. **İyiler Ölmez**. 3. bs. İstanbul: Dergâh Yayınları.

_____. 2015. **Anadolu Yakası**. 2. bs. İstanbul: Dergâh Yayınları.

_____. 2015. **Beyhude Ömrüm**. 23. bs. İstanbul: Dergâh Yayınları.

ÖZ GEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler

Adı- Soyadı: Merve Çizmecioğlu

Uyruğu: Türkiye Cumhuriyeti

Doğum Yeri ve Tarihi: Şanlıurfa/ 30.08.1993

Eğitim

En Son Mezun Olduğu Eğitim Kurumu

Derece: Lisans

Kurum: Yıldız Teknik Üniversitesi / Eğitim Fakültesi

Bölüm: Türkçe Öğretmenliği

Mezuniyet Yılı: 2016

İş Deneyimleri

Yıl Kurum Görev

2017, MEB Piktes Projesi, Türkçe öğreticisi

2017, MEB, hâlen Türkçe öğretmeni.

Yayınlar

Arıcı, Ali Fuat, Merve, Çizmecioğlu, Merve, Namazcı. 2017. Çocuk Edebiyatında İhmal Edilmiş Bir Tür: Biyografi. IV. Uluslararası Çocuk ve Gençlik Edebiyatı Sempozyumu, 20-21 Ekim 2017: İstanbul.